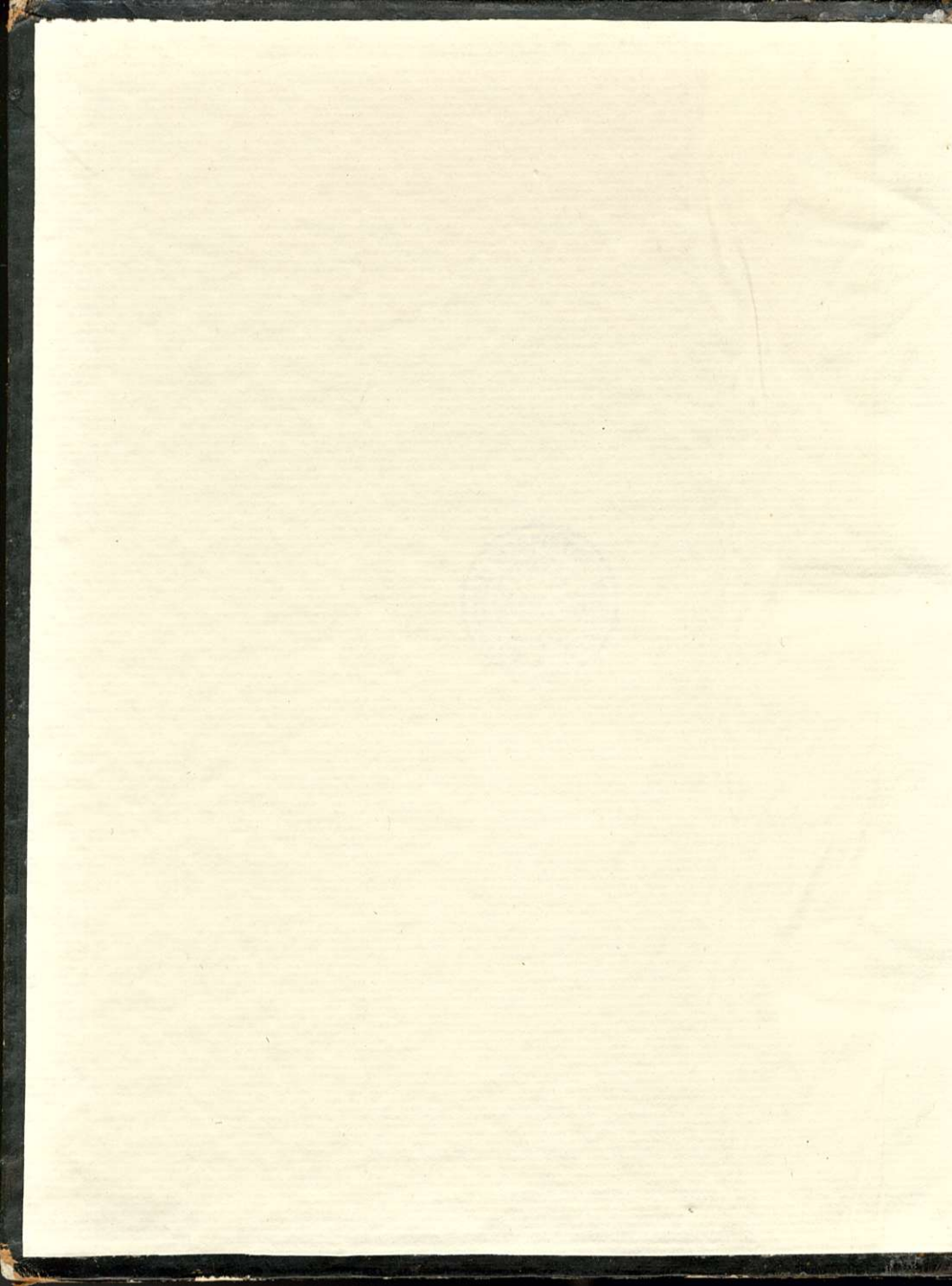

Arch. curia

et h. s. m. u.

P. 175

D. MARTINUS LUTHERUXEN

CATECHISMUS

SE SUUREMBA

Hänen Cuningallisen Maj:^{tiins}

Cuningas Carlein/ sen XI.

Ruotzin/ Göthein/ ja Wendein/ 2c. 2c. Suur^a
voimallisimman Cuningan ja Herran armollisimman
Rästyttä/ ja Culutuxella.

Suomexi fädetty

ä

JACOBO RAUMANNO Pastore &
Præposito in Wirfalæ.

L U X U S A /

Prändätty Johann Winterildä/ Anno 1674.

Lutherns/hänen wanhallijälläns/sano:

Näncuin minä opetan Catechismust/nijn luen minä joca Namu/
ja myös muulloin cuin minull aica on/hErzan Rucouren/
Jsa meidän/ Jumalan Rymminen Kästyt/Uscon Cappa-
let/eli muutamita Jumalisia Psalmeja/ Sanan Sanasta

Tee sinä (Christitty) samallamuoto:

Autuas on se/ cuin hErzan Lakia luestele/ nöt Päiwät sitä
tuffistele.

Ja waicka cuinga hywin minä joca päivä Luen / ja abteruden
teen kirjoisa / njn en cuitengan minä tule njn lewiäldä/
cuin minä toitwon / engä myös woi / toimitta sitä
cuin minä mielelläni tahdon: Nijn myös tapattu se / että
minä tänäpäiwänä/ sekä hywällä mielellä tahdon/ ja tar-
pellinen on/ tunnusta minuani Lapseri/ ja Catechismuren
Opetuslapseri.

Suurvoimallisimmalle Cuning-

galle ja Herralle /

Cuningas

C A R L XI.

Kuopin / Göttein ja Wändein Cuningalle /
Suurel. Ruhtinalle Suomeen / Hertualle
Skonijn / Estin. Maalle / Wiroy / Carelijn /
Brehmijn / Berdijn / Stettin. Pommerijn /
Cassubijn ja Wändijn / Förstille Rügijn /
Herralle yllisen Ingerin. Maan / ja Wisma-
rin: Nijn myös Pfals. Grefwille Rhei-
nijn Beijerisä / Gülüchin / Clewin
ja Bergin Hertualle. 2c.

Minun caikein Armoillisimmalle Cuningalleni ja Herralleni /

Isän Jumalan hänecaikeisen Rauhan ja Laupian Hysvästi-
siunausen / Ruumin ja Sielun autuallisen terweyden / pitkän on-
nellisen Hallituksen / Jesuksen Christuksen cauttia / Pyhän Hengen
Armos ja Woimasa / sangen nöyrästi ja palawalla Kucouyella /
nyt ja aina toiworan.

Suurivoimallisin ja caicein Armollisin Cuningas,

Sosca se hlistettävä Keisar Maximilianus
II. näki waeldaisans yhden Talonpojan
puita istuttawan/ niin hän andoi händä
tygönsä cuzutta/ kysiden hänelle; Min-
gä Puun Hedelmitä hän istutta; Talon-
poica wastais: se on Palmu Puu: Kei-
sari naurahhti ja sanoi: Niin ett tosin sinä yhtiätän He-
delmätä/ sytä ole syöpä; Sillä niñcuin kirjoitetan/
Palmu Puu wasta Sadan ajastajan perästä Hedel-
män canda. Ja sanoi Talonpoica / sen minä kyllä hy-
win tieden; ainoastans minä teen sen Jumalalle
Cunniari ja jälkintulewaisille tarperi. Tämä puhe
kelpais Keisarille niñ hywin/ että hän andoi cohta sille
Talonpojalle Sata Culda Penningitä.

Cant. 4.
v. 12. Se Christilinen Seuracuda cuzutan myös
Psal. 34. Wänamäxi eli Yrtitarhaxi/ ja tosin hortus conclusus,
v. 8. sulhetuxi Kynnimaxi. Jonga Jumala pyhäin Enge-
Cät. 2. v. 15 litten Sotaleirillä ymbärins pyhrittänyt on/ ettei hän-
& Ps. 80. dä ketut turmele/ eikä mekäsica ylöscaitwa.

v. 14. Muutamats kymmenen Wuotta yliken sadan o-
swat sytten edesmennet / cuin Jumalan Nies Luthe-
rus on tämän Palmu Puun/ se on/ Suuremman Ca-
techismuxens (nyñä muirtein Jumalistein / oikian ja
puhtan Religion eli Uscon Kirjainsa cansa) Saxonmaā
Wänamäkeen/ se on/ Jumalan pyhän Seuracundaan
istuttanut/ joca on sielä jurtunut/ castwanut/ ja myös
lewiamälle hedelmäns lewittänyt. Ja tosin/ Jumalan
Caichwaldian erinomaisest Isälifestä edescagomi-
fest.

sest Teidän Cuningalisen Matⁱⁿ on tähän Kirjaan
erinomaisen Cuningallisen Armon/ sydämellisen suo-
sson ja halun Pyhän Hengen ylöswalituudesta saanut.
Nyt ettei se ainoastans Ruokhin kielen Anno 1667. ole
prändistä ulostännyt: Niutta myös nyt Suomeksi
Teidän Cuningallisen Matⁱⁿ armolisen ja runsan a-
swun cansa kääntty ja prändtyn annettu.

Luetan yhdestä Cuningasta Atalipa nimeldä/ joca
oli wäimeinen Cuningas Cuscos Indiaa, jonga Keisar
CARL V:nen Sodanpäämies on tappanut/ jolla on paljo
Rickautta ollut/ Nimittäin Colme Huonetta täynnäs
Culda Klimpejä, eli cappaleita / ja sictten vielä Wissi
Huonetta / joisa on löhtty sata tuhatta taottua Culda
cappaleita / joista izecukin cappale 50 Culda Pennin-
gita maroi. Se oli kyllä sängen suuri rawara / josta
ilmain epäilemätä ne ihastuit / jotca niitä löhfit ja kä-
sijns sait. Waan Jumalan Sana pitä paljo suurem-
bana/corkiambana ja callimbana pidettämän: Nyt et-
tä Jumalinen Ihminen sanois/ David Cuningan cansa:
HERRA sinun Suus Laki on minulle *Psal. 119.*
otollisempi / kuin monda tuhatta cap- *v. 72.*
palette Culda ja Hoptata. Ja **ESUS**
ESUS ise sano: Unum est necessarium,
Xri on tarpellinen / joca sen hywän o- *Luc. 10. v. 2.*
san/ Jumalan Sanan on walinnut / *ult.*
eij sitä ifänäns pidä hänelä poiso-
tettaman.

Etä nyt Caickwaldias ifancaickinen Jumala on
Teidän

DEDICATIO.

Teidän Cuning, Maj:^len erinomaisen Ractauden / Jumalan pyhän ja puhtan Sanan tygö andanut / et ainuastans ike hywärens ja autuuderens / waan on myös armollisimmast / coco Baldacundaans ulosle Wittänn / lujast ja angarast manaten ja kässein / nijn ylmäisiä kuin alimmaisikin / senjälken elämän / ja i secungin hänens / nijn cuin yhden wahwan Regular eli wilpittömän Djennus Nuoran perän / ahkerast laittaman ja käyttämän : Nijn cuin se kyllä nähtävä on / et ainuastans Tämän Cullaisen Kirjan uloslewittämifest ja ymbärins coco Suuren Ruhtinan Maan Suomen julistamisesta : Mutta myös niistä Cuningallisista Placateista / jultki Rucous / Kytos ja Paasto Päiwän / edesmennein ja corkias Cunnias ja Muisto sa pidettävään Herrasa nuclunein Esi. S. sinja Cuningain Eficuwalla asetuwesta ja säätämifestä : Nijn myös ike cungin Päiwän sangen suloisista / sowelioista ja Jumalilista Texteistä / jotca caieki Pyhästä Raamatusta poi mitut / walitut / ja Jumalan omasta Suusta lähtenet owat. Ja caieki nämät owat tapahtunet / senjälken cuin Cuningas David ennustanut ja sanonut on:

HEKra / sinua kijtätävät caieki Cuningat Maan päällä / että he cuulewat sinun Suus Sanoja. Ja weisawat HEKran teillä / että HEKran Cunnia on suuri.

Tämä siis cauwain peitos ollut / ja caikilda Jumalilda aina ikäwöirtty ja toiwottu Kirja LUTHERuksen. Suurembi CATECHISMUS on nyt / Teidän

Deut. 8. v.

4.

Psal. 138.

v. 5.

DEDICATIO.

dän Cuning: Matij:^m (joca tähän perustoren ensimmäisen ja viimeisen Ritven cuin Sananlascus sanotan / armollisimmast lastenut on) suosioista / kästystä ja runsasta avuusta **SUMEXY** kääntty ja Prändistä uloskännyt. Sentähden myös Teidän Cuning: Matij:^m mielisuosioxi corkian Cuningallisen Nimen Cunniaxi ja ijancalcifexi muistori / tämän calckein nöyrimmäst Dediceran. Ja että Teidän Cuning: Matij:^m laupoilla Silmillä tämän halwan Työn päälle cahois / ja armollisimmast vastan ottais / calckein syvirimäs nöyrydesä rucoilen. Näistä tule meidän erinomaisesta tästä Suuren Ruhtinan Suomen Maasa / toinen tistam ylösherättä ja wiriästä kehoitta / Teidän Cuning: Matij:^m Sydämellistä ylistystä ja kytösta andaman / joca täällä kylmän Pohjan Tähdän alla / enämmin ja enämmin ahkeroise Jumalan Pyhä ja puhdasta Sanan Siemendä kylwämän ja lewittämän. Jumalaise Teidän Cuning: Matij:^m cautta näitä teke ja toimitta:

Sillä suuri on meidän Herram / mitä *Psal. 147.*
tamatoin on hänen woimans / ja se *v. 5.*
on käsittämätöin cuinga hän hallise.

Sanocam siis Davidin cansa: **HE Kra on Cuningas ijancalcifest / sinun Jumalas Zion ilman loppumat / Halleluja.**

Suloisex sinä Suomen Maa / muilla Kielillä cuktutan / ja sanotan (Süntland) se on suloinen eli puhdas. Suloinen tosin sinä olet tähän aican Jumalan Sanan puolest / jolla Jumala Calcivaldias ja corkia
 Esival-

DEDICATIO.

Estivalda runsast sinua ruocki, Niin että jocainen
mahta ilolla weisata:

Ps. 23.

Mikä silloin taita puuttu/cosc Herra tarpet suopi.
Mik myös mahdan häneen suuttu/Cosc Taiwan
Leiwäll minun ruocki/ic.

Niin myös sitä vastaan / olet sinä Suomen Maa
Surullinen/ sen suuren ja rascan Cuorman tähden/
jolla sinä wäimeisell Mailman lopulla (Synnin täh-
den) rasiitettu olet/ ihe Christuren ennusturen jälkeen.
Eusa cuitengin pitä muistettaman Lunastajan Chri-
sturen Jesuren ihana Lohdutus: **Coscana-**
mät rupewat tapahtuman/ niin cako-
cat ja nostacat Pään ylös / sillä silloin
lähesty teidän Lunasturenne.

Luc. 21. v.
23.

Anno Ch.
1660. 14.
Febr.

Ta tosin/Leidän Cuning: Maht^{im} on ihe Surun
ja Murhen Cuorman alla/ Jumalan edescakomisest/
jo Lapsudesta ollut/ Wäiden Wastajan wanhana/on
Leidän Cuning. Maht^{im} Leidän Cortiaist ylistetystä
Herz Jaar. Wainastann **CHARL GUSTAF**
Kuozin/ Götthein ja Wendejn ic. Cuningasta Drwoif
eli Isättömär 14. Febr. (Helme Cuulla) jäänyt. Niin
myös Leidän Cuning. Maht^{im} Cortiaist cunnioitettu
Jrw. Nuori **HEDEWIG ELEONORA**, Kuozin/ Göt-
thein ja Wendein Drottningi / Surullisex/ yriäisex
ja Lestteri joutunut/ josa suuresa Surusa cuitengin i-
he **HEKRA** Jumala on Lohdutuksen cansa läsnä ollut/
oman Lupauksen jälkeen: **HEKRA** on juuri
läsnä niistä/ joilla on murhellinen Sy-

Psal. 34.
v.19.

Dän/

dän / ja autta niistä / joilla on surekia
mieli. Niin myös on Orwain Isä ja
Lessein Duomari.

Psal. 68.
v. 6.

On myös sängen Rascan Cuorman teidän Cuning-
gallinen Mat:^u Wäimeisillä Herrain Päiwillä Stock-
holmis pidettyillä 18 Decembris (Talwi cuulla) päällens
ottanut. Josa L. C. M:^u coco Ruokhin Waldacun-
nan sängen corckian / työlän / ja Suurest ylistettävän
Hallituksen nuorudens Jällä / Hartioillens / Ju-
malan Caickiwaldian armosta / ja caickein / Waldacun-
nan ylimäistein ja alimäistein / Uscolisten asuwitten
toiswon ja nöyrän anomisee jälkeen onhelifest ottanut on.

Anno 1672

Ja cohta osottanut Hurscaudens ruweten ehi-
män Jumalan Waldacunda / ja hänen wanhurscaut:
tans ; ja hänen Pyhä / tertwelist ja autuax tekewätä
Sanans ahkerast lewittämän.

Matth. 6.
v. 33.

Tämän cansa osotta ja näyttä L. R. May:^u is-
zens / yhder hywäx luyax ja wahwax Palmu Puu:
jolla kirjoitetan olewan / erinomaiset Cahdet Virtutes eli
Uwut / 1. Palmu puu / rascan cuorman canda ; sitä cuin
rascambi cuorma hänen päällens panna / sitä yle-
mä hän nousse.

Plin. Lib.
13. Cap. 5.

2. Palmu Puu aina niin talwella cuin Suwellakin
wiherioike / ja Hedelmän tuotta. Josta / Cuningas
Dawid hän weisapi : Se Wanhurscas wi-
heroike niincuin Palmu Puu.

I. Palma
maximum
suffinet
pondus.
II. Palma
semper vi-
ret & fru-
gifera est.
Psal. 92.

Nämät molemat Palmu Puun Suret ja corckiat
Uwut / owat L:^u Cun: May:^u heidän hedelmäns
osottanet / niincuin täsä edellä jo kirjoitettu on.

v. 13.

D E D I C A T I O.

Mutta cuinga meidän piätä ikem siä vastaan / laittaman ja asettaman? Nimittäin/ niincuin yhden hyvän Palmu Puun juurtu-
net ovat viherdikemän ja hedelmän candaman! Meidän piätä seura-
man/ sen suuren cansan paljouden Esicuwa / josta tulit juhalle Jeru-
salemmin/candade Palmu oxia heidän täsisäns/ ja iloiten huusit ja sanoit:

Job. 12. v.

13.

Hosianna/ hhwässiunattu on se/ cuin tule Herran Ni-
meen / Israelin Cuningas! Rucoileman ja toivottaman

1. Sam. 10.

v. 24.

VIVAT REX! Jumala suo ja anna Cuningalle piätä itä / onni ja me-
nestys/ ja caiteimainen hhwässiunaus! Ja myös Cuningan ja Pro-
phetaan Dawidin Neuvon jälkeen; Weisatcat HERalle Ufi

1. Reg. 1. v.

39. 40.

Weisu/ pyhäin Seuracunnan piätä händä kättämän/ J-
loitcan Israel tekiäsäns/ ja Zionin Lapset Cuningasans.

2. Cor. 23.

v. 11.

Olcon HERa sinull laupias/ Hädäs rucouyes cuulcon.

Psal. 149,

Psal. 20.

Hän ou luonostans armitas/ Sentähden aures tulcon.

Jacobin Jumal sua warjelcon/ Cuin sinun Cuningax teki.

Hän sinun turvas myös olcon/ jocapäiwä ja hetki /

Sen toiwota caitei wäki / r.

1. Tim. 2.

v. 1, 2-3.

Niin myös niillä lohduiti sil Rucous sanoilla/ cuin Jumalan Pal-
wellus caiteisa Suomen Seuracunissa pädäterän: Jumala anna
meidän Cuningalle ja caiteell Esiwallall/ Rauha ja hwy-
wä hallitus/ että me hänen allans/ lewos ja rauhas ai-
na eläisimme/ caites jumalisudes/ ja cunniallisudes/ A.

2. Cor. 1.

v. 3.

Mäillä ja muilla sencaidaisilla Jumalifilla Psalmeilla/ Kirjos-
wirfilla/ ja sydamelifilla rucouyilla Teidän Cuning. May:tin mi-
nun caitein Armollifiman / Herrani ja Cuningani ynnä Teidän
May:tin Raetan Jrew Muorin / IESU DORUM JMSJN/
jota laupiuden Jsa/ ja tuohduteyten Jumala suojelcon! Näin myös
surest cunnioitetun/ ja cor:tiasti hlystetyn coco Cuningalisen Huonen/ sen
caitein corekeman/ Caiteiwaldian Jumalan haldun ja Huoman/ san-
ge uscolifest ja caitein nöyrimäsi annan.

Enen E:sen May:tin

Caitein nöyriin alemalten ja Sanan palwelia

Jacobus Raumannus P. & P.

in Dirckala,

Christillifelle/ Jumalifelle ja toimelli-
selle Lufialle/ toivotan minä Jfsän Jumalan ar-
mon ja laupiuden/ JEsuren Ehrifturen cautta /
Lohduttajas Pyhässä Hengessä.

Etä se Jumalan uloswalittu Use D.
MARTINUS LUTHERUS on ihe
Euhdet Espuhet tämän Kirjan eteen
pannut/ joista ihcekukin hywin saa nähdä
Ja ymmärtä / cuinga tämä Kirja on san-
gen tarpellinen ja hyödyllinen käfillä pidettä ja aina
luetta: Nijn eij tähän tarwita muita Espubeita li-
fämän. Waan että monet ja ufiat owat (waicka Chri-
stityt) niiftä wääriftä Lahcocunnifta/ jortca fiytä Juma-
lan Mieheftä/ pahoin ja wäärin walhedellen häpemät-
tömäft puhuwat/ joca cuitengin nyt Mailman lopul-
la ja näillä wäimeifillä ajoilla / Jumalan erinomai-
feftä Jfsällifefstä Armofta/ Pyhän Hengen ylöswaliftuxella/
on meille pyhän Raamatun oikein ja hywin felittännyt/
ja Paawilaiften pimeydeft ja muitten Lahcocundain
fiurifta erhetyxißtä pelaftanut. Sentähden on tar-
pellinen / että coco hänen elämäns alufta njin lop-
puun/ totudes ja wacuudes ylöskirjoitettu/ lyhykäifefst
ja nykifertai-
fifefst tässä edespannan.

D. MARTINUS LUTHERUS
Coco Elämäkertä ontämä.

1483.

LUTHERUS on syndynyt Eislebis/ Mansfäl-
din Grefwin Länisä Anno 1483. 10 Novemb.
(Marras cuulla) 11. Inödes yöllä: joca oli 14.
staita wastan/ ja cohta Seurawaisna päivä:
nä/ joca oli 11. päivä/ ennen nimitetyllä cuulla sen pyhen
Easten sanut Petarin ja Paswalin Kirkos/ ja annettu
hänelle Nimi MARTINUS. Hänen Isäns oli JOHANNES
Luther nyi Metallein caiwaja ja Nitei Margeta Zigle-
rin. Nämät hänen wanhembans olit ensist köyhät ja
cuitengin Cunnialiset / ja owat hänen twiridst Schou-
lusa pitänet/ johon Jumala heille wara Isällisest edes-
cahoi/ ja että Jumala hänen lahjoittanut oli hywällä
Ingeniumil ja taidolla / nyin on hän myös sijnä hywin
menestynyt. Neliändenätoistakymmendenä Wu-
tena owat hänen wanhembans lähettänyt hänen
Magdeburgin (cusa hywin asetettu Schoulu oli) josa
hän oli yhden aiaftajan / cusa hän Studentein tarwan
jälken on myös usein cunnialisten Ihmisten porteinedes
weisanut. Sinä toisna Buona sen jälken. cuin oli 15. Hä-
ne ijäläns/ on hän wähebains suosioft/ andanut igens
Eisenachin/ josa hänen Nitens syndynyt oli / cusa Ju-
mala kehoitti yhden Chyrttilisen Matronan, ja cunnialisen
Waimon/ joca suostui hänen hywin tapoins/ wirentens
ja siwentens; otti hänen tygönsä/ andaden hänelle
Kuan/ waattet ja muut tarpet/ nyin että hän sai hänen
harioituyristans pareman ja lewolifemä waarin otta; ja
sijnä hän oli 4. Wuotta. Sijtte hän on meinyt nyderän-
toistakymmenen Uiaftajan wanhana Præceptoritens
eli Opettaitens neuwosta ja kääntä/ Erfurdin corckian
Schouluun eli Academian. Sijnä hän on saanut Cah-
den:

+ 97.

498.

denkymmenen Ujastajan wanhana Gradum Magisterii, eli
 Mestarin nimen. Sitte on hän aicoinut ikens anda ad ^{1503.}
 Studium juris, (Vain harjoitukseen :) waä tapahdui että ä-
 fist ylöspaisui nxi sängen wäkevä ja tuima ilma/ ja yhdest
 rascast Utkoisen jynlinän pauckinasta / on hän cowin hämä-
 stynnt ja peljästynnt ja siinä ahterast Jumalata Rucoil-
 lut/ ja niin Hengelisen wircaan eli sääton ikens andanut/ ja
 mennyt (waicka wanhembains tahtoa wastan) Erfurdin ^{1504.}
 Augustanein Klostarin / ja siinä coco aiaastajan / taivan
 jälken coeteldu ja tutkittu / on myös sen jälken Munc-
 fik ikens wihitä andanut / ja nehän Wuoden Col-
 mattakymmenellä wanhana Dominica cantate, joca silloin
 oli 2. Maii, eli sen toisen päiwän päälle Louco Cuusa/ en- ^{1507.}
 simäisen Messun pitännt/ Munckein Capalla eli Hamella
 ikens puettanut/ niin myös Rucourilla/ Lukemisilla/ Paa-
 stolla ja angaralla elämällä/ heidän Ordningins ja Sään-
 döns jälken / hänens wiriäst ja ahterast käyttännt.

Cuudenellcolmattakymmenellä ikäns Wuodella on hän D. ^{1508.}
 Johannes Staupitzjarelda Wittenbergin (cusa cuusi Ujasta-
 ca Univerfiter seisonut oli) cuzuttu/ cusa hän ensist publice
 profiteraisi Dialecticam & Physicam Aristotelis. Sitte on
 myös Theologiam eli P. Ramatun oppia edes pannut.
 Mutta privatim on hän ahterast lufenut Scholasticos Do-
 ctiores, heidän errores ja erhetyksens hatwainut/ merkinnt
 ja muille osottanut ja tiettäwäxi tehnyt: Niin että D.
 Mellerstadius/ cuin hän sencaldaisia hänestä cuuli / sanoi:
 Tämä Mies caieki opettajat erhetyksis lähtä/ ja coco Ro-
 min Kircon operuken muodon muutta ja uudista.

Seikämänellä Wuodella Colmattakymmenellä ^{1510.}
 on hän/ hänen Cumpanittens eli cansa pitäwittens/ neu-
 wosta ja kästystä mennyt Romijn / siellä on sen Babilo-
 nian Porton Apoc. 17.v.2. istuimen nähnyt (joca cohta sen
 jäl

idän/ hänen vihollisens ja wainojans oli) nimitä Pawin LEO X. sen hymmenen sillä nimellä.

1512.

Yhdeyännellä Colmattahymenä itäns Wuodella/ on hän Fridrich Eurförstin armolifest suosios ja culucurella P. Kamatun eli kirioituyen Doctorin D. Andreas Rodolphi Carlstadiurelta 19. Oskobris locu-
 1513. cuulla Wittenbergin linnan Kirkos/ tehy ja julistetu. Ja cobra 30 Wuoden wanhana/ on hän P. Kamatun kirioja/ selitetäny ja ulosteimit-
 ranut/ erinomaitain Dawidin Psalmarin/ P. Pawalin Epistolas Romarein ja Galaterin myö / ja Catechismuren: kaiken Opetuxens Jumalan Sa-
 nalla wätewästi wahwistanut/ ja hänen Studentins ja Sanans euuliat/ ainoastans P. Kamatun wiriän turkimisen neuwonut.

1517.

Neliändenä Neliäkirätyhymenä Itäns iwuotena / päiwä emen pyhän Miesten päiwä lauwandaina Cahdentoistahymmenen lyödes on hän hänen Proposiciones, joita on ollut 95. Wittenbergin linnan Kirkon owen ylöstyöny/ Johan Tezelin / Pirn-Weisseist/ yhden häpemäitsemän Dominicanerein Muncfin/ ABLATEITA wastan/ joca Albertus Archi-
 1518. Epispalda Mensist oli ulostähäitetty/ Pawin Leonin sen X. hymmenen suosioja/ Ablatein cautta/ Kaha haaliman ja cocoman. Se Tezel/ pani e-
 des Juuttu-kirians/ Ablateista ja häpemäitsemästä kerkais/ sanoden: 1. Niin pian kuin Ablatin Penningi heitetän Arefubun; Niin pian Sie-
 lu pääse ulos Kirast tullesta. 2. Ablatti anderi anda/ ne Synit/ kuin enen owat tehdyt/ niin myös ne kuin nyt ja tästedes tehdän/ ja ne kuin Ihminen tehdä tahto. Niin myös sanoi Ablacillans olewan sen woiman ja armon/ jos seccu Jumalan Aitin häwäisis/ ja olis lyöny Itäns ja Aitiänsä / niin hänen Ablatin sen anderi anda. 3. Et hän tahdois P. Pietarin causa/ Zaiwast waiheita. Sillä/ hän sanoi Ablacillans enämän Steluja autra-
 wans/ kuin Petari Ewangeliumillans. 4. Ablatin armo/ on se armo/ jonga cautta / Ihminen Jumalan causa sowiretan. 5. Waihe ei joca murheideis/ suris eikä cauis Synidiäns/ eikä Heran Christuxen päälle uscois/ jolla ainoastans on Ablatin Kirja/ niin siinä on tyllä. 6. Hän on myös osottanut/ yhden punaisen Ristin/ Pawin Waapunan causa/ ja on häpidäitset ja pilcaten sanonut: Tämä Risti jonga hän Pawin puolest cansalle osotta/ on niin woimallinen kuin Christuxen Risti. Sencaldais Ablacia wastan kirjoitti/ disputerats/ Saarnais ja opetti Lucherus.

Seniälken cuxui Kieisar Maximilianus I. Lucheruxen Augsbur-
 gin Herran päiwill erinomaisest Pawin legatin Cardinalin Thomas
 Caj-

VITA LUTHERI.

Cajetanuksen causa camppaileman joca (Cajetanus) rahdoi Lutheruksen kiädämän ja tacaperin ortaman opetustans / niin caicci asia olis hywin. Murra Lutherus anoi että pyhästä Kamarusta piti hänen ehehenpens ofotettaman / tarjoren ihens 29 Novembris (Marras Cuulla) yhten wapaan Conciliamin: Cajetanus kysyi hänelle / jos etj hän rahdo tacaperin ortta ja kiäddä; Cunga hänen pidäis Pawin pannaan ja Kiesarin wallan alda joutuman? Luth. sanot: Sub caelo. cusasta minä olen/waan Zairwan alla.

Anno 1519. Disputerats Lutherus Leipfigis jultifest / Johannes Ecciu-1519.
 xen causa / De primatu Pontificis, de Indulgentiis, & de Libero Arbitrio, se on Pawin wallast ja corekudest / Anchin käymisist / ja Jhmisen wapaast ehdoista. Tämä Disputatio ajettiin 27 Junii. (Keskä Cuulla) ja lopetettiin 14 Julii.

Anno 1520. Pawi Leo X. pani hänen pannaan / yhden Bullan1520.
 (Pawin kirjan) cautta: Se Bulla ulosannettiin / 15 Junii (Keskä Cuulla) Lutherus publicerats ja julisti hänen Artikkls / joca Pawi poisuominnu oli / manaten Pawia yhten wapaan jultisen Conciliumin eli cocouksen: Nimittä Pawin Antichristurex. 10 Decemb. (Talwi Cuulla) Wittenbergin Elsterportin edes polta hän Jus Canonicum ja Bullam Leonis. Se on Pawin kirkon Säändös lain ja panna kirjan.

Cosca Keisar CAROLUS V. Wädes sillä nimellä / piti Herrain päivä1521.
 Wormin Caupungis / johonga Lutherus myös cukutuu oli / niin hänen hywät ystäväs / ja curawäs kiädä sinne menemäs / pelkäten että hänen sillä tiellä niin tapaduis / cuin Johannes Husin causa pahoin mendin; Niin wastais Lutherus: Minä rahdon meunä / ehkä niin monda Perketettä siellä olis / cuin Tiissä on caros? Cusa Keisar käski händä 8 Maji rahdexanden Päiwän ahdistaa / eli Sangiuren pända / waan Fridrich Churfürsti Saxast andoi salaisest muutamitten uscoltskein hywätin Adelin suosioista wiedä hänen tinnan Kriekoon Warburgin / liki Eisenach / jonga Lutherus nimitti Pathmum eli Eremum se eni Erämaax / josa hänen wainoin ajalla oleman pitiä. Siellä oli Lutherus 10 Cuucautta. Sitten aicah1522.
 Carlkadi² cutisti cuwar / ja heitti ne ulos kirkosta ja rupesti caicci udistamä Se tehoitti Lutheruksen Wittenbergin jällens menemän raita ja eripuvaisurta siellä asettaman ja sowitzaman. Samalla ajalla andoi hän ulos käydy / Saxon kielisen Uden Resti. A. 1523. Wittenbergis on Lutheruksen suosioist Messu pois pandu ja Herran Ehtolinen Christuren aseruxen jälken pidetty.1523.

22. Dom. Trinit. joc oli 9 Novemb. (Marras Cuulla) on hän har.1524.

1525. man Wunctin cayan eli hamen poisröysunut. Toisena wijdettä hymändä hänen ikäns Wuotena 27 Junii (Souco cuulla) orti Lutherus arviorens yhden Adelin Reikyyen/ nimittäin Cathariman Borast/ joca ennen Nonna eli Klostari Reikyy oli. In Januario (Tammi Cuulla) on Lutherus andanut ulos käyda/ sen wähdän Catechismuxen/ joca kyllä culla kiriaxi cuxuttaman pidäis.
1530. Augsburgin Confessio eli Uscon Sunnustos on annettu Kieisar Carleil V. Herran Päiwillä/ cuin siellä pidettiin/ Lauwandauna edellä toisen P. Colminaisuden Sonnuntain/ cuin oli 25 Junii (Kesä cuulla) sen luti Saran Churfürstin Cankler Doctor Christianus Bajer kahden Scundin sisäll/ julistest selkiäst/ ja ymmärrettävästi.
1535. On Lutherus Biblian eli coco Saran kädiksen pyhdän Ramatun/ u-
1537: lostäyda andanut. Ja cuin Augsburgin Confession Theologi yhten tulit on hän myds Smalcaldin Articulyet kirjoittanut jotea piti sinä Conciliomis Manruas edes pandaman ja julistettaman. Calwinistain ja Sacramenterarein Operusta wastan on hän urholifest igens asettanut niñcuin hän eij tahtonut Zwingliusta ja Oecolapadiusta ja muita heidän cansapitäwitäns/ Marpurgin Colloquiumis elicansa puhes welierens nimittä. Hänen lahians owat sange suret ollet/ niñcuin hänen kirjoituyens sen näytätävät/ cosca hän Saarnais/ niñ hänen änenis toisest iylsinyt on/ niñcuin Philippus Melancthon en hänest puhunut: Fulmina erant lingvæ singula verba tua, Cuinga hengest riekat owat caitei hänen wirtens/ cuin hän tehnyt on? Eikö nijsä ole/ juuri valawat ja poltawat sanat/ erinomaisest näisä Meliästä: Jsa meidän yhäi Zaiwas/ 2c. Herra Christus tuli Jordanis/ 2c. Meidän linnam on Zumal/ 2c. Ja/ Jos eij Herra auta meitä/ 2c.
1546. 17. Jan. (Tammi Cuulla) Toisna Sunnuntaina Loppiafest/ on Lutherus hänen Wijmeisen Saarnans Wittenbergis pitännyt. Siellä hän on mennyt Geislebin/ johonga hän cuxuttin Mansfelden Grefwin asoit-
ren tähden/ niñtä sowitztaman. Hänen caitein Wijmeisen Saarnans/ on hän pitännyt Geislebis/ 14 Februarii (Helme Cuulla) 4. päiwä ennein cuolematans/ ja cohta 18. päiwänä samalla Cuulla/ autuallifest ertani. Hänen ikäns colmandena seikemäärätymändä wuotena. Mansfeldin Grefwi on hänen cuollun Ruuminis/ andanut wiedä Wittenbergin/ siellä on hän suren cansan cocouyes/ iskull ja walitus witsillä linnan Kirkeon julistest ja cunnialifesti haudattu.

Ad memoriam eternitatis erit JUSTUS.

Ziäcaiteistes Muistosa on HURCUS. T. m. C. D. Mar-

D. MARTINUS LUTHERU-
ren sen Suuremman Catechis-
muren
Lisipuhe/

Josa on hyödyllinen ja tarpellinen/ niin myös uscol-
linen ja luja Manaus/ caicein Jumalisten erinomaisest
Kirkoherzain ja Saarna-Miesten tygö/ kirjoitettu/ että he
jocapäiwä/ sekä isiäns että muita/ Catechismures/ niincuin
coco P. Raamatun lyhykäises Summas/ ahkerast harjoit-
telisit/ ja siä uscollisest ja alinomaisest Seuracunnalle edes
panisit/ &c.

SEtä me (Saarnajat ja Opet-
tajat) Meidän Saarnoisam/ em' ainoa-
stans edestuota Catechismuren Oppia /
mutta myös rucoilem' ja ahkerast muita
neuwomme/ että he myös sitä tekisit/ eij
meillä ole siehen wähat Syht / erinomaisest että me
nimmäräm' / että Saarnajat ja Papit Maalla / o-
wat hitaat ja laistat / halpana pitäden heidän Wir-
cans/ ja ike Opin/ luulewat olewan sen Työn halwan/
ja ikens corkiana ja wiissana. Muutamille heistä on
Laiscus ja Wadzan Suru sängen racas / ja sentäh-
den owat sillä Mielellä tähän Työhön/ niincuin he o-
listit

listit ainoastans / Wadzans ja Ruocans tähden / asetet-
 tut Papij / ja Jumalan Sanan Opettairi / cuin ett
 siinä mitän muuta tarwittais / cuin tublata ja culut-
 ta: ja eläwät niin cuin ne jotca Pawicunnan alla o-
 wat: Ja ehkä cuinga hywin / että caieki se cuin he o-
 pettawat ja Saarnaman pitä / on heille yldäkyläisest
 käsihin annettu / tähän aican ja selkiäst' Silmäin ete-
 hen pandu / niin suloisis ja hywisä ulgostähynnis Kir-
 joisa / ja niincuin se Puhe / Sananlascuna ennen pi-
 dettin: **Ole Surutoin / kyllä Saarna pi-
 tä hywin käymän?** Niin myös se nyt on / et-
 tä heillä owat ne parhat walmistetut Tarwarat / ja
 Saarnan Formula, eli Nuoto ja Lapa / niin että ne
 wuotawat ja owat liki itse puhuwaiset / (cuitengin o-
 wat he Saarnajat /) taieka niin toimeettomat / eli hyi
 osa heistä / niin tottelemattomat / ettei he nditä kir-
 joituxia / Catechismuren Opetuxis / eli itse osta / eli jos
 heillä owat / ettei niihin curkistele / eikä luge niitä. O
 hywä Jumala! cuinga wahingolliset ja caubiat Ih-
 miset / Wakan Surun Oriat / joidenga cansa parem-
 min tehtäisin / että ne Sicain cuin Sielun Paimenex
 tehtäisin. Ja olis toiwottapa / että sen tarwetto-
 man / rascan ja pitkän Rucouren Lapa ja Sorina /
 heidän wisseill Ajoilla asetettu / on nyt (Jumalan
 Kytös) häiritty ja sen sian säätetty / Amul / Puoli-
 Päiwän ja Ehtona lugettawaxi / muutamat Bladit
 Catechismurest' / eli muista Jumalifist Ruocous Kirjoj-
 sta / eli Wdest' Testamendistä / eli oftaden etehens / jon-
 gun muun Cappalen Pnhäst Raamatusta / eli lukifist
 yhden hywän / **Isä meidän /** Sen cansa rucoil-

den Jumalata Kacast Taisvallista Isä / sekä itsens/
 että hänellens (uscotun) Laumans edestä / että he ker-
 takin / näyttäisit heidän Kytörens / Ewangeliumin
 Walkeuden puolest / jonga wälicappalen cautta / me
 olemma wapahdetut / niin monest raseasta (Lain ja
 Dawin) **Ikeest ja Cuormasta.** Ja mahta-
 wat heitäns häweta / niincuin ei mitäkän muuta ole
 oppenut Ewangeliumin Saarnasta / cuin ainoa-
 stans / pitämän yhtä Caubiat / Häpidllist / ja El-
 kiwaldaitt Elämäta / **juuri niin / cuin Coi-
 ra / joca mene hänen Drenurehens ja
 Sica hänen Locahans jäl lens / cosca
 hän pesty on.** Sillä että yhteinen Cansa / ei o-
 le muutoingan hywällä mielellä Ewangeliumita coh-
 tan; Ja me cuitengin sitä wastan corkemmast ahke-
 roisem / saamme wähän eli ensingän toimitetur / cuin-
 ga pakion wähembi olis jotakin hywä toiwomist / jos
 me niin laisca: Wawat ja hitaat Dpettajat olisimme /
 cuin me Dawin alla olimma. Siehen tule myös pa-
 ha / cuin ulgostule Suruttomudest ja ylöspaisumude-
 sta / jotca Wiat monen Sydämet ja Mielen wähittäin
 owat sisäl ottanet / ja niin hieronet / että he niin py-
 häst / sen päälle wannowat / ei yhtäkän muuta niin
 kelswettä olewan / cuin Catechismuren Oppi / niin et-
 tä cosca he owat sen nopiast läpiksen Silmämet / luu-
 lewat he caiken sisäl lens imenexi / ja cuin corkemall /
 tuldu on / heittäwät Kirjan Pengin ala / ja häpeile-
 wät sitä otta jäl lens Kätehens. Ja se cuin häpiälli-
 sembi on / löytän wiellä tänäpäinä / monda Wapa. Su-

4
 cuista (waan täsä Uias eij nhtäkän wapaan Uuua-
 tikä Werta) jotca rohkenewat sanoa: Ettei nyt enä
 tarwita Saarnaita ja Dappeja: Mutta olewan kyl-
 lä Kirjoja/ joista ihcekutin taita ihe oppia/ ilman jon-
 gun Neuwoi ja Opetureta. Mingätähden myös he
 owat andaneet Kircoi langeta/ Pitäjät häwitettä/ O-
 pettajat ja Sananpalveliat näändynä Nätiäst. Niin-
 cuin se sopi Tyhmille ja hulluille Saralaisille.

Tämän caldaißt Wäkiä on meille Saras / ja pitä

Sutherus kār simān. Mutta että minä puhun jotakin ihestāni/
 hän tunde ehtä minä olen Saarnaja ja Opettaja / en wāhemäll /
 izens Ca Opilla ja cojettamisell lahjoitettu (minä luulen) cuin
 chismuxen he / jotca niin corkiana izens pitāwāt / ja Suruttomat-
 Opetus. tomuten tullet / ja en cuitengan Häpiänä pidā / olla
 lapsen. wāhāin Lasten caldainen / waan niincuin me opetam
 heille Catechismuxest / niin minä myös lujen / joca
 Namu / ja cuin minull aica on / **HE** Xran Ku-
 couxen / **Isä** meidān / **Jumalan** kym-
 menen Käskyt / **Uscōn** Cappalet / elimue-
 ta Jumalisia Psalmeja / Sana Sanast. Ja ehtä
 cuinga hywin minā jocapāiwā lujen / ja ahkerast stu-
 deran Kirjoisa / niin en cuitengan niin tule / cuin minā
 toiwon / engā myös woi toimitta sitā cuin minā itā-
 wōizen: Niin myös tapahdu / että minā tänāpānā /
 sekā mielellān tahdon / ja tarwizen / tunnustaxeni ihe-
 ni Lapsesi / ja Catechismuxen Opetuslapsesi: Mut-
 ta ne herculliset Tyhmiset / cuin tähān suuttuwar / tu-
 lewat niin edes yhdellä Opilla / että he cobta jättāwāt
 jälkens siellä ja täällä / Opettaita / tietāwāt caitei / et-
 tei he tarwise nhtäkän Opetust ja Neuwoa: Mutta
 sen

Herculliste
 Tyhmisten
 Tapa.

sen cansa/ niincuin tähdellisell' Merkillä andatvat he
nähdä/ ettei he tottele heidän Wirastans/ taicka hei-
dän Laumans (Hengeltisestä) Hywydestä/ mutta ylon-
cawowat Jumalan/ niin myös hänen pyhän Sanan-
sa/ ei myös he pelkä jotacuta Langemist' ja Cadotu-
sta; Sillä he jo kyllä owat sywäst langenneet; Niin
että tarwisewat tulla wdest' Lapseri/ ja että luulewat
heidäns ynnä Lasten Kengain cansa/ jo aicaa culutetu-
ri/ (cuin Sannalascus sanotan) ja merkillisest' läpisen
känner'. Rucoilen minä sentähden/ ja neuwon/ nai-
tä Laisca- Wadzoja/ ja Luulo- pyhiä Ihmistä/ ettei
he Jumalan tähden/ ajattelisi izens tullee/ siehen
corkan Oppiin ja Wäsauteen/ cuin he izellens omista-
wat/ eikä myös luulisi heidän Mielefäns/ niin aiwan
sywäst oppenen caicki Catechismuxen Cappalet/ ja
niin taitawans/ ehkä cuinga hywin he ajattelewat iz-
kellens sangen sywästi/ rypännen ja omistanen. Ja
waicka me tahdoisim sen heille myötä anda/ että he
Catechismuxen Cappalet yldäküllä taitawat ja tietä-
wät/ (joca cuitengin täsä Elämäs on liki mahdotoin)
Niin ei se cuitengan täsä paiki mendäwä ole/ että
tästä ulgostwuota/ runsas Hedelmä/ jos he tätä La-
sten Oppia/ jocapäiwä lukisit/ cojettelisit/ ja näistä
(heidän Lastens/ ja Perhens edesä puhuisit) Sillä se
Pyhä Hengi on läsnä/ sencaldaista (Jumalan Sa-
nan) lukemusta/ cojettelemusta ja cansapuhetta/ joca
sijtten siäl anda wdet Waicaturet/ Woiman ja Ylös-
walistuxen/ että me aina ja jocapäiwä saamme tä-
hän Oppin Himon/ cuin EHXIstus lupa sanoden:
Cusa cari eli colme tulewat cocohon mi-
nun Nimeeni/ siinä olen minä heidän

Catechis-
muren Op-
pi sangen
hyödylline.

I.
Saadan
Pyhä Hen-
gi.

Matth. 28.

Keskelläns: Siehen myös/ eij ole mitän woima-
 liseмба/ Perkelettä / meidän oma Liham' ja pahoja
 Ujaturia wastan/ cuin se/ cosca me Utkerudell' ja
 Wierendellä/ luemme Jumalan Sana/ tutkistelem ja
 siitā puhumme / niñ että se ensimmäinen Cuningas
 Dawidin Psalmi cuku ne Uutuaxi: Cuin **HER-**
ranLafia Vöt ja Päiwät tutkistelewat.

Et myös sinä Ihminen/ mahda uscoa / löntäwäs pa-
 rembata **Sauwutosta** eli wäkewämbä Haju /
 cuin Perkeleen carcotta/ cuin Jumalan Sana/ cuins
 siitā wiriäst pitelet/ (ja niñcuin Sinapin Kädesäs / u-
 sein ja hywin muserat ja hierot) siitā jocapäiwä pu-
 hut ja weisat. Tämä (Jumalan Sanan) Harjois-

II. tus/ on totifest se hywästisunattu West/ ja pnhä Ri-

Poisca-
 cotta Sa-
 staisē Hen-
 gen.

stin mercki/ joca Satanan pois aja/ ja jonga cautta
 hän ike enimmäst pakene. Ja jos eij tästä mitäkän
 Hündntyst tulis/ cuin se/ että Sathan ja pahat Uja-
 turet sen cautta pakenisit/ niñ pidäis se Hündntys/
 niñ corkian pitämän/ että sinä siitā Christillistä Op-
 pia mielelläs kärsisit/ lukisit ja coettelist. Eij Sathan
 tahdo että yrkeraaista Jumalan Sana pidäis ensin-
 gän opetettaman ja cuuldaman. Ja Jumalan Sa-
 na eij ole niñcuin Uimmän Tutut ja Tihtauret/mut-
 ta niñcuin Pawali sano: Se on Jumalan

Rom. 1.

Woima/ caikille Autuudex/ cuin sen
uscowat. Totifest se on Woima/ joca woimalli-
 simmast / Sathanata puserda ja pois carcotta/ mut-
 ta meitä siitā wastan/ yldäkylläifest / wirgottā ja loh-
 dut:

dutta. Ja mitä tähän palio tarwitan? Jos caicki se Hyödytys ja Hyöhyys/ kuin Jumalan Sana myötäns pitää ja waicutta/ pidäis nlöslujeteldaman/ niin ei tähdyis Paperi siehen / ja Aica olis lhyh. Sathan cusutan tähdellifest/ **Tuhannen konstein Mestari.** Sentähden että hänen Woimans ja Waldans on suuri ja moninainen / mutta Jumalan Sana/ jolla ei ainoastans ole moninainen Woima/ waan myös/ mahan lhy ja nlihen woitta/ tämän Tuhannen konstillisen Mestarin/caickein hänen Woimans ja Konsteinsa cansa/ ja tyhjäksi teke. Minkä Nimen me hänen annamme? Nimittäin ; Eij Tuhannen ainoastans Konstein/ mutta monen kymmenen Tuhanne. (hywäin) Konstein Mestari hänen totifest nimittä mahdam! Jos me nyt Jumalan Sanan Woiman halpana pidäm/ ja sen Hyödytyksen ja Waicuturen/ erinomaisest me/ kuin tahdom cusutta ja olla / Opetajat ja Kircon Palweliat/ niin en me ainoastans olis anstolliset nyhtäkän Ruoca/ mutta pidäis oikeudella/ (niin kuin järjettömät Luondocappalet) pahoilda Coirilda/ (meidän Leiwäldäm ja Wiraldam) hntytettämän ja pois ajettaman. Erinomaisest/ että me hywin kyllä tarwikemma/ caicki ne nlösluetellut Hyödytykset/ kuin seurawat Jumalan Sanasta/ niincuin me tarwikem jocopäiwäisen Leipämme/ ja en me saa ilman sitä olla/ niitten alinomaisten Kiusausten ja jocopäiwäisen Wäyhymisen tähden / kuin meille sildä pahalda Tuhannen konst: Mestarilda / eteen panna ja wiritetän. Jos ei nämät ulotu/ nlösherättämän ja käändämän Jhmisen Sydändä/ nyten ahkeran Catechisimuxen Lukemisehen ; Niin cuitengin Jumalan Käsky

3
 Ihy pitä meitä siehen waatiman / cuin kirjotettu on.

Deut. 6.

Jumalan
 angara ja
 luja Käsky
 tästä Opi-
 ka.

Sinun pitä niistä puhuman Huones
 istuisas / ja Tiellä käydesäs / Maata
 pannesas ja nostesas / ja sinun pitä sito-
 man ne / merkixi kätehes ja pitä oleman
 sinulle muistori / sinun Silmäis edes.

Ilman epäilemätä / eij Jumala olis huckan / niin anga-
 rast käskent / waan hän parhain tietä / misä Waaras
 me olemma ; Niin myös / mingä rohkeuden ja laitoren
 ne pahat Henget pitäwät / pnytäden meitä / joca Sil-
 män Käpähellä Cadoturen. Niin tahtoi meidän
 hywä / Taiwalinen Isäm / että me händä wastan / sei-
 sosimme / wñoretnt / wäkewällä woimalla / ja caikkell
 Jumalan Harniscalla / että me taidasimme / pois aja ja
 wlosamutta / caicki sen häjyn tuliset Nuolet / ja seisoa
 Perkelen cawaloita Carckauria wastan. Mutta
 cuinga Hullut ja Tyhmät olemma me ? Että mei-
 dän niin wäkewäin Wibolisten kestell pitä oleman.

(Mailman Herrat / Förstit ja Woimali-
 liset / ne pahat Henget Taiwan alla.)

Catechif- Cuitengin me ylönnannam / meidän Otam ja Ussem / niin
 muren D' etten me maatesam ja lewätesam ensingän niitä mui-
 pin ylönea stuttele / ja niitten jälkin cäho.

kojat / ja
 heidän Za-
 pans.

Ja mitä tekewät ne ylöspaisumet ja ylöpiät Tyhmiset
 muuta / cuin he hylhäwät Catechismuren opin / niin he
 pitäwät izens oppenumbana / cuin / Jumala itse / ne
 hywät Jumalan Engelit / Parriarckat / ja Apostolit ja
 caicki muut Christitnt / eipa Jumala itse ole sitä häpiär'

Lukenut että tätä jocapäiwä opetetaisin / niñcuin se/
 jolla ei mitän parembat olis opetta/ ja sitä usein kertoi
 ja muistutta/ ja ei ota etens jotakin uutta / cuin outo
 olis tästä opista; Ja caicki Pnhät / ei riädä jota euta
 parembata ja tarpeliseмба opetta/ ja ei ikänäns kyllä/
 opetetuy saa/ engö me olis caunis ja nopsa cansa/ että
 cosca me olem' tämän opin/ yhden keyran / lukenuit eli
 cuullut/ tulisimma cohta siehen ajatuxen/ että me caic-
 ki riädäsim/ ja engä tarwisi enä lukemise' sitä / mutta
 yhden Stundin sisäll / liki/ caicki oppisimma: Jota
 Jumala ei ihe / niñ picaisest/ opetta meitä tainut / ja
 ei mitän muuta wiälä tänäpäin meille opeta/ waan si-
 tä/cuin hän Mailman Algust meille opettan on.

Caickein Prophetain ja Pnhäin on kyllä tekemist/
 ollut/ sitä cuin he opettanut owat/owat cuitengin aina
 tähtynyt tunnusta/ ikens/ saman opin Opetuslapsxi.
 Se on wiisi ja totinen / että se cuin hywin taita / ja on
 oppenut/ ne kymmenen Kästy sanat / hän taita myös
 coco sen Pnhän Raamarun) niñ palion/ cuin siehen
 opetuscappalen tule) niñ että hän taita caickinaisis
 menois ja asiois olla wahwa/neuwos ja arwus/wäkewä
 lohduittamas / nopsa eroittamas/ Mailmalisia Asioi-
 ta ja Riittoja / nimmärtäwäinen selittämas Kirkon
 asioita/ olla Duomarin nlihen moninaisen opin/ ja sen
 opettajat tulewat cogetelluy Lais ja Dikiudes / Cau-
 pungin Asiois / ja muita sencaldaisia culti taita Mail-
 mas edes tulla ja tapahtua. Hywäinen / mitä Psal-
 tari sisälläns pitä muita/ cuin Jumalisia ajatuxia ja
 Harioituxia / jotca tulewat siehen ensinäisen Kästyn?
 ja ikellän ajattelen / että nämät Laisca Wahat / ja nli-
 piät Henget/ ei taida nimmärdä nhtä Psalmia/ palion
 wahemin coco sitä P. Raamatua. Cuitengin unhot-
 tawat

Jumalan
kymmenen
käskyn
Eieo/ on
sangen suu-
ri.

tawat he Catechismuren opin/ joca on niñcuin xpi in
hy summa/ eli niñcuin ulgos otettu ndyin coco kirioitu-
resta. Niñ sentähden Rucoilen minä ja uscolifest neu-
won / caickia Christitnit / erinomaisest Saarnaita ja
opettaita/ ettei he nldin warhain/ tahdois olla (Docto-
res) Corckiaf oppenut Papi/ ja niñ petolifest luulifit
izens caicki tiätävän/ ja taitawan: Sillä niñcuin sitä
palio puuttu/ petolifest Bihdist/ ja Mitasta/ cuin ojetta-
man ja cogeteldaman pitä/ sitä oikia Bihti ja (Mitta)
kynnärittä wastan; Niñ lange heidän turha ajatu-
rens/ locahan/ cosca he cogetellan ja cuullan; Mutta
parembi on/ että päiwäpäiwäldä siñä harioittelifit ja
muita/ siñä siwus ja sen cansa oppia. Ja aina ahkera
waari pitäden/ ettei he pahennuifi/ siñä caubiaf surut-
tomudest ja nlpendestä; Ja että he ennein caickia / ah-
keroizifit siñä / että he ainakäändäifit izens / lukemise-
hen/ tutkistelemisen/ ja eij ennein lacka/ cuin he ike työns
ymmärdäwät/ ja wahwistuwat/ että he niñ owat op-
penut Catechismuren / että Satan siehen mahdais
cuolla! Ja he niñ ymmärdäwifex tulla/ cuin Jumala
ike (sen tahto) ja hänen P. Engelins sitä ikäwöizewät.
Jos he niñ twiridit owat / niñ minä heille totifesta
lupan/ että he suuren Hedelmän ja Hyödytyren siñä
saaman pitä / niñ että Jumala heitä erinomaisix
Miehiñ nldscorgottaman pitä / ja siñten he tunnu-
stawat / sitä enämmin cuin he lukewat ja kertoiwat
Catechismuren Oppia/ sitä wähemmin he hända (hä-
nen tähdellishytens) oppewat ja käsittäwät/ mutta on
aina tarpellinen/ siñä siwus ja cansa oppia. Jos-
ta pitä tapahduman/ että sitä cuin he ennen eij tah-
tonut nhtä kerta haista/ eli hänen Suunsa liki woinut
kärsiä/ pitä kelpaman ja maistuman/ niñ hywin Suu-
sa ja

sa ja Magosa / niincuin sen perän suurest isotaisin ja janotaisin; Että se nyt tapahua mahdais / rucoilem me sinua Jumala ettäs meille Armos lähetäisit / Amen.

Lyhykäinen Esiuhe.

Sämän käsin otettun wähdän Tydän / olem me aincaastans sillä Millä neu-
 ajatuxell' / (ja hywällä mielellä) walmistanut / että se pidäis wolla tämä
 oleman / yrikertaiten ja nuorten lasten Opetus / sentähden on annettu.
 se myös cusutan / Græcan kielellä / Catechismus / ja on
 niin paljo cuin xpi tapa ja muoro / opetta lapsia / ja nuorta cansa / Ry. Catechis-
 symysten ja Wastauksen cautta; Joca isecullakin Christityll' Jhmi. muren tie-
 sell' / niin tietäwä ja tuttawa oleman pitä / että joslei tämän tundo ole / ei to on tar-
 hän pidä pidettämän oikian Christityn edest' / ei myös pidä händä sal-
 littaaman Herxan Ehtolifella käymän. Niincuin xpi työmekewä Wies /
 joca ei oikein ja hywin hänen wireans työtä tehdä taida / niin ei hänen
 pidä muiden cansa cocon tuleman / waan pois pañan hänen wirastansa. Catechis-
 Sentähden pitä Catechismuren oppia ja sen ymmärdystä caiteella muren har-
 wirendella opettaman ja edes pandaman. Yhden uscolifisen ja ahteran iorus.
 Perhen Jsanän Wirea on / wähimäxik in / yhden terdan Wicos / cuulla
 hänen lapsians ja Perhettäns / Catechismuren opis / cuinga he ne lutia Perhen J.
 ja ymmärdä taitawat / ja jos ei sijä taida lucua tehdä / niin pitä heitä sanän wel-
 siehän waatiman ja lujasti neuwortaman. Sillä muistan sangen hy-
 win / ja näemme myös jocapäiwä meidän Silmäin edes / että cansa on
 peräti hidas / ja muistamatoin / ja cuinga ne wanhat / joille ei liki yhtä-
 tän tietö ole näistä / käywät ynnä meidän cansaine Herxan Ehtolifel-
 la / ja nautikewat sen / cuin erinomaisest Christityll' Säädyt aserettu on.
 Ja cuitengin näitten cuin Sacramendill' käywät / pidäis tosin / enäm-
 män tiedämän / ja heillä täydelisembi ymmäryys oleman sijä Christilifist
 opista / cuin lapsilla ja / äskein tulleilla Poicaisilla Schoutun. Edespäin /
 me tydhimme näihin Colmen Cappalen / sillä yhteisellä cansalle / joca
 aina wanhudest owat Christicunnas pidetyt! Mutta wähdä (Jumal'
 armahd) opetu / eli myös oikein opetettu / siehen saaka cuin molemmat
 wanhat ja nuoret / ja ne cuin tahtowat cusutta ja olla Christityt caitei
 walmix ja harioitetuy siinä tulewat.

Täsä seurawat ne Colme Cappalletta.

Ensimmäinen Cappale.

Jumalan kymmenen Käskyt.

Ensimmäinen.

Eij sinun pida muita Jumaloita
pitämän minun edessäni.

Toinen.

Eij sinun pida turhan lausuman si-
nun H E X ras Jumalas Nime: Sil-
lä eij H E X ra pida rangaisemata / joca
hänen Nimens turhan mainike.

Colmas.

Muista että's Lepopäivän pyhität.

Neliäs.

Sinun pitä cunnioittaman Isäs
ja Nitiäs / että's olisit pitkä ijällinen
Maan päälle.

Wijdes

Wides.

Eij sinun pida tappaman.

Cuudes.

Eij sinun pida Huorin tekemän.

Seisemäs.

Eij sinun pida warastaman.

Cahderas.

Eij sinun pida wäärä Todistust sanoman sinun Lähimmäistäs vastaan.

Yhderäs.

Eij sinun pida pyytämän sinun Lähimmäises Huonetta.

Kymmenes.

Eij sinun pida himoikeman sinun Lähimmäises Emändätä / eij hänen Palweliatans / eikä Pijcans / eij Härkäns / eij Nastians / eikä mitän cuin hänen omansa on.

Toinen.

Meidän Christillisen Oskon Artikellit.

Winä oskon Jumalan päälle / J^hän Caic*h*waldian Taiwan ja

Maan Luojan. Ja Jesuren & Hristuren hänen ainoan Poicans päälle meidän HERRAM. Joca sikisi Pyhästä Hengestä / syndyi Neigest Mariasta. Pijnattin Pontius Pilaturen alla. Ristin naulittin / cuoletettin ja haudattin. Allasastui Helwettin. Nous ylös Cuolluista colmandena Päiwänä. Astui ylös Taiwasen / istui Isän Jumalan Caickiwaldian oikialla Kädelä. Sielä on tulewa duomikeman Eläwitä ja Cuolluita. Minä všcon Pyhän Hengen päälle. Yhden pyhän Christillisen Seuracunnan. Pyhain Ihmisten Yhteyden. Syndein andexi Saamisen. Kuumin Vlösnousemisen. Ja ijancaickisen Elämän. Amen.

Colmas.

On Rucous / ionga CHRISTUS meille andanut on Evangeliumisa.

Isä

ISä meidän joca olet Taitwaisa.
 Pyhitetty olcon sinun Nimes. Eä-
 hestulcon sinun Baldacundas. Ol-
 con sinun Tahtos niijn Maasa cuin
 Taitwaisa. Anna meille tänäpäiwän
 meidän joca päiwäinen Leipäm. Ja
 anna meille meidän Syndim anderi/
 niijn cuin me annamme meidän Belgol-
 listem. Älä johdata meitä Kiusauren.
 Mutta päästä meitä pahasta. Sillä
 että sinulla on Baldacunda/ ja Voi-
 ma isancaiekkiseft/ niijn isancaiekkisehen/
AMEN.

Nämät owat ne tarpeellisimmat Cappalet/ jotca is-
 hecukin Christitty Ihminen pitä oppiman Sana
 Sanasta lukeman/ ja ikens caiekkell muoro siehen har-
 joitteleman ja joca päiwä pitämän/ niijn usein cuin he
 ylösnousewat Wuoteldans Amull/ Ruall mennes/ ja
 Ehtona jällens lewätä pannes / lukewat nihtä ulcoa/
 ja eij pidä Ruoca annettaman/ ennen cuin he ne hy-
 win ja selkiäst lukuut owat. Eij myös wähemmin
 tule yhden toimellisen Huonen Isän tehdä että hän
 sitä sama ano ja waati hänen Perheldans/ ja eij yh-
 täkän kärsi hänen Palweluxesans/ joca eij sitä Oppia
 taida/

taida/ eli kiellä sitä oppemast. Ja eij sitä pidä millän muoto karsittaman/ että joku Ihminen on niin Hocari ja Tompeli/ kuin eij näitä Cappaleita tahdo oppia: Sillä että niissä on/ caieki se kuin pyhäis Kirjoituses pitkäld ja lewiäld edespannan/ yhdes Summas lyhykäisest ja juuri yrkertaisest käsitetty ja yhtehen coottu on. Sillä ne pyhät Apostolit ja Isät/ (waieka cutca he ollut olisit) owat niinkuin yhten Kimpuisen täsä sitonut Christittynin Opin/ Elämän/ Konstit ja Wijsauden/ niistä he puhuwat ja suosittelewat/ ja mikä se on / kuin heidän sitrengin wiimein pitä isgens harjoitteleman.

Cosca he nyt nämät Colme Cappaletta owat oppenet ja nimnärtänet / on sowelias/ että he tietäwät mitä pitää uscottaman ja ajateldaman / meidän (Christurelda) asetuisista Sacramendeistä / nimittäin Casteest/ ja Jesuren Christuren Liban ja Weren Synömifest ja Tuomifest/ se on Altarin Sacramentista Parhaitain/ on tarpelinen tiätä / Pyhäin Evangelistain Mattheuren ja Marcuren/ Sanat/ kirioitetut siitä heidän Evangeliumisans cuinga Christus waeldaisans ja lähteisäns/ tästä Mailmast/ on hänen Opetuslapsillens wiimeisen corekian Lahian lahjoitanut/ ja niin hänen tyköäns lähettänyt.

Casteesta.

Mengät olgos caiekeen Mailmaan/ ja saarnatcat Evangeliumi caikibile Luoduille/ ja Castacat heitä Nimehen

Hen Isän ja Pojan ja Pyhän Hen-
gen. Joca usco ja castetan se tule Lu-
tuari / mutta joca eis usco / hän cado-
tetan.

Niin paljon tietä Castesta / pyhän Raamatun
jälken / on sen yrikertaisen Christin Ihmisen kyllä.
Niin myös siitä Toisesta Sacramendist / lyhykäisill
ja yrikertaisilla Sanoill' P. Pawalin Epistolast siitä
Ensimmäisestä Corinterein tygö / n. Augusti.

HERRAN Ehtoollisesta.

Meidän HERRA JESUS CHRIS-
tus / sinä Vönä jona hän petet-
tin / otti hän Leiwän / ja kiitti / mursi
ja annoi Opetuslastens ja sanoi: Ot-
tacat ja syökät / tämä on minun Ruu-
min / joca teidän edestän ulgosanne-
tan / se tehkät te minun Muistoreni.

Niin myös Ehtolisen jälken / otti
hän myös Calkin / kiitti ja annoi heil-
le / ja sanoi: Ottacat ja juocat tästä
calki / tämä on sen uden Testamendin

Calcki minun Beresäni / joca teidän
 ja monen tähden ulgostuodattetan /
 Syndein anderi andamuri / se tehfät
 te niin usein kuin te juotta / minun
 Muistoreni.

Su niin me ndemme / että se Christillinen Oppi
 seisoo Wides Cappales / joisa nuori Cansa pitää
 harjoiteldaman / meidän Lapsen cuultaman /
 ja sijtä Lucua tekemän. Ja eij myös jocu nuoresta
 Cansasta mahda luulla / näitä caickia käsittäwäns
 Saarnasta / Mieleens ja Muistohons panna taitawans.
 Ja kuin he owat nämät hywin oppenet / niin he saa-
 wat muutamita Hengellisiä Lauluja ja Psalmeja siehen
 sopiwita tygö panna ja oppia / niit että paremmin
 tulisi tutu / ja enämmin ja enämmin wahwisternu /
 ja nuori Cansa tällä tawalla saatetaisin harjoitteles-
 man ja oppeman pyhistä Kirjoista / ja niin jocapää-
 swä enänymän / ja caickis Christillisis Uskois aina me-
 nestymän. Mutta eij synäkän kyllä vielä ole / että
 nuori Wäki taita näitä Sanan Sanasta lukea ja
 ymmärtä / waan myös että he owat wiriät Saar-
 noisa läsnä olemas / ja erinomaisest niissä / kuin owat
 asetetut Catechismuksen Opetusta ja Ulgostomitus-
 sta edespaneman / ja sillä tawalla tietä saawat / mitä i-
 becukin Cappale sisälläns pitää / ettei he niinuin puo-
 littai: niistä ope / waan hywin selkiäst lukewat / että co-
 sca heille niistä kysytän / taidaisit wastata / että nähdäi-
 sin / ettei he ilman hedelmätä ole Saarnoja cuullet. Sen
 Synn tähden otam me mielelläm / sen Waiwan pääl-
 lem

lem / että me juuri usein Saarnamme Catechismusta / senpäälle / että se Nuorudelle sitä wirtaamast edes pandaisin / eij carwalilla Sanoilla ja hlypiäll Puhella / Ihmisten Wyssauden ja tämän Mailman Puheparren jälkeen / mutta lyhykäisest ja yrikertaisest / että caieki mitä me puhumme / (täsa) paremmin hymmäretäisin / ja pikemmin muistetaisin.

Tämän Synn tähden / me Käsihim otam / ne ennen nimitetyt Artikilit / jocaiken ja isecungin erinomaifest / nijn palio cuin siehen tule ja tarwitan / juuri selkiäst sijtä puhua ja wlgostoimitta.

Ensimmäinen Käsky.

Eij sinun pidä muuta Jumaloita minun edesäni pitämän.

Se on / minua ainoata / pitä sinun pitämän ja palweleman / sinun Jumalas edest! Mutta mikä se on? eli cuinga se hymmäretän? Mikä on pitä yhta Jumalata? Eli mikä on Jumala? Wastaus. Se on ja cudzutan / yri Jumala / jolda Ihminen caiekiä hywytätä toiwio; ja johonga hän hädäsäns turwa; Nijn että yhta Jumalata pitää / eij ole mikän muu / cuin hänehen panna Sydämest caiken Wcons ja Turwans / Sillä njncuin usein sanottu on: **Xri Sydäm-** Mikä on
pitä yhta
Jumalata.
mellinen Wsco ja Wscallus teke Juma- Wsco ja W-
scallus teke-
wät yhden
Jumalan.
lan ja Epä Jumalan. Jos Wsco ja Wscallus oikia ja totinen on / nijn sinulla on oikia Jumala. Mutta sitä wastan / jos se on petollinen ja wää-
E. rā/

rä/ niin sinulla myös on petollinen ja väärä Jumala. Sillä nämät Eari/ Jumala ja Bscō/ ovat yhdes/ ja pitää yhdistettämän. Cunga (sinä Ihminen) sinun Sydämmes panet/ ja vscallat sinuas/ se on wisisti ja ilman epäilemätä sinun Jumalas. Sentähden tämän Käskyn Ymmärrys on se/ että se ano ja vaati yhtä oikia Bscō ja Sydämmen Vscallusta/ kuin on sen oikian ainoan Jumalan tygö/ ja izens hänehen ainoastans pitää. Ja on niin palion sanottu: Eako! että sinä annat minun ainoastans olla sinun Jumalas/ ja ettes ezi yhtäkän/ paizi minua: Se on/ koska sinua jocu waiwa ja ahdista/ niin pidä izes minun tygöni/ ja ezi minua/ se on/ ezi minun Apuani/ ja jos sinä kärsit jotakin/ niin pidä sinus cuitengin lujaisti minuhun/ minä tahdon suurell Hywydellä/ edescazkoa ja autta sinua/ kaikesta sinun Tuscastas. Ainoastans cawahda ahkerast/ ettet sinä aseta sinun Sydändäs johongun muuhun/ ja hänesä ezit sinulles Apua/ ja Sydämmes Himoa. Tämä pitää wielä jotakin selkemästä ja ymmärtäväisemästä ylgostoimitetaman/ yhteisten Esimerkein caurta otetuin niistä kuin owat peräti tätä Käskyä wastan/ että nämät Sanat sitä paremmin ymmärrettä taitaisin. Monda on Ihmistä (sen pahembi) kuin luule/ että hänellä on Jumala ja kaikki hywät/ jolla on Eulda ja Raha/ luotta ja uscalda wahwast/ sen päälle/ ettei he katäkän tottele/ eikä lucua pidä. Eakos/ näillä on myös Jumala joca cuhutan Mammon/ se on Calu ja Raha/ jonga tygö hän sano; Sinä olet minun Lohduturen. Joca on Maan päällä/ niincuin erinomainen ja tuttu Pää Jumala/ sillä jolla Raha ja Calua on/ hän on tyllä surutoin ja istu lujast Sa-

Mammon
on muuta
mille Ju-
mala.

tulas/ on iloinen ja pelkämätöin/ niñcuin hän istuis
 kessellä Paradysi. Mutta sitä vastaan/ jollei Raha
 ja Calua ole/ hän on epäileväises Menos/ Surus
 ja Murhes ja Heickomielisydesä/ niñcuin ei hän mi-
 tätän tiedäis yhdestäkän Jumalast/ sillä sangen har-
 wat löntän/ jorca owat iloifella Mielell/ ja ei walis-
 ta/ surcuttele ja nicuttele/ cuin ei Diammon ole hei-
 dän tykönäns. Niñ rippu Abneus aina/ ja seura
 Ihmisen Luondo Hautaan. Niñ myös se joca öy-
 tä ja nlypeile/ siytä/ että hän nlyzen kån muut Ihmiset/
 Konsteis/ Klokeudes/ Wijsaudes/ Woimas/ Suosios/
 monen nstävnydes ja suures Cunnias; Hänellä on myös
 Jumala/ mutta ei se oikia Taitwallinen ja ainoa Ju-
 mala. Tästä sinä (hyvä Christitty) jällens näet/
 cuinga nlypiä ja rönykiä se Ihminen on/ jolla näistä
 kyllä on; Mutta sitä vastaan/ cuinga epäileväinen/
 heickomielinen ja nöyrä on se/ jolla ei näitä ole/ eli
 ne häneldä pois tullut owat. Sentähden sanon mi-
 nä wiellä nyt kerzan/ että se oikia Selitys tähän Cap-
 palehen on tämä; Nimittäin/ Pitä Jumalata/ on
 se/ johonga Ihminen pane caiken hänen Bscions ja
 Bscallurensa. Tästä waari ottacam cuinga caubiat
 Cappalet/ me olemma sinä Paivin Pimendes/ ede-
 sämme pttänet. Jolla oli Hamban Tauti/ niñ hän
 löi igens Paastohon sen pyhän Appollonian Cunn-
 ari/ ja niñ coco Ruumistans waiwais. Jos jocu pel-
 kääsi Tuli-Palo/ niñ hän hckääsi igens Laurentiu-
 ren Suojeluxen ja Warjeluxen ala. Joca pelkääsi
 Rutto-Tautia/ niñ hän nopsasti Lupauxen teki wa-
 eldaxens pyhän Sebastianin taicka Rochiumin tygd.
 Ja sencaidaisia caubioit ja hirmullisia Töitä he ede-
 säns piditt että he ihcecutin waliki ihellens yhden cuol-

Moninais-
 set Epäju-
 malat Ra-
 ilmas.

luen Pyhän/ jonga tygö he pakanit Rucourella heidän Tuscasans. Tähän myös tulewat ne cuin caieki nämät ylihen käywät/ että he teit Uiton Perkeleen cansa/ saadarens Calua ja Raha kyllä / ja myös Saurelisten Ihmisten Ystävyyttä / ja että heidän Eläimens ja Carjans olisit terwenä. Sencaldaiset otwat Noidat/ Welhot/ ja Mustan Kirjan lukiat. Sillä caieki nämät heidän Sydämens Bscalluxen muihin asettawat / cuin yhten totisen Jumalahan: jolda eij he mitän hywä toivo eikä pyhdä.

Ja tällä tawalla / (hywä Christitty) sinä ilman epäilemätä/ ymmärrät/ Mitä ja cuinga palio/ tämä Kästy ano ja wati sinulda/ nimittäin/ Ihmisen coosydändä/ ja caieki hänen uscalustans/ ainoan Jumalahan ja eij johongun muuhun. Sillä mikä se on/ pitää yhtä Jumalata! taidat sinä tästä kyllä hywin ymmärtä; ettei händä Sormilla käsittä taita / ja eij Eufaron/ niñcuin/ Raha kätettä/ eikä arcuhun/ niñcuin Hopia astiat / sulietta/ mutta se on/ händä kñniotta ja pitää / cosca Sydän hänen käsittä ja hänesä kñnirippu. Mutta Sydämen cansa hänesä kñnirippua / eij ole mikän muu / cuin izens coconans ja ainoastans/ häneen luotta. Sentähden tahto hän käändä poies/ caikista muista/ jofca ulcona hänestä oswat/ ja izens tygö wetä/ että hän on se ainoa / kancacikinen ja catomatoin hywys. Niñcuin Jumala sanois: Mitä sinä Ihminen ennen olet Pyhän tygö ezinnyt/ että sinun pitää heidän suosiofians saaman / taieki myös/ mitäs ennen olet toiwonut Mammonald / eli muilda catowaisilda cappaleilda; sitä eji nyt minun tykönäni / ja pidä minua sen edest/ joca sinua autta taita/ ja caiekinaisell hywydellä runsast edescakoa
ja aut.

ja autta tahto. **Caos** / tässä on nyt se oikia **Jumalan** palvelus / kuin hänelle kelpa / josta hän myös käskennyt on / **Kancaikkisen** **Adoturen** **Rangaistusta** wäl-täin pitää / nimittäin / ettei **Sydän** pidäis mitäkän tiätämän muusta lohdutuksesta / ja turwasta / kuin hänestä / josta ei myös hänen pidä ikes andaman pois wedetta / mutta hänen tähtens / **aldixandaman** ja **paneman** / caikki kuin **Maanpäälle** on / ja ennen caikkista luopuman / kuin **Jumalan** ylönanda. Tätä wastan taidat sinä (**O Ihminen**) kyllä ymmärtä / cuingä **Mailma** tätä wastan itzens asetta / pitäden wäärä **Jumalan** palvelusta / ja **Epä-Jumalifutta**. Sillä ei yhtän cansa **Maanpäällä** ole ollut / niin tyhjä ja paha / kuin ei ole itziäns pitänyt johongun **Jumalan** palveluxen. **Hecucin** on ylöslöytänyt ja cunnioittanut eriomaisen **Jumalan** edest / josta tykönä he apua ja lohdutust / ekinet owat.

Niincuin me näemme **Pacanoisa** / jotka **Pacanan** caitken **Abkerudens** siehen panit / että he olisit suuren **Epäsuma-** **Wallan** / **Herrauden** ja **corckian** **hallituxen** saanet / lat. sentähden ylönsit he / yhden cum on **Jupiter** eli **Thore**, caikkein **corckeimar** **Jumalar**; **Toiset** / kuin **Rick-** **uden** / **Dnnelisuden** / **hecumalisen** **elämän** / ja **hyswain** **päiwain** jälkin / seisoi. **Widit** **Herculem**, **Mercurium** ja **Venerem**, heidän **Jumalains** edestä. **Rascat** ja **Lapsia** **shmynttäwäiset** **Waimot** / cunnioitit **Diana**, **taic-** **ca** **Lucina**, ja heitä **Jumalanans** **pidit**. **Ta** **niin** **jo-** **cainen** **teki** / pitäden sitä **Jumalansa** edest / josta päälle he **Wielens** ja **Sydämens** panit. **Niin** **myös** **Pacanan** **oman** **Luulon** jälken pitää **Juma-**

Jumalata / eli ole mitän muu / kuin
uscoa ja turwata johongun cappalehē.
 Waan siinä puuttuwat ja erhettuwat he/ että heidän u-
 scaluxens ja turwans/ on wäärä ja petolinen/ sillä ei se
 ole asetettu/ yhden oickian ainoan Jumalan tygö/ jota
 paiksi totifest ei yhtäkän Jumalata ole/ eikä Taitwasa
 eikä Maasa; Sentähden Paanattin tekewät / hei-
 dän Luulons ja Vnens/ kuin heille on Jumalasta/ E-
 päJumalari / ja luottawat izens sen päälle / kuin ei
 mitäkän ole. Niin on se myös caiken EpäJuma-
 luden cansa/ joca ei ainoastans siinä seiso/ että rake-
 tan jocu Tuwa ja sitä rnoillan/ mutta erinomat-
 welus/ ei se/ Sydämmes/ jolla hänen Bscalluxens/ tosin mu-
 ole muu/ alla on/ ekein Upua ja Lohdutost/ johongun Luondo-
 kuin Sy. Cappalehen/ taicka Pyhäin eli Perfelen tygö: eikä
 dämmen mitän tottele Jumalasta / eikä mitän hywä häneldä
 Niacus ja toiwu/ että hän tahdois autta / ei myös usco / että
 Uui. se hywä kuin hänelle tapahu/ tule Jumalalda. Niin
 myös on xpi wäärä Jumalan Palwelus/ ja caikein
 corkein Epäjumalisus / jota me tähän asti tehnet o-
 lemma / ja wielä hallike Mailmas / senpäälle myös
 caicki se Hengellinen Säätyn Pawicunnas on peru-
 stettu/ joca ainoastans oman Lundon tulepi: että U-
 pua/ Lohdutust ja Autuutta ezitän omisa Toisa ja
 Tegoisa/ ajattellen izens woitwan Jumalata waati-
 wan Taitwasta andaman hänellens Palcari: Siinä
 kuin hän ylöslujestele / cuinga palio hän on säättä-
 nyt / cuinga monda Klostari rakendanut / Paastoja
 pitännyt / ja cuinga monda Messuja hän on weiskanut/
 ja siinä läsnä ollut /c. On Röyckä ja ylpeile niideny-
 lizen/ niincuin ei mitäkän hänelle Armosta tapahduis/
 mutta

mutta caicki ike haalinut / ja yldäkyllä ansainut. Juu-
ri niñcuin pidäis Jumalan palweleman meitä / ja
Palcan saaman / ja me olisimme hänen Herrans.
Mitä se muu on / cuin tehdä Jumala Epäjumala-
pi / ja ikens Jumalaksi asetta. Mutta tämä on liki
ylöncorkia nuorelle Cansalle / niñ ettei he tädä ym-
märä.

Tämä olcon nyt sanottu / niñlle ykiferlaisille / että
he tieräsit / ja pidäisit tämän Käskyn oikian ymmär-
ryren / että ainoastans Jumalan päälle toisvo pan-
daisin / ja caickia hywnttä häneldä ekitäsinn / ja odo-
tetaisin sitä häneldä / joca meille anda elämän ja elon /
Kuan ja Tuoman / Waaten ja Werhon / Ruumin
ja Jäsenitten terwenden / Rauhan ja caicki tarpet /
Hengeliset ja Ruumiliset hywndet ; Niñ myös wa-
rielle meidän caickest onnettomudest ja pahasta / ja jos
meille jotakin wastoin käymist tapahdu / niñ hän siitä
meitä woimalisest pelasta ja wlos autta / niñ että
Jumala on ainoa se / (cuin myös sanottu on) jolda
caicki hywys tule / ja caicki pahus estetan. Josta
myös se tule / niñcuin minä ajattelen / että se sana / Ju-
mala / Sazan kielen jonga cansa Ruoksin kieli sangen
hywin nyhen sopi / sanotan G D I I / ja tule siitä Sa-
nast Gut / ja merkise molemill kielillä hywä / sillä
J U M A L A on ainoa hywä / ja Hywndesiä nliken
cuohuwa Lähde / josta caicki se cuin hywä on / ja hywäri
cuhutan / uloswuota ja tulepi. Sillä waicka meille
palion hywä Ihmisten kautta tehdän / niñ cuitengin
se on caicki Jumalalda tullut / cuin hänen Sanans /
Lahdons ja Käskyns jälken saadan. Sillä sekä Esi-
walda / että Wanhemmat / niñcuin myös jocainen
Christitty Ihminen / owat sen Käskyn saanet / että
hei

Jumalan
hywät lah-
jat.

Jumala
anda Luon-
docappalde
cautta.

heidän pidäis meille caickia hywytä tekemän / niin
ettem me sitä heildä saa / mutta Jumalalda heidän
cauttans: Sillä Luondocappalet owat Jumalan Kä-
den Kännit ja Wälicappalet / joidenga cautta / Ju-
mala caicki anda / niincuin hän anda Uutille Nisät/
täynnäs Maito / jolla Lapsia imetetän ja elätetän /
ja Maalle hänen Laihons / ja caickinaiset Hedel-
mät Ruax ja Elätuxeri / jota ei Luondocappale rai-
da ihestäns matcansaatta ja anda. Sentähden / ei
hyrikän Ihminen mahda rohjeta jotakin otta eli
anda / sitä kuin Jumalalda ei ole kästetty / että
se tuttaisın Jumalan Lahjari / ja händä sen edest kii-
tetäisin / kuin tämä Käsky waati. Sentähden ei pi-
dä sencaidaisia Wälicappaleita hyljättämän / että
Luondocappalen cautta jotakin wastan otetan / eikä
Ulpendest esittäjän muita Teitä / waan kuin Juma-
la kästehenyt on; Sillä ei se ole jotacuta hywä Ju-
malald wastan otta / waan ihestäns esia. Sentäh-
den pitä ihcungin Christityn pitämän ahkeran waa-
rin / että tämä Käsky / niiken caiken Lawaran / cor-
fiana pidetäisin / ja ei jongun Leikin edest / kuin täsä
kästetän. Kysäle ja tutkistele hywin Sydämmes / jos
hän igens pitä Jumalan ainoan tygö eli ei? On
sinulla se Sydän / joca sula Hywytä Jumalalda pny-
tä (enimmittän Tuscas ja puuttumisēs) ja sinä caicki
hylät ja ylonannat / kuin ei ole Jumala / niin sinulla on
hyi oikia Jumala. Mutta sitä wastan / jos sinun Sy-
dämes rippu johongun toiseen / johonga sinä paremim
scallat ja turwat kuin ihe Jumalaan / niin että sinä Tu-
scas enä pakenet / cuins lähenet händä / niin se on wihi
Mercki siehen / ettei sinulla ole se oikia Jumala / mut-
ta hyi Epäjumala.

Mut-

Mutta että me näk'sim/ ettei Jumala tahdo/
 että tämä Käsky hyljätäisin/ mutta että se aina voi-
 masans pidettäisin/ on hän säättänyt/ sitonut ja ni-
 wonut tähän Käskyn: Ensist/ peljättäväiset ja kau-
 hiat Uhcauret; ja sitten suloiset ja lohdulliset Lupa-
 uret: jotca pitää usein kerrottaman/ ja nuorelle Can-
 salle edespandaman/ että he tätä ajattelisit/ muistais-
 sit/ ja Endämnesäns pidäisit.

Ensimmäisen Käskyn tygö panduin Sanain Blostoimitus.

Minä HEKra sinun Jumalas/
 olen yri wäkewä Costaja/ joca ehin J-
 säin pahat Tegot/ Lasten päälle/ col-
 mandeen ja neljändeen Polwen/ jotca
 minua wihawat. Ja teen Laupiuden
 monelle Tuhannelle/ jotca minua ra-
 castawat/ ja pitäwät minun Käskyni.

Waicka nämät Sanat sopiwat caickiin Kä-
 skyn (cuin me tästedes cuulla saamme) niin owat ne torrelemat-
 tomille / ja
 lohdutus
 cuulliajalle.
 cuitengin erinomaisest tähän Käskyn panuut / että se
 on sangen tarpellinen / että Ihmisen Pää oikein sei-
 sopi. Niin ope nyt (hywä Christitty) näistä Sanoi-
 sta/ cuinga wihainen Jumala on/ niitten caickein y-
 lisen/ jotca ikens johongun muuhun luottawat/ cuin
 häneen; Ja jäl lens cuinga hywä ja armollinen hän
 on nulle/ jotca paneiwat caiken heidän Bscöns ja Tur-
 wans

wans häneen ; Niin ettei hänen Wihans ennen lacka/
 cuin Colmannes ja neljännes Polwes:
 Mutta sitä wastan käh hänen Armons ja
 Laupitudens moneen Tuhanden :
 Senpääle/ ettei jocu heittäis izens suruttomar / eli
 jotakin näistä ylöncazois/ niñcuin ne Jumalattomat
 ja petolliset Sydämmet ajattelewat : Ja eij siitä mi-
 täkän olewan/ ehkä millä tatwalla he eläisit. Hän on
 se Jumala/ cuin eij sitä anna rangaisemata olla/ co-
 sca jocu hänestä izens pois käändä / ja eij rangaise-
 masta lacka/ ennen cuin Neljännes Polwesa / siehen
 saacka/ että he caieki tulewat wlosjuuriteturi. Sen-
 tähden tahto hän/ että me pelkämme händä/ ja en
 ylöncazo/ engä Naurona pidä. Näitä monet
 Historiat ja Jumolan suuret Työt todistawat/ ja Kir-
 joitus kyllä edeswetä/ ja jocapäiwäinen Cojettelemus
 sen hywin näyttä ja opetta. Sillä hän on Alusa
 andanut wlosjuuritta / caiken Epäjumaluden/ ja sen-
 tähden sekä Pacanat että Judalaiset rangaisnut/
 niñcuin hän myös wielä tänäpäiwän/ caicke wäärä
 JumalanPalwelust uhca ja mahan lñö/niñ että ne jor-
 ca siehen izens pitäwät cukistetän ja häwitetan. Sil-
 lä jos wielä tänäpäin löytän/ Olpiät/ Woimalliset ja
 Rickat/ cuin Sardanapalus ja Phalaris, jorca Persian
 Rickaudella yllizenkäwit / ja niñ heidän Diammona-
 stans owat Röyhkiät/ wähä totellen/ jos Jumala sitä
 naura eli wihastu/ niñcuin he kyllä woisit hänen Wi-
 hans edesseisoo/ ja eij cuitengin taida wälttä Cadotu-
 sta/waan picaisest ennen cuin izens harwaisewat / lan-
 gewat he caieki ja hukuwat caiken heidän Olemisens
 cansa/

Niiden
 Rangai-
 stus jorca
 Jumalan
 ylöncazo-
 wat.

cansa/ johonga he uscalfit. Niñcuin ne muut ovat peräti cadonnet / jotca luottaden heidän Woimans ja Baldans / ovat suruttomat ja mielettömt ollet. Ja juuri sencaldaissten cangiain Päiden tähden/ jotca luulewat/ että Jumala jongun Ajan on sallinut/ heidän Kiuckuuns ja Pahutens/ taicka ettei hänen pidäis sitä ensingän tietämän/ taicka etj sitä lucua pitämän/ tänty Jumalan niñ cowin rangaista / ettei hän heidän Häpiätäns ja Syndejäns Lasteingan Lapsiacka tahdo vnhotta. Coetelcan nyt ihcekun näitä/ ja pois pangan Suruttomuden ja Cangiuden/ ja ojen dacan izens/ pitäden näitä edesäns/ ettei Jumala tämän cansa Leickiä tee! Ja sencaldaiset ovat nämät/ jotca hän täsä niñcuin Sormella osottain sano:

Jotca minua wihawat / se on : Jotca önykä ^{Witkä se on} wät ja luottawat heidän oman Usalluxeens / niñ et ^{wihata Ju-} tä sen cuin heille saarnatan / ylöncahowat / jos ^{malata?} heitä nuhdellan/ että he tundisit ja parannaist izens/ niñ he pahenewat ja kiuckun tulewat / ennen cuin Rangaistus heidän päällens tule / niñ että he Jumalan Rangaisturen oikein ja hywin ansainnet ovat; Niñcuin me wielä tänäpäiwän sen tunnemme ja näemme meidän Nispoisam ja Förssteisäm. Mutta/ edespäin/ niñ caubia cuin tämä Uhcaus on/ niñ loh dullinen sitä wastan on Jumalan Lupaus / että ne cuin izens Jumalaan pitävät / pitä oleman wahwat sen päälle / että hän osotta heille sulan Armon ja Laupiuden / etj ainwaastans heille itse / mutta myös heidän Lapsillens/ enä cuin monen Tuhanden Täsenen ja Polwen. Nämät pidäis meitä kehoittawan ja waatiman / paneman caicki meidän Sydammen

Miatyrem caikella Uscalluxella ja turwalla Jumala-
 han/rucoillen häneldä caickinaista ajallist ja hancalcik-
 sta Hywyttä. Että nyt se corkia Jumaluden Maife-
 steeti/nijn corkeita Ufioita meille tarise/ nijn rackast
 ja Sydämmellifest cuku/ ja nijn runsasti lupapi.
 Sentähden andacon ihecutin Christitty Ihminen/
 Sydämmeens mennä/ ja älkän ajatelco näitä Sanoja
 olewan Ihmiseldä puhutun; Sillä näisä on taicka
 sinun hancalcikinen Mutuudes/ Onnes ja Terwendes/
 taicka hancalcikinen Rangaistapes/ Onnettomudes ja
 Tuscas. Mitäs enä tahdot pitä ja anoa? Cuin se/että
 hän nijn ystävällifest lupa sinulle/ olla sinun omas/
 caiken hänen Hywydensä cansa/ sinua suojeella ja war-
 jella caikes Hädasä? Alnoastans sinä on puuttu-
 mus/ ettei Maailma tahdo näitä uscoa/ eikä pitä Ju-
 malan Sanana/ cosca jocu näke/ että ne cuin Ju-
 malaan turwawat / ja eij Miammonaan / ne kärsi-
 wät ahdistusta / ja että Perkele heitä wastan seis-
 ettei he tulis Rickauten/ Suosion ja Cunnian / ja
 saawat tustin Hengens pitää: Mutta sitä wastan/
 jotca Miammona palwelewat/ niillä on kyllä Raha/ ja
 suures Cunnias owat Maanpäällä/ sentähden pitä nä-
 mät Sanat muiston pandaman/ jotca asetetta taitan/
 tämän Mailman turha Cuwausta ja Cauneurta wa-
 stan/ ja uscottaman se / että nämät Sanat/ eikä taida
walhedella eikä pettä/ Mutta pitä lujana ja
 wahwana seisomä. Muista (O Ihminen) ajatella tacai-
 sin/ ja kysy ahkerast perän/ mitä caicki ne owat sen can-
 sa matecan saanet ja toimittanet / jotca caiken heidän
 Warendens siehen pannet / että heidän pidäis oikeu-
 della ja wäärnydellä haaliman ja cocoon kärimän Ta-
 warata

Mailma
 pitä Juma-
 lan Sanan
 Walhena.

warata ja Rickautta / nihs hywin löndät / että he
 owat cadottanet caiten heidän Waiwans ja Työn-
 sä. Ja waicka he olisit suuren Lawaran cocon pan-
 net / cuitengin tulewat ne pois / niñcuin he lendänet
 olisit/ eikä ihe saa nautita heidän hywyttäns/ Glolla
 ja Sydämmen Lewolla / palion wähemmin tulewat
 colmannell Perilliselle. Esimerkit löntän tähän mone-
 sa Historias, ja cuulla saat nihdä coetetuilda Ihmisil-
 dä / ota ainoastans waari / ja älä nihtä ylönca-
 ko. Saul oli suuri Cuningas / Jumalalda wlos-
 walittu / hywin cuuluisa Mies/ mutta cuin hän Cu-
 ningax woideldu oli/ andoi hän Sydämmens wilpi-
 stellä Jumalasta/ pani caiten hänen Uscalluxens Cu-
 ningallisen Crunuuns / Cunnians ja Corkeuteens /
 piri hänen caickein hänen omainsa cansa / pois tule-
 man/ huckaunduman/ ja peräti catoman / niñ ettei
 nyrikän hänen Lapsistans elämän jäänyt! Mutta si-
 tä wastan David/ oli nyri könhä ja ylöncaokottu Mies/
 Dammasten Päimen / jota usein taca ajettin ja abdi-
 steldin/ ja oli mones hengen waaras. Cuitengin tu-
 li hän Saulin Wainosta ja Wallasta warjeluxi ja
 hänen sians Cuningaxi woidelluxi. Sillä ne Sanat
 piti lujana ja totena pyshmän / sillä etj Jumala walhe-
 della taida. Ainoastans cako ettei Perkele ja Mail-
 ma hänen Cauneudellans sinua petä. Joca waicka
 se jongun ajan pysh / niñ cuitengin pitä hänen tyh-
 jax tuleman/ ja niñcuin Uni eli Warjo catoman.

Sentähden oppicam hywin se Ensimmäinen Kä-
 sky/ että me saisimme nähdä/ cuinga Jumala etj woi
 kärsiä/ että panna Uscallus ja Turwa johongun
 muuhun/ cuin häneen/ eikä hän myös mitäkän meil-
 dä waadi/ muuta niñ ahkerasti cuin Sydämmen U-
 scallu.

scallusta caickinaista hywyttä häneldä saadarem / ja että me känden oikiata Tietä / en toisin niytä cappa-leita känttä cuin Jumala meille Urmostans anda / cuin Suutari hänen Neulans / Nascalitans ja Pitilangans Työhönsä / jotca hän suttten poispane cuin Työ tehty on. Eli niñcuin Bierat Majasa / että meille suodusta Tarwarasta Ruoca ja Werho olis / niñcuin jocapäiwäisen Elaturen tarwe waati / ikescullengin Säädysäns / johonga Jumalan euzumisest ja säännösta aserettut olemme / engä yhtäkän Cappalletta salli meidän Herranam ja Epäjumalanam olla.

Ja nämät olcan sijtä Ensimmäisestä Käskystä sanottu / joca meille tarpellinen oli / monein Sanain cansa selittä / sillä (niñcuin ennen sanottin) cosca Sydän on Jumalan cansa hywin ja oikein sowitettu / ja tämä Käsky pidetän / niñ muista myös waari otetan / ja ne caicki soweliast peräs seurawat.

Toinen Käsky.

Sij sinun pidä turhan lausuman sinun HERRAS Jumalas Nime.

Niñcuin se Ensimmäinen Käsky on meitä newonut / cuinga meidän Sydämem sisällisest pitä oleman aserettu niñ myös opetettu sijtä oikiasta Bscosta ja Bscalluxest ; Niñ myös tämä Käsky vlconaisest meitä newo / cuinga me meidän Suum ja Kielein hallita ja Jumalata wastan oikein asetta ja känttä taidamme. Sillä se ensimmäinen cuin tule ja vlostän Sydämest / on Sana eli Puhe. Ja niñcuin ennen opetettin cuinga wastattaman pidäis siehen Kyshmy-

Cuinga me
Jumalan
Hywyden
oikein nau-
sijem.

ren: Mikä se on/ Pitää yhtä Jumalata:
 Njñ on myös tarpellinen/ että tämä nijsä seurawai-
 fis Käskynis yrkertaisest ymmärretän / ja tietän sijtä
 Tili tehdä. Cosca sijs sinulda kysytän: Cuinga sinä
 ymmärrät tämän Toisen Käskyn? Taietta mikä se on:
Turhan lausua Jumalan Nime?
 Basta lyhykäisest näin: Se on Turhan lausua Ju-
 malan Nime / cosca sitä / millä tavalla se tapahua
 taita / mainitan wahwistaman Walheita ja muita ^{Jumalan}
 Wicoja. Sentähden on täsä njñ palio kielty / ettem ^{Nimen}
 me Jumalan Nime petollisest nimitäisi eli Su- ^{wäärin}
 hum ottaisi / ja Sydän cuitengin toisin tietä / ja wa- ^{täyrtämys.}
 himmärikin pidäis toisin tietämän: Njñcuin nijsle
 tapahua / jotca heidän Rytans Lain ja Dikiuden e-
 ten tuowat / cosca se xpi / njñ hywin cuin toinengin
 wäärän Walan cansa edestule. Sillä Jumalan
 Nimee ei taita enämmin turhan lausutta / cuin
 Walhesen ja Petoreen. Ja olcon tämä sa-
 nottu juuri kelwest ja yrkertaisest / tämän Käskyn
 Ymmärnyrestä.

Näistä caitista taita ihcekun Mielens johdatta /
 cuinga usein ja monella muoto Ihminen **Turhan**
lausu Jumalan Nimen. Joita on mah- ^{Jumalan}
 dotoin caictia ylösluekella! Cuitengin lyhnest sanot- ^{Nimen}
 tu: Että Jumalan Nimen turhan lausumus ^{turhan lau-}
 tapahua enimmittäin **Mailmallis** ^{sumus.} **Asiois** ^{1.}
ja Menois / nimitäin nijsä / cuin Rahen / ^{Mailmal-} **Ta-** ^{sis} **Asiois**
 E waran

waran ja Tunnian puolen tulewat / jos se tapahtu
Lais ja Dikiudes / Raadzstuvvas eli mualla / cusa wan-
notan ja tehdän wäärä Wala Jumalan Nimeen / eli
otetan Asia Sielun wastata / ja sen päälle wannotan.

2.
Awioškä-
skys.

Mutta useimin tunge hän izens Awioškäskyn /
cusa Taxi Persona menewät / ja salaisest sen toinen
toisellens lupawat / ja cuin sitä tullan Duomarin es-
teen / kiellä jombicumbi niyh olewan / ja wanno sitä
toista wastan. Mutta caickein enemitten / tapahtu
Jumalan Nimen wäärin nimittämys Hengelli-

3.
Hengellisis
Asios.

sis Asios / jotca oman Tunnon puolen tulewat /
cosca wäärät Sarnajat hlobstulewat / ja juttelewat
heidän wääräi Unians / Näkjhjäns ja Oppians ja sa-
nowat ne olewan puhtan Jumalan Sanan.

Caikos / tämä on nyt Jumalan Nimen

Peiton alla jotakin caunistella / niyhcuin se totti-
nen ja oikia olis / olcon se taicka nihsä suurisa Mail-
mallisis Asios / taicka corkeisa Wscon Opin Cappa-
leisa. Sencaldaisten Walhesuiden tngö tulewat caic-
ki Häwäiskät / eij ainoastans ne suuret häpemättömät
ja caikilda tutut / jotca eij nyhtän Muodon cahomust
pidä / waan häpiällisest Jumalan Nimen häwäise-
wät / (joidenga Jumalattomus pidäis ojetraman ja
rangaittaman / eij joldaculda Schoulumestorild / waan
Böwelildä.) Mutta myös ne / jotca Totuden ja
Jumalan Sanan julkisest niyh laittawat / että he sa-
nowat Jumalattomast Perfelen sen olewan: Josta
nyt eij enä täsä puhuttaman pidä.

Niyh oppicam nyt täsä / cuinga tämä Käsky on
san-

sangen corkia / että me ahkerast cawahdam meitäm
caickinaista Jumalan Nimen wäärin kättämistä /
nijn cuin caickein suurinda Syndiä / joca vlconaisella
Tawalla tapahrtua taita. Sillä walhedella ja pet-
tä on ihestäs kyllä suuri Syndi / njn tule cuiten-
gin palio suuremmaxi ja pahemmaxi / costa jocu tah-
to sen cautta / autta hänen paha Usiatans / ja sen
wahwistorexi / Jumalan Nimee mainita / njncuin nh-
tä Synnin Peitto; Njn että yhdestä Walhesta ja
Synnistä tule caxi kertainen / ja tosin monen kertai-
nen Syndi ja Walhe.

Sentähden on myös Jumala andanut tähän
Rästtyä asetta ja jowitta cauhian **Uhcawen** /
joca on näisä sanoisa: **Sij HCKra pida hän** / **Jumalan**
dä rangaisemata / joca hänen Ni- **Nimen**
mens turhan mainike. Se on etj yhdel- **wäärin**
läkän pida se sallittaman / että hän pääse nuhtelega- **kättämi-**
ta / mutta sangen cowin rangaistan. Sillä njncuin **sest.**
etj hän tahdo anda costamat olla / että jocu Sydam-
mens cansa luopu pois Jumalasta; Njn etj hän
myös kärsi sitä / että hänen Nimens mainitan / ja
sen cansa Walhe peitetän ja caunistetän.

Nyt on (Jumala armahda) nyi pahast kirottu
Tapa / cuin Mailmas on nyt wallan saanut / että Ju-
malan Nimi wäärin lausutan / suojeleman Walhet-
ta / wahwistaman Turhutta / ja holhoman caickia
pahoja Juonia / njn että ne owat usiammat / cuin
ne joca tätä pyhä Nime oikein mainikewat / ja Sy-
dämmellä ja Mielellä Jumalaan turiwawat. Se

ulcocullainen Cauneus/ on meillä (sen pahempi) ca-
killa Luonnostam/ että siinä kuin joku paha Työ teh-
ty on / tahto sitä mielelläns siloitella ja caunistella/
niin ettei yrifän mahdais sitä nähdä eli ymmärtä.
Ja cuca on niin Tompeli / kuin jocaiken edes isens
fersca hänen pahoista juonistans / ja eij paremmin
tahdo/ että se peitetäisin ja salataisin / kuin että joku
sen sais tietä; Ja jos joku sentähden soimatan/nijn Ju-
malan Nimen Warjos tehdän paha hywäxi/ Häpiä
Cunniari/ ja wiallinen wilpittömäxi.

Jumalan Nimen oi-
tia täydetä
mys.

Ja tämä on se yhteinen Mailman Juoru / kuin
wuota ylijen Mailman / niincuin Synnin wirta.
Sentähden on meille siitä palca kuin me sillä ekim-
me/ nimittäin/ Rutto/ Sota ja Beren-wuodaius/
Callisaica/ Murha ja Tulipalo/ Wedenhätä/ pahan-
curiset ja tottelemattomat Waimot ja Lapsset / peto-
linen Perhe/ ja muut sencaldaiset lukemattomat wa-
hingot! Eustast ilman sencaldaiset waiwat tulisit?
Se on suuri armo Jumalalda / että Maa meidän
wiälä nyt canda ja elättä. Sentähden ennen caickia
pitä meidän nuorta Cansa / waatiman ja harioitta-
man / että he tämän ja muut HERAN Käskyt
corekiana pidäisit; ja kuin he ne ylijen käywät/ coh-
ta curittaman Wikalla ja Carbasilla / ja Jumalan
Käskyt heidän silmäns ereen asettaman/ että he niin
mahdaisit/ eij ainoastans/ ylöspidettä ja caswatetta /
Rangaistures / Curitures ja Manaures / mutta
myös wapistores ja Jumalan Pelosa.

Näistä (sinä hywä Christitty) ymmärät/ mikä se on
wäärin Jumalan Nime mainita /
nimitäin/ (juri lhyhkäisest sanottu) taicka yrifertaisest/
sitä

sitä waáarin kánttä / Walhen warieluxeri / taicta
muuta edestuuotta Jumalan Nimen alla / : cuin eij
mitákán ole / eli myhös wannoa / kirioilla / ja noitua ;
yhdes summas / millä tawalla ifánáns Jumalan
Nimi tawoitetaan peittámán paha tñötä.

Tätä wastan / pitä myhös tiettámán / cuinga me
oikein Jumalan Nime / mainitsem / sillä náiden sa-
nain alla : Eij sinun pidä H E Xras
Jumalas Nimee turhan lausaman /
annetan myhös tietä että me sen oikein kánttámán pi-
tä. Sillä se on myhös meille sentähden ilmoitettu /
että se oikein ja meille hyödytyxeri nimitetäisin / sentäh-
den seura se itsestáns / että kiáltty on walhettella / pettä-
häpiälisiä tñitä tehdä Jumalan Nimen cautta / ja há-
nen Nimens alla : Nijn on myhös / (rosin) sitä wastan
kástetty / että se pitä mainittaman / Totuden wahwi-
stoxeri / ja muitten cunnialisten ja hywáin asiain tuexi
nimiträin ; cosca oikein wannotan / cuin tarwe waa-
ri / ja wala meilda (soweliast) anotan ; Nijn myhös /
cuin sitä oikein opetetan / rucoillan wastoin kántmises /
ylistetán ja kántetán myhötákántmises : joca caicki on
yhren summan suhettu ja kástetty / siinä 50 Psalmis :
Rucoile minua hádásás / nijn minä
autan sinua / ja sinun pitä cunnoike-
man minua. Sillä tällä tawalla / Jumalan
Nimi oikein mainitan / totuden walwistoxeri / toti-
sest ja terwelifest. Ja náin Jumalan Nimi /
meilda pñhitetán / njñcuin me rucoilemma / H E Xran

Rucoures; Isä meidän joca olet Taitwa-
sa. Pyhitetty olcon sinun Nimes.

Ja nijn sinulle (O Christitty) on nyri Suima / tästä
Käskystä / edespandu. Ja cuin se oikein ymmärre-
tän / taitan kelswest wastatta / siehen Kysymyksen:
joca monelle oppenelle on tehnyt kyllä tekemist:

Matth. 5.

Cosca wan-
noman / ja
ei wannon-
man pidä.

Mingätähdens meitä Ewangeliu-
mis on fieltty wannomast / ja cuiten-
gin Christus / Pawali ja muut pyhät /

owat usein wannonet? Tähän on nyri ly-
hykäinen ja sowelias wastaus tämä. Eij pidä wan-
nottaman johongun pahuten / se on / Walheri ja
Petorex / ja cusa ei nyritän tarwe eli hyödytys /
(meidän eli Lähimäisem) sitä waadi. Mutta

hywyteen / ja Lähimäisem tarperi / on lussalinen
wannoa. Sillä se on juri oikia työ / jonga cautta
Jumala ylistetän / Totus ja Dikeus wahwistetan /
Walhe tacaisin ajetan / sopimattomat Ihmiset sowi-
tetan / cuuliaisuus nähtetän / ja rühtaiset asiat selitetän:
Sillä Jumala ike tule / siehen wälille / ja eroitta oi-
kiuden ja wäärnden / hywän ja pahan / toisen toise-
stans. Wannojain wäärin / nijn hänellä on hänen

Wäärin
wannojain
Rangai-
stus.

Duomions / ettei hän Rangaiustusta wälttä saa. Ja
jos sen cansa wäähä aica wypp / nijn ei se cuitengan
perätöin ole. Nijn että mitä hän luuli wääräl
walalans woittawans / pitä hänen tundeman / että
se käsiä huckandu ja pois cato / ja ei nyritän iloista
päi-

päiwä saa nautita / niñcuin minä sen usein olen coe-
tellut / että me cuin walan ja Uuioſkäſtyn Lupaurens
owat rickoneet / eij ole nyhrän iloista Hette nautinet /
eli päiwäkän terwenä oller / ja niñ ſekä tawaran / elä-
män ja Sielun puoleſt huckunet.

Sentähden neuwon ja manan minä nyt / cuin
ennengin / että me ajallans / ſekä opill' että Ma-
naurella / peliätämme nuorta cansa / niñ myös piäkä-
miſell' ja hoſumiſella / wiewotaiſimme ja eroitaiſimme
heitä Walheſta / erinomaiſeſt / ettei he Jumalan
Nimen cautta / heitäns totutaiſi ſitä wahwiſtaman.
Sillä jos nuori Wäki / elkiswaldaiſudes rangaiſema-
ta elä niñ eij ſitä hywä peräſtä ſeura / niñcuin Sil-
mäin edes näky / ſillä Mailma on nyt pahembi cuin
ennein / ja eij jotacan hywä hallitufſta pidetä; Euu-
liaiſutta / uſco ja tottelemuſta eij oſoteta / mutta
caicki on tähtetty cowacorwaiſell' ja tottelematto-
malla wäellä / jotca eikä rangaiſturella eikä opilla
ojeta / niñ että ſekä ſanat että curitus turhan teh-
dän. Joca caicki on / wiſi mercki Jumalan Ran-
gaiſturen ja Coſton / nližen ſermuotoiſen häpiälifen
Jumalan Nimen turhan lauſumiſen / ja tämän Kä-
ſtyn ylöncazen ja nližen käymifen tähden.

Toiſen kerran / pitä heitä jälleñs kehoittaman ja
harioitaman / että he pyhitäiſit Jumalan Nimee /
ja aina ſuufans pidäiſit / caickinaifes hädäs / ſillä ſe on
oikein pyhittä ja cunnioitta Jumalan Nime / niñ et-
tä häneldä toiwotan hywä / ja händä ſillä ajaturella
rrecoillan / niñ että Sydän / (cuin ennen on ſanot-
tu) anda Jumalalle hänen cunnians hänen uſcons
ja uſcalurens cautta / ja ſitten Suu ja Kiäli ſowe-
lian tunnufſtozens cautta / nliſtynen ja kytözen.

Ja tämä on hyri terwelinen ja hyödylinen Jumalan Nimen lausumus; joca on sangen woimalinen Perkelettä vastaan / joca aina meitä ymbärins käh / wäijhin / cuinga hän meidän hänen Paulains ja Ansains cautta Syndin / Häpiän / Waitwan ja myös Tuscan saattais / ja säisi kyllä monen cauhian ja hirmuisen Langemisen äkildä päälle carcaden / jos et Jumala auttais / hänen pyhän Nimens auxhutamisen ja Rucouren cautta. Minä olen (sano Lutherus) usein nähny ja coetellu / että monda picaista ja tapaturmaista Langemusta ja Onnettomutta Jumalan Nimen auxhutamisella on estetty / ja ilman wahingota tapahunut. Sentähden (sanon minä) Perfelen Mielen pahari menewän / cuin me sen pyhän Nimen aina Suusam pidämme / ettei saa meitä wahingoita hänen Tahtons jälkin.

Siehen on myös se hyödylinen / että me hariotam jocapäiwä andaman ikem Jumalalle: ja hänen warieluxens ala / Ruumim / Sielum / Waimom / Lapsen / Perhem ja caicki cuin meillä on / wastoin caickia Waaroja ja Wahingoita. Että myös se on / että Ruoca Lugut ja Kytoret Xuan jälkin / nijn myös Amy ja Ehto siunauxet tapana pidetän. E despäin / se lastein hariotus / että he Ristillä ja lhyhäisillä Siunauxen sanoilla ikens suojelewat / cosca jocu peliätns piti cuuluman eli näkymän / sanoden. Warielcon meitä Isä Jumala. Auta HERra JESu EHriste! ja muuta senealdaista. Nijn myös jos jongun jotakin paiki toiwons / hnywä tapahutis ehkä cuinga wahä se olis / nijn hän sanois: Jumalan olcon ylistös ja kytös! Jonga hnywdestä minun tämä tapahdui / ic. Nijncuin muinan Lapsen / Wanhemitten neuwoist /
menit

menit P. Nicolaurin ingö / cunnioittaman händä
 Paastolla ja Rucoupilla. Nämät tosin / jos ne teh-
 täisiin / paremmin olisit Jumalallen keltvolliset ja o-
 tolliset / kuin joku Munkkein Elämä eli Carthusianein
 ulcocullattu Pyhyys.

Caos / näin pitää nuorta Cansa Lasten tavall-
 la / niñcuin haucutellen ja leikiten ylöscasvatetta-
 man Jumalan Pelosa / ja HERMAN Manaures /
 niñ että se Ensimmäinen ja Toinen Käsky pidettäisiin
 jocapäiväises Harjoituses; Sijtä jotakin hyvä toi-
 wotaisiin / ja Hedelmätä odotettaisiin / senpäälle / että
 fencaldaist Cansa ylöscasvais / joilla Maa täytettäi-
 sin ja suuren Hyödytyksen kätitäs. Se olis myös
 hyvä Tapa / oikein ylös casvartta Lapsia / että suo-
 sioll ja hyväll Mienolla / taitaisiin heidän Sydäm-
 mens käätä Jumalan Pelcoon; Sillä cosca ainoas-
 tans pieremisellä ja hosumisella pidäis heitä siehen
 waatiman / niñ eij sijtä ole mitän hyvä Toiwo; ja
 jos sen cansa cauwas tulla tahdotaisiin / niñ eij he e-
 listi enä hyvät / kuin ainoastans niñ parvan / kuin he
 näkisit Wisan heidän Pääns päällä. Mutta tämä ia-
 pa harjoitta heitä astu paremmin Sydämmeen / että
 he enä pelkävät Jumalata / kuin Haawoja. Näitä
 minä puhun nykertaisest Nuorell Cansalle / että se
 kertakin rupeis / tartuis ja jurtuis heihin: Sillä että
 me opetam ja saarnam Lapsille / niñ me mahdamme
 Lasten cansa mutista ja puhua.

Ja niñ olem me tähän asti kieldännyt Jumalan
 Nime turhan lausumast / ja neuwonut oikein nimet-
 tämän / joca eij ainoastans ole paljas Cansasa / mut-
 ta palio enämmin sen Harjoituses ja Elämän ker-
 ras / ja että tietäisiin sen Sydämmellisest Jumalalle
 felpa-

kelpawän / ja että hän sen niin runsasti ja hywin
 maya tahto / kuin hän myös sen waarin käyttämi-
 sen hirmuifest ja cowin rangaisepa on.

Colmas Käsky.

**Muista että pyhität Lepo- Päi-
 wän.**

Pnhä Päiwä cusutan Lepo- Päiwäri/ Hebre-
 an Sanan jälkeen Sabbath / joca merkise Lepo / se
 on/ Työstä lewätellä/ josta se tuli/ kuin sanotan: Hän
 Lepo pitä/ hän pitä Pnhä. Jumala on synä Wan-
 has Testamendis eroittanut Seisemännen Päiwän
 Lepoon / ja caickein muitten Päiwäm edest kästemyt
 Pnhänä pitä. Ja tämän vlconaisen Lewon pitämi-
 sen tähden/ on tämä Käsky annettu Judalaisille/ et-
 tä heidän rascasta Työstä piti Lewon saaman / ja n-
 löspitämän/ että sekä Ihmiset että Eläimet wäsynet
 heidän Urkio- Päiwäm toistans / piti tästä Lewosta
 saaman Wäkenä jällens / ja eij alinomaisest Työstä
 coconans näändymän ja peräti wäsymän. Ehtä
 cuinga Judalaiset suttten monesta Työstä pois laetai-
 sit/ Lepo eli Pnhä Päiwäm päälle/ ja hirmuifest nä-
 sä waarin menit/ niin että he myös Christuses lai-
 tit / ja eij tahtonet kärsiä sencaldaisia Toit / jotca he
 cuitengin ike teit/ senpäälle / kuin Evangeliumin Hi-
 storias mones paicas luetan / juuri niincuin Juma-
 lan Käsky olisi sen cansa kyllä täytetty / ettei ensin-
 gän vlconaissta Työtä tehty / waicka eij se ole tämän
 Käskyn oikia Ymmärmys/ että heidän niin piti Lepo-
 päiwä pyhittäjän kuin me edespäin cuulla saamme.
 Ja eij

Ja eij tämä Käsky meihin Christittihin tule/ sen
 vlcönaisen Nimmärryhen jälkin/ sillä se on coconans
 vlcönainen Cappale/ niñcuin caicki muutkin Säänöt
 synä Wanhas Testamendis / sidotut johongun erin-
 omaisen Tapaan ja Muotoon/ ericoisin Personain
 aicaan/ siaan ja paicaan/ josta me nyt olemma Chri-
 stuxen cautta wapahderut.

Mutta että me käsitämme tästä yhden Christil-
 lisen Nimmärryhen/ yrifer-taisten tähden/ mitä Jumala
 täsä Käskysä waati meildä? Niñ pitä tiettämän Näiden
että me pidämme Lepopäiwä/ eij niñ / Christit-
 niñten nimmärtäwäisten ja oppenuitten Christittihin tyin Lepo-
 tähden/ sillä eij ne sitä niñ tarwize; Mutta ensist päiwä.
 Mailmallisen Synn ja Ruumillisen Tarpeen tähden/
 cuin itse Luondo opetta ja waati/ nimittäin yrifer-
 taisten tähden/ Dycain ja Drengem/ Palweliam ja
 Palcapheain/ jotea coco Wycon rascas Työsä owat
 ollet/ että heillä olis xri Päiwä/ jona he huocaisit
 ja Lepo pidäisit; Waan siir toiser erinomaifest sen
 Synn tähden/ että Lepopäiwänä/ (ettei muutoin sie-
 hen tulla taita ja Tila ole) pitä oleman Aica ja Tila
 pitää sitä julkista ja yhteistä Jumalan Palwelusta/
 niñ että cocon tullan/ Jumalan Sana cuuleman ja
 tutkiman/ ja Hengellisillä Lauluilla/ Psalmeilla/ Rii-
 tosiwirsillä/ Rucourilla/ Jumalata ylistämän/ kiittä-
 män/ cunnioiteman ja rucoileman.

Waan se/ (sanon minä) eij ole erinomaisen ai-
 caan/ niñcuin Judalaisille sidottu/ että se pidäis juu-
 ri sinä Päiwän/ eli sen Päiwän päälle tapahuman:
 Sillä itsestän eij ole xri Päiwä parembi cuin toi-
 nengans. Ja waikka se pidäis jocapäiwä tapahtu-
 man;

man; Cuitengin että yhteinen Causa on estetty/
Mailmallisild ascaroilda/ ettei he niin saa yhteen tul-
la; Sentähden on tarpellinen/ että vähimmäyksen
yri Päiwä Wicos siehen vlostwalitaisin. Mutta co-
sca meidän Wanhimildam on Sunnuntai siehen a-
setettu/ niin sen pitä andaman niin olla / ja sitä pit-
kälä pidettyä hyvä Tapa / eij Vpendest muutta-
man/ ja että fencaldainen yrimielinen Säändö / pi-
tä seifoman/ ja eij jongun tarwettoman Waihetuxen
cautta caickia turmeleman.

*Ymmär-
rys tämän
Kästty y-
liken.*

Ja niin on tämän Kästty yliken sanottu yri-
fertainen Ymmärrys. Että nyt tämä Päiwä pide-
tän Lepopäiwänä/ ja on asetettu Lepo pidettäväxi/
senpäälle / että silloin Jumalan Sana opetetan / ja
se tämän Päiwän erinomainen Työ pitä oleman /
että Saarna Wiran ja Jumalan Palweluxen toi-
mitetan nuoren Wäen ja yhteisen Causan hyödyt-
xeri ja hywät; Cuitengin eij yhdengän pida Lepo-
päiwä niin angarast pitämän/ ettei pidäis tehtämän
niitä Toita/ cuin erinomainen Tarwe waati/ ja joita
päihi eij olla saada.

*Mikä on
pyhittä
popäiwä.*

Sentähden/ cosca kysytän/ Mikä se on: Si-
nun pitä pyhittämän Lepopäiwän?
Nijn wasta: Pyhittä Lepopäiwä on niin palio/ cuin
pitä händä pyhänä. Mutta mikä se on pitä händä
pyhänä? Eij mikän muu/ Cuin pitä pyhiä
Sanoja Suusa / tehdä pyhiä Toita/
ja pitä pyhä Elämä: Sillä se Päiwä eij
tarwike ihestäns jotacuta Pyhyttä / että on Juma-
lalda

lalda hänen Luojaldans / cohta kyllä Pyhäri luotu.
Mutta sitä waati Jumala / että hän sinullengin (Jh-
minen) olis pyhä; Niin että se sinun tähtes / taicka
on Pyhä eli Arktio / juuri niin kuin sinä izes kântät /
eli Pyhän eli Arktion Päiwän Töitä silloin teet.

**Mutta millä tavalla Lepopäiwä py-
hitetään?** Eij niin että joku istu Kiucalla eli Uu-
nin edes / ja pane Kätens ristin / ja eij mitän Töitä
tee / taicka joku pane Seppelin pähäns / ja caunill
Waateilla izens waateitta; Mutta (niincuin sanot-
tu on) että Jumalan Sanaa tutkistellan / ja siinä
harjoitellan Elämän parannoresta.

Ja tosin / meidän Christittyn pidäis alati sen-
caldaista Lepopäiwä pitämän / että me ainoastans
pyhiä töitä silloin tekemin / se on että me jocapäiwä
harjoittelisim meitän Jumalan sanasa / ja se olis
meidän Suusam ja Sydämesäm. Mutta ettei meil-
le (cuin sanottin) caickilla ole Alica ja Tila / pitä mei-
dän / muutammat erinomaiset hetket Wycosa / nuoru-
dena / ja wähimäxikin yhden Päiwän Seuracunnan
ja yhteisen joucon opetuxeri pitämän / senpäälle / että
Jumalan kymmenen Käskyt / uscon tuumustos / Her-
ran Rucous / saarnataisin ja ahterast edespandaisin.
Ja niin caicki meidän menom ja elämäm / aserettai-
sin ja laitetaisin Jumalan Sanan jälkin / niincuin
yhden Regular ja ojenus nuoran. Millä ajalla itä-
näns nämät / yhteisest ja yximielisest tapahtuwat ja
edespidetän / siinä pidetän se oikia Lepopäiwä; Mut-
ta jos eij / niin eij sitä pida kuhuttaman Christittyn
Lepopäiwäri / sillä laiscana olla / ja lewättä caickista
töistä / taitawat kyllä hywin nekin / cuin Christuxest

ja caikest Jumalifudesta owat sangen caucana / niñ-
cuin coco se yhten niwottu Hengellinen Pawin jouc-
ko / jotca heidän Kircoifans weifailewat / cowin cu-
majawat ja huutawat. Mutta tämän heidän am-
munifens / forinans ja plwomifens cansa / eij he yh-
täkän Pyhä päiwä pyhitä / sillä eij he yhtäkän Ju-
malan Sana opeta / eikä harjoittele / waan sitä wa-
stan opettawat ja eläwät peräti toisin.

Sillä Jumalan Sana on Pyhys yllizen caiken

Jumalan
Sana on
meidän py-
hydem.

pyhyden / joca caicki muut pyhät Usiat suurest yllizen
kän / ja tosin se ainoa salaisus / cuin me Christityt
tiedämme ja meillä on ; Sillä jos meillä olis / caic-
kein edesmennein Pyhäin Luut / eli ne wihityt ja py-
hät Waatet / niñ eij ne mitäkän meitä auttaisi / sillä
ne owat Cuollet Cappalet / cuin eij taida anda / eikä
jotakin pyhittä. Mutta Jumalan Sana on Lawa-
ra / joca caicki Cappalet pyhittä taita / jonga cautta-
myös caicki Pyhät pyhitetyt owat. Nyt millä ajal-
la ikänäns Jumalan Sana operetan / Saarnatan /
cuullan / lujetan / tutkistellan eli muistutellan / silloin
sijnä cuulewa Persona / Päiwä ja Työ pyhitetän / eij sen
ulconaisen Työn tähden / mutta Sanan / joca caicki py-
hittä ; Sentähden sanon minä / nyt ja aina / että
meidän pidäis asettaman caikem meidän Elämäm /
Työm ja Tekom Jumalan Sanan jälkeen / jos me
muutoin tahdom että ne Jumalalle kelpawat / ja py-
häri luetan. Jos se niñ tapahdu / niñ tämä Käsky
pidetän woimasans ja täydellifudesans.

Jumalan
Sana py-
hittä caicki.

Sitä wastan / mitkä Työt ja Menot toimitetan
ja tehdän paizi Jumalan Sana / se luetan Jumalan
edes saastaiseri ja caubhari / he paistacan ja kyldäkän
Silmäin edes niñ palio cuin he tahtowat / ja olea

caunistetut caickinaisen Pyhäin Coreudella. Sencaldaiset owat ne moninaiset Hengelliset Säädyt Pawicunnas/ jotca eij Jumalan Sana tunne heidän Hywärens/ mutta heidän Toisäns ja Teoisäns Pyhyttä esiwät. Sentähden tiedä/ ettei tämän Käskyn Väki ja Voima ole Lepämisses/ mutta Pyhittämisses/ ja että tämän Päiwän päälle edespidetäisin caickinaiset pyhäin asiain Harjoitukset/ sillä caicki muut Työt ja Teot/ eij kuta erinomaisest pyhäin Harjoitukset/ jollei Ihminen ennen ole pyhitetty; Mutta täsä pitä sencaldainen Työ tapatumman/ jonga kautta Ihminen ike pyhäri tule/ joca ainoastans (cuin cuultu on) tapattu Jumalan Sanan kautta/ ja siehen owat asetetut ja säätetyt wissit paicat/ Ujat/ Personat/ ja coco ulconainen Jumalan Palwelus/ että nämät julkisest ja ysein suurella wirendellä pidetäisin.

Etä nyt/ niin corkia on Jumalan Sana/ ettei yhtäkän Lepopäiwä taita ilman sitä pyhäinä pidettä; pitä täsä meidän tietämän/ että Jumala tahto/ tätä Käskyä angarast/ totisest ja lujast pidettä; ja rangaista caickia niitä cuin hänen Sanans ylöncahowat ja kieldäwät izens sitä cuulemast ja oppemast/ erinomaisest sillä määrätillä Ujalla/ cuin sitä cuuleman ja oppiman pitä.

Sentähden eij ainoastans ne Syndiä tee tätä Käskyä wastan/ jotca Lepopäiwän häpiällisest wäärin kättäwät ja saastuttawat / niincuin ne jotca heidän Uhneudens ja hecumalisen Elämäns tähden eij ensingän cuule Jumalan Sana/ mutta owat Wäina eli
 Olu

Olu Krouwis / täynnäs niñcuin Vedot eli Siat ;
 Waan myös ne / joca Jumalan Sana niñcuule-
 wat cuin Juttuja eli Uimmäin Jariturgia / aimoastans
 Tawan wuopi menewät Kirckoon ja siellä lähtewät /
 ja cuin Waistaica ymbärins culunut on / niñ eij ole
 yhtän Carwakan paremmat cuin ennengän. Eillä
 Jhmiset owat tähän saacka ajatellet / siinä olewan
 kyllä Lepopäiwän tähtetty / cuin Sunnuntaina cuul-
 laisin hxi Messu eli hxi Osa Evangeliumist luettawan ;
 ja muutoin eij ole hxiän enämbä kshnyt Jumalan
 Sanan perän / niñ myös eij yhtäkän ollut läsnä jo-
 ca sitä oikein opetti ja selitti. Waan nyt että meillä on
 se suuri ja suloinen Tawara Jumalan Sana /
 jota eij mikän parempi olla taida / en cuitengan me
 sen wäärin kättämist pois pane / kyllä me sallim
 meillem palio saarnattawan ja opetettawan / waan
 eij ole yhtäkän Wirenttä eikä Ahkerutta sitä cuulla
 ja seurata.

Jumalan
 Käsky on
 cuulla ja
 oppia Ju-
 malan Sa-
 na.

Sentähden ota tästä waari (O Christitty) ettei
 se siinä aimoastans seiso / ettäs anelet / waan palio eä
 nämmin ettäs Jumalan Sanan opit / pidät ja sen
 jälken teet. Ja älä luule / sen olewan sinun ehdo-
 sas / ja eij mitän siitä seurawan / jos sinä cuulet sitä
 taicka eij ; Mutta että se on Jumalan Käsky / joca
 kerzan on lucua waatitwa sinulda / cuinga sinä sitä
 cuullut / oppenut ja cunnoittanut olet.

Herculli-
 sten Jhmi-
 sten Tapa.

Niñ myös owat ne delicatit eli herculliset Jh-
 miset täsä nuhdeltawat / joca cuin he yhden eli toi-
 sen Saarnan cuullet owat / owat he siitä niñ rawi-
 tut ja suuttunet / että he sen ike hyswin tietäwät / ja
 eij enä tarwiße Opettajata ja Saarnajata ; Se on se
 sama

sama Synädi kuin tähän asti on pidetty euolettaswan Synnin edestä / ja cuzutan Grecari Acedia, se on Hitaus ja suuttumus / xpi wahingollinen ja myrkyllinen Cappale / jolla Perkele on tähän aican monen Sydämmen turmellut ja wietellyt / senpäälle että hän meidän päällem tapaturmaisesti langeis ja jälleus Jumalan Sanan meillä salaisesti pois temmais.

Anna siis tämä olla nyt sinulles sanotun / waicas Jumalan Sanan cuinga tiedäisit / ja caickein päälle Mestari olisit / niin sinä cuitengin olet jocapäiwä Perkeleen Waldacunnas / joca ei Yötä eikä Päiwä lepä / sinua käsittärens / että hän sinun Sydämmees Epäuscon ja pahoja Uiatuxia synttäis / näitä ensimmäisiä ja caickia Käskyjä wastan; Sentähden on sangen tarpellinen / että Jumalan Sanan sinun Sydämmesäs / Corwisas ja Suusas pidäisit; Mutta kuin Synädi on laiscana ja Jumalan Sana ei siinä enä cuulu / niin carcaa Perkele / ja ennen kuin luuldangan / tule sisälle ja teke suuren Wahingon. Sitä wastan on Jumalan Sanalla se Woima / cosca sitä ahkerasti coetellan / cuullan ja tutkistellan / niin ei se itänäns ole ilman Hedelmätä; Mutta aina ylös herättä uuden Dmmärnyksen / anda Halun ja Jumalisuuden / pyhittä ja puhdistä Sydämmen / Uiatuxen ja Mielen: Sillä ei se ole wäetöin ja cuollu Cappale; waan wäkewä / waicuttawa ja eläwä Sana. Ja jos ei meitä jocu muu hyödytys ja tarwe waadi / Jumalan Sana usein ja ahkerasti cuuleman; Niin cuitengin tämä xpi on sangen woimallinen ja erinomainen joca meitä siehen mahta kehoitta / että Perkele sen cautta carcotetan ja pois ajetan / niin myös tämä Käsky täytetään / joca Jumalan Sanasa harjoit

joittelemus on hänelle keltvöllisempi/ kuin caieki muut
Ulcocullatuin corkiat ja Silmäin edesä kuldäwäiset
Työt.

Neliäs Käsky.

Tähän asti me olemma ne Colme ensimmäistä
Käsky oppenet/ jorca Jumalan puolen tulewat.
Ensist ertä me hänen päällens caikest Sydäm-
mestäm uscallam ja turwam/ händä pelkämme ja ra-
castamme caiken meidän Elinaicam. Siri Toiseri/
etten me wäärin kättäis hänen pyhä Nimens/ wal-
heri/ petoxeri ja muuri pahari Työri; Waan Ju-
malan Nimen Kytöxeri/ meidän ja meidän Lähim-
mäisem Hyödyntyxeri ja Mutuudexeri. Siri Colmaney/
että Pyhä = Väiwinä Jumalan Sana ahkerast edes-
pidetäisin ja cuullaisin/ senpäälle/ että caieki meidän
Elämäm ja Työm senjälken nyhneuin yhden Djennus-
Nuoran sovitaisim: Seurawat nyt ne toiset Seise-
män Käsky/ jorca meidän Lähimmäisem puoleen ase-
tetut owat: Joiden seas ensimmäinen ja suurin on tämä.

**Sinun pitä cunnioittaman Isäs
ja Ätiäs ettäs menestyisit ja cauwan
eläisit.**

Tälle Isän ja Äitin Säädylle on Jumala e-
rinomaisen Cunnian andanut caikein Säätnin sub-
teen/ kuin tämän alla owat/ ettei hän yrkertaisest
käste heitä racasta/ waan cunnioitta: Sillä meidän
Welhemme/ Sifaritterem ja Lähimmäissem cohtan et
hän muuta käste kuin heitä racasta: Nyn että hän
eroitta Isän ja Äitin caikista muista Maanpäällä/

ja asetta itse siivons: Sillä se on palio corkiambi
 Asia cunnioitta cuin racasta. Niñcuin se joca ei ai-
 woastans sisälläns pidä Rackautta / mutta myös yh-
 den erinomaisen Siivenden / Nöhröden ja Cunnian;
 Niñcuin jotakin corkiata Cappaletta eli Majestettä
 waстан / joca täsä salaisest on. Ja ei waadi ainoa-
 stans / että heitä rackasti ja cunniallisesta puhutellan /
 mutta enimmäst että Sydäminen ja Ruumin heitä
 waстан niñ asetaissim ja käyttäissim / että me heistä
 palion pitäissim / ja jälken Jumalan caickein coreki-
 ammani lukissimme. Sillä jota me Sydämmeestä
 cunnioitta rahdomme / se myös totisest tule suurna
 ja corkiana pitää.

Cunnioitta
 on corki-
 ambi cuin
 racasta ja
 enä sisäl-
 läns pitää.

Niñ pitää nuorta Cansa ahkerast opetettaman /
 että he heidän Silmäns edes pitäissit Wanheimmans
 Jumalan sias; Ja niñ ajattelisit että waicka he o-
 list köyhät / waiwaiset / heicot ja kärsimättömät;
 Niñ he cuitengin owat meidän Isäm ja Uitim Ju-
 malalda meille annetut / heidän menons ja puurtu-
 misens tähden / ei ole heidän Cunniatans heidän pois-
 otettu: Sentähden ei pidä Wanhembain Persona/
 cuinga he owat / waan Jumalan Tahtoa cakotta-
 man / joca sen niñ säättännyt ja asettanut on. Muu-
 toin olemina me caickei Jumalan Caswoin edes yhtä-
 läiset / mutta me keskenäm en taida paiksi sencaltaista
 Laillista eroitusta olla. Sentähden on myös se Ju-
 malalda käsketty / että minulle niñcuin sinun Isäl-
 les olet cuuliatinen / ja minä sinun halližen.

Wanhem-
 mat owat
 Jumalan
 sias.

Niñ ope nyt Ensisst / mikä Cunnia Isää ja
 Uitiä cohden täsä anotan / nimittäm / että he ennen
 caickia Cappaleita suuresa Cunniasa pidetän / niñ-
 cuin

cuin se caickein suurin ja callein Zawara Maan

Meitä se sa-päällä.

na/ cunni-
oita Isäs
ja Titis si-
fälläns pi-
tä.

Sitäläfin / pitä myös meidän siiveillä Sa-
noilla heitä puhutteleman / eij cowin wastaman eikä
puckaileman / waan oikeus heille andaman ja waicke-
neman / waicka he aiwan cowat olisit.

Colmanner / Että me sen Cunnian näy-
tämme itse Toilla / se on meidän Waelläm ja Zawar-
rallam / että me olemma hywä Mieli - suosiolliset / au-
tamme / ruokimme ja holhomme heitä / cosca he wan-
haxi / sairaxi / kiwullisexi ja köyhäxi tulewat / ja sitä
eij ainoastans hywällä Mielellä / mutta myös caikella
nöhrhdellä ja Cunnialla teenne / niñcuin me sen Ju-
malan edesä tekisimme ; Sillä se jocarietä / cuinga hän
heitä Sydämmesäns pitämän pitä / eij anna heidän
Waiwa ja Nälkä kärsiä / waan pane heidän wieren-
sä ja nlemmäxi ikensä / ja heille jaca sitä cuin hänel-
lä on / ja mitä hän woipi.

Sitäläfin ota waari ja opi / cuinga corkia ja py-
hä Työ täsä Lapsille edespannan / joca cuitengin (sen
pahembi) monelda ylöncahotan ja hyljätän / ja eij ken-
gän tottele / että Jumala sen on käskennyt / eli myös
että se on Jumalan pyhä Sana ja Oppi / sillä jos
se olis sen edestä pidetty / niñ olis jocainen tainnut
nymmärtä / että ne myös mahtawat pyhät Ihmiset
olla / jotca eläwät näiden Sanain jälkin : Eikä myös
olis tarwittu jotacuta Klostarin Elämästä / ja nihtä
hengellisiä Munckein ja Nunnain Säätyjä asetta /
waan ihcekutin Lapsi olis täsä Käskysä pyshnyt / ja
tainnut pitä yhden hywän ja lewollisen oman Tun-
non Jumalan tygö / ja sanoa : Jos minun pitä jo-
takin

takin hyvä ja pnhä Työtä tekemän/ niin en tiedä pa-
 rembata/ kuin että caiken Cunnian ja Nöhyden mi-
 nun Wanhemmilleni osotan/ että Jumala ihe sen on
 käskentt; Sillä mitä Jumala käste/ pitä totifest o-
 leman cunniallisembi ja suurembi caickia niitä kuin
 me taidamme ihe ylös ajatella? Ja ettei yhtäkän cor-
 kiambata eikä parembata Mestari ja Opettaja
 lönttä taita kuin Jumala: Niin ei myös suingan
 saa yhtän Oppia paremba olla/ kuin se jonga hän an-
 da. Niin opetta hän runsast mitä tehtämän pitä/
 cosca oikeita hyviä Toita harjoitella tahdotan/ ja si-
 nä kuin hän niitä meille kästeppi/ anda hän tietä/
 että ne ovat hänelle kelvolliset: Että hän on Ju-
 mala joca näitä kästeppi/ eikä parembia anda taida/
 niin en myös minä taida mitän parembata tehdä.

Jumalal-
 da käsketty
 Työt ovat
 parhat.

Caos / näin pitä yhtä hyvä Lapsi oikein ope-
 tettaman/ autuallisesti cotona pidettämän ja ylöscas-
 watettaman Wanhimbains cuuliaisudes ja palvelu-
 kes / että sitä hyvä ja Ilo olis nähty. Mutta ei
 Jumalan Kästyä pidetty näin suurta waari / eikä
 sitä näin selitetty / waan vnhotettiin ja ohike mendin/
 ettei Lapsi sitä ajatella tainnu / mutta piti silloin niin-
 kuin arvoi Suun sen perän hauhoileman / kuin ylös-
 ajateldin ja edespandin / josta ei Jumalalda ensingän
 ole neuwo kshntty.

Oppicam sentähden joskus Jumalan tähden / et-
 tä nuori Cansa caickia muita mielestän poispanis / ja
 cakois ensist tämän Kästyn päälle / cosca he Jumala-
 ta oikeilla hyvilla Toilla palwella tahtowat että he
 tekewät mitä heidän Isillens ja Äitillens / taicka niille
 kuin heidän siasans ovat kelpa ja otollinen olis. Sil-
 lä cuca Lapsi ifänäns sen tietä ja teke / hänellä on en-

Cuuliaisus
 Wanhem-
 millen on
 pnhä Työ.

sist suuri Lohdotus Sydäminesä / että hän täynnäs
 Gloa iziäns totifest kerscata saapi / caickia nihtä wa-
 stan / jorca omia ja iheldäns ylösajatelduja töitäns te-
 kewät / ja taita sano: Casos minä olen wahwa tä-
 män Työni minun Jumalalleni kelpawan / sen minä
 totifest tiedän. Mutta anna heidän monen / suurten /
 työlain / cowain ja rascain Töidens mennä cunga he
 tahtowat / ja niistä iziäns kerscata! Annas nähdä /
 jos he taitawat nyhtäkän edestyydä joca corkembi ja
 parembi on / cuin Isälle ja Urtille cuuliatinen olla / jon-
 ga Kästyn Jumala jälken hänen Mahestetins cuuli-
 aisuuden on ensimmäisex asettanut / ja käste / että jos
 Jumalan Sanalle ja Tahdolle sia annetan / niin myös
 eij pida mitän muuta niin kelpaman eikä edestän-
 män cuin Wanhemmitten San ja Tahto: Cuiten-
 gin niin / että sek in pyshis Jumalan cuuliaisuuden al-
 la / eikä mitän edellisiä Kästyjä wastan tehdäis.

Sentähden pitä sinun Sydämestäs iloinen ole-
 man / ja kättämän Jumalata / että hän on sinun sie-
 hen walinnut ja mahdollisexi tehnyt / että saat hä-
 nelle tehdä sencaldaissta callita ja keltwolista työtä ja
 pida se nyt corkiana ja callina cappalena / ehkä se
 Ihmisten seas pidetän caickein halwinbana ja ylön-
 cakottuna / eij meidän mahdollisudem tähden / waan
 että se on käsitetty ja wahwistetty Jumalan Sana-
 sa / niincuin caickein callimas ja pyhimmas cappalesa
 D cunga palion Carmelitit, Mungit ja Nunnat an-
 daisit / jos he caikesa heidän hengellises menosans tie-
 däisit edeswetä yhdengin työn Jumalalda kästetyn /
 ja taidaisit iloifella mielellä Jumalan edes sanoa:
 Nyt minä olen luja sitä että tämä työ on sinulle kel-
 wolinen. Mutta cunga tahtowat ne wiheliäiset
 ja

ja waiwaiset Ihmiset joutua / cosca heidän Jumalan ja coco Mailman edesä tähty häwetä / ja tosin yhden wähän Lapsengin edesä / joca tämän Käskyn jälken elännyt on; ja tähty tunnusta ettei he caikella heidän elämä ferzalanis / ja töilläns ole mahdoliset / sille Lapselle yhtä Wesimalia tarizeman? Se myös oikein heille topahtu / että niin owat andanet ikens Perkeleldä petettä / Jumalan käskynä jalcains ala tallaman / että he turhaan / isiäns waiwaisit heidän o milla ylös ajatelduilla töilläns häpiän ja waiwaingon palcazens saawat.

Eikö Ihmisen Sydän mahdais Glosta hypätä / ja Riemusta pehmitettä / cosca hän Työhöns mene / ja teke mitä hänelle on käsketty / että hän taidais sanoa: Caços / tämä on parempi / cuin caickein Munckein Pnhyns / waicka he ikens cuoliari paastoisit / ja ilmain lackamat Polwillans rucoillisit. Sillä tässä on sinulle totinen Jumalan Sanan Todistus / että hän on näitä käskennyt tehdä: Murta niistä eij ole yhtä pienindäkän Sana käsketty / waan se on se suuri Surkeus ja Mailman hirmuinen Sofeus / ettei näitä caickia nyrikän usco. Niin cowin on Perkele petollisella Pnhydellä / ja omain Toiden Cuwaudella meidän Silmäm pimittänyt ja peittänyt.

Sentähden toiswoisin minä (sanon wielä) että ^{Hyödytys} Silmät ja Corwat awataisin / ja näitä Sydämmen ^{cuulicaisu-} oretaisin / ettem me jäl lens tulis pois wedetyni Jumalan puhtasta Sanasta / Perkeleen Walhesen ja Dypijn / niin se hywin saadais nähdä / että Wanhemille olis sitä enämbi Gloa / Rackautta / Ystävyyttä / ja nyrimielisyttä heidän Huonesans / niin myös Lapseset heidän Wanhembains rackauden ja hywän Sydäm-

dämmen voittaisit. Sitä vastan eusa he owat can-
 giat/ ja eij tahdo enmein tehdä sitä kuin heidän pi-
 däs kuin Seipäillä taca ajetan/ silloin he wihoit-
 tawat sekä Jumalan että Wanhembans/ ja siinä he
 poisheitäwät sen suuren omantundons Ilon ja Za-
 waran/ ja päällens cocowat caiken Onnettotumu-
 den. Sentähden käy caikesa Mailmasa niin/ kuin
 jocainen walitta/ että sekä Wanhat että Nuoret o-
 wat niin hillimättömät ja wiimmatut/ ettei heillä
 yhtän Cunniaata eikä Häpiätä ole/ eij myös mitän
 ilman Harvoja tee/ waan sala tekewät ja pois wie-
 wät mitä he taitawat. Sentähden myös Jumala
 heitä rangaise/ että he moneen Wicaan ja Onnetto-
 muteen joutuwat. Niin myös näemme ettei mitän
 taida enimmittäm Wanhemmatean/ että Tyhmä
 Tyhmää opetta/ ja niincuin Wanhemmat owat elä-
 net/ samallamuoto eläwät myös Lapses sen jälkeen.

Tämä pidäs nyt (sanon minä) ensimmäinen ja
 suurin oleman/ kuin meitä tämän Käskyn Cuuliai-
 suteen watiman pitä/ jonga tähden waicka eij meillä
 ensingän olisi Wanhembita/ pidäs meidän toiwoman/
 että Jumala meidän etem panis Puut ja Riivet/ joi-
 ta me saisim Isän ja Äitin siasa cunnioita; Cuinga
 palion enämin/ että Jumala on andanut meelle eläwät
 Wanhimmat/ me mahdame siytä iloita/ että me saam-
 me heitä cunnioitta ja cuulialsuden heille näyntä; Co-
 sca me tiedämme/ että se sille hywälle ja caikein corke-
 malle; Jumalalle/ ja caikille Engeleille sängen hywin
 kelpa; Ja Perkelelle mielicarwaudexi on. Siinä si-
 wusa että se on caikein corkein työ/ kuin tehdä/ tai-
 tan/ sen suurimman Jumalan palveluxen jälkeen/
 kuin nysä colmesa edellisis käskyis on käsitetty; Sillä
 Almun

Ulmun andamus/ ja caicki muut hyvät Työt/ meidän Vähimmäisellem tehdyt/ ei milläkän muoto ole tähän verrattawat: Sillä Jumala on tämän Vanhembain Säädyn asettanut nlihen caickein/ ja myös Maanpäälle itse siansa pannut. Tämä Jumalan hyvä Tahto ja Suosio pitä oleman meille Syn ja yldäinen ylöstehoitus/ että me hyvällä halulla ja Tahdolla tekisimme mitä me taidamme.

Wielä sittekin olemme me caiken Mailman edessä welvolliset/ että me caiken sen hyvän edestä/ kuin me Vanhemmilda saanet olemme/ kytolliset olisimme. Mutta täsä jällens hallise Perkele Mailman/ että Lapsset unhoittawat Vanhembans/ niñ cuin myös me caicki Jumalan unhotamme/ eikä myös yriäkän muista/ cuinga Jumala meitä niñ ruoocki/ suojele/ warjele ja niñ palio hyvä meille teke Ruumin ja Sielun puolesta; Erinomaisest cosca jocu cowa aica ja onnettomus tulepi/ niñ me nurisemme ja napisemme kärsimättömydestä/ ettem me kertacan muistele sitä suurta hywyttä/ cuin Jumala caickena Eliaicanam meille tehnyt on. Niñ myös me teemme meidän Vanhemmittem cansa/ ettei yhtän Lasta ole/ joca muista hänen Vanhembains waitwat/ cuin he owat hänen Ylöscasivattamisesans nähnet ja kärsinet/ jos ei hän siehen Urmo Pyhäldä Hengeldä saa.

Sencaldaisen Mailman pahan Luonnon ja kytämättömyden Jumala kyllä tierä ja näke/ sentähden käskylläns muistutta ja waati/ että isecukin ajatelis/ mitä hyvä hän Vanhemmildans saanut on/ ja hän löytä/ että heildä on saanut sekä Ruumin että Elämän/ ja on suurella Waiswalla ja Työllä elä-

Mitä Lapsset owat welvolliset Vanhemmillens Luonnon lain jälken?

tetty ja ylöscaswatettu / cusa sata fertä olis taita-
nut hukua omasa sästaisudesans. Sentähden on se
oikein ja hywin sanottu wanhoilda: Deo, Parenti-
bus & Magistris non potest satis gratiæ rependi, Se on:
**Jumalata / Wanhembita ja Opettai-
ta / eij taita ifänäns täydellisesti kii-
tää / ja heille marettu.** Euca ifänäns näitä
Sanoja oikein ajattela / eij se odota muitten neuwo-
mutta waatimata Wanhemmillens caiken Eunnian
teke / ja pyytä heitä Syllisäns canda / niñcuin ni-
rä / joidenga cautta Jumala hänelle on caickia hy-
wä tehnyt.

Niizen caickia näitä / mahda myös suuri Syn-
olla / ja sitä enämmin meitä kehoitta / tätä Käskyä
pitämän / että Jumala on tähän Käskyn ruumil-
listen Hywynden Lupauren sitonut; Sanoden:
**Ettäs cauwän eläisit Maan päällä /
jonga H&Kra sinun Jumalas sinul-
le anda.**

Tästä sinä ihe mahdat nähdä / cuinga suures ar-
wosa Jumala tämän Käskyn pitä / ettei hän ainoa-
stans ole tätä julkisesti ilmoittanut / sen hänellens kel-
wollisen olewan / ja että hänellä Glo ja hywä Halu
sijnä on: Mutta myös meille hywin menestys / ja
hywäri tulis; Että meille yri lewollinen ja suloinen
hywä Elämä olis / caickiraises Onnesa ja hywydesä
Maan päällä / sentähden myös P. Pawali Ephes. 6.

Cap. tästä kirjoitta / ja tätä niistä sanoden: **Lapset /
olcat**

olcat cuullaisit teidän Wanhemmillen
 HEKrasa / sillä se on oikein: Sunni-
 oita Isäs ja Äitiäs / joca on ensim-
 mäinen Käsky / jolla lupaus on ettäs
 menestyisit ja cauwan eläisit Maan
 päällä. Sillä waicka muuhingin Käskyn on sul-
 jettu heidän Lupauksens / eij cuitengan yhtengän ole-
 niin selkiäst cuin tähän tygö pandu.

Tästä on sinulle tämän Käskyn hedelmä ja pale-
 ka / että hänelle / joca eij tätä nližen käy / pitä ole-
 man hywät päiwät / onnelisuus ja menestys: Sitä
 wastan Rangaistus / että se joca wanhemmillens tot-
 telematoin on / sitä pikemmin hukku / ja eij yhtän iloa
 eläisäns nautita saa. Sillä cauwan elä / merkige Ra-
 matun jälkeen eij ainoastans wanhaxi tulla / mutta
 myös / caickia mitä pitkään ikään tarwitan / niincuin
 owat: Ruumin terweys / Waimo ja Lapset / Kawin-
 do / Rauha / hywä hallitus / ja muita sencaltaisita
 joita paizi tämä elämä / eij taida iloinen eikä cau-
 wan pshwäinen olla.

Joses nyt tahdo Isäs ja äitiäs cuulla / ja sinuas Bōweli ja
 anda curitta / niin sinun pitä cuuleman Bōweliä / paha Quo-
 jos et sinä tahdo händä cuulla / niin sinun tähty cuulla
 cuolemata caickein hilliziätä / pahain Lastein Nestä-
 rita. Sillä tätä Jumala sinulda waati / elikä jos si-
 nä händä cuulet racastat ja palwelet niin hän nlon-
 paldiseft caikella hywällä sen sinulle mara: Eli jos
 sinä hänen wihoitat / niin hän tuotta päälles sekä
 cuuleman että Bōwelin sinua waitwaman.

Custa tule niin monda pahantekia / josta muutamamat hirtetään / leicatan / poldetan / ja muutoin cauhiaft mestatan ja Päiwildä pois otetan / muusta cuin tottelemattomuudesta / ettei he tahdo hywällä itzens anda ojeta heidän Wanhimildans / niin he Jumalan wihasta moneen suuren Syndyn langewat / ja Wanhemmille häpiäxi ja murheri surmatan. Sillä sängen harwoin se tapahdu / että sencaldaiset häihin elkiset Ihmiset oikian ja hywän Tuoleman saawat : Mutta ne hywät ja cuuliaiset saawat hywästäsiunayen / että he cauwan eläwät hywästä Lewosa ja näkewät Lastens Lapsen / (cuin ennen sanottin) colmandeen ja neljändeen Polween.

Niincuin se nähdän siinä / cusa jocu cunniallinen wanha Sucu on / joilla hywyyttä / ja yldäkyllä Lapsia on / että se caikeri tule siitä / että he owat hywin ylöscaswatetut / ja pitänet heidän Wanhembans Silmäins edestä : Jäl lens sitä wastan niistä Jumalattomista pyhästä Kirjoturesta lujetan : **Hänen Cuncus olcon häwitetyt / heidän Nimens olcon Toises Polwes pyhitty pois.**

Sentähden olcon sinulle sanottu : Cuinga suurna Jumala pitää cuuliaisuden / että hän sen niin corkialle pannut on / anda hänellens niin hywin keltwata / ja runsasti mara / ja pitää myös angara Käyttä sen yllizen / että hän tahto rangaista caickia jotca sitä wastan tekewät. Näitä caickia olen minä sanonut sen päälle / että ne Nuorelle Cansalle juuri hywin opetettai sin. Sillä ei yriskän usco / cuinga suurest tarpelinen tämä Käsky on / josta ei cuitengan Pawicun-

nas tähän asti ole mitän pidetty eikä opetettu. Ne ovat tosin yrifertaiset ja keriät Sanat/ jotca cugin luule jo ennen taitanens/ ja tämä on se Syn jonga tähden ne niin hyljätän/ ja muiden jälkeen niin palio cahotan/ ei nähdä eikä yscota/ että Jumala niin suurest wihoitetan/ cosca tämä ylöncahotan/ ja jällens cuinga callis ja otollinen Tho se on/ cosca se pidetän.

Niin edespäin tule tässä Käskyssä puhua caickinai-
festa Cuuliaisudesta Esimiesten puolen/ cuin ovat Wallan ja Hallituxen päällä. Sillä Wanhembain wallasta yloskäywät caicki muut Hallituxet; Sillä cuin ei Isä woi yrinäns Lastans ylöscaswatta/ niin hän otta Schoulumestarin händä opettaman/ ja Naburins Awuxens tottelematoinda Poicans hillitsemän. Jos Isä cuole niin anda hän Poicansa Edesseisojalle eli Caupungin Esiwallan käsijn/ jos se on heicko/ niin otta ystärwäns. Niin pitä myös Taloin hallituxen Perhe/ Pakweliat ja Pitcat hänen allans oleman/ niin että caicki jotca cugutan Herrojxi/ ne ovat Wanhemmitten fiasa/ ja heildä wallan ja woi-
man saanut hallituxens.

Sentähden myös ne caicki Raamarusa cugutan Isxi/ jotca heidän hallituxesans edesseisowat Isän Isäxi cugutan caic-
wiran/ ja pitärwät Isällistä Sydändä heidän Alen-
maistens puoleen: Niincuin muinen Romarit ja ti jotca hal-
muut Cansat ovat Isännät ja Emännät cugunet lixewat.
Patres & Matres-Familias, se on Huonen Isät ja Huonen Aitit; Niin cuin he owat myös Maan Ruhtinat ja Esiwallan nimittänet Patres Patriæ, se on: Caisken Maan Isxi/ meille Christityille suurexi häpiäxi/ jos em me meidän Wanhimbitam ja Herrojam samalla Nimellä cugu/ eli wähimmäritin sen edestä pidä ja cunnioita.

Mitä ikänäns Lapsi on Isälle ja Mitille welwol-
 linen/ sen owat myös caicki welcapäät tekemän jotca
 Huonesa owat. Sentähden pita Palweliat ja Nij-
 cat sijtä ahkeran wajarin pitämän / ettei he ainoa-
 stans ole Perhen Isännelle ja Emännälle cuullaiset/
 mutta myös pitäwät heitä Cunniasa/ niñcuin omia
 Wanhembitan / ja tekewät caicki mitä he rietäwät
 heidän Tahtons olewan / eij waatimisesta eikä hlön-
 mielen / waan hywällä Mielellä ja Ilolla juuri sen sa-
 man syyn tähden / että se on Jumalan Käsky / ja hä-
 nelle ennen caickia muita Toita kelpawa; Ja heidän
 pitäis jotakin andaman / ja iloiset oleman / että he
 saisit Isändiä ja Emännitä / että heille sencaldainen
 hywä ja lewollinen omatundo olis / tieräisit cuinga
 he caickein parhaita ja cullaisia Toita tehdä saisit / jotca
 tähän asti owat peitettyt ja hlöncäkotut ollet / ja sen
 siasa jocainen Perkelel wietellyksestä juosinet Aine Kir-
 jan perästä / ja Klostari ja Munckein saastaisuteen lan-
 gennet / suuren ajan / Raban ja oman tunnon wahin-
 gon cansa.

Sentähden jos nyt näitä cuin sanottu on / köy-
 hälle ja yhteiselle cansalle hywin operettaisin; Mitu-
 totta / nxi palcapijca ilosta hyppäis / Jumalata kii-
 täis ja nlistäis ja cohtulisesa työsä / jonga tähden hän-
 muutoin Ruocans ja palckans saapi / löndäis sencal-
 daisen tawaran / jota eij ne suingan saa jotca caickein
 pnhimmäri luullan. Eikö tämä ole suuri nlistös /
 tietä ja taita sanoa costas teet jocapäiwäiset huoner-
 ascaret / että se on parempi työ / cuin caickein Munc-
 kein pnhys / ja angara elämä? ja suttien wiela on se
 nulle lupaus että se pitä sinulle hywin ja onnellisest
 käymän ja menestymän. Millä tawalla sinä tahdot

Cuullaisi-
 den nlistös
 ja hyödy-
 mys.

autualisembi olla / taicka pyhembä elämätä eziä / niin
 paljo cuin töihyn tule? Sillä Jumalan ty-
 könä ainoastans usco totisest pyhäxi ja
 wanhurscaxi teke / ja händä ainoata
 palwele / mutta Työt Ihmisitä.

Silloin sinulle on caickia hyvä / suojellus ja wariellus
 HERRalda / niin myös iloinen omatundo / ja ar-
 mollinen Jumala joca sen sinulle / satakertaisest mar-
 wa on. Ja sinä olet autuas / jos sinä Jumalisudes
 ja cuuliaisudes wahwana pysyt: Mutta jos et / niin
 sinulla on ensist wiha ja armottomus Jumalalda / ei
 yhtäkän ilo sydämesäs / waan sen jälken waiwa ja
 onnettomus odottaminen. Jota ei nyt nämät tai-
 da käätä ja Jumalisexi tehdä / sen me annamme /
 niincuin hengeens suuttunen / Böwelin ja cuoleman
 halduun. Sentähden ajatelcan ihecukin / joca tahto
 ikens neuwoa anda / ettei täsä Jumalalle ole leikin
 teko / ja tiedä / että Jumala itse sinun cansas puhu /
 ja cuuliaisutta sinulda waati: Jos / sinä cuulet hän-
 dä / niins olet hänen Racas Lapsens / ja kelpat hä-
 nelle; Mutta jos sinä sen ylöncahot niin olcon
 myös sinulle Häpiä / waiwaisus ja Sydännen kipu
 palcares.

Samallamuoto pitä myös sanottaman / siittä Ma ilmal-
 cuuliaisudesta cuin meidän Esiwallalle näyttämän pitä list Esival-
 jotca myös (niincuin sanottin) Wanhembain säätyhyn da pitä
 lyetan / joca ikens sangen lewiälle anda / sillä ei täsä cuuleman
 ole ainoastans yhden Perhen wanhin ja Isä; Mutta ja cunni-
 niin monda Cansa / ja allemmaista cuin hänellä on/ oittaman.
 niin monen Isä hän on. Sillä Jumala ruoeki ja n-

löspitä meitä heidän cauttans niincuin meidän
 Wanhembain anda meille Huonen ja Taloin / wa-
 riellusen / Rauhan ja Lewon. Sentähden että he nyt
 sencaldaisen Nimen niin caikella cunnialla candaawat/
 cuin heidän corckeimman ja suurimman ylistörens
 niin olemme myös welcapäät heitä cunnioittaman / ja
 caickein parhan lahjan ja calliman tafwaran edestä
 Maanpäällä suurna ja corkiana pitämän.

Joca nyt hnywällä sydämmellä cuulainen on / ja
 mielelläns teke caicki mitä tähän cunniaan tule / hän
 tietä tekewäns sen cuin Jumalalle kelwollinen on / saa
 ilon ja onnen palcarens. Jos ei hän tahdo sitä mie-
 lelläns tehdä / mutta ylöncazo / metelin nosti ja wastan
 ryhtele / niin se myös tietkän / ettei hänelle yhtäkän
 Jumalan Armo eikä sunausta ole odottamista / ja
 custa hän toivo / hänen tottelemattomudellans yhden
 Penningin woittawans / niin hän mualla / sitä wa-
 stan kymmenen kerta enemmän cadotta / eli Bōwelin
 käsiin joutu / eli Sodas / eli Rutos / eli Naliäsa pois
 tule / eli myös näke omat Lapsens tottelemattomu-
 des / Jumalattomudes ja caikis pahoisa wioisa ja
 synneisä eläwän / eli omalda Perheldäns kylänmie-
 hildäns / wiholisilda / ja Tyranneilda wahingota / wä-
 ryttä ja wäkiwalda kärsimän pitä / että niin meille
 maretais se cuin me tottelemattomudella ehinet ja
 ansainet olemme.

Sentähden / jos me kertekin / andaisim ikem y-
 lihen puhutta / että sencaldaiset thöt owat Jumalal-
 le otolliset / ja niin suuren maron saawat / niin eläisim-
 me caickein suurimasa onnesa / ja meille olis caicki /
 mitä meidän sydämmem toivois ja anois. Waan että
 Jumala ja hänen käsköns niin suurest ylöncazotan /
 niin-

näinuin caickein huonoin ja halwin Ihminen olis sen suustans päästännyt/ niin anna nähdä jos sinä olet se mies joca rohtene taistella hänen cansans. Mutta cuinga rascas se on hänelle sinun ferran maya/ ja sinun Tyhmydes cutista? Sentähden minä luulen/ sen sinulle palio paremmari ja hyödyllisemmäri/ ettäs eläisit Jumalan Armosa / Rauhasa ja Onnellisudesa / cuin hänen Wibasans ja cowas onnesa. Custas luulet tulewan / että coco Mailma on tänänäs Epäusco/ Häpiätä/ Murha/ Baiwaisutta/ ja caickinaista Pahutta / cuin sijtä / ettei yrityän tahdo toista cuulla/ waan jocainen tahto itse Isändäns olla/ ja oman Mielenis jälken elä / eij kellengän mitän anda/ caicki tekewät mitä heille kelpa? Sentähden rangaise Jumala yhden pahantekijän toisen cautta/ niin että cosca sinä sinun Herras petät ja ylöncahot/ niin tule toinen joca samalla mitalla teke sitä sinulle jällens; Että sinun tosin omasa Huonesas Waimoldas/ Lapsildas ja Perheldas kymmenen kerta enä pitä karsimän..

Me tunnemme kyllä meidän Onnettomudem/ nurisem ja napisem uscottomutta / wäkiwalda ja wäärnyttä; Mutta em me tahdo ensingän nähdä/ että me itse olemme pahanelkiset / jotca Rangaisuxen hywin kyllä ansainnet olemme / ja em me sentähden paremmari tule: En me tahdo Armo ja Onne/ niin me mahdamme hywästä synstä Onnettomutta ilman Armota nautita. Cuitengin owat muutamat hywät ja Jumaliset Ihmiset Maanpäällä/ että HERA Jumala wiellä nyt suo meille niin palion hywryttä; Sillä meidän itse tähtem eij meillä olis nyhtäkän Cuusinaista Taloisam / eikä oikein Corttacan

Peliosam. Näitä caickia piti meidän niin monen Sanain cansa edespaneman; jos nyt olis joku kuin annais nämät Sydämmeens mennä/ että me wapa-ri tulisim meidän Dimeydestäm ja wiheliäishydestäm/ josa me niin sywästi maannet olemma. Jumalan Sana ja Tahtoa oikein tundiisim/ ja täydellä todella waskan ottaisim; Sillä sijtä me oppisimme/ cuinga me saissimme Gloa / Onnellisutta ja Mutuutta ajallisest ja hancalcisest kyllä naurita.

Niin olemme nyt täsä Käskyä edespanneet

Colminai-
set Isät.

Colminaiset Isät. Ensin tosin Luonolli-
set Isät. Sitälikin Huonen Haldiat:
Wijmeiseldä yhteisen Cansan Hallisiat.

Ilman näitä owat myös Hengelliset Isät/
eij niincuin Pawicunnas / jotca tahtowat izens an-
da niin cukutta; Mutta ei he tee yhtän Isän wir-
ca. Sillä ne cukutan ainoastans Hengellisxi Isxi/
jotca meitä Jumalan Sanalla ruockiwat/ halligewat
ja opettawat / niin myös uscollisest Lauman edessei-
sowat. Niincuin P. Pawali izens kerstapi Isäxi/

1. Cor. 4. v.
15.

sanoden: **Minä olen teitä JESUS
& Hristures synnyttännyt Swangeliu-
min cautta.** Että he owat Isät / niin tule
heille Cunnia/ ja tosin ennen caickia muita: Mur-
ta sijtä he wähimmän saawat. Sillä Mailma cun-
nioitta heitä niin/ että he mones paicas ajetan pois
Maasta cultiari/ eikä yhtä Leiwän pala heille suoda/
ja lhyhkäisest sanottu: Niincuin P. Pawali ennen
nimi-

nimitetyt Lugas kirjoitta: Heidän pitä ole-
man Mailman Kirous / ja jocaizen
Ihmisen hylky.

v. 13.

Mutta se on cuitengin sangen tarpellinen / että
näistä yhteistä Causa suurella wirendellä neuvotan/
että ne jotca Christityt olla tahtowat / owat Jumal-
lan edes welcapääät andaman heidän Sieluns Pai-
menille carifertaisen Cunnian / tekemän heille caictia
hywä / ja heitä ylöspitämän / sen sinulle Jumala hy-
win maya ja etj pidä sinulla puuttumusta oleman:
Mutta moni jällens on niin cowa ja laita / että luu-
le Luuns cuitwettuwan / ja Wakans Nähästä hiuken-
duwan. Ja etj taita yhtäkän hywä oppenut ja u-
scollista Saarnamiestä ruockia / sinä cusa ennen
kymmenen lihawata Munckein Waha kyllä tähtetyt
owat. Sen cansa me ansaimem / että Jumala otta
hänen Canans ja Siunauxensa pois / ja anda jällens
tulla Wa:hetteliat ja Pettäjät / jotca meitä Perfe-
len tygö jhdattawat / ja meidän Hikem ja Wäkem
ules imewät.

Mutta niille cuin Jumalan Tahdon ja Käskyn ^{niiden}
Silmäins edesä pitäwät / on lupaus / että heille pitä ^{palca} cuin
runsafti marettaman / mitä he sekä Ruumillisille Jcunniotta-
sille että Hengellisille owat jacanet / ja mitä he he-
dän Cunniaxens tekewät; Ettei ainoastans ^{war} Saar-
heillä oleman xpi eli cari ^{namiehiä.} Mhastai ca Leipä / Waa-
tet ja Raha / waan myös pitkä Itä / hywä Kawin-
do ja Rauha / ja lyhyeldä sanottu / he owat aina rie-
kaat ja autuat. Sentähden tee nyt mitäs welcapä
olet / ja anna Jumalan sijtä murhettia / cuinga hän

sinun elättä/ ja caickia hyvä sinulle toimitta/ hän on sen luvannut ja ei coscan walhedellut/ niin ei myös hän sinullecta walhetele.

Nämät meitä mahtawat kehoitta / ja sen Mielen ja Sydämmen meille anda/ joca Himosta ja Rakkaudesta raukeis niitä vastaan joille me Cunnian welcapääät olemma/ että me Käsiäm yhteen löisim/ ja iloifest Jumalata kyttäisim/ joca meille on sencaldaiset Lupauzet andanut / jonga tähden meidän pitäis Mailman Urhin juoremän. Sillä waicka coco Mailma caiken Woimans yhten panis / niin ei cuitengan yhtäkän wäähä Hetke taidais lisätä meidän Elämäm tygö / eikä yhtän Tywä Maasta anda: Mutta Jumala tahto ja taita sinulle caicki yldäkyläifest anda sinun oman Sydämmes toiwon jälkeen. Joca nämät laimin lhd ja ylöncazo / ei se ole mahdollinen cuuleman yhtäkän Jumalan Sana.

Nyt on yldäkyläifest sanottu caikista niistä / jotca tähän Kästyn sopiwat / täsä pitäis myös Wanhembita neuwoittaman/ mikä heidän wirrans on / ja cuinga heidän pitä isens kättämän niitä vastaan jotca heidän allans uscotut owat. Ja waicka ei sijtä ole niin selkiäst Kymmenesä Kästysanasa osotettu/ niin on cuitengin pyhäis Kirjoituxesa sijtä monesa paicasa kästetty/ Jumala myös tahto että se täsä Kästysä Isän ja Äitin nimellä ymmärrettäisim. Sillä ei hän tahdo yhtän Tyranni ja häynn elkistä täsä wiransa pitä / sentähden ei myös heille sitä Cunnianta anna/ se on/ Woimaa ja Oikeutta hallitsemän/ että he annaisit isens rucoilla ja palwella niincuin Jumalata/ waan ajollifest/ että he owat Jumalalle cuulliaisuden welcapääät / ja ennen caickia heidän wirans

Wanhembain ja E.
sinallan
Wiran.

stans uscollifest waarin ottaisit / cuinga he heidän
Lapsians / Perhertäns ja Alemmaisians / eij ainoas-
stans ruockisit ja ruumillifest edescasoisit; Mutta e-
rinomaisest Jumalan Nimen Kätoveri ja Cumiaxi
ylöscaswattawat / sentähden älä luule / että se on si-
nun omasa Tahdosas ja ehdosas / että saat tehdä
täsä mitäs tahdot / waan että Jumala on sen anga-
rast kästennyt ja päälle pannut / jolle myös sinun pitä
sen edestä lucu tekemän.

Mutta täsä on jäl lens walitettapa Asia / ettei
tästä kengän lucua pidä / he tekewät niñcuin Juma-
la annais Lapsia / ainoastans Gloy ja ajan culuxi / ja
leickiä niñden cansa tehdärem / ja Perhen sitä warten /
että niñden cansa ainoastans Työtä tekisimme / niñ-
cuin Härjän ja Usin / eli alemmaistem cansa / meidän
pahan Tahdom jälken eläisim / engä heistä enä totte-
lis / cuin eij meidän mitäkän siehen tulisi / mitä he op-
piwat / ja cuinga he eläwät / ja eij sitä tahdo yriskän
cazoa / että se on Jumalisen Mahestetin Käsky / joca Tarwe
sen perän cowasti kysyvä ja sen rascasti costawa on. waati että
Että myös suuri tarwe waati / että nuoresta Cansa-
sta wiriä ja ahkera waari pidettäisin; Sillä jos me
tahdomme hywiä ja toimellisia Ihmisiä sekä Mail-
malliseen että Hengelliseen Hallitukseen / niñ em me
suingan saa sästä yhtän ahkerutta / waiwa ja culuto-
sta meidän Lastem oikian Opetukseen ja Curitukseen:
Että he Jumalata palwella / ja Ihmisille keliwolliset
olla taidaisit.

Eij meidän myös tule ainoastans ajatella / cuin-
ga me heille Raha ja Rickautta cocoisim / sillä Ju-
mala taaita kyllä ilman meitä / heidän ruockia ja ric-
kaxi tehdä / niñcuin hän myös jocopäiwä teke: Mut-

ta sentähden on hän andanut meille Lapsia/ ja käste-
nyt/ että me hänen Tahtons jälkeen heitä ylöscaswa-
taisim ja edes seisoisimme/ muutoin ei Wanhembita
ensingän tarwita. Sentähden ihcekukin tietkän i-
kens olewan welvollisen/ joca muutoin Jumalan
Armosa olla tahto/ Lapsians ennen caickia opetta-
man Jumalan Pelcoon ja Tundoon/ ja andaman
cosca heille näky hywä Luondo ja Oppi olewan/ hei-
tä opetta Kirjalisis Harjoituyisa/ niin että he olisit
soweliat siehen cuin heitä tarwitan.

Ueuwo
Wanhem-
mitte puo-
len.

Cosca näin tehdäis/ niin Jumala meitä runsast
sinuis/ ja meille Armons andais/ että sencaldaisia
Jhmisiä ylöscaswatettais/ joista Maacunda ja sen a-
surwaiset paremmari tulisit/ hywän tapaisix Caup-
pamiehix/ cunniallisix ja taitawix Taloin Waimoi-
xi/ jotca aina sitten hywia Lapsia ja cunniallista Wä-
ke caswatta taitaisit.

Mattele nyt ise Mieleäs / cuinga cauhian wa-
hingon sinä teet/ coscas näisä Laisca olet/ ja annat
sinusa sen puuttu/ ettei sinun Lapses oikein ja hywin
ylöscaswateta/ niin myös wedät oman Miescas pääl-
le caickinaiset Synnit ja Wihan/ ja niin ansaitet si-
nun omille Lapsilles Helwetin/ waickas ise hywä ja
pyhä Elämästä pidäisit. Sentähden myös Jumala/
cosca nämät ylöncasotan/ Mailmaa niin hirmuisest
rangaise/ ettei yhtäkän Curitusta/ ei hywä Halli-
tust/ eikä Rauha ole/ jota me kyllä caicki walitimme.
Mutta em me sitä hawaike/ että siehen on meidän
ise Synimme. Sillä niincuin me olemma heidän y-
löscaswattanet/ niin myös meille owat pahat ja co-
swacorwaiset Lapsit ja Ulemmaisit.

Näis

Näistä olcon kyllä sanottu neuvoxi/ sillä pidem-
mäldä näistä puhua säästerän toiseen aican.

Wydes Käsky.

Eij sinun pidä tappaman.

Tähän asti olemme ulostoimittanet sekä Hengel-
lisen että Mailmallisen Hallituksen / se on sen ^{Zämän}
Dikeuden ja Cuuliaisuden / cum meidän pitä se ^{Käskyn ti-}
kä Jumalalle että Wanhemmillen näyttämän: Mut ^{elämäys eij}
ta täsä me lähdem ulos meidän Huonestam / Lähim- ^{tule Eij.}
mäisem tngö oppiman / cuinga meidän pitä toinen toi- ^{wallalle.}
sem cansa elämän ihecukin Lähimäistäns wastan. Sen-
tähden eij ole tähän Käskyn sisälle wedetny Jumala
ja Esiwalda / eij myös heildä Walda poisotettu / cum
heille on cuoletta ja päiwildä pois orta. Sillä Ju-
mala on hänen Dikeudens rangaista Pahointekijä
Esiwallalle Wanhemmitten sian andanut / jotca mu-
nein (niñcuin lujetan Mosexen Kirjoisa) piti tuoman
heidän Lapsens Dikeuden eteen / ja Cuolemaan duo-
mittaman. Sentähden se cum täsä kieldän se on
kieltny yhdeldä toista wastan / ja eij Esiwalda.

Tämä Käsky eij ole tñöläs nimmärtä / on myös
usein selitetty / että se joca Wuosi Ewangeliumis cuul-
lan / *Matth. 5.* cusa EHXtus ihe sen ulostoimit-
ta / ja yhdes Summas käsittä nimittäin: **Eij pi-**
dä tappaman Kadellä / eikä Sydäm-
men Hiatuilla / eij Suulla eikä Mer-
keilla / eij Neuwolla eikä Uwulla.
Sen

Wihä kiel-
dän caikil-
da paiki E-
siwälda.

Sentähden täsä on caikilda pois kielty wihastumi-
nen/ paiki nytä/ (cuin sanottu on) jotca Maanpääl-
lä Jumalan siäs owat/ se on/ Wanhembita ja Esi-
wälda. Sillä Jumalan ja nytren/ cuin siehen cor-
kian Sääthyn cuhutut owat/ tule wihastua/ nuhdel-
la ja rangaista/ nytä cuin tämän ja muut Käskyt n-
lihen känwät.

Sny tähän
Käskyn.

Mutta Sny ja Tarwe tähän Käskyn on tä-
mä/ että Jumala kyllä tietä cuinga paha Mailma
on/ ja tällä Elämällä monda Onnettomutta on;
Sentähden tahdoi hän tämän ja muut Käskyt
Nhdex Warjeluxeri hywäin ja pahain wälille a-
setta. Nyt nyñcuin monda aitwoitusta on nytä mu-
ta Käskyjä wastan: Nyñ eij myäs ole suingan har-
wemmat tätä wastan/ että meidän pitä elämän mo-
nen Ihmisen seasa/ jotca meille wäärnyttä tekewät/
josta me saamme Tilan wihaisella Mielellä heitä wa-
sthan olla.

Nhdexi Esimerkiri/ costea sinun Lähimmäises
näte sinulla olewan paremmat Huonet ja Taloin/
enä Hywnyttä ja Onne Jumalalda/ cuin hänelläs/
nyñ hän paheri sitä/ ja cadehti sinua/ ja eij mitän
hywä pubu sinusta. Ja nyñ sinä saat monda Wi-
hollista/ Pahan Hengen ylöskehoituksesta/ joca eij si-
nulle nhtä Hengellistä eikä Ruumillista hywnyttä suo.
Costea me sijs näitä näemme/ nyñ meidän Sndäm-
mem jällen wihaan shttn/ ja rupe palaman Coston Hi-
mosta. Sytä Kirouret ja Riidat puhkewat/ josta
jällens Tappelus/; Wahingo ja Murhat tulewat.
Näitä Jumala nyñcuin hywä ja Laupias Isä ennät-
tä ja estä/ asetta isens wälijn/ ja tahto Rkita pois
sae

saeta/ ettei wahingo tapahduis/ eikä toinen toistans telotais. Nhdes Summas/ hän tahto tämän cansa jocaizen suojella/ warjella ja rauhasa pitä/ caickein pahudesta ja wäkiwallasta/ ja on pannut tämän Käskyn/ niñcuin wahwan Muurin/ Linnan ja Wapauden meidän Lähimmäisellem/ ettei hänelle mitäkän waiwa ja wahingota hänen Kuuminis puolesta tehdäis.

Sentähden on tämän Käskyn ymmärrys / ettei kengän wäärntä tekis Lähimmäisellens/ eikä pahan gan Työn tähden/ waicka hän sen kyllä ansainnut o-
 lis. Sillä cusa Miestappo pois kielty on/ siinä myös
 owat caicki Synt kieldyt / joista Murha alcuns saanut on. Sillä moni waicka ei hän tapa/ cuitengin cauhiaist kiroile ja sadattele Lähimmäistans / että jos se käwis hänen toiwottamisens jälkeen / niñ ei hän cauwass menis. Että nyt se caickein lunnosa künni rippu/ ja yhteinen tapa on / ettei hyri toiselda mitän tahdo kärsiä/ niñ tahto Jumala täsä ulosaja juuren ja syñn / jonga cautta Sydän Lähimmäistä wastan tule catteraxi ja carwaxi / ja meitä totutta tätä Käskyä aina Silmäin edesä pitämän / josa me curkistellem meidän Elämätäm / niñcuin Speilisä caselem Jumalan Tahtoa / ja hänen halduns annamme sen wäärnyden cuin me kärsimme lujalla Sydämmen uscallurella ja hänen pyhän Nimens a urihuutamisella/ andaden heidän niñ tuimast kiucuita/ wihaftua ja tehdä cuin he taitawat: Niñ että Ihminen oppis hillikemän wihas/ ja pitämän kärsiwäistä ja siwidätä Sydändä/ erinomaisest niñtä wastan jotca hänelle andawat tilan wihaan/ se on wihasuopians wastan.

Caicki synt tappoon o-
 wat kieldyt.

Sentähden on tämä Summa yrikertaisesta

Summa
tämän Kä-
skyn yllä-
sen.

caickein selkiämmästä opetta / mikä se on: **Sij si-
nun pidä tappaman.** Ensix ettei kellengän
wahingota tehdäis / ensin eij Kädelä eli Työllä; Sit-
ten ettei Kiellä llycutetais puhuman / ja siehen neuwo
andaman; Nijn myös ettei kengän ottais sitä Tietä
ja wälicappaletta eteens / jonga cautta jocu wihoitet-
taisin ja wahingoitettaisin. Wjimein / ettei Sydän
kerän wihais / eli wihasta ja wainosta kellengän paha
sois / nijn että Ruumis ja Sielu olis wapa ja wia-
toin jocaista cohtan / erinomaisest nijtä wastan / cuin
sinulle paha toiwottawat ja tekewät. Sillä tehdä
sille paha / cuin sinull on caickia hywnttä tehnyt / se eij
ole Ihmisen / waan Perkeleen Työ.

Hywiä töi-
tä eij tehdä
jolleculle
tarwike-
walle / on
cuoletta
händä.

Sixi Toiseri / on tähän Käskyn welcapää / eij
ainoastans se joca paha teke; Mutta myös se / joca
saisi hänen Lähimmäisellens hywä tehdä / suojella /
holhoa ja warjella händä / ettei hänen mitän wahin-
gota ja wäärnttä ruumisans tapahduis; ja eij sitä
tee. Sentähden nijn usein cuins alastoman annat
käydä / ja taidaisit waatetta händä / nijn sinä olet an-
danut hänen wilun cuolla / jos sinä näet jongun näh-
kä kärswän / ja et händä ruoki / sen sinä olet nähäs
andanut pois waipua. Nijn myös / jos sinä näet
jongun Cuolemaan duomitun / eli muusa senealdaises
Zucas olewan / ja et händä auta / cosca sinä tiedät
Tilan / ja taidaisit händä autta / nijn sinä olet hänen
tappanut. Ja eij sinua auta täsä esteleminen / ettäs
fanot sinus et mielistynen ja suostunen / et myös aut-
tanen hänen Cuolemaans: Sillä sinä olet kieldännt
häneldä Rackauden / ja hywän Työn häneldä pois
pitännt jonga cautta hän wielä olisi eläg saanut.

Sen:

Sentähden Jumala tähdestä synstä cusu caicki
 ne Murhajari / jotea eij Tuscasa ja Hengen hädäsa Armotto-
 Työllä eikä newwolla autta tahdo. Pitä myös wj. main. Duo-
 meisnä Päiwänä cauhia Duomio nyiden yližen käh- mio.
 män / cuin CHRJSTUS ike ilmoitta / sanoden :

Minä isoisin ja janoisin / ja et te minua Matth.
 ruockinet eli juottanet. Minä olin 25.

outo / ja et te minua Huonesen otta-
 net. Minä olin alastoin / ja et te mi-

nua waatettanet. Minä olin sairas
 ja fangina / ja et te minua oppinet.

Se on / te oletta minun ja minun omani Nälkään / Ja-
 noon ja Wiluun cuolla andanet / Pedoilda rickirewäi-
 stä / Fangiudes / Loasa ja saastaisudesä mädatä / ja
 caickinaisesä hädäsa turmelta saldinet. Mitä se on
 muuta cuin Murhajari ja wericoirixi cusu ja soima-
 ta? Sillä waicka et sinä sitä ike Työllä tehnyt o-
 le / niin olet cuitengin sinun Lähimmäises onnettomu-
 desä olla / ja niin palio cuin sinun tuli / huckua anda-
 nut. Ja on yhtä caicki / cuin minä näkisin jongun
 sywäsä Wedesä purjehtiwän / ja suuresa hädäsa ole-
 wän / eli Tuleen langewan / ja saisin hänelle Kättä
 ojeta / ja sijtä händä uloswetä ja pelasta / ja en sitä
 tekis; Cuinga minä caiken Mailman edesä muu o-
 lisin / cuin xri Murhaja ja pahin ryhöwäri? Sen-
 tähden on tämä Jumalan totinen ajatus / ettem me
 sallis yhdengän Ihmisen wahingota tapahuwan /
 waan caickia hywä ja rackautta tekisimme / ja on niin

erinomaisest nyhden cohtan aserettu jotca (cuin sanot-
tin) meidän wihollisem owat. Sillä tehdä hy-
wä meidän ystäwille ja hywintekij-
lem/ on sangen köykäinen ja pacanal-
linen hywä Työ/ Niincuin Christus *Matth.*
5. sano.

Niñ on täsä meille jällens Jumalan Sana/ jolla
hän meitä käätä ja wäätä tahto/oikeijn/ corkioin ja suu-
rin Toihin/ cuin on hiliaisuteen/ kärsimiseen ja lhy-
weldä sanoin/ rackauteen ja hywijn Toihin meidän
Wihamiehiäm wastan/ ja tahto meitä alinoma muistut-
ta/ että me tacaisin mielem johdataisim sitä ensimmäistä
Käskyä; Että hän on meidän Jumalam: Se on/ et-
tä hän tahto meitä autta/ suojella ja warjella/ sen-
päälle/ että hän meisä coston himon hulliis ja asetais.
Näitä piti ahkerasti opetettaman/ että meidän Kä-
tem olisi ollet täynnäs hywiä Toita joita meidän o-
lis tehdä tullut. Mutta tämä puhe eij olisi Mun-
geille kelpawa/ sillä se astu nlön liki heitä/ ja sildä
hengelliseldä Säädyldä palion wähemmin/ ja mitä-
mar sanotais näin hywiä toita pois kielttäwän/ ja
Klostarit kukistettawan. Mutta tällä tarwalla cui-
fengin yhteinen Cansa ja coco Christicunda tulis
niñ suurexi ja palion suuremmari ja paremmari hei-
tä/ jocainen myñs näkis/ cuinga he petollisella ja ul-
cocullatulla pyhydelläs caiken Mailman wietellet o-
swat/ että he owat niñ hywin tämän Käskyn/ cuin
caicki muutkin elkiswallasest hyljännet ja keltwottoma-
na pitänet/ cuin eij ne ensingän olisi käskyt/ waan
neuwot. Ja siinä tykönä heidän ulcocullatut Sää-
tyns

Proetus
Christi-
tyin ja ul-
cocullat-
tuin Esi-
den.

tyms ja Työns häpemättömästi kerskawat / caickein tähdellisemmäri Elämäns kerrari / senpäälle / että he yhtä hywä ja suloista Elämätä pitä saisit ilman yhtäkän ristiä ja kärsimistä; Sentähden he myös ottawatt Klostariin juosnet / ettei heidän keldäkän mitän kärsimän / eikä kellengän mitän hywä tekemän pidäis. Mutta sinun pitä tietämän / että ne oikiat pyhäät ja Jumaliset Työt owat / joista Jumala itse caickein Engelittens cansa iloike; Sitä vastaan caicki Ihmisten pyhys on paha halu ja rietaus / eij myös mitän muuta ansaike kuin wihan ja cadoturen.

Cuudes Käsky.

Sij sinun pidä Huorin tekemän.

Ulmät jälkenseurawaiset Käskyt owat kewiät / Ymmärtä tämän edellisen selityksestä. Sillä caicki senpäälle ulostänwät / ettem me Lähimäisellem mitäkän wahingota ja wäärnyttä tekis. Ja owat ne hywin järjestäns toinen toisens jälkeen asettut. Se Ensimmäinen on Ihmisten omasta Personnasta. Toinen on siitä kuin händä lähin on / eli siitä kuin jälkeen hänen Ruuminis hänelle paras on / nimittäin hänen Aviopuolisans / joca hänen cansans on xpi Lha ja Beri. Niin ettei hänelle yhdesäkän asiaa taitais suurembata wahingota tehdä. Sentähden tässä on selkiästä edespandu / ettei hänelle pidä hänen Aviowaimons puolesta mitän häpiätä tehtämän. Ja erinomaisest on Huorudesta / sentähden / että se niin Judalaisille oli käsketty / että isecungin pitä Aviostäskysäns elämän: Sentähden myös nuori

Mikä Huorus on / o-
soctan tässä
Käskysä
selkiästä.

Causa warhain ja aicanans naitit / nijn ettei mitäkän pidetty / naimattomain ja Neikein Säädyttä / eij myös salittu yhtäkän julkista huora eli huorinte kiätä elävän / njncuin nyt tapattu / jonga tähden se myös heidän seasans pidettiin caickein suurimbana saastaisuden Synnä.

Mutta että meidän tykönmä on nijn häpiällinen secoitus ja saastaisuus caickeen Synny ja pahuteen / on tämä käsky myös asetettu vastaan caickinaista Rikertautta / millä nimellä ifänäns ne cuzua taitan. Ja poiskiellän täsä / eij ainoastans ulconaiset työt / mutta myös caickinaiset syht ja tilat / nijn että caicki meidän Synämem / Suum / Silmäm / Corwam ja coco meidän Ruumin olis pyhä ja puhdas / eikä annais yhtän sia eli Tila / neuwo ja apua saastaisuuteen / eli johongun irtaliseen elämään. Ja eij ainoastans tätä ; waan että myös itseckin näitä pahoja wicoja caickella ahkerudella pyhdyis estä / suojella ja warjella cusa hätä ja waara on / ja jällens autais ja neuwois että hänen Lähimäisens cunniasa pyhyis. Sillä cusa sinä sencaltaista sallit tapattuwän / ja taidaisit estä / eli läpi sormen catsot njncuin eij sinun siehen mitän tulis / nijn sinä olet siehen nijn hywin wicapä / cuin sekim / joca sen tehnyt on. Sentähden waaditan täsä / lhyheldä sanoin / että cufin sekä itse edestäns / puhtaudesa eläisi / että myös lähimmäistans siehen auttais / sillä Jumala tahto tämän käskyn kautta jocaiken awioppuolisan hmbäripörrittä ja wariella / ettei kengän siehen tarttuus / ja iziäns häneen saastutais.

Etä nyt tämä Käsky nijn selkiästi on asetettu Awioskäskyn säädystä / ja nijn anda tilan sijtä pu-

Suomma
ylizeen tä.
män Kä.
skyn.

hua / niin pitä sinun tästä wisun waarin ottaman.

Ensin / cuinga Jumala tätä säätnä ^{Awio Sää-} ^{ty} ^{Zuma-}
cunnioitta ja ylistä/että hän sen kästyns cautta wah-
wista ja tufe wäärysttä wastan. Synä edellisesä nel-
jänes kästysä, on hän sen wahwistanut: **Sunni-**

lan kästyt-
lä cunnioi-
tetan.

oita **Isäs ja Uitiäs**. (Mutta täsä on sen niin-
cuin sanottin) suojellut ja wariellut. Sentähden tah-
to hän että meidän pitä sen cunniasa pitämän ja si-
tä holhoman / niincuin yhtä Jumalista ja autuallista
Säätnä: Että hän sen on ensin ennen caictia mui-
ta säättännyt / ja sentähden erittäin Miehen ja Wai-
mon luonut / eij haureuten ja saastaisuten / Waan et-
tä he toinen toisens tygö izens pidäisit / olisit hedel-
mälliset / Lapsia hymntäisit / elätäsit ja Jumalan
Cunniari ylöscaswataisit. Sentähden on Jumala
tämän säädyn ennen caictia aiwan runsasti sinun-
nut / niin myös caicti mitä Mailmas on sitä warten
toimittanut että tämä Säätn tulis hywin ja runsast
ylöspidethyi. Josta nähty / ettei se ole leikin Zeco eli tur-
ha / mutta sängen suuri ja corke asia ja Jumalan
wahwa tahto Awio säädyn elämästä ; Sillä suurest
tarwitan / että Ihmiset ylöscaswatetan ja harioite-
tan / jotea Mailma Jumalan tundoon / autualliseen
elämä kertaan ja caictyn hywin töihyn johdatta tai-
daisit / sotiman caictia pahutta ja Perkelettä wastan.

Handwritten notes in the right margin, partially illegible.

Sentähden olen minä alinomaisest opettanut /
ettei tätä säätynä ylöncakotais / eli halpana pidetäis /
niincuin tämä sotia Mailma ja wäärät opettajat / Säntyn.
tekewäs. Mutta että me Jumalan sanan jälken sitä
cazelem jolla se caunistettu ja pyhitetty on / niin ettei

^{Awio sää-}
^{ty on ylikin}

se ainoastans muiden säätyin caldaiseri asetettu ole/
 mntta edella ja yltizen nyiden caikein käy/ olcoon se
 Keisari/ Försti/ Dispa eli cuca itänäns. Sillä mitä
 sekä hengelliset että mailmalliset säädyt ovat/ njih
 heidän cuitengin pitä cunnioittaman Awioskäskynä/ ja
 caicki sinä elämän/ nyneuin me siltten lewiämmaldä
 cuulla saamme. Sentähden eij se ole jocun erino-
 mainen; Mutta sangen julkinen ja caikein yhtei-
 sin ja corkein Sääty: joca coco Christicimnan ja
 caikein Mailman yltizekän.

Toisen ferran / pitä myös sinun tietämän/

Awiosääty
 on tarpelli-
 nen / Ju-
 malalda
 käsketty.

ettei tämä ole ainoastans cunnialinen; mutta myös
 suurest tarpellinen Sääty/ ja Jumalalda corwin kä-
 sketty: että jocaisen caikisa säädyisä yhteisestä/ Mie-
 hen ja Waimon puolen jotca itänäns luonostaus sie-
 hen soweliat ovat/pitä izens siehen andaman: paiki
 muntamita sangen harwoja/ jotca Jumala erino-
 maisesta eroittanut on/ ettei he Awiosäätyyn ole kel-
 woliset/ eli myös ylönuonollisen lahjan cautta ovat
 sittä wapaat / että he ilman sitä Säädytä taitawat
 puhtauden tallella pitää. Mutta cusa sencaldainen
 luondo on/ cuin se meisä yhteisest luotu on/ njih eij o-
 le mahdollinen olla ja puhtasti elä/ vlconä Awio sää-
 dyttä. Sillä Liha ja Werä eij luondons muutta tai-
 da/ ja luonollinen Lihan himo pyhtä ilman estettä
 aina edespäin/ cuin izecukin sen hywin merkize ja
 näke: Sentähden että lihan himo ja paha halu/ jol-
 lakin muoto wäldetäisin; On Jumala myös aset-
 tanut Awioskäskyn/ että izecullakin olis hänen oma-
 osans/ ja siehen tyttis: Waicka siehengin Jumalan
 Armo tarwitan/ että Sydän myös olis puhdas.

Tä:

Tästä nähdän / cuinga Patwin joucko / Messu-
 Papi / Mungit ja Nunnat Jumalan Sääntä ja ^{Uwioskä-}
 Käsktä wastan seisowat / jotca Uwioskäsktyn ylönca- ^{sktyn säänt-}
 howat ja poiskiellawät / ja myös ylön rohkiast lupa- ^{tielländäpa-}
 wat pitä izens puhtana caiken eliaicans / jolla heidän ^{wilaisilda}
 pyhydens paistella ja walhen sanoilla he pertawät ja ^{Jumalan}
 wiettelewät ne yrifertaiset ja yrivacaiset Ihmiset. ^{Käsktä}
 Sillä ei yhdelläkän ole niyn wäähä halua ja rackautta ^{wastan.}
 puhtauteen / cuin sillä / joca Uwioskäsktä suuren pyhy-
 dens tähden wälttä: Ja cuitengin / taicka julki ja häpe-
 mättömästi maca Huorudesa / taicka salaisesta jotacuta
 cauhiambata tefe / jota on häpiä sanoa / niyncuin (sen
 pahembi) kyllä on nähty. Ja lmyhettä / ehkä he pi-
 täisit izens pois ize Työstä / niyn cuitengin pala hei-
 dän Sydämmens haurelisista ajaturista ja häyhystä
 himoista / joca niyncuin alinomainen Tuli ja salai-
 nen waitwa on / jotca Uwioskäsktä wälttä taitan.
 Sentähden tämän Käsktyn cautta owat caicki heidän
 puhtaudent lupauret alinomaisesta naimattomuudesta
 duomitut ja cadotetut / ja lupa annettu / ja tosin kä-
 sketty caikille köyhille ja abdistetuille omille Tun-
 noille / jotca Klostarin lupaurella petetty owat / että
 he sijtä saastaisesta Säädystä andawat izens Uwios-
 käsktyn; Niyn ajatellen / waicka Klostarin elämä ^{Klostarin}
 olisi Jumalan Säänt / niyn ei se cuitengan ole hei- ^{lupauret}
 dän woimasans puhtaudent tallella pitä. Ja jos he ^{pitä hylk-}
 sijtä owat / niyn heidän tänty enä ja enä Syndiä teh- ^{tämän.}
 dä / tätä Käsktä wastan.

Näitä olen minä sanonut senpäälle / että Nuori ^{Uwioskä-}
 Cansa usian ja monen neuwon cautta saatetaisin U- ^{sktyn on pyhä}
 wioskäsktyn Säänt himoitseman ja halajaman / ja ^{Säänt / ja}
 tietämän että se on Jumalalle otollinen Säänt. ^{Jumalalle}
^{etwollin-}

Sillä että sen cansa taitan edespäin woitetta nñn palio / että se jällens tulis endiseen Cunnians: Ja se häwntöin/ caubia ja irtallinen meno wähenis/ joca nyt on Mailmas wallan saanut / julkisen Huoruden ja muiden häpiällisten wicain cansa / jotca Awioskästyn ylöncahettä seurannet owat. Sentähden owat täsä Wanhemmat ja Esiwallat welcapääät nuoresta Wäestä ahkeran waarin pitämän/ että he puhtaudes ja cunniasa ylöscaswatettaisin / ja cuin he owat tänderi caswanet/ aicanans iziäns andaisit cunnialliseen Awioskästyn / siehen Jumala anda Armons ja siunauksensa/ että sijtä hywä ja iloinen mie- li saataisin.

Awion
puhtaus
waatii
Rac-
kautta/
Soc-
winda
ja
Uscollis-
suta.

Wymsefeldä olcon näistä caikista päätöxyri sannottu/ että tämä Kästy eij ainoastans ano ja waadi / että izecukin Toilla / Sanoilla ja Ujaruxilla elä puhtrast hänen Säädyksäns / se on/ enimmitten Awioskästyn Säädyksä; mutta myös racasta ja cunni-oitta hänen Puolisatans Jumalalda annettua. Sillä sijnä cusa Awioskästyn puhtaus pitä pidettämän/ sijnä myös Mies ja Waimo ennen caicfia mahtawat asua toinen toisens cansa rackaudes ja nyrimielisydesä / että he toinen toiseensa Syndämmestäns caikella uskollisudella mielistywät. Sillä se on nyi erinomainen Cappale/ joca teke rackauden ja halunpuhtauteen: Ja cusa se on/ sijtä seura puhtaus izestäns/ ilmajn jongun kästynä ja neuwoa. Sentähden myös Pnhä Patwali sangen ahkerast neuwo Awio: Paria/ että he toinen toistans racastaisit ja cunniottaitsit.

Eph. 5.
Col 3.

Täsä on jällens sinulle nyi sangen callis ja tosinmonda caunista/ suurta ja suloiSta Työtä/ joista sinä
saat

faat hywin kerseata/ caickia muita Säätnjä ja Toi-
tä wastan/ jotca paiksi Jumalan Sana ja Kästyä
walitut owat.

Seikemäs Kästy.

Eij sinun pida warastaman.

S Inun oman Personas ja Usvio puolisas jäl-
ken on sinun ajallinen hywydes/ tämän tahto
myös Jumala warjella ja suojella / ja kiellä/
ettei kenengän pida toisen oma ottaman / eikä sala
pois temmaman. **Sillä warasta eij ole** Barcaus on otta io-
takin wää-
rydellä.

muu/ cuin toisen hywyttä eli tawara-

ta wäärtydellä omista. Josa lhyntäisest
käsitetän / caickis asiois caickinaiset Lähimmäisen pe-
toret ja wahingot. Tämä wica on nyt peräti yhrei-
nen/ joca cauwas ja lewiäldä ulottu / mutta sangen
wähä totellan / että se ylixen caiken määrän käh.

Nijn että jos ne caicki hirtetäisin / jot-

ca Barcat owat/ ja eij cuittenaan tak-

do nijn cusutta/ nijn Mailmapian tu-

lis autiari/ eikä nijn palio Hirsipui-

ta/ eikä Bōweleitä täydyis. Sillä eij

ainoastans sitä (cuin nyt sanottu on) cusutta

Barcauderi/ cusa Ureut särjetän/ ja Raha

Cuckarot sala pois wiedän / mutta myös ulottu nyt

hin paickoin/ joisa ostetan ja myhdän / Wina ja Olu
Kellarit pidetän/ ja wircain Toita tehdän; lyhyeldä/
cusa ikänäns Cauppa tehdän / cusa Rahalla calu eli
Tyo maretan.

Esimerkixi / että me tämän yhteiselle Cansalle
selkiämmäst ja yrkertaistest selitäisim/ että ainoastans
nähdäisim/ cuinga hywät me olemma/ cosca ei Pal-
coliset huonesa uscollifest paltwele / tekewät eli anda-
wat tehdä/ jotacuta wahingota / jonga he olisit tai-
tanet estä / eli myös tottelemattomuudesta andawat
heidän hywydens huckua ja poistulla / taicka laiscu-
desta ja ynsydestä Isännälle ja Emännälle mieli
carwauxeri salliwat cadotta ja huckandua / ja jolla-
culla muulla elkiwailaisudella/ cuin se tapahua tai-
dais; (en minä täsä puhu nystä / joilda se wastan
heidän Tahtons ja tapaturmast tapahua) Ja niin
sinä joca Wuosi taidat jongun 30 eli 40 culdapennin-
gitä Isännäldäs pois otta ja pettä; Jotca jos toinen
salaisest olis pois temmanut / hän olis pitänyt Nus-
ralla hirtettämän; Mutta täsä sinä saat kerscata ja
ohkätä/ eikä kengän rohkene sinua Warcari cuxua.

Niin puhun minä myös Wircamiehistä / Työ-
miehistä ja Päiwämiehistä / jotca caicki elkiwaldaisut-
tans tekewät/ ei tiedä millä talwilla he Ihmiset nyl-
kifit / ja owat cuitengin laiscat ja uscottomat heidän
Toisäns. Nämät caicki palio ylikenkänwät ne hölli-
set ja salaiset Warcaat / joidenga eteen Salwat ja
Lucut taitan panna / ja cusa he kinni saadan / niin
curitta ettei he enä sitä tee. Mutta näistä ei taida
kengän ikens warjella / eikä tohdi jocu heidän pääl-
lens carsasti caxoa / eikä jongun warcauden tähden
heitä soimata: Niin että jocu kymmenen kerta en-
nen

nen jotain cukarostans poismistais. Sillä nämät
 owat minun Knläliseni / Nstävani / oma Perheni /
 joilda minä caickia hysvä toisvon / ja cuitengin heildä
 caickein ensin ryöstetän.

Niin myös on tämä warcaus enimitten wallan
 saanut / Turuilla ja yhteisis Caupoisa / cusa toinen
 toisens julkisest pahalla calulla / wäärällä mitalla ja
 Pundarilla ja petollisella Wihndillä wiettele ja pettä /
 ja wieckaillla ja calwaloilla juonilla / ja ihmellisellä liuc-
 kaudella haucuttele ja häwittä: Niin myös caupal-
 la rasitta / ja oman pahan Tabtons jälken paljasta ja
 nylke; Ja cuca taita nihtä caickia nloslueffella ja a-
 jatella? Summa; Se on se yhteinen Tapa / ja caic-
 kein suurin joucko Maanpäälle. Ja cosca me nyt
 Mailma läpihen caickein Säätyin cakelem / niin eih
 se muu ole kuin nxi suuri awara Stalli
 täynnäs suuria Warcaita.

Sentähden he oikein cukutan Maacunnan pää-
 warcaixi ja ryöstäreixi / eih salaisix ja arckuin warca-
 ixi / jotca jongun Sawaran warcaudella pois tem-
 mawat; Mutta ne jotca istuwat huoneisans / ja pi-
 detän suurina Herroina / cunniallisina ja hywinä Jh-
 misinä / jotca cunnian warjon alla warastawat ja
 ryöstäwät.

Mailma
 on täy-
 nän war-
 causta.

Tässä taitaisin ohizen menda nihtä wähiä ja nriker-
 taissa warcaita / cosca meidän pira nihin suurin ja
 woinallisin warasten päämiehin tarttuman / joiden-
 ga causa Herrat ja ylimmäiset waldamiehet cansa-
 käymistä piätävät / jotca eih ainoastans yhden ja toi-
 sen Caupungin / waan myös coco Saran Maan war-
 caudella jecapäiwä paljastawat ja häwittäwät. Ja

cuin

Pavittor-
mis ovat
suurimmat
warcaat.

cuingasta pshis se caickein waraffen Dää ja ylim-
mäinen edeswastaja se pyhä Istuin Romisa caiken
jouckons causa/ joca caiken Mailman hywydet war-
caudella on tygöns wetännyt ja wielä tähän päiwän
asti omanans pitä.

Suurim-
mat war-
caat ran-
gaisemat o-
wat Mail-
mas.

Eyhkäisest/ nijn se Mailmas tapahtu että joca
julkifest warasta ja ryöwätä taita/ hän pääse sija
wapari/ on caickilda rangaisemat/ ja tahto wielä
sytten händäns cunnioitetta: sillä wälillä/ ne wähat
ja salaiset warcat/ jotca kerran erbetternet owat tähty
häpiätä ja rangaiskusta canda/ ja ne toiset hywäxi ja
cunniallisixi tehdä. Cuitengin pitä heidän tietämän/
että he Jumalan edes owat caickein suurimmat war-
cat/ joca hän myös heidän ansions jälken/ rangai-
sepa on.

Etä nyt tämä Käsky ulottu nijn lewiäldä (cuin
sanottu on) on tarpelinen/ että se nyhtisell Cansalle/
fangen wisust, edespannan ja selitetän/ ettem me
saldeis heitä nijn wapana ja surutoina kändä / waan
aina asetaisim Jumalan wihan ja rangaiskuren hei-
dän Silmäins eteen/ sillä emme näitä saarna Chri-
stihille/ waan caickein enimän pahanelkille / joille
Duomari/Wahimies ja Bōweli saarnaman pidäis.
Sentähden pitä ikecungin tietämän igens olewan siehe
welwollisen/ jos hän Jumalan wihan wältä tahto/
ettei hän ainoastans Lähimäisens mitän wahingota te-
kis/ eikä hänen hywyttäns estäis eikä caupoisa eli misä-
kän tilasa hänelle jotakin perollisutta ja wäärästä tuo-
tais / mutta myös hänen hywyttäns uscollisest/ edes-
autais/ hänen hyödytöstans ja parastans ekis/ ermo-
maisest/ silloin cosca hän Lähimäisellens jotakin rahan/
palkan ja ruuan edestä tehnyt on.

Joca nyt tottelemattomasi nämät ylönkazo/ jos se
 niin on / että hän Bōwelin käden wälttä taita/ niin ei
 hän cuitengan ifänäns wäldä Jumalan wiha ja ran-
 gaistusta. Ja cuin hän on jongun ajan tehnyt nu-
 seydens ja pahan sisuns jälkeen / niin pitä hänen wi-
 mein tuleman Diaanculkiari ja kerjääri niin myös Jumalan
 caickia wahingota ja waiwa kärsimän. Nyt sinä totine ran-
 toisalle menet / sinä cuin sinun piti Isändäs eli E- gaistus pe-
 mändäs calusta uscollisen waarin pitämän/ silloin si- toyes ja u-
 nā Curckuas ja Wakas täntät ja otat niincuin wa- scomatto-
 ras sinun palckas / ja wielä sytten tahdot ylistettä muden yli-
 ja cunnioitetta sinun laiscudes tähden. Niincuin niitä gen.
 monda on / jotca heidän Isändiäns ja Emändiäns
 wastan rütelewät / eikä mitään heille mielisuosioxi ja
 hywäxi tee nyhtäkän wahingota estärens.

Mutta kazo/ mitäs sytä woitat? Nimittäin/
 costas ike waimon saat / ja olet oman huones edes-
 seisowa/ (ja Jumala anda sinulle moninaiset wahin-
 got) niin tämä sinun petoyes ike tygös tule/ ja ta-
 pahdu/ että sinä cuins ennen olet yhden Penningin
 wahingon tehnyt/ sen sinun Colmentymmenen ker-
 taistest maxaman pitä.

Samallamuoto myös Wirca- ja Päiwämiesten
 petolisuus maxetan/ joilda nyt saldimatoim elkiswaldai-
 sus kärsittämän pitä / niincuin he olisit Herrat mei-
 den hywyden päällä / että isecungin heille ilmai-
 estetä andaman pitä / mitä he anowat. Anna nyt
 heidän rüfua ja repiä/ cuin he parhain taitawat/ mut- Wircamie-
 ta ei Jumala cuitengan käsknäns unhoda waan on sten ylö-
 heille / niincuin he ansainnet owat maxawa/ ettei he valdinen
 tule ripusteturi tuoreseen/ waan cuitwaan Hirspuu- palcka ei o-
 hun: Ettei he caickena elinaicanans/ menesty eli mitä- te hyedylli-
 fän nen.

Mailimalki-kän hyvä saa. Ja tosin / cusa hywin asetettu halli-
 sen Esival-tus Maasa olis nijn taitaisin sencaldainen pahus ja
 lan wirca elkivalda pian estettä ja asetetta / cuin muinen Ro-
 on corwin malaisille tapa ollut / että sencaldaiset ovat corwin
 rangaista rangaistut muille Esimerkix ja Carttamiseri.
 warcaita.

Nijn en myös se ole muille paremmin menesty-
 wä / joica julkiset ja wapat cauppasiat tekevät Nyö-
 wäritten huoneixi / siinä cuin jocapäiwä köyhä hlön
 palio rasitetan / tehdän wastautiset rasituxet Ihmi-
 sille / callist ja corkiast myyden nijn että jocainen saa
 tehdä tahtons jälkin / wielä sittekin wihoittele ja hl-
 peile nijn cuin hänelle olis hyvä tila ja oikeus omans
 myyden nijn callist cuin hän tahto / ja eij kenengen pi-
 dä händä sen edestä laittaman. Näitä tahdomme
 caarella / ja anda heidän rüsu / ja repia ahnettia / mutta
 me sitä wastan Jumalaan turwamme joca on sen
 muutoingin tekewä / että hän coscas caurwan olit
 muita mylkenyt ja paljon calua cocon pannut sen su-
 nauwen sinulle anda / että Jywät sinun Uitasas / O-
 lut sinun Kellarisas / Eläimet sinun Nawetosas pitä
 eatoman ja huckuman : Ja siinä cuins olet Lähim-
 mäises yhdesä penningisä pettänyt / pitä sinun coco
 Raha Summan wahingon saaman / ettei sinulle siitä
 yhtäkän Glo oleman pidä.

Sen me kyllä meidän Silmäim edesä jocapäi-
 wä toderi löydämme / ettei nyrikän warastettu ja iwää-
 rin saatu calu hyödytä. Cuinga monda on / jofca
 Nötä ja Päiwä cocowat ja käriwät ja eij yhtäkän
 ihriäkän rickammari tule / cuin ja waicka he palion
 saisit cocoon / nijn heille on cuitengin nijn palion wai-
 wa ja onettomuutta / ettei he sitä ilolla saa nautita
 eikä heidän Lapsens peritä. Mutta / cosca eij näistä
 ken-

fengän lucua pidä / ja ollan niñcuin eñ; meidän sij-
 hen mitän tulis/ tähty Jumalan meitä toisella La-
 walla eziä ja opetta/ nimittäin / että meille lähdettä
 yhden weronlaskemisen toisens jälkeen / eli myös yh-
 den joucon Sotawäke meille wierax pane / jotca meil-
 dä yhdellä hekkellä Arcun ja Cuckaron tñhiendäwät/
 ja eñ lacka niñ cauwain cuin meillä xri Cuusnainen
 on. Ja wielä palcaxi Huonet ja Taloin polttawat
 ja peräti häwittäwät / meidän Waimom ja Lapssem
 häwäisewät ja surmawat. Yhdes Summas: Jos
 sinä palion warastat/ niñ pidä cuin Pitwofas / että
 sinulda palion enä warastetan / ja joca toiselda iwä-
 fitwallalla ja wäärndellä rñöwä ja woitta/ hän löntä
 toisen joca hänelle sen jäl lens teke. Sillä Jumala
 taita tämän Lawan aiwan hywin / cosca jocainen
 toisen rñöwä ja warasta / ja että warcaan warcalla
 rangaise. Custa muutoin niñ palion Rñönsiä ja Hir-
 sipuita otetais. Joca nyt izens neuwo anda/ hän
 tietäkän että se on Jumalan Käsky/ ja eñ tahdo sitä
 leikin edest pidettä / sillä jos sinä meidän hlöncakot/
 petät/ warastat ja rñöwät/ me tahdomme sen wuo-
 xi edestulla/ ja sinun hlpenttäs kärfsiä/ ja sinulle Isä
 meidän Rucouren jälkeen anderi anda / ja sinun hli-
 zes surcutella / sillä nylle hurscaille ja hystwille pitä
 kñllä oleman/ ja sinä izelles palio suuremman wahin-
 gon teet cuin toiselle.

Mutta sijtä sinuas cawahda / että cusa kñnhät
 (joita nyt monda on) tulewat / joidenga Rahalla/
 cuin he Päiwällä ansainnet owat / pitä caieki osta-
 man/ jolla he eläwät/ ja sinä ajattelet / että caiekein
 pitä sinun Armostas elämän/ ja niñ Nahangin hei-
 dän pääldäns nñhet / aiwan tñlyst ja hlpiästi heidän

M

tyfös

Abneus/
 Saitaus
 ja Cereo/
 rangaisian
 Sodall ja
 callill Ajat-
 la.

Rangai-
 sus samal-
 la mitalla.

Siwens
 palcan ma-
 ramises.

tykös poisajat / joille sinun pitäis jotakin andaman
ja jacaman: Ja niin ne waiwaiset murhettien sinun
tykös poismenevät / ja ettei sitä kengän walitta
taida / niin he corottawat Anens Taitwaseen. Sitä
wäldä (sanon minä wielä) niincuin ike Perkelettä.
Sillä fencaldamen huuto ja huocaus ei ole leikin te-
co / twaan sillä on se woima / joca sinulle ja caikelle
Mailmalle on aiwan rascas olewa: Sillä se tule hä-
nen tyköns / joca könhistä ja wiheliäisistä murhen pi-
tä / ja sitä wäärnyttä cuin heille tehry on / ei costama-
ta pida. Mutta jos sinä ylöncahot ja naurat sitä /
niin cako fenengäs olet wihollisexes tehnyt: Jos se
menesty sinulle / niins mahdat Jumalan ja minun
caiken Mailman edesä walhetteliari cakuu.

Me olemma yldäknyllä neuwonet ja mananet / jo-
ca nämät hyljä ja ei usco / hänen annam me olla
niincautwain cuin hän nämät ike omalla wahingol-
lans on coetellut. Cuitengin pitä näitä nuorelle
Cansalle abherast muistutettaman / että he sitä car-
taisit / ettei he sitä wanha ja hillimätöindä jouckoa
seuraisi / mutta pitäisit Jumalan Kästyin Silmäns
edesä / ettei Jumalan wiha ja rangaiustus heidän pääl-
lens tulis. Ei meidän tule enämbi tehdä cuin sa-
noa ja rangaista Jumalan Sanalla / mutta fencal-
daista julkista Tor telemattomutta hillitä / se on Pää-
miehen ja Estwallan wirca. Joille jos olisit Silmät
ja Sydän asetta ja woimasa piitä hwyät Säännöt /
caickinaisis asiois ja Caupoisa / niin ei se könhä Can-
sa niin waiwatuxi ja polhetuxi tulis / ei myös heidän
igians muiden Synneillä rasitais.

Nyt olcon knyllä siitä sanottu: **Mikä wa-
rasta**

Mailmalli-
sen Estwa-
lan wirca.

rastaminen on/ ettei sitä ahdistetais/ mutta
 niin lewiäldä sallitaisiin menemän/ cuin meidän on teke-
 mistä meidän Lähimmäisem cansa. Ja että me yhdes
 Summas/ niñcuin muutkin Käskyt käsittäsim/ on täsä
 ensist kieltyt/ lähimmäiselle wahingota ja wäärnyttä teke-
 mästä/ (millä tavalla se itänäns tapahtua taidais)
 ettei hänen Hywydens ja Tarwarans tulis wähetny/
 estetny ja poispidetny; Niñ myös sihen suostuma-
 sta/ ja sitä saldimasta poistulla/ mutta pitä estämän
 ja warjeleman; Ja sitä vastan on täsä meitä kä-
 sketty Lähimmäisen parasta cakoman/ esimän ja hän-
 dä caikesa hänen hädäsäns auttaman/ sekä ystävittä
 että wihansuopia holhoman/ ja meidän parastam
 heille jacaman.

Joca nyt hywiä Teitä ezi tehdärens/ hän löy-
 tä täsä hldäkyllä/ jotca Jumalalle aiwan hywin kel-
 pawat/ ja owat sangen otolliset/ niñ myös suurella hy-
 wästäsiunauksella caunistettut/ että Jumala sen runsasti
 marawa on/ cuin me Lähimmäisen hywäxi teemme/
 niñcuin myös Cuningas Salomon opetta/ *Prov. 19.c.*

Tämän
 Käskyn
 Paletta
 Hengelli-
 nen ja
 Ruumilli-
 nen.

**Joca köyhä armahta/ hän laina Her-
 ralle/ hän costa hänen Hywydellä.**

Täsä on sinulle ricas HERra/ joca sinulle kyllä wah-
 wa on/ ja ezi salli sinua waitwas ja puuttumises ol-
 la/ ja niñ sinä taidat iloifella omalla Tunnolla sata
 kerta enämmin nautita/ cuin sitä joca on wäärny-
 dellä ja Lähimmäises Wahingolla cocoon haettu.

Mutta joca tähän Hywästäsiunau-

reen suuttu / hänen pitää Wiha ja On-
nettomutta kyllä löytämän.

Cahderas Käsky.

**Eij sinun pitää wäärä Todistusta
sanoman Lähimäistäs wastan.**

Wäiži meidän oma Ruumistan / Uuioapuolisatam
ja ajalista hywytäm / on meille wielä nyi tawara /
nimittäin : **Cunnia eli hywä sanoma /**
jota paiki emme myös taida olla / sillä eij se kelpa /
Ihmisten seasa / elä julkises Häpiäsä jocaikelda ylon-
cahotuna. Sentähden tahto Jumala ettei Lähim-
mäisen cunnia / hywä Nimi ja Wanhurseaus tulis enä
wähetyxi ja poisoteturi / kuin hänen Rahans ja hy-
wydens / ja että ihcekukin emändäns / Lapsens / Per-
hens ja Kylällisens puolesta Cunniasa pshyis. Ensis-
on tämän Käskyn caickein nyikertaisin nimmärrys /

Jumalan
Käsky yll-
gen meidän
Lähimmi-
sen Cunni-
an ja Sa-
noman.

nyincuim sanat cuuluwat : **Eij sinun pitää wää-
rä todistust sanoman Lähimmäistäs
wastan ;** Dikiuden eteen asetetta / cusa jongun
kõyhän wiattoman Ihmisen päälle cannetan ja wää-
räin todistusten cautta alas poljetan / että hän ruu-
min / tawaran ja cunnian puolesta rangaištaman pitää.

Se näky nyt niin kuin meidän wähä siehen tu-
lis : waan Judalaiset pidit sencaldaisen asian suures
arwos ; Sillä se Cansa oli aiwan hywällä ja toimeli-
sell

Jell Lailla ja Halituxella johdatettu. Ja cusa wielä
 fencaldainen hallitus on/ siehen myös tunge iznes tä-
 mä Synndi. Synn on tämä/ sillä cusa Duomarit/
 Borgmestarit/ Päämiehet ja muut Esivallat istuivat/
 cuuldelewat caickinaisia asioita nyh siinä käh Mailman
 taivan jälken / eij yrifän mielelläns tahdo toisen miel-
 dä rickoa/ waan jocainen on ja puhu mielin kielin/
 suosion/ Raban/ Toiwon ja Ystävyn den tähden: siinä
 kähä asiasans polietan/ tähty wäärnyttä ja Rangai-
 stusta kärsiä. Ja on se yhteinen onnetto-
 mus Mailmas/ että harwoin istuwat
 oikeudesa hywät ja hurscat Miehet.

Laissa ja O-
 keudes o-
 wat har-
 wat hur-
 scat Mie-
 het.

Sillä ennen caickia tarwitan Duomarixi hywinta-
 painen ja Jumalinen Mies; ja eij ainoastans hywin-
 tapainen; mutta myös wifas/ toimellinen/ ja tosin
 rohka ja miehulinen Mies/ nyh myös tarwitan roh-
 kia ja cunniallinen Mies Todistajari.

Sillä se joca caickis asioisa tahto oikein Duomi-
 ta ja oikealla Duomiolla asian ratcaista/ se wihoitta
 usein hywät ystäväns / Suculaisens/ kylänmiehens/
 rickat ja woimalliset jotca hänelle palion hywä ja
 myös wahingota tehdä taitawat. Sentähden pitä
 hänen oleman peräti sokiana tukikeman Silmäns ja
 Corwansa/ ettei hän näkis eli cuulis muuta kuin ai-
 noastans mitä edes panna ja sen jälken duomikis.

Sentähden on tämä Kästhy Ensisit/ sitä war-
 ten aserettu että jocainen auttais Lähimäistans oi-
 keutensa/ ja eij sitä estäis eli annais wäännellä/ mutta
 edes autuis ja pelkämät hänen edestäns wastais/ olis-
 ta.

Tässä käste-
 tään suojella
 lähimmäi-
 sen oikeus-
 ta.

hän Duomari eli todistaja / misä asias se itänäns
olla taidais. Ja ennen caickia / on täsä Lainoppe-
nuille nyi Määrä eten pandu / että he hywin eteens
cazowat oikein ja uscollisest asian tutkistelewat / sen
cuin oikia on / saldiwat oikian olla. Ja sitä vastaan/
ettei he asiata toisalle wäännäis / sitä peittelis ja sa-
lais / eikä ensingän cazois Kahan / Lahiaim / Cunni-
an / eli woimallisuuden päälle. Tämä on nyt nyi cap-
pale / tästä Käskystä ja se nyifertaisin hymmärrys cai-
kista nyistä jotta oikeuden edesä tapahtuwat.

2. Wäärä
Todistus
Hengelliss
osiois.

Sitälkin / sisällens pitä tämä paljo enäm-
män / cosca se siirtän sijhen Hengellisen Säätyyn ja
Hallitukseen / siinä nyin tapahu / että jocainen
Wäärintodista Lähimmäistäns vastaan : sillä cusa
hywät ja oikiat Saarnajat ja Christityt owat / nyi-
le on se Duomio tälkä Mailmalda / että he cusutan
wäärin oppetaixi uscosta poisluopunexi / capinan no-
stairi ja häjnelkisir Ihmisiri. Vielä siittekä pitä
Jumalan Sanan / andaman izens heildä häpiälise-
stä wainotta / laitetta / häwäistä / walhen edest pidet-
tä / pahoin ulostoimitetta ja käättä : Mutta nämät
annamme nyt sinäns mennä / sillä se on tämän so-
kian Mailman tapa / että hän sadattele ja waino to-
turta ja Jumalan Lapsia / ja etj cuitengan sitä syndi-
nä pidä.

3. Häwäl-
stys ja pa-
nerele-
mus.

Colmannen keran / nyin paljo cuin mei-
hin yhteisest tule / nyin on täsä Käskystä kielty caicki
Syndi / cuin kiehellä tapahtua taita / jolla jocu Lähi-
mäisens wanhingoiße ja turmele : **Sillä wäärä**
todistusta sanoa on Suun ja kielen työ.

Mitä nyt Suun tholla Lähimäistä vastan tehdän/
 sen tahto Jumala poisestä/ jos se tapattu wääräin
 opetaitten cautta wäärällä opilla ja häwäisthyillä/
 eli wääräin Duomarein ja todistaitten cautta/ wää-
 rällä Duomiolla eli ulkona oikeudesta Walheilla ja
 Paneturella. Tähän tule se caubia Wica / Panet-
 telemus ja Häwäistys / jonga Synnin Perkele on Ei ken-
gän saa
duomita/
waan jolle
on uscottu.
 meihin sisälle puhaldanut / josta täsä olis palion pu-
 humista. Sillä se on juuri yhtäinen ja wahingolli-
 nen waitwa/ että jocainen mielemin cuule paha/ cuin
 hywä Lähemmäisestäs puhutawan.

Ja waicka me itse niin pahat olemme/ ettem me
 woi kärsiä että jocu meistä jotain paha puhuisi:
 waan jocainen mielelläns tahdois/ että caicki Mail-
 ma meistä caicki hywä puhuis; Cuitengin/ emme
 woi cuulla/ että toifest hywin puhutaisin.

Sentähden pitä meidän oppiman tätä wica ca-
 wahtaman / ettei yhdellekän ole myötä annettu Lä-
 himmäistäs julkifest duomita ja rangaista / waicka
 hän näkis hänen Syndiä tekewän/ jos ei hänelle
 ole uscottu Duomion ja Rangastuksen Wirca:
 Sillä se on suuri eroitus näiden cah-
 den wälillä: Tietä Syndiä/ ja ran-
 gaista Syndiä/ sinä saat sen kyllä tie-
 tä: Mutta ei sinun pidä sitä duomi-
 keman. Minä saan kyllä nähdä ja cuulla/ et-
 tä Lähimmäiseni Syndiä teke / mutta muiden edes
 sitä puhua/ ei ole minulle siehen nhtäkän Kästhyä.
 Sillä jos minä hänen duomiksen / niin minä langen
 suu.

suuremban Synnän cuin hän. Jos sinä sen tiedät / niin lukise Corwas / ja kätke Sydämmees / siehen asti cuins kääskyn saat duomita / ja Vircas puolesta rangaista.

Me cuktutan Pannettelioixi / jotca ei tydy siehen / että he tietävät / mutta myös rupewat Duomizeman / ja cuin he jotakin toifesta tietävät / puhuwat he sitä joca Murcassa ja Louckassa / syhytellen iksiäng ja toisen saastaisudessa ikens tahrawat / niñcuin Etca loassa käändelet / ja kärsällängs locaan tuhni. Eij se ole mikän muu cuin langeta Jumalan Duomioon ja Wircaan / Duomita ja Rangaista cowalla Duomiolla sillä ei yrkän Duomari cowemin rangaista taida / cuin että hän sano: Tämä on Waras / Murhaja / Pettäjä / c. Sentähden joca rohkene Lähimdisestängs sencaldaissta sanoa / hän omista ikellens Keisarin ja caiken Esiwallan woiman. Sillä waicka et sinä Miekka canna / niñ sinä cuitengin käytät sinun myrkhyllisen Kieles sinun Lähimmäises wahingori ja häwäistyreri.

Panettele
Lähimmäi-
stängs on
langera
Jumalan
Duomion.

Sentähden tahto Jumala estä / ettei kengän Lähimäistängs panettele / waicka hän wielä siehen wicapääolis / ja hän sen kyllä tiedäis / palio wähemmin jos ei hän sitä tiedä / waan ainoastängs cuullosta on ruwenut sitä puhuman. Mutta sinä sanot: Eiköstä minun sitä pidä sanoman / koska se tosi on? Wastaus: Mires sitä saata Dikeuden ja Duomarin eteen? Ja en minä taida sitä Todisturella wahwista / niñ pelkän

Kyhmys
Wastau-
ren cansa.

kän / että minä siitä wahingoon tulisin. Sepä se on / tekisitköös sen? Jos et sinä luule sitä Oikeuden edes wastawas / niin pidä myös Suus tunnii: Muutta jos sinä sen tiedät / niin tiedä itselles / ja et toiselle. Sillä jos sinä sen lewiämmäldä hajotat / waikka se wialä tosi olis / niin sinä cuitengin tulet walhetteliapi / ettes sitä taida toderi saada / ja teet sittekin cuin nyt Pahanelkinen: Sillä et yhdeldätän pidä hänen cunniatans ja hywä Nimens poisotettaman / jos et se ennen Oikeudella julkisest ole hänelä poisotettu.

Panettele
at on at
Walhettes
liat ja Kys
wärit.

Ja niin on wäärä Todistus se / caikki mitä et taita julkisest / ja niincuin tule wahwistetta. Sentähden sitä cuin et tähdellä Todisturella ole julkisest ilmei tullut / et pidä yhdellekän ilmoitettaman / eikä Toden edestä puhuttaman. Yhdes Summas: Se cuin salainen on / pitää salaisena pidettämän / eli myös salaisest / niincuin täsä cuulla saadan / nuhdeldaman. Sentähden coscas osat jongun taitamattoman / joca toista panettele ja laitta / niin sano rohkiast hänen Silmäins eteen / että hän häpeis; niin moni Suus tunnii pidäis / joca muutoin köyhän Ihmisen huuton saattawat / josta hän työllästi jällens päästä taita. Sillä Cunnia ja hywä sanoma on piain poisleicattu / waan et niin piain jällens saatu.

Näin sinä näet / että se on peräti pois kieltyn / jotain paha puhumast sinun Lähimmäisestäs: Cuitengin ulosotettu Mailmallinen Esivalda / Saarna miehet / Isät ja Aitit / että tämä Käsky niin nimmärretäis / ettei wiat jäis rangaisemata. Ja niincuin sen wüdennet Käskyn jälkeen et pidä tenengan toista Ruumin puolesta wahingoikeman / paiki Bovelitä / joca wircans puolesta et Lähimmäisens mi-

tän hyvä tee/ waan wahingon ja pahan teke/ ja et Jumalan Kästnä wastan Synδιά tee / sentähden etä Jumala sen wiran ihe tähtens asettanut on / sillä rangaisturet on hän tahtonut ihe suosions alla hallusans pitä / niñneuin hän Ensimmäises Kästysä uhca. Niñ myös/ waicka et yrifän oman Personans puolestä pidä ketäin duomiheman: Cuitengin/ cosca ne et sitä tee/ jolle se kästetty on/ tekewät he niñ hywin Synδιά cuin sekin / joca ihestäns ilmain sitä wirata sen teke. Sillä tarwe täsä waati / pa-
hoista puhuman/ päälle candaman/ edestuuman/ niñ-
tä tutkisteleman/ ja Todisturella wahwistaman. Ja se tapahdu niñ / cuin jongun Läkärin cansa / jonga toisinans niñtä/ cuin hänen parandaman pitä/ tänty cahoa ja tarttua salaisijn paickoin. Niñ owat myös Esivalda/ Wanhemmat/ Weljet ja Sisaret/ ja myös muutoin hywät ystävät kessenäns welcapäät / cosca Tarwe ja Hätä niñ waati / toinen toisens wicoja rangaifeman.

Difia Tapa
pa nuhdella
la lähim-
mäistä.

Ja tämä olis se oikia Tapa neuwo ja nuhdella/ jos me sen järjestyren Ewangeliumin jälken pidäisimme / cusa **CHRIJSTUS** sano: *Matt. 18:*
Jos sinun Weljes riekko sinua wastan/ niñ mene ja nuhstele händä cahden kessken. Täsä on sinulle xri callis ja suloinen Oppi/ jolla sinun pitä Kieles hilligemän / josta myös pitä ahkera waari otettaman / sitä wahingollista wäärin kättämystä ja panetusta wastan / senjälken oiennä nyt ihes / ettes niñ piain panettelis Lähimmäistäs/ ja saattais paha sanomata hänen päällens / waan neuwo

neuvo salaisest händä/ että hän igens parannais. Samallamuoto myös/ koska toinen Corwasas cuiscuttele/ mitä tämä eli se tehnyt on/ opeta myös händä näin/ että hän menis ja nuhtelis ike händä/ jos hän sen nähnyt on/ jos eij/ että hän Suuns künni pitä.

Näitäs myös mahdat oppia jocapäiwäisest Huonen hallituksesta. Sillä niin teke Perhen Isändä/ kuin hän näke ettei hänen Palwelians tee sitä kuin hänen tulis/ niin hän puhuttele händä erinäns/ waan jos hän niin tyhmä olis/ että hän annais Palwelians istua cotona ristis käsin/ ja ike menis ulos Ca-tuille kylänmiehen eteen/ walittaman Palwelians n-lisen/ niin tosin olis hän cuulewa/ sinä Narri/ mitä meidän siehen tule/ mixes ike hänelle sitä sano? Ca-hos se olis hyi welhen Työ/ että niin ojetaisin wiat/ ja sinun Cunnias pitä saisit. Niinuin myös Christus nimitetys paicas sano:

Jos hän sinua Matth. 18.
7. 15.
cuule/ njns olet Weljes woittanut.

Ja niin sinä olisit suuren ja cunniallisen Työn tehnyt/ luuletkos että se on niin halpa asia/ woitta yhden Weljen? Anna caickein Munckein ja sen pyhän joucon nnnä caickein Löidens cansa yhdes edestulla/ jos he sen ylistöxen saawat/ että he owat yhden-gän Weljen woittanut.

Edespäin opetta Christus: **Jos eij hän sinua cuule/ njn ota hyi eli cari cansas/ että caicki asiat cahden eli colmen todistajan Suusa olisit.** Niin että hänel

Ei pidä
Duomitta-
taman ja
rangaista-
man pois-
olevata.

le ike sanotaisin / jonga se asia ota on / ja ei mitä-
kän ilmain hänen tietämätans hänestä paha puhu-
tais: Mutta jos ei se taida mitän autta / niin we-
dä händä julkifest Seuracunnan eteen / olcon se Mail-
mallinen eli Hengellinen Dikeus: Sillä et sinä sinä
ole nyinans / waan owat ne todistajat sinun cansas /
jollas sen wiällisen päättä taidat / ja Duomari hä-
nen Duomions langetta ja rangaista / ja niin taitan
hywällä toimella se matcan saada / että ne pahat tu-
lewat estetyri eli ojetuyi. Muutoin cosca joku toi-
sen joca Nurcas uloshuuta / ja hänen wicojans hym-
bärins hajoittele / niin ei nyrikän tule siitä paratuyi.
Ja sitten / cosca asia pitää Todistarella wahwistetta-
man / niin ei kengän sitä tunnusta puhunens. Sen-
tähdhen olis se oikein / että Panetteliat cowin ran-
gastaisin / että muutkin siitä carten ottaisit. Jos si-
nä sen tekisit sinun Lähimmäises hywäri / eli myös
Toruden rackaudesta / niin et sinä salaisest cuiscutte-
lis / et myös estelis julki edestulla.

Julkisella
Synnillä
on isellän
häpiä.

Nämät caikki owat nyt sanotut salaisista Syn-
neistä. Mutta cusa Synndi juuri ilmei ja julkinen
on / että Duomari ja jocamies sen hywin tietä / niins
taidat händä ilmain synnitä wältä / ja anda hänen
mennä / niincuin sen joca izens häpiään saattanut
on / niin myös julkifest hänestä todista. Sillä cosca
asia ilmei ja caikille tiettäwä on / sinä ei taida nytä-
kän panetusta / wäärä Duomiota eli Todistusta olla.
Niincuin että me nyt Paawia wäärän Oppins cansa
laitamme / joca julkifest Kirjoisa ilmei tuotu / ja hym-
bärins caiken Mailman hajotettu on. Sillä cu-
sa Synndi julkinen on / sinä pitää myös

taikellä oikeudella julkinen rangastus
seuraman / että jocainen tiedäis sitä
cartta.

Nijn on meille Summa ja nykertainen hymmä- Tämän ka-
rus tästä Kästyä / ettei yhdengän pidä lähimmi- styn Sum-
stans / ystävätä ja wihansuopa kielelläns wahingoi- ma.
heman / eij myös pahoin hänestä puhuman / joco se o-
lis tosi eli walhe / jos eij hän sitä tee kästyn jälkeen / eli
lähimmäisens paramorexi; Waan kielens nijn käyt-
tämän / että hän jocaisest hywin puhuis / lähimmi-
sens Synnit ja puuttumiset peittäis / caicki parhain
päin käännäis / ja hänen Cunniallans caunistelis. Vertaus
Johon erinomaisest mahta tämä syh olla / cuin ihe Suonnosta.
CHRISTUS Ewangeliumis tietä anda / ja sillä tah-
to käsittä caicki Kästyt Lähimmäisen cohtan:
Caicki siis mitä te tahdotte / että Jh-
miset pitä teille tekemän / nijn te myös
heille tehkät.

Ja ihe luondo meidän omasa Ruumisam sen o-
petta: Njncuin Pnhä Pawali sano / 1. Corinth. 12.
Ne Jäsenet jotca heicommari näky-
wät / owat Ruumille tarpellisemmat /
ja jotca me luulemma häpiällisemmä-
ri ruumisa / nijden päälle me enimän
Cunnian panemma: Ja jotca häij-

**mäxi näkywät / niistä me enimmäin
caunistamma.** Eij kengän peitä Caswojans/
Silmiäns/ Sieramitans ja Suutans/ sillä eij ne sitä

tarwize / niñcuin caicein cunniallisimmat jäsenet
cuin meille owat: Mutta niistä caicein heicommitta/
joita me häpemme / peitämme caikella ahkerudella /
siehen pitä Kädet/ Silmät ja caicki jäsenet auttaman/
että ne peitetyxi tulisit. Nän pitä myös meidän ke-
stenäm niistä wirhiä ja puuttumisia cuin Lähimmäis-
selläm on/ caunisteleman/ ja caikella meidän woimal-
lam palweleman/ auttaman ja holhoman händä/ et-
tä hänen Cunnians tallella pyhhis. Ja sitä wastan
estämän sitä cuin hänelle häpiäxi tulis.

Caicki mi-
tä taitan/
pitä par-
hain päin
käättämän.

Ja erinomaisest on se sängen hywä ja cunnial-
linen Tapa/ että caicki ne cuin lähimmäisestä cuullan
puhuttawan / (joca eij julkinen Synädi ja wica ole)
hywin ulostoimitettaisin/ ja parhain päin käättäisin/
eli hywät otetaisin wastoin myrkyllisiä Kieliä/ joca
sijtä ahkeroisewat / cuinga he saisit ongia ja ylöse-
ziä jongun Synn ja Tilan laitta ja häwäistä Lä-
himmäistans/ ja caicein pahimmin ulostoimitta / ja niñ
käättä cuin nyt enimmäst tapattu/ Jumalan Sana ja
Saarnamiehiä wastan.

Sentähden owat tässä Kästhyssä aiwan monet hy-
wät thöt käsitetyt: joca Jumalalle caicein parhain
kelpawat / ja ylönpalio hywä ja sumauستا myötäns
tuowat / jos tämä sofia Mailma ja ne waarät py-
hät tahdoisit ainoastans sen tuta. Sillä eij ole
mitäkän coco Ihmises cuin enämbi
hywä

hyvä eli paha matkan saatta / sekä hengellisis että ruumillisis asioisa / cuin Kieli / Waikka hän caickein wähin ja heicoin Jäsen on.

Yhdexes ja Kymmenes Käsky.

Ei sinun pidä pyytämän sinun Lähimmäises Huonetta.

Ei sinun pidä himoitseman sinun Lähimmäises emändätä / eikä hänen Palweliatans / eikä Püicans / eikä hänen Härkäns / eikä hänen Uasians / eikä mitän cuin sinun Lähimmäises on.

Nämät cari wihmeistä käskynä owat erinomaisest Judalaisse
 Judalaisille annetut / waikka ne meihingin nh: owat näi-
 den osan sopiivat / sillä ei he nihtä pahasta li: hin cahen
 han himosta ja warcaudesta ulostoimita ja nimmär: Käskhyin
 rä / jorca edellisissä käskhisä yldäknllä poiskielydyt owat: syyn anda-
 He luulit myös caieki hywin pitänens / jos he aino: net.
 astans ulconaisest töitä tehnet eli wältänet olit. Sen
 tähden on Jumala nämät cari tähän tygö pannut /
 että myös Synodinä ja poiskielynnä pidetäisiin Lähim-
 mäisens emändätä eli calua / himoita ja jollakin ta-
 pa igellens pyhät. Ja erinomaisest sen syyn tähden /
 ettei Judalaisten waldacunnasa palweliat ja pücat
 ollet niin wapat palcan edestä palweleman / niin cau-
 wan

wan kuin he tahdoit: Baan olit heidän Herrans omat/ ynnä heidän Ruumin/ eläinden ja muun calun causa: nijn myös oli miehelle woima hänen Waimons yllizen Erokirian kautta julkisest ihestäns eroitta ja toisen otta: täsä olit he keskenäns suuresa waaras/ cosca jocu olis saanut toisen Waimon tygö Himon/ ja ehinyt syhtä sekä hyljätäkensä omansa/ että myös toisen omaan suututta ja soweliammast ihellens omista. Tätä et Judalaisten seas suuremmax synniri ja häpiäri luettu/ kuin nyt cosca jocu Isändä anda päkveliällens eli picallens luwan pois mennä/ eli toiselda palcolisen otta.

Sentähden owat he nämät käskyt (sanon minä) nijn ulostoinittaner / kuin se oikein ongin/ waicka ne lewidämmäldä ulottuwat/ ettei yrifän ajartelis ja aicois ihellens omista toiselda omans/ kuin on hänen emändätäns/ perhettäns/ huonertans/ talojans/ peltons/ nüttuans/ elämitäns/ ehkä se tapahduis jongun cunnian ja oikeuden warion alla/ ja et kuitengan ilmai lähimmäisen wahingota. Sillä ennen seisemännesä käskys on se syndi poiskielty / että toisen hywys poistemmatan eli poispidetän/ johonga et yhtän oikeutta ole: Mutta täsä on myös waroittu/ mitäkän lähimmäiseldä poisomistamast/ waickas sen Mailman edes cunnialla tehdä taidaisit/ ettei yrifän rohkenis sinua soimata/nincuins olisit sen wädyrdellä ottanut.

Sillä luondo on sen caldainen/ ettei yrifän suo toiselle nijn palio/ kuin ihellens/ ja jocainen nijn palio kuin hän ikänäns taita/ ihellens coco/ eikä huole mitä toiselle jääpi. Wiela syyttekin tahdoime hywät olla/ taidamme myös ihem aiwan hywin caunistella/ ja se meidän

Tämän kä-
skyn Seli-
tyt.

dän pahudemme peittä/ ylös ekein ja ajatellen niin
 carwalat ja häiht juonet/ niñcuin nyt jocapäiwä caic-
 kein tarckammasi löytän/ niñcuin ne olisit Laista
 ja oikeudesta ulos otetut. Tohdimme kyllä hlypiästi
 niñtä öykätä ja kerseata / ettei ne ole pahat juonet ja
 häiht eljet/ waan Toimellisuus/ Tarckaus ja wyhsaus.
 Siehen auttavat myös Lainoppenet ja Oikeuden
 Miehet / jotca Oikeuden kääändäwät ja wääändäwät
 sinnepäin / cuin se näky asiata auttawan / sanat so-
 wittain/ eij totellen oikeutta eikä lähimmäisen tarwet-
 ta. Ja niñ yhdes Summas sanottu / joca täsä a-
 fias caickein suckelain ja selwin on / sitä autta Oike-
 us ja Laki parhain/ niñcuin he myös sanowat: Vi-
 gilantibus jura subueniunt. Se on: Jotca asia-

sans walwowat / niñtten awuri. La-
 ki ehti.

Juristain
 ja Lainop-
 peniitten
 Tapa.

Sentähden eij ole tämä wyhmeinen Käsky pan-
 du niñden eteen/ jotca ilkiät ja pahanelkiset owat Ma-
 ilman edesä/ mutta niñden cuin näkywät parhat ole-
 wan / ja tahtowat hlystettä cunniallisxi/ ja waoixi
 Ghmissxi cubutta/ niñcuin ne jotca eij ole mitän ric-
 konet niñtä edellisiä käskyjä wastan/ jonga caltaiset e-
 rinomaisest Judalaiset olla tahdoit: Ja nyt wielä
 monda suurta Herra/ Päämiestä ja Ruhtinasta/ sil-
 lä toinen yhteinen joucko pitä hlyttämän Seikemän-
 nen Käskyn ala/ jotca eij palio sen perän kshh / cuin-
 ga he Cunnialla ja Oikeudella hywydens saawat ja
 cocowat.

Wihinga
 tämä Kä-
 sky sopi.

Nämät tapahtuwat nyt enimmitten niñsä asioi-
 sa/ cuin Oikeuden eteen tuodan / jonga cautta nyi e-

i.
 Oikeuten.

teens otta Lähimmäiseldäns jotakin woittarens / ja hänen omastans poiseroittarens. Yhdeksi Esimerkiksi Cosca ryhdellän suuresta Perinnöstä / eli muusta suuresta Zawarasta: Niin siehen wedetän ja awuri otetan / mitä oikeuden muoto myötä anda / joca sitten Sanoilla niin hywin caunisteran / että oikeus pitä hänelle langeman / ja niin hän pitä sen hywyden sillä nimellä / ettei yrkään saa sen yliken walitta / eikä sijtä enä puhua. Edespäin / cosca jocu miehelläns tahdois jongun Linnan / Caupungin / Greifwin läänin / eli jongun muun suuren Tilan omarens / ja niin palio juonittele ystäwitten cautta / eli millä tarwalla hän ikänäns taita / että se toiselta pois ja hänelle duomitaisin / ja se wielä Kirjoilla ja Sineteillä wahwistetaisin / että se Ruhtinan nimellä caikella Cunnialla saaduri sanotaisin.

2.
Cauppaan.

Niin myös yhteisissä Caupoissa / cusa yri toiselta cawalalla nopeudella jotain ulos kädestä temma / että sen toisen pitä tacans cagoin hänen jättämän / muutoin hän hänen pettä ja ahdistta / cusa hän näke woittons ja hyödytyrens / jota se toinen hätännyt / eli suuren welan tähden / eij taida estä eli wälttä / ettei hän puolda eli enämbätä woittanut ole / ja eij se pidä cuitengan wäärnydellä woitettu / waan cunniallisesti ostettu oleman. Tämä on se cuin sanotan:

Se paras on joca ensimmäinen andamas on / ja jocainen cago oma parastans / olcon toisella mitä tahtons.

Ja cuca tahto niin wiisas olla / että hän taidais caieki ylösajatella / cuinga palio jocu taita sencaldaisen

war:

warjon alla ikellens coota? Jota ei Mailma yhden-
gön wäärnden edestä pidä / ja ei nähdä tahdo / että
Lähimmäinen sen cautta poljetan / ja tähty hänen se
myöden anda / jota ei hän ilmain wahingotans pai-
ksi olla taida. Cusa ei cuitengan yhräkän ole / joca
tahdois muilda sen ikellens tehdä anda / josta kyllä
nähdän / että fencaldaiset neuwot ja juonet owat wää-
rät ja petolliset.

Näin on myös muinen tapahtunut Waimoin Judalat-
sien tapa/
huutella
toisen wai-
mo ikel-
lens.
cansa / cusa heille olit fencaltaiset eljet / cosca yhdelle
toisen Puolisa paremmin kelpais / että hän itse eli
muiden cautta (niñcuin heille siehen moninaiset Ti-
lat ja wälicappalet olit) niñ toimitti / että hänen
Wiehens sai mielicarwauden hänestä / eli hän asetti
ikens tottelemattomaxi Miestäns wastan / ja niñ i-
zens kääntti / että sen tähdhy hänen ylönananda / ikestäns
eroitta / ja toiselle suoda. Tämä Tapa on Judalai-
sten seas ilmain epäilemätä yhteinen ollut / niñcuin
myös luetan Evangeliumisa Cuningas Heroderesta /
**Joca hänen Welsens Waimon wiela
hänen eläisäns Emännärens otti.**
Joca cuitengin cunniallinen ja hurscas Mies olla
tahdoi / niñcuin P. Marcus myös sen Todisturen hä-
nelle anda. Mutta ei fencaltaiset esimerkit / toiwon
mindä / meidän seasam sia jaa. Että Wdesa Testa-
mendis Nainuille kieltty on / eritä toinen toisestans /
muutoin cuin fencaldaises Tilas / cusa jocu yhden
rickan; Morfiamen catwalilla juonilla toiselda pois o-
mista. Mutta meidän seasam ei se ole outo / että y-
ri toisen Perhettä / makiolla Sanoilla tygöns hau-
cuttele.

Jumala
tahto/ ettei
kellengän
wäärnyttä
taritais.

Tapahucon nyt millä tavalla se taita/ niin pi-
tä meidän tietämän/ ettei Jumala sitä salli/ että si-
nun pidäis lähimmäiseldäs jotain kuin hänen omans-
sa on niin poisottaman/ ja hänen sitä paiksi oleman/
ja sinun ahneuttas tähttämän/ waickas sen cunnial-
la Mailman edesä pitä taidaisit. Sillä se on salai-
nen tavala wieckaus tehty (niñcuin sanotan) peit-
ten alla/ ettei sitä kengän hawaikis eli ymmärräis.
Sillä waickas niin sinus teestelet/ cuins et kengän
wäärnyttä tehnyt olis: Niñs olet cuitengin Lähim-
mäistäs wastan yltisen oikiuden cowa ollut: Ja waic-
ka ei pidä sanottaman sinun warastanen ja pettä-
nen/ niñ olet cuitengin himoinnut Lähimmäises hy-
wnttä/ se on/ sinä olet sen jälkeen seisonut ja ottanut
sen häneldä pois/ hänen tahtoans wastan: Ja et
tahtonut hänelle suoda sitä/ kuin Jumala hänelle an-
danut on. Ja waicka Duomarin ja jocaiken pitä
sinulle sen saldiman/ niñ ei cuitengan Jumala salli
sitä sinulle: Sillä hän näke petollisen Sydämmen ja
tämän Mailman pahuden/ joca jos hänelle yhden
Sormen lewenden tila myöden annetan/ niñ hän
coco Kynärän siehen tygö otta/ josta myös julkinen
wäärns ja wäkiwalda seura.

Tämän kä-
skyn Sum-
ma.

Ja niñ on tämän Käskyn yhteinen ymmärtöns:
Että täsä on ensist kieltty/ ettem me himoikis Lä-
himmäisen wahingota/ eli myös siehen auttaisi ja
tila annais/ mutta mielelläm hänelle soisimme ja an-
vaisimme pitä kuin hänen omans on/ ja sijtten wie-
lä auttaisim ja holhoisimme händä/ caikisa enim hä-
nelle hywäxi tapabtua taidais/ niñcuin me tahdoi-
simme että meille pidäis tehtämän. Ja niñ tämä
Käsky on erinomaisest asetettu Cateutta ja sitä
paha

paha Ahneutta vastaan / senpääle / että Jumala Synn ja Tuuren josta caicki pabus ulostule peräti pois repis / jonga cautta Lähimmäiselle wahingo tehdän. Sentähden hän myös selkiästi

näillä sanoilla edespäe : **Sij sinun pidä himojkeman / c.** Sillä hän tahto erinomaisest että Sydän puhdas olis / waicka em me taida siehen niin tähdellisest tulla / niincanwain cuin me elämme. Niin että tämä ynnä caickein muiden cansa kyllä käskynä pyyh / joca meitä ilman laekamata soima ja osotta / cuinga hurscat me Jumalan edesä olemma.

Kymmenen Käskysanan Päätös.

Niin owat nyt meille ne kymmenen Käskynä niin-
cuin xpi erinomainen Summa siitä Jumalifest opista / jotca osottawat mitä meidän tekemän pitä että caicki meidän elämän Jumalalle kelpais. Niin myös xpi oikia Lähde / josta pitä uloscuohuman ja siihen sisälle jällens wuotaman caicki cuin hytwät thöt oleman pitä / niin että ulcona kymmenestä Käskystä eij ole yhtäkän hywä ja Jumalalle keltwoli-
sta thötä / se olcon Mailman edesä niin hywä suur i ja callis cuin se taita. Annas nyt nähdä mitä meidän suuret Puhät kerscata taitawat heidän Hengelifestä säädystans / suurista ja rascaista töistans / jotca he ise ylös ajatellet ja eteens asettanet owat / ja nämät Jumalan Käskyt hyljät niincuin ne olisit palio halvemmat / ja jo aica tähtetht. Minä tosin luulen tässä on kyllä tekemistä / niin palion / cuin ihcekutin woi / sekä käsin että jalwoin /

Jumalan
kymmenen
Käskyt nä-
yttävät
caicki thöet
häncke kel-
pawaiset.

että me nämät ahkerast pidäisimme:
 Siljaisuden / karsimusen / ja wiholisi-
 am wastan / sydämellisen rackauden /
 Puhtauden / Huriscauden / ja mitä ne
 myötäns pitäwät. Mutta sencaldaiset työt

Ulcocullat-
 sten Työt
 nähtäwät
 igens suu-
 remmax /
 kuin Ju-
 malan työt.
 eikä callit.

ei Mailmalle mitäkän kelpa / sentähden ettei ne ole
 oudot / uudet / sidotut johongun erinomaisen aican /
 paikkaan / muotoon ja tapaan: Waan yhteiset joca-
 päiwäiset huonen ascaret / joita hxi Khlänmies toista
 cohden tehdä taita / sentähden ei ne ole niin suuret
 eikä callit.

Mutta he Silmäns ja Corwans awawat / siehen
 myös itse autawat suurella coreudella / culutuxella / ja
 aivan calleilla rakennuxilla caunnistawat / että caikki
 pidäis paistaman ja kylömän: Synä sytytetän
 Sawut ja Suitzutuxet / synä lauletan / ja soitetan /
 synä Medentwahaiset kyntilät sytytetän / ettei kengän
 näiden tähden mitän muuta näkis eikä cuulis. Sillä
 cusa Pappi seisoo hänen cullaisella Chuoricapallans eli
 jocu yhteisestä cansasta / caiten päiwän Kircon per-
 mannolla polwillems ajele / se heilda on hxi suuri ja
 corkia työ / jota ei hxiäkän täydellisestä ylistä taida.
 Mutta että hxi fönhä pyhäinen cako nhtä wäähä La-
 sta / ja uscollisest teke sen kuin hänelle kästetty on / sitä
 ei miyrikän lueta. Mitästä muuta pidäis Munckein
 ja Nunnain Klostarisans esimän?

Ulcocullat-
 ein hyspe.
 ys.

Mutta cako eiö tämä ole nhtden epäuscoisten
 Pnhäin caubia hlpens / että he rohkenewat kerscata /
 corkeman ja paremman elämän ja Säädyn löntä-
 nens /

nens cuin kymmenen Käskynä meille opettawat/ edes-
 pannen niincuin sanottu on/ että se on halpa ja huo-
 no elämä ferta joca ainoastans yhteiselle cansalle tule/
 Mutta heidän elämäns sanowat he olewan Puhän
 ja täydellisen elämän. Ja nämät wiheliäi-
 set sofiat Ihmiset eij haawaike/ ettei yri-
 kän Ihminen taida niin paljo mat-
 caan saada/ että hän yhdengän kym-
 menestä Käskystä oikein pitä taidais/
 niincuin pitä tule/ waan sekä Usco/ että
 Isä meidän rucous pitä tuleman mei-
 dän auhem (niincuin me cuulla saamme) jolla
 me sitä ekimme ja rucoilemme/ sen myös ilmain lacka-
 mata saamme. Sentähden on heidän kerscaurens
 juuri niin paljo/ cuin minä öykäten sanoisin: Eij mi-
 nulla ole yhtän cuusinaista andareni minun welca
 miehill: Mutta kymmenen culda penningitä tai-
 dan minä kyllä maza.

Näitä minä puhun/ ja kerroin sentähden/ että
 me josus sytä häyhstä tawasta joca niin sywästi si-
 sälle juurtunut on/ ja wielä jocaihesa rippu/ wapa-
 xi pääsisimme/ ja totutaisim ihem caicikisa Säädnisä
 maan päällä/ ainoastans tämän päälle cakoman ja
 tästä murhetta pitämän. Sillä emme taida ikä-
 näns yhtäkän oppia eli Säädnä löntä/ joca kymme-
 nen Käskyn wertainen on/ sillä ne owat niin corkiat/
 ettei yrikän Ihminen ikänäns omalla wäelläns nihtä
 käsit-

Jumalan
Kästy o-
wat corkei-
mat kuin
hyriän
wäärä op-
pi.

kästä taida. Ja joca ne kästä/ se on Taitvallinen
ja Engelinen Ihminen/ paljo ylämmän caicke Mail-
man pnyhttä. Ota ne etees/ ja coettele ises hywin/
pane caicki sinun woimas ja wäkes siehen/ niñ sinun
pitä saaman kyllä niñ paljo tekemistä/ ettes muita
toita ja pnyhttä enä tottele/ etkä enä pnydä. Ja
näisä olcon kyllä sanottu sijtä ensimmäisest osasta/ se-
kä opeturexi että neuvori; cuitengin pitä meidän
yhder päätöxi kertoman sen Tectin/ kuin siehen
tule/ jonga me myös alusa ensimmäises kästysä selittä-
net olemme/ senpäälle että me tiedäsim/ cuinga pal-
jo Jumala tahto/ että meidän tekemän pitä/ että me
kymmenen Kästysanat hywin oppisim/ turkistelisim/
ja nijsä isem harjoitaisim.

Minä HERRA sinun Jumalas /
olen kiiwas Jumala/ joca ekiskelen
Isäin pahat teot/ Lasten päälle/ col-
mandeen ja neliändeen polween jotca
minua wihawat: Ja teen Laupiuden
monelle tuhannelle/ jotca minua ra-
castawat/ ja pitäwät minun Kästyäni.

Nämät tähän lisättyt sanat waica ne owat (niñ-
cuin ennen sanottin) soweliammast sen ensi-
mäisen kästyn tygö pannut/ niñ ne owat cuitengin
caickein kästyn tähden asetetur/ niñcuin ne caicki näi-
den päälle cäzoman ja näihin sowitettaman pitä:
Sentähden olen minä sanonut/ että nämät nuorel-
le can-

le cansalle pitä edespandaman ja opetettaman / että he oppisit ja hywin muistaisit senpäälle / että nähtäisin mikä meitä neuvoman ja vaatiman pitä näitä kymmendä Kästynä pitämän. Ja näitä et tule meidän muutoin casella / cuin että tämä Cappale on jocaiken Kästyn tygö erinomaisest pandu / nñn että se caickein läpise kån.

Nyt ovat nñncuin ennein sanottin / näihin sanoin yhteen käsitetyt / sekä hirmuinen uhcaus / että myös ystävällinen lupaus / että ne meitä pehätäisit ja neuvosist / nñn myös rackasti cukuusit ja wetäisit / että me hänen Sanans nñncuin Jumalan wahwan Totuden wastan ottaisim ja corkiana pidäsim / sillä hän ise sen selkiästi tietä anda / cuinga suuren waarin hän sanastans pitä / ja cuinga cowin hän sen tahto warjella / nimittäim / että hän tahto angarast nñntä rangaista / jotca hänen kästyns ylöncazowat ja ylikenkänwät. Ja taas cuinga runsast hän tahto nñlle maça / hywin tehdä ja caickia hywä anda / jotca ne suurna pitäwät / ja mielelläns nñden jälken tekewät ja eläwät. Sen cansa hän meildä sitä ano ja waati / että sencaltaisesta sydämmestä ulostänsit / joca ainoastans Jumalata pelkä / ja hänen Silmäins edesä pitä: Ja sitä pelwosta caicki wälttä / mitä hänen Tahtoans wastan on / ettei händä wihotais. Ja sitä wastan myös hänen ainoan päällens luotta ja turwa / ja hänelle mielisuosiori teke / mitä hän tahto että tehtämän pitä / sentähden että hän meitä nñncuin nxi hywä Isä racasta / ja meille caickille Armo ja caickia hywä tarize.

Ja tämä myös on sen ensimmäisen ja suurimman Kästyn oikia ulostoimitus ja ymmärrys / josta ne

Uhcaus ja
Lupaus on
iokaikell kää-
styllä.

Joca Ju-
malata pel-
kä ja hä-
neen luot-
ta / hän tä-
yrtä caicki
Kästyt.

muut caieki ulostvuotawat ja cuohuwat: Nijn ette i
 tämä Sana; Eij sinun pidä pitämän wie
 raita Jumalita/ yrikertaisest selitetty/ mitän
 muuta tahdo/ cuin sitä jota täsä anotan/ nimittäin:
 sinun pitä minua njjn pelkämän ja ra-
 castaman/ minun päälleni turwamä/
 cuin sinü ainoata oikiata Jumalatas.
 Sillä cusa sencaltainen Sydän on Jumalan puo-
 leen/ se on tämän ja muut Kästyt täyttänyt. Si-
 tä wastan/ joca itkänäs jotain muuta Laivasa ja
 Maan päällä pelkä ja racasta/ se eij taida tätä/ eikä
 nhräkän muuta Kästyä pitä. Nijn on coco pyhä
 Raamattu tästä Kästystä saarnannut/ ja tätä aina
 kertonut/ caieki sovitannut näihjñ cahreen cappa-
 leen/ cuin owat/ Jumalan Pelco ja Tur-
 wa/ eli luottamus hänen päällens.
 Ja erinomaisest Propheeta Dawid liki caikisa Psal-
 meisans sitä muistutta/ Njñcuin hän sano: HEr-
 ralle kelpawat ne jotca händä pelkä-
 wät/ ja jotca hänen Laupiuteens u-
 scaldawat: Njñcuin coco tämä Kästy olis nh-
 dellä werhllä ulostoimitettu/ ja njjn palio sanottu:
 HEr ralle kelpawat ne jotca eij muita
 Jumalita pidä.

Ensimmäi-
 nen Kästy
 waati mei-
 tä pitämän
 muuttain.

Ja njjn pitä nyt tämän Ensimmäisen Kästyn
 loijaa

loistaman/ ja niille muille kaikille paistens andaman.
 Sentähden pitää näiden sanain käymän kaikkein kä-
 styn läpihen/ nyñcuin Kengas eli Wanne Krankisa/
 joca lopun alcuun/ eli yhden pään toiseen yhdistä ja
 künistö/ ja kaikki yhdesä pitää/ senpäälle/ että me sitä
 aina kertoisimme/ ja en mitän unhodais; Nimitäin
 nyñcuin toisesä kästysä/ että me Jumalata pelkäisim/
 ja en hänen Nimens turhan lausuis/ Kironreen/
 Walheseen/ Petoreen ja muihin wietellyksin eli pa-
 hoin juoniin; Waan että me sen oikein ja hywin
 käyttäisimme/ sitä aurhuutain/ rucoillen/ ylistäin ja
 kättäin/ siehen kehoitetut rackaudesta ja turwasta en-
 simmäisen Kästyn jälkeen. Samalla muoto pitää se
 pelco/ rackaus ja turwa meitä johdataman ja waa-
 timan/ ettem me hänen Sanans ylöncazois/ mutta
 sitä oppisimme/ mielelläm cuulisimme/ pyhänä pidäi-
 sim ja cunnioittaesim.

1. Taulu

Senjälken myös edespäin/ läpihe nyiden seurawai-
 sten kästyn Lähimmäistä cohtan/ kaikki ensimmäisen
 kästyn woimasta käywät/ että me Isä ja Äitiä/ ja
 kaikki Estivalda cunnioittaesim/ heille alemmaisiet ja
 cuuliaiset olisim/ en heidän tähtens/ waan Juma-
 lan tähden. Sillä ei sinun tarwita cakoman ja
 pelkämän Isä ja Äitiä/ ei myös heille mitän mie-
 liri tekemän/ eli jättämän; waan cakö/ mitä Ju-
 mala sinulda ano/ ja aiwan cowasti waatiwa on/
 jos sinä sen unhodat ja hylät/ nyñ sinulla on wihai-
 nen Duomari/ eli sitä wastan hri laupias Isä.

2. Taulu.

Nyñ myös ettes Lähimmäiselles mitän paha/
 wahingota eli wäkiwalda tekis/ eli jollaculla muoto/
 händä wastan olis/ joco se tulis hänen Ruumin
 Waimons/ tawarans/ cunnians/ eli oikiudens/ puo-

len/ niñcuin se järjestäns/ toinen toifens jälken käsket-
ty on/ waicka wielä sinulle siehen syh ja tila olis ja eij
yrifän Ihminen sinua sijtä nuhdella taidais: waan
ettäs caikille hywä tekisit/ auttaisit ja holhoisit/ cuinga
ja millä tapwalla sinä ikänäns taidat/ ainoastans
Jumalan mielisuosioxi/ sillä wahwalla toiwolla/ että
hän ne sinulle caicki runsast marawa on. Niñs näet/
cuinga tämä ensimmäinen Käsky on
Pää ja Lähde/ joca caickein niñden
muiden läpihen juore/ ja jäl lens caicki
ižens tacaisin tämän tygö wetäwät
ja tässä Kijnirijppuwat/ Loppu ja Al-
cu toinen toifeens niwoitut ja Kijnisi-
Dotut owat.

Nämät (sanon minä) owat aiwan suurest tar-
pelliset/ nuorelle cansalle alinoma edespanda/ neuwo
ja muistutta/ ettei heitä ainoastans / niñcuin järjet-
tömiä luondocappalita/ lyöden ja piesten/ mutta Ju-
malan pelwosa ja cunniasa ylöscaswatetais. Sillä
cusa näitä niñ ajatellan ja Sydämeen pannaan/ ettei
ne ole Ihmisten jutut ja asetuxet/ mutta sen caickein
corckeiman Manestetin Caickiwaldian Jumalan Kä-
skyt/ joca niñ suuren waarin niñstä pitä ja wihasans
rangaise: rangaise niñtä jotca ne ylöncahowat: Ja si-
tä wastan/ niñlle jotca näitä pitäwät/ sanomattomal-
la hywydellä lahjoitta ja costa; Siinä he ižestäns
tulewat kehoitetuxi ja wedetuxi Jumalan Tahtoa te-
femän.

Ensimmäi-
nen Käsky
on Lähde
toisiin

Jumalan
Käskyin
coettele-
mus on
sangen tar-
pellinen ja
hydylline.

Sentähden / eij ole Wanhasa Testamendis il-
 main syhtä kästetty / että Rymmenen Kä-
 stynä piti kirjoitettaman caickijn Sei-
 nin ja Louckaisin / niin myös Waat-
 teisin / eij että ne piti ainoastans oleman kirjoite-
 tut / ja nähda cannettaman / niincuin Judalaiset teit /
 mutta aina lackamata Silmäin edesä oleman ja mui-
 stosa pidettämän / caickisa meidän menoisam ja Töi-
 sam. Piti siis ihecungin näisä ikens jocapäiwä har-
 joitteleman caickinaisis tiloisa asioisa ja töisä / niin-
 cuin ne olisit jocapaicas etehen kirjoitetut / cubunga
 hän ikänäns cago / ja cusa hän käh eli seiso. Niin
 me löntäsimme kyllä Synn ja Tillan sekä cotona
 meidän Huonesam / että myös Kylänmiesten tykönä
 Rymmenesä Kästysä meitäin aina harjoitella / niin
 ettei niiden perän olis causwas juoremista.

Näistä nyt jäl lens nähdän / cuinga corkiasti nä-
 mat Rymmenen Kästynä piti ylistettämän / ja cuin-
 ga suurna pidettämän ylihen caickein muiden Sää-
 tyn / Kästyn ja Töiden / cuin ilman sitä operetan
 ja tehdän. Sillä täsä me saamme kerscata ja sanoa :

**Tulcan edes caicki Bissat ja Pyhäät /
 jos he taitawat jongun työn edestuo-
 da sencaltaisen cuin tämä Kästyn on?**

Jota Jumala niin cotwain ano ja käste hänen suurim-
 man Wibans ja Rangaisturen cansa : Niin myös sie-
 ben tygö pane sangen sulaisen Lupaurun / että hän

*Mikä tyde
 Jumalan
 Kästynis sa
 notan.*

tahto meitä caikella hywlydellä ja siunauxella caunnista.
 Sentähden pitä ne caickein muiden
 Opetusten eteen pandaman / callina
 ja hywänä pidettämän / niincuin
 caickein oikein Lawara / Jumalalda
 annettu.

Toinen Catechismuksen Väädös
 Cappale

Ysion Lunnustos.

Sihän asti me olemma cuul-
 let sen ensimmäisen Osan Christillisesta
 Opista / ja siinä nähnet caicki mitä Ju-
 mala meildä tahto että meidän tekemän
 eli wälttämän pitä; Tätä nnt järje-
 stäns seura Usco / joca meille edespane caicki mitä
 meidän Jumalalda odottaman ja saaman pitä / ja ly-
 himmälä sanoden hänen coconans tundeman ope-
 ta. Joca meisä sen waicuttaman pitä / että me si-
 tä tehdä taidaisimme / cuin meidän kymmenen Käskyn
 jälkeen tekemän pitä. Sillä että ne owat (niincuin
 ennen sanottin) niin corkiaasti asetetut / että caickein Jh-
 misten woima on aiwan wähä ja heicko nihtä pitä-
 män. Sentähden on tämä Cappale niin tarpelli-
 nen

nen oppia kuin se edellinengin / että me tiedäsim
 cuinga me siehen tulifimme / cufia ja mingä caultta
 fencaldainen woima faadan. Sillä jos me taidai-
 fimme omalla woimallam ne fyminen Käfhä pi-
 tä / niñcuin ne pitä tule / niñ emme enä tarwizis /
 eikä Ufcoa / eikä Jfa meidän Rucoufta. Mutta en-
 nein kuin fencaltainen Ufcon tarpellifus ja hyödytys
 felitetän / niñ on finä kyllä enfir niñlle xrikertailille /
 että he Ufcon ižeftäns käfitäifit ja nimmärtämän
 oppifit.

Ufco opetta
 Jumalan
 rundeman.

Enfin on tähän afi Ufco jaettu cahentoifia-
 fyimmendeen Cappaleen / waicka ne paljo ufiammat
 owat / cofca ne caicki cootafin kuin Raamatufa löy-
 tän / ja Ufcoon fopitwat / jotca eif tändellifefi lyhywil-
 lä fanoilla taita käfitettä. Mutta että ne juuri xri-
 fertaifefi nimmärrettäifin / niñcuin ne Lapfille pitä o-
 petettaman / niñ tahdomme jaca coco. Ufcon Tun-
 nuftoren colmeen Pääcappaleen jäl-
 fen colmen Personan Jumaludesa :

Colme U-
 fcon Pää-
 cappalet.

joihin caicki kuin me ufcomme / fowitetut owat.
 Niñ että enfimäinen Cappale Jfafta Ju-
 malafia / uloftoimitta Luomifen.
 Toinen Jumalan Pojafia / Lunafu-
 ren. Colmas Pyhäftä Hengeftä / Py-
 hittämfen. Niñcuin Ufco caickein Lyhimmäfi
 olis näifä fanoifia käfitetty: Minä ufcon J-
 fan

Isän Jumalan päälle / joca minun luonut on. Minä uscon Jumalan Pojan päälle / joca minun lunastanut on. Minä uscon Pyhän Hengen päälle / joca minun pyhittä. **Xri Jumala / ja xri Usco:** Mutta colme Persona / sentähden on myös colme Uscon Cappalletta eli tunnustosta. Nijn tahdomme nyt Uscon Sanat lyhykäisest ylisen juosta.

Ensimmäinen Cappale.

Minä uscon Jumalan päälle / Isän Caicivaldian Taiwan ja Maan Luojan.

Usco opetta
mikä Ju-
mala meil-
lä on?

Uusia Sanoisa on caicein lyhimmäst näytetty ja edespandu / mikä Isän Jumalan Olemus / Tahto ja Tähö on. Sillä että ne kymmenen Kästnä ovat meitä opettanut / ettei meillä pidä oleman muuta / cuin xri Jumala / njin mahdetaisin kysyä: Mikästä Jumala on? Mitä hän tekee? Quinga hän pitää ylistettämän ja ilmoitettaman? Että hän tuttais; Sen opetta nyt tämä ja seuraavainen Uscon Cappale / njin ettei

ettei Usco ole mikän muu / kuin Christittynin Bastaus ja Tunnustus ensimmäisen Käskyn päälle sovitettu. Että cosca kysytän yhdelle Lapselle: Mikä Jumala sinulla on? Mitäs hänestä tiedät? Niin hän taita vastata: Se on minun Jumalani / joca on Taiwan ja Maan luonut / paiksi tätä ainoata emminä yhtäkän Jumalana pidä: Sillä ilman hänetä / eij ole yhtän / joca Taiwan ja Maan luoda taita.

Mutta niille Oppenulle / ja niille joca jongun Liedon owat P. Kirjoituksesta saanut / taitan nämät Colme Uscon Cappalletta pidemmälä edespanna / ja niin monen Osaan joca / kuin sanoja Uscon Cappalesa löytän. Mutta niille nuorille Oppiwaisille on siinä kyllä / cosca ne tarpellisemmat ilmoitetan / nimittäin / niincuin sanottu on / tämän Uscon Cappalen olewan Luomisesta: Että me näisä sanoisa tunnirippumme: Taiwan ja Maan Luojan.

Mikä se nyt on / eli mitäs näillä sanoilla ymmärrät? Minä uscon Jumalan päälle / Isän taikewaldian / Taiwan ja Maan Luojan / c. **Wastaus:** Sen minä ymmärrän ja uscon / että minä olen Juma-

Euinga se
sana Luojia
ymmärrä-
tän.

Ian Luondocappale. Se on / että hän on
 minulle andanut Elämän / ja jocapäiwä ylöspitä /
 Ruumin / Sielun / Elämän / jäsenet sekä pienet et-
 tä suuret / caiken Laidon / Järjen / Toimen / Nimmär-
 ryhen; niin myös Kuan / Tuoman / Waatteet / Ra-
 winnon / Waimon ja Lapsen / Perhen / Codon / La-
 loin / c. Vielä sittekin caikki Luondocappalet minul-
 le hywät ja elämän tarperi palkweleman suonut /
 Muringon / Cuun / ja Laiswan Tähdet / Päiwän ja
 Yön / Ilman / Tulen / Beden / Maan / ja caikki Maan
 Hedelmät / ja mitä Maa canda / Linnut / Calat / E-
 läimet / Tyvät / ja caickinaisen castwon / ja myös mi-
 tä muuta ruumillista ja ajallista hywyttä on / niin-
 cuin on hywä hallitus / Rauha ja lewollinen Elämä.
 Niin että me tästä Uscon cappalesta oppisimme / ettei
 yhdelläkän meistä ihestäns ole / eikä pitä taida elämä-
 tä / eikä muita näitä cuin nyt ylöslueteldut owat / e-
 li mitä vielä luefella taitaisin / waikka cuinga wähä
 ja halpa se olis. Sillä caikki nämät owat sillä sa-
 nalla Luoja / käsitetyt.

Ilman näitä tunnustamme myös / ettei Isä Ju-
 mala ole ainoastans meille näitä caickia andanut /
 cuin meillä owat / ja me Silmilläm näemme / waan
 myös suojele ja swarjele meitä jocapäiwä caikesta pa-
 hasta ja onnettomudesta / caickinaiset waarat ja wa-
 hingot poisesta ja torju / ja nämät caikki sulasta rac-
 kaudesta ja hywydestä / ilman meidän ansioram niin-
 cuin nyt hywä ja Laupias Isä / joca meistä murhen
 pitä / ettei meille mitän paha tapahtuis. Mutta
 näistä pidemmäldä sanoa / tule nyhin cahteen osaan
 täsä Uscon Cappalesta / josä me sanomme : Isän
 Caickiwaldian. Näi-

Näistä nyt itsestän seura/ ja päättä taitan/ et-
 tä cosca caicki se cuin meillä on/ ja mitä Taitwasa ja
 Maasa on / jocapäiwä Jumalalda annetan / ylöspi-
 detän ja warjellan: Njñ me olemma welcapää-
 händä sen edestä ilman lackamat racastaman/ ylistä-
 män ja kättämän/ ja lyhyweldä sanoden/ händä cai-
 filla näillä palweleman/ njñcuin hän kymmenellä
 Käskyllä meildä ano ja kästennyt on. Täsä olis nyt
 palio sanomista/ joca tätä selittä tahdois/ cuinga har-
 wat ne owat/ jotca tämän Cappalen uscowat. Sil-
 lä me menemme caicki tämän ohizen/ cuulemma ja
 puhumme sitä/ waan emme näe engä ajattele/ mitä
 itse sanoissa meille edespannan. Sillä jos me Sy-
 dämmeestäm näitä uscoisimme/ njñ me kyllä sen jäl-
 ken tekisimme/ ja em me njñ ylpeilis/ engä iziän öy-
 käten kerscais/ njñcuin meille olis izeldäm elämä/
 Rickaudet/ Woima Cunnia/ &c. Että muiden meitä
 pelkämän ja palweleman pitä/ njñcuin tämä onne-
 toin ja paha Mailma tekemän tottunut on/ joca hä-
 nen sokeudesans uponnut on/ caicki Jumalan lahjat
 ylpeyteen/ ahneuteen/ hecumaan ja hytwijn päiwijn/
 wäärinkänttä ja turmele/ eij kertacan Jumalan puo-
 leen caso/ että hän händä kättäis ja tundis hänen
 HERRArens ja Luojarens.

Sentähden piti tämän Uscon Cappalen meitä
 caickia nöhyttämän ja peljättämän/ jos me muu-
 toin nämät wahwast usconet olisimme. Sillä me
 teemme jocapäiwä syndtä/ Silmillä/ Corwilla/ Kä-
 fillä/ Ruumilla/ Sielulla/ Taswaralla ja Rahalla/
 ja caifilla cuin meillä on/ erinomaisest ne jotca wielä
 Jumalan sanaa wastan seisowat: Njñ cuitengin on
 Christitijille se woitto/ että he tundeiwat izens wel-

Jumala, on
 Isä caicki
 waldias.

Uscon he
 delmä.

wolifer/ Jumalata Luojans sen edestä kättämän / ja hänelle cuuliaiset oleman. Sentähden tule meidän tätä Uscon Cappaletta jocabäiwä harjoitella / mielen panna ja muistutella caikisa kuin meidän eteem tulewat / ja mitä hywä meille tapahtu / ja cosca me tussasta ja waarasta pääsem; niñcuin Jumala meille ne caicki anda ja teke / että me siitä tundiſim hänen Jumalisen Sydämmens ja sanomattoman rackaudens meidän cohtam / niñ että meidän Sydämmem siitä tulis palawaisex / ja ylösſyretyx kätolifuteen / ja caicki ſencaldaiſet hywydet hänen pyhän Nimens ylistöyex ja cunniari kättämän.

Niñ olemme lyhykäiſeſt tämän Uscon Cappalen ymmärryren ſelittänet / niñ palio kuin niñden yrifer-taiſten enſiſt tietä ja oppia tule / ſekä mitä meille Jumalalda on / ja häneldä ſaamme / että myös mitä me hänelle ſen edestä welwolifet olemma / joca toſin aiwan ſuuri tieto on / ja aiwan callis tawara: Sillä täſä me ſelkiäſt näemme / cuinga Jumala on iğens andanut meille / ynnä caickein Luondocappaldens canſa / ja cuinga runſaſt hän meitä täſä elämäs holho ja edeſcazo / paizi ſitä kuin hän meitä ſanomattomilla ĩancaickiſilla lahjoilla Poicans ja Pyhän Hengen caurta cauniſta / niñcuin me edeſpän cuulla ſaamme.

Toinen Uscon Cappale.

Ja JEsuren EChriſturen päälle / hänen ainoan Poicans meidän HEr-ram. Joca ſikis Pyhäſt Hengeſtä /

ſyndni

Uscon oikia
kättämys/
caickinais
tiloisa.

Jumala
anda iğens
meille / ja
luondocap-
palens.

syndyi Neikesi Mariasta / pijnattin
Pontius Pilaturen alla / ristin naulit-
tin / cuoletettin ja haudattin / alasa-
stui Helwettiin / colmandena Päi-
wänä nousi ylös cuolluista. Astui
ylös taiwasen / istu J an Jumalan
caickiwaldian oikialla kädellä / siellä
on tulewa Duomiheman eläwitä ja
cuolleita.

Tässä me opimme tundeman sen toisen Per-
sonan Jumaludesa / että me näkisiime / mitä Jumala
meille anda ylliken niiden ehein nimitettyin lahjains / ni-
mittain / cuinga hän jocapäitvä meille runsast vlostwuo-
datta caicki hänen hywydens ja rickaudens tarwarat
ja ei ikelläns mitän säästä / jota ei hän meille anda-
nut ole. Ja tämä uscon Cappale sangen lewiälle
ulottu / ja on täynnäns hywiä hedelmitä. Muutta et-
tä se lyhykäisest / ja yrifertaisest vlostoimitettasin / niin
me tahdom yhden sanan eteem otta ja sillä coco sum-
man sittä käsitä / nimittäin (niinuin sanottu on)
että me tästä oppisimme cuinga me luno-
stetut olemma. Joca näisä sanoisa seis-
Ja J Esuren & H Kristuren päälle / hä-
nen

EHristus
meidän
Hexram.

nen ainoan Poicans meidän HXR
ram.

Sentähden jos joldaculda kysytän: Mitäs
uscot täsä toifesa Cappalesa / Jesuresta Christure-
sta? Niin wasta lyhykäisest / tällä rawalla / Mind
uscon Jesuren EHristuren totisen
Jumalan Pojan tulleen minun HEr-
rareni. Mikästä se on HXRari tullaz
Se on: Että hän on minun lunastanut / synnistä
Perkelestä / cuolemasta ja caikesta onnettomudesta.
Sillä enmein ei ollut minulla yhtäkän HXRa eikä
Euningasta / mutta minä olin Perkeleen wallan alla
fangina duomittu Cuolemaan / syndyn ja sokeuteen
sidottu.

Sillä cosca me olimme luodut ja saimme caicki-
naiset hywydet Isäldä Jumalalda / niin tuli Perkele /
(cadehtein meidän onnellisuttam) ja wei meidän pe-
torella tottelemattomuteen / syndyn / Cuolemaan ja
caickeen onnettomuteen / niin että me Jumalan wiha-
sa ja armottomudesa macaisimme hancäickiseen Cu-
olemaan duomitut niincuin me meidän ricorillam an-
sainnet olimma. Täsä ei ollut yhtäkän Neuwo / a-
pua eikä lohdurusta / siihen asti cuin se ainoa ja hancä-
caickinen Jumalan Poica / hänen määrättömäst hy-
wydestäns / armahsti meidän tuscam ja wiheliäisy-
dem päälle ja tuli Taitwaasta meidän awurem ! Niin
owat nyt ne Helwetin Tyrannit Perkelet caicki pois
carcotetut ja nyiden siaan edes astui Jesus Chri-
stus elämän / wanhurscauden caicken hywyden ja Lu-
tuden

Perkeleen
waldacun-
da ja woi-
ma.

tuden HERRA. Joca meitä waiswasia cadotettuja
 Ihmissä / Helwetin Kidasta ulostemmais / woitti /
 wapahiti / Taiwallisen Jsäns armoin jällens saatti
 ja niñcuin hänen perindöns ja omaisudens / wariel-
 luxens ala otti; että hän meitä hallizis hänen wan-
 hurscaudens / wiffaudens woimans elämän ja autu-
 den cuutta. Tämä olcon nyt Summa tämän Ufcon
 Cappalen päälle / niñ että se sana HERRA
 on niñ paljo yri kertaisest sanottu /
 cuin Lunastaja eli Wapahitaja / se on /
 joca meitä Perfeleldä Jumalan tygö /
 cuolemast elämään / synnistä wan-
 hurscauteen tuonut on / ja niissä myös
 meitä wahwana pitä. Mutta ne muut
 jotca täsä Ufcon Cappalesa toinen toisens jälken seu-
 rawat ei mitän muuta tee / cuin selittäwät tämän
 Lunasturen / ja andawat tietä cuinga ja kenen caut-
 ta se tapahunut on / se on / cuinga callis Christu-
 arella on ollut / ja mitä hän sen edestä on culuttanut /
 että hän olis meidän woittanut ja hänen Baldacun-
 dans alla saanut / nimittäin: että hän on Ihmi-
 sex tullut / Pyhäst Hengestä / ja Neike-
 stä Mariasta : ilmain yhtäkän Syn-
 diä sijnyt ja syndynyt / että hänen piti ole-
 man HERRAN yllisen synnin : Niñ myös pynattu /
 cuoletettu ja haudattu ; että hänen piti minun ede-
 stän

Cuinga ja
 missä me o-
 lemme lu-
 nastetut.

stän täyden tekemän / ja maraman / sen cuin minä
 rickonut olin / eij Hopyalla eikä cullalla / waan hänen
 omalla callilla werelläng. Ja nämät caicki sen pääl-
 le / että hän olis minun HExrami. Sillä ike täh-
 tens eij hän näitä tehnyt eikä tarwinut tehdä. Sen-
 jälkin hän jällens ylösnoussi / cuoleman ylösnieli / ylös
 astui Taiwaseen / wastan otti HExrauden ja Halli-
 turen / istu Isän oikiällä kädellä että Perkelet ja caic-
 ki wallat hänen jalcains alla heitetyt / pitä hänelle
 cuuliaisit oleman / siehen asti / cuin hän wihmeisnä päi-
 wänä / peräti eriotta meidän / tästä pahast Mailma-
 sta / Perkelestä cuolemasta / synnistä / ic.

Mutta caickia näitä Cappaleita / täsä erinäns
 selittä eij sowi tähän lyhykäiseen Lasten saarnaan
 waan se tule nyhin pitkiin Saarnoin nližen coco
 ruoden / erinomaisest niillä ajoilla cuin sijhen asetet-
 tut owat / cuin isecutin Cappale pidemmäldä selite-
 tän / cosca saarnatan Christuren Synnymästä / Pyh-
 nasta / Ylösnousemisesta ja Taiwasen astumisesta / ic.
 Ja coco Ewangeliumin Saarna cuin me pidämme /
 on sijtä / että tämän Uscon Cappalen oikein nmmär-
 räisin / jonga päälle caicki meidän Mutuuden seiso / ja
 sentähden on se nyhin awara ja corkia / että meidän ai-
 na sijtä kyllä oppimista on.

Colmas Uscon Cappale.

Minä uscon Pyhän Hengen pääl-
 le ; yhden pyhän Christilisen Seura-
 cunnan / pyhain Ihmisten yhteyden /
 Syns

Syndein anderxi saamisen / Kuumin
ylösnousemisen / ja ijancaikeisen Elä-
män / AMEN.

Tätä Uscon Cappalletta em me taida mihingään
muuhun paremmin sovitta / waan niñcuin sa-
nottu on Pyhittämiseen: Että tämän
cautta Pyhä Hengi / ynnä hänen wirrans cansa o-
sotetan ja nähterän / sentähden pitä meidän kynni tar-
tuman tähän sanan: **Minä uscon Pyhän**
Hengen päälle. Että se niñ lyhykäisest käsitet-
ty on / ettei meille muuta olla taida; Sillä muu-
toin on pyhä Raamatusa monda henge / niñcuin Jh-
misen Hengi / Taiwalliset Henget / ja Pahat Henget.
Mutta Jumalan Hengi ainoa cuku-
tan Pyhä Hengeri. Se on / joca mei-
dän pyhittänyt on / ja wielä nyt pyhit-
tä. Sillä niñcuin Jsa cukutan Luo-
jari / Poica Lunastajari / niñ myös pi-
tä Pyhä Hengi cukuttaman hänen
Wirastans Pyhäri ja Pyhittäjari.
Mutta cuinga tämä Pyhittämys tapahtu? Wa-
staus: Niñcuin Poica on saanut HERauden sen
tähden / että hän on meidän ikellens woittanut ja o-
mistanut / hänen Syndymisens / Cuolemans ja Ylös-
nou-

Tämä U-
scon Cap-
pale opetta
ja nähtä
meille Py-
hän Hen-
gen wirran
ja hywät
työt.

Cuinga ja
mingä ca-
utta tämä
Pyhittä-
mys tapah-
tu.

nousemisen kautta / ic. Niin myös Pyhä Hengi toimitta Pyhittämisen työn näiden seurawaissten Cappaldein kautta / se on: Pyhain Ihmisten yhteyden / Christillisen Seuracunnan / Syndein anderi saamisen / Ruumin ylösnousemisen / ja ijancaickisen Elämän kautta. Se on / että hän meitä ensin wie hänen Pyhain yhteyteens / ja pane Seuracunnan sylvän / jonga kautta hän meitä opetta ja Christuksen tygö johdatta.

Pyhä Hen-
gi wie mei-
dän Chri-
stuksen ty-
gö.

Sillä et sinä engä minä taida ifänäns mitään tietä CHR:stusest / eikä uscoa hänen päällens / engä saada händä HER:axem / jos eij hän Ewangeliumin Saarnan kautta Pyhäldä Hengeldä edespannais ja lahjay annetais.

Ise työ on kyllä tähtetty / sillä CHR:stus on meille sen tawaran ansainnut ja woittanut kärsimisen / cuolemans ja ylösnousemisen kautta / ic. Mutta jos se olis niin salattu / ettei kengän sitä tiedäis / niin eij se olis yhdellengän hywäri / waan aiwan huacas ja cadotettu: Ettei nyt sencaldainen lahja ja hywys olis käskertynä / waan edespannur ja nautituri tulis / niin on Jumala andanut Sanans uloständä ja ilmoitetta / josa P. Hengi meille annetan / että hän meidän sencaldaisest tawarast ja lundstusest osalliseksi tekis. Sentähden pyhittä / eij ole mitään muuta / kuin johdatta HER:an CHR:stuksen tygö / sencaldaisista hywyyttä wastan ottaman / johonga em me itsestämulla taidais

Nyt ope nyt tämä Uscon Cappale selkiäst ymmärtämän/cosca kysytän: Mitäs luulet näistä sanoista:

Minä uscon Pyhän Hengen päälle?

Ettäs taidaisit vastata: **Minä uscon että**

Pyhä Hengi minun pyhittä/nijneuin

hänen Nimens on. Mutta cuinga hän tämän teke?

Eli millä tavalla ja muodolla hän sen toimitta?

Vastaus: **Christillisen Seuracunnan/Syndein anderi andamisen/**

Xuumin ylösnousemisen/ ja ijancuic-

fisen Elämän kautta. Sillä ensist on hänelle tässä Mailmas yri erinomainen **Seu-**

racunda/ tämä on Äiti/ joka jokaisen Christi-

tyin synnyttä ja ruocki Jumalan Sanan kautta/ jonga

Pyhä Hengi ilmoitta ja saarna/ **Syndämmet y-**

löswalaise ja syntyttä/ että ne sanan vastan ottawat/

synä kijnirippuswat ja synä wahwana pyshvät.

Sillä cusa **Pyhä Hengi ei Sana saarnata an-**

na/ eikä Syndämesä ylösherätä/ että se vastan ote-

taisin ja kätketäisin synä on caieki hucasa cadonut!

Nijneuin se Darwin alla tapahunut on/ cusa Usco-

peräti Dengin alla kätketty oli/ ja ei nykän tunde-

nut Christusta HERRA/ eikä Pyhä Henge siri jo-

ca pyhittä/ se on/ ei nykän usconut että CHRISTUS

on se HERRA/ joka on meille sencaldaisen tavaran

woittanut/ ilman meidän ryötäm ja ansiotam/ ja mei-

Tämän U-
scon Cape-
pale
Summa.

Pyhä Hen-
gi ilmoitta
meille Chri-
stusen.

meidän Isällens otoliser tehnyt. Mutta mitkästä
 siis siihen on syh ollut? Se/ettei Pyhä Hen-
 gi ole siinä läsnä ollut/ joca sencaldai-
 sia CHRISTURESTA olis ilmoittanut ja
 saarnata andanut: Waan Ihmiset ja
 pahat Henget/ owat siinä ollet/ jotca
 opetit/ omilla töillä autuaxi tulda-
 wan/ ja armon saatawan. Sentähden

Cusa ei p.
 Hengi ope-
 ta/ ei siinä
 ole yhteistä
 Seuracun-
 da.

ei myös se ollut oikia Christillinen Seuracunda.
 Sillä cusa ei CHRISTURESTA saarnata/ siinä ei ole
 Pyhä Henge/ joca Christillisen Seuracunnan tete/
 cuzu ja coco/ jota paiksi ei yrifän taida tulla HER-
 ran CHRISTUREN tygö. Ja näissä olcon kyllä sanot-
 tu/ tämän Uscon Cappalen/ Summasta. Mutta et-
 tei nämät cappalet kuin täsä ylösluetut owat/ niille
 yrifertaisille niin selkiät ole/ tahdomme myös ne y-
 lize juosta.

Sen pyhän Christillisen Seuracunnan cuzu Usco
 Communionem Sanctorum Pyhäin yhtendexi/ sillä ne
 molemmat yhdesä yhtä merkizewät. Mutta mu-
 nain ei sitä toista ollut tygö pandu on myös pahoin
 ja sopimattomast ulostoimitettu/ sillä jos se selkiäst
 ulosfanotais/ niin pidäis Saxon eli Ruozin kielen/
 peräti toisin cusuuttaman. Sillä se sana Ecclesia, ei
 erinomaisest/ mitäkän muuta merkize/ kuin cocousta
 eli Seuracunda; Mutta he (nimitäin Saxonlai-
 set ja Ruozalaiset) owat tottunet siehen Sanaan/
 Kirko/ jota ei yrifertaiset ymmärrä cootusta jöu-
 costa/

costa / mutta wihityistä Kircoista ja rakennurista /
waicka huone ei ole nimitettävä Kircoxi eli Seura-
cunnaxi / waan ainoastans sentähden / että Cansa eli
jouco siihen cocoon tule. Sillä me jotca cocoon
tulemma / walikem izellem yhden erinomaisen pai-
can ja annamme sille huonelle Nimen / cocouxen eli
joucon jälken.

Niin se sana Kirco ei ole muu kuin yhtei-
nen cocous ja niin ei ole Luonostans Saran
waan Grecan kielinen / (niinuin myös se Sana Ec-
clesia.) Sillä sen kuin he cokuswat heidän kielessän
Kyria / Latinaxi nimitetän Curia. Sentähden pitä
se oiken oleman meidän kielessän **Christilinen**
Seuracunda eli Cocous / eli caickein selki-
ämmäst yxi pyhä **Christicunda**.

Niin myös se Sana Communio, joca siinä siwou-
sa on / ei pidäis tulkittaman / Yhteyxi / waan yh-
teiser pyhain Ihmisten Cocouxen / ja ei olis sitä misten yh-
sana siihen pandu / waan ainoastans selityxi / jolla teys eli
tahdotan näyttä / mikä se **Christilinen Seu-** **Christicun-**
racunda on / sen sian owat ne / jotca ei kiellä **da ombi?**
oikein taitanet / pannot **Pyhain yhteyren** /
joca sana ei cuitengan puben parren jälken niin sove-
lias ole. Mutta oikein puhua pidäis se sanottaman:
Pyhain Seuracunnaxi / se on: yhdes
Seuracunnaxi / josa ainoastans pyhät owat /

eli wielä sätkiämmäst/ yhdes pyhäx Seura-
cunnaxi. Näitä sanon minä sentähden/ että
ne sanat oikein ymmärrettäisiin/ sillä nyhin on nyh
totuttu/ että nyistä työlläst lnowutan/ ja sanotan se
cohta wdärär opixi/ jos xri sanakin muutetan.

Mutta tämä on näiden sanain ymmärrys ja
Summa: Minä uscon Maan päällä o-
lewan/ yhden pyhän Joucon ja Seu-
racunnan ainoastans pyhistä Ihmi-
sist cootun yhden Pään CHR Istu-
ren alla/ Pyhän Hengen kautta yhten
cusuttun/ yhdes Uscosa/ yhdes Mie-
les ja ymmärryresä/ monella lahialla
caunistetun/ cuitengin rackaudes xri-
mielisen/ ilmain eriseurata ja eripurai-
sutta. Näiden Jäsene myös minä olen caikista
lahjoista cuin heille owat osallinen Pyhäldä Hengel-
dä sijhen johdatettu/ sen kautta että mikä Jumalan
Sana cuullut olen/ ja wielä nyt cuulen/ joca on alcu
tähän sisälle tulemiseen. Sillä enmein cuin me sij-
hen sisälle tulimma/ olim me peräti Perkeleen wallan
alla/ nyhcuin ne jotea eij Jumalasta eikä Christure-
sta mitäkän tiennet. Nyh pnsy Pyhä Hengi pyhä-
in Seuracunnas eli Christicunnasa wihmeiseen päi-
wään asti. Tonga kautta hän meitä johdatta/ ja
sen

sen wälicappalenans pitä/ että hänen Sanans siinä
saarnataisiin ja opetettaisiin / josa hän Pyhittämissen
teke ja enändä/ että se päiväpäiwäldä Uscosa ja sen
hedelmisä/ jotca hän edestuo castwais ja wahwistuis.

Edespäin uscom me/ että meillä on täsä Christicun-
nas **Syndein anderi saaminen**/ joca ta- Syndein
ander sa-
minen.
pahu pyhäin Sacramentein / Ripin niin myös mo-
ninaisten coco Ewangeliumin lohduus sanain caut-
ta. Sentähden sopi tähän caicki/ mitä Sacramen-
deist saarnatan / ja yhdes Summas / coco Ewange-
lium ja caicki Christicunnan wiat ja työt/ joita myös
alinoma ja ahkerast tehdä ja harjoitella on suurest
tarpellinen. Sillä waicka Jumalan Armo on Chri-
sturen cautta toimitettu / ja Pyhittämys Pyhän
Hengen cautta tehty/ Jumalan Sanan cautta Chri-
stillisen Seuracunnan yhteydesä/ niin em me cuiten-
gan ifänäns ole ilman Synnitä meidän Liham täh-
den/ jota me wielä Hartioillam kannamme.

Sentähden owat myös Christicunnas caicki sij-
hen aseterut/ että me siinä jocapäiwä saissimme Syn-
dimme anderi/ sekä Sanain että ulconaisen mere-
kein cautta/ meidän omatundom niillä lohduutta ja
ojeta/ niin cauwain cuin me elämme. Näin teke Py-
hä Hengi/ että waicka meisä syndi on / ettei cuiten-
gan meitä wahingoitta taida/ että me Christicunnas
olemma/ cusa ei mur'a ole/ cuin alinomainen Syn-
dein andexandamus/ sekä se cuin Jumala meille an-
dex anda/ ja me kessenäm andex annamme / ja toi-
nen toistam autamme. Mutta ulcona tätä Christi-
cunda / cusa ei tätä Ewangeliumita ole / ei myös
siellä yhtäkan Synnin anderi saamista / niincuin ei
myös

myös eik siinä yhtän Pyhittämistä olla taikda. Sen tähden ovat ne ikens omalla ehdollans tästä eroittaneet/ jotca eik Ewangeliumin ja Syndein anderandamisen/ waan heidän omaim töidens cautta pyhyttä eikivät ja ansaita tahtowat.

Tässä opete-
can Ruu-
min ylös-
nousemise-
sta.

Mutta sillä wälillä kuin Pyhyden työ on aljettu/ ja jocapäiwä enäne/ odotam me/ että tämä meidän Liham/ caiken saistaisudens ja wicain cansa/ cuole ja haudas mätäne/ waan sitten palio cunniallisembana edestule ja ylösouse Cuolluista/ tähdelliseen Pyhyteen/ yhteen uuteen hancalcikiseen Elämään. Sillä nyt me puolittain puhtat ja pyhät olemman/ niin että Pyhällä Hengellä aina olis/ jota hän meitä Jumalan Sanan Saarnan ja joca päiwäisen anderandamisen cautta puhdistais ja poispyhykeis hancalcikisen elämän asti/ cusa eik enä anderandamusta pida oleman: Mutta calciki aiwan puhtat ja pyhät Ihmiset/ täynnäns calcikia hywyttä ja waahurscautta/ wapaat ja päästetyt Synneistä cuolemasta ja calciksest onnettomudesta/ yhteen uuteen cuolemattoon ja fircaistettuun Ruumiseen.

Pyhän
Hengen
Wirca.

Ja cakko/ nämät calciki owat Pyhän Hengen wirat ja työt/ että hän täällä Maan päällä alca Pyhyden/ ja sen jocapäiwä/ näiden cahden Cappalen cautta enändä/ nimittäim: Pyhän Seura-
cunnan ja Syndein anderandamisen.
Mutta cosca me mätänemme/ niin hän yhdes Silmän räpähyes sen tänttä ja puhdisti/ josa hän meidän hancalcikisest ylös-pitä/ näillä cahdella wäimeisellä Useontunnusturen sanoilla. Mutta että Latinan kielessä tähän pannan Carnis resurrectionem, se on
Lihan

Liha nolosnousemisen / nijn ei sekän Sa-
 palaisilda ja Ruokalaisilda ole hywin käärtty: Sillä
 cosca me cuulemma Liha mainittatwan / nijn emme
 muuta ajattelle cuin Liha eli Ruoca / waan meille on
 se oikein käärtty: cuin me sanomme: **Me uscom**

Ruumin nolosnousemisen. Waan ei sij-
 nä palio eroitusta ole / cosca Sanat ainoastans oikein
 ymmärretän.

Tämä on nyt se Uscon Cappale / joca aina ah-
 keräs harjoituxes ja woimas oleman pitä / Luomi-
 nen meille on jo ollut / nijn myös Lunastus toimitet-
 tu / mutta Pyhä Hengi teke aina työns laakamata /
 wäimeiseen Päiwään asti / johonga hän asetta yhden
 Seuracunnan maanpäälle / jonga cautta hän caicki
 teke ja puhu. Sillä ei hän ole wielä nyt caickia
 Chrifficuunda yhten coonnut / eikä myös Syndein an-
 der andamusta lopettanut. Sentähden me uscom
 hänen päällens / joca meitä jocapäiwä cuizu ja ty-
 gönsä wetä Sanan cautta / Uscon anda / lisä ja wah-
 wista / sen saman Sanan ja Syndein ander andami-
 sen cautta / senpäälle että hän meitä / cosca se on caic-
 ki tähtetty / ja me sijnä wahwana pyshimme / Mail-
 ma ja ricki onnettomus cuole ja cato / wäimein pe-
 räti hancalcifisest pyhäxi teke / jota me nyt Sanan
 cautta Uscosa odotamme.

Cato / näin on sinulle nyt coco Jumaluden o-
 lemus / hänen tahtons ja työns sangen lyhyillä ja
 cuitengin rickailta sanoilla caickein soweliammast e-
 despandu / josa caicki meidän wäysaudem seiso / joca
 caiken Ihmisen wäysauden / järjen ja ymmärryksen n-

S

lihen

Pyhäns
 Hengen
 wirca aina
 ylöspide-
 tän.

Uscosa on
Jumala
hänen
conans
il.
moittanut.

ligen kán. Sillä waicketa coco Mailma on jo alusta
sytä suuresti ahkeroinnut / ja tietä tahtonut: Mitä
Jumala olis? Mitä hän mielefáns pidáis? ja mitä
hän tehdä tahdois? Nýn eý cuitengan ole náistá
mitákán kástitá taitanut: Waan tásä owat ne caic-
ti sinulla yhdátylláifesti. Sillä tásä on hän izens il-
moittanut ja Isállisen Sydämmens sywyden ja sa-
nomattoman rackaudens náyttányt caikisa col-
mes Uscóncappaleisa. Sillä juuri sen-
táhdén on hän meidán luonut / että
hän meitá olis lunastanut ja pyhittä-
nyt / ja päälisex on andanut meidán
hywárem nautita / mitä ikánáns Tai-
wasa ja Maasa on. On myös anda-
nut meille Poicans ja Pyhán Hen-
gen / joidenga cautta hän meitá ty-
göns wetá. Sillä em me ikánáns (nýncuin
ennengin sanottu on) sýhen tulla taida / että me tun-
disim Isán Armon ja rackauden / waan HERAN
JESUREN EHRJSTUREN cautta / joca on Isállisen
Sydämmen Speili / jota paiki en me taida náhdá
muuta cuin yhden wihaisen ja hirmuisen Duomarin.
Em me myös EHRJSTURESTA mitákán tiedáis / jos
eý Pyhán Hengen cautta olisi meille ilmoitettu.
Sentáhdén eroittawat námát Uscón-
cappa-

cappalet meitä Chrifitityitä caikista
muista Jhmifistä Maanpäällä.

Sillä caiki ne cuin owat ulcona Chrifiticunna-
fta/ olcon ne Pacanat/ Turkit/ Judalaiset/ eli muut
wäärät Chrifitityt ja Ulcocukatut/ waicka he usco-
wat yhden ainoan ja totifen Jumalan olewan/ ja
händä aurens hutawat / niñ eñ he cuitengan tiedä
millä mielellä hän on heidän cohtrans / eñ myös tai-
da häneldä mitäkän hywä ja armo ishellens toivo.
Sentähden he kancaikifises Jumalan Wibas ja Ca-
dotures pnyhwät. Sillä eñ heillä ole H E R R A
E H R J u s t u s t a / eñ he myös ole yhdelläkän Lahjalla
Pnhän Hengen cautta ylösvalaiftut.

Näistä finä näet/ että Usco on paljo toi-
sembi Opetus/ cuin Kymenen kästnyä.

Sillä nämät kyllä opettawat mitä meidän tekemän
pitä; Mutta Usco ilmoittaa mitä hywä Jumala
meille teke ja anda. Ilmain sitä on Kymenen Kä-
stnyana caikein Jhmifisten Sydämmifä kirjoitetut;
Mutta Usco eñ taida yhdengän Jhmifen wihsaudella
kästetä/ waan pitä ainoalda Pnhäldä Hengeldä o-
petettaman. Sentähden eñ taida Lain Oppi nhtäkän
Chrifititnä tehdä/ sillä Jumalan wiha ja armottomus
pny aina meidän pdälläm / ettem me pitä tainnet/
mitä Jumala meildä ano ja waati. Mutta tä-
mä Oppi nimittäin Usco/ sulan Armon
myötäns tuo / ja mitä meidän wan-

Mitä Chri-
stityt eroit-
ta muista
Jhmifistä.

Lain ja E-
wangeliu-
min Oppin
eroitus.

Hurscarri ja Jumalalle otollisex teke.
 Sillä tämän Opin Tunnon kautta saam me Rakka-
 uden ja halun caickia Jumalan Rästhyä pitämän/
 että täsä näemme/ tuinga Jumala izens coconans/
 ja mitä hänellä on meille anda atwuri ja johdature-
 xi Kymmendä Rästhyä pitämän/ **Isä caicki**
Luandocappalens / G H X Isius caic-
ki hywät Työns / ja Pyhä Hengi caic-
ki Lahjans.

Näisä olcon nyt kyllä sanottu Uscosta nhlle yri-
 fertaisille perusturexi/ ettei heitä rasitettais/ senpää-
 le/ että cosca he saawat sitten ihe sitä pidemmälä
 tutkistella/ yhden Summan sijtä nimmärtäwät / ja
 mitä he Raamatusa oppiwat/ tähän sisälle iwetä/ ja
 nijn alati suuremmas nimmärrhesä enätä ja castwa.

Sillä näisä on meille jocopäiwä nijncauwan
 cuin me elämme / kyllä saarnamista
 ja oppimista.

Colmas

Colmas Catechismuren Cappale.

Isä meidän Rucous.

Sihän asti olem me cuullet / Mitä war-
 mitä meidän tekemän ja uscoman pitä / ten Rucous
 joisa Cappaleisa caickein paras ja onnel- on asetettu.
 lisiin elämä seiso. Seura nyt se Colmas
 Cappale / joca opetta cuinga mei-
 dän rucoileman pitä: Sillä että se meidän
 cansam niyn on / ettei yrikän Ihminen Kymmendä
 Kästjä tähdellifest pitä taida / waicka hän on ruwen-
 nut uscoman / ja Perkele caikella ahkerudella ynnä
 Mailman ja meidän oman Liham cansa / sitä wa-
 stan seiso. Niyn eij ole mitän tarpellisemba / cuin et-
 tä me alati Jumalan Corwisa pauhamme / huudam
 ja rucoilem / että hän annais meille Uscon ja woiman
 Jumalan Kästjä tänttä / meitä niysä hlöspidäis ja
 endännäis / ja caicki ne cuin meitä niystä estä pyntä-
 wät / pois ottais. Mutta että me tiedäisim /
Mitä ja cuinga meidän rucoileman
pitä / on meidän **HERRU EHRJstus** ike meil-
 le sekä rawan että sanat opettanut / niyncuin me coh-
 ta cuulemma.

Mutta ennen cuin me Isä meidän Rutouren Neuvo
 järjestäns selitämme / on suurest tarpellinen enstt Ih. Rucou-
 mistä neuwo ja hlösherättä Rucoureen / niyncuin ike
 recn.

ESXstus ja Apostolit tehnet oivat: Ja pitä en-
 sist edespandaman/ että me tiedäisim/ cuinga me wel-
 woliset olemma Jumalan Kästyn tähden rucoile-
 man. Sillä niin me olemma cuullet toises Kästysä:
Sij sinun pidä turhan lausuman/ si-
 nun **HERRAS** Jumalas Nime.
 Että siinä meitä waaditan/ Jumalan pnhä Nime h-
 listämän/ caikesa meidän hädäsäm auxembuutaman
 ja rucoileman. Sillä auxhuuta eij ole mikän muu/
 cuin rucoilla. Niin että se on lujast ja angarasti kä-
 stetty/ niin hyswin cuin caicki muut / **Ettei** pidä
wieraita Jumalita pitämän. **Eij** tap-
 paman. **Eij** warastaman/ **rc.** **Ettei**
 yriskän ajattelis/ se on yhta caicki jos minä rucoilen/
 taicka en rucoile/ niincuin muutamat taitamattomat
 Jhmiset tekewät/ ja niin pahoin ajaturijn joutuwat:
Mitästä minä palion rucoilen/ cuca
 tietä/ jos Jumala pitä lucua minun
Rucourestani / eli cuulla tahto? **Jos**
en minä rucoile/ niin rucoilcan toinen.
 Josta wihmeiin tulewat sijhen tapaan / ettei he ikä-
 näns rucoile/ ja sillä ikensä wastawat/ että me wää-
 rät ja ulcocullatut Rucouret poiskielläm/ niincuin
 me opetaisim / ettei ensingän pidäis/ eikä tarwitais
 rucoileman.

Waicka se tosi on / että ne Rucouret cuin tä-
 hän asti tehdyt oivat Seuracunnisa / suuren pauhi-
 nan

Jumalan
 Kästyn.

nan ja hyminän cansa/ ic. Eij ollet oikiat Rucou-
ret; Sillä ne ulconaiset asiat/ cosca ne oikein toi-
mitetan/ taitawat olla nuortein Vastein/ Schoulu-
poicain ja yrkertaisten harjoituxet/ ja taitan weisata
eli lufca/ waan eij nijn erinomaisest rucousten edestä

Rucoilla
Jumalata
on aurhuu-
ta tuscafa.

pidettä. **Mutta se cugutan rucoilemiser**
cuin toinen Kästy opetta/ **Jumalata auri-**

huuta caifesa Tuscafa. Sitä hän meildä
ano ja waati/ ja eij ole meidän ehdosam/ waan mei-
dän pitä rucoileman/ jos me tahdom oikiat Christi-
tyt olla/ nijn hywin cuin meidän tule Wanhimille
ja Esivallalle cuuliaiset olla; Sillä aurhuutamisell
ja Rucourella tule Jumalan Nimi pyhitety/ ja hyö-
dyllisest käntetyxi. Tästä pitä sinun ennen caickia
waarin ottaman/ että sillä hillitäsini ja tacaperin a-
jetaisin sencaldaiset ajatuxet/ jotca meitä sijtä estä-
wät ja peljättäwät. Sillä nijn cuin eij se kelpa/ et-
tä jocu Poica tahdois sanoa Isällens: Mitä Juma-
la tottele minun cuuliaisuttani? Minä menen ja teen
mitä minä taidan/ se on cuitengin yhtä caicki? Mut-
ta täsä on Jumalan Kästy. Sinun pitä ja tänty sen
tekemän: Nijn myös täsä eij ole minun tahdosani
tehdä ja anda tekemätä olla/ waan meidän pitä ja
tänty rucoilla/ jos tahdot Jumalan wiha wälttä.

Näitä pitä ahkerast ennen caickia muistutetta-
man ja mielesä pidettämän/ että me näillä hilligem
ja alaspainamme ne ajatuxet/ cuin meitä tästä estä-
wät ja peljättäwät/ nijn cuin eij sijtä mitän olis/
waicka em me rucoile/ ja olis ainoastans nylle kästet-
ty/ cuin pyhemät ja suuremmas Jumalan armosa ma.

Meidän
pitä rucoi-
lemä waic-
ka me syn-
diset olem-
ma.

swat/

owat kuin me. Niinuin Jhmisen Syhdän luono-
stans on niin epäileväinen / että se aina pakene Ju-
malata / ja ajattele / ettei hän mitän tottele meidän
rucouristam / että me olem syndiset / ja em me mitä-
kän muuta ansainnet kuin wihan. Bastoin fencal-
daisia ajaturia (jällessä sanon) meidän pitä Silmäin
edes pitämän Jumalan Kästyn / ja meitäm hänen
tygöns käändämän / ettem me fencaldaisella tottele-
mattomudella händä enämmin wihotais. Sillä
tällä Kästyllä hän yldäkyllä osotta / ettei hän meitä
ja meidän Rucouriam hylhä ja pois shörä / waikka
me olem syndiset / waan paljo enämmin meitä tygöns
cuku / että me hänen edesäns nöyrhäsim meitäm /
walitaisimme meidän waiwan ja tuscam / ja rucoi-
listim armo ja apua. Tästä luetan sinä pyhäis Ra-
matusa / cuinga hän on wihastunut niiden päälle /
jotka Synnin tähden owat rangastut / ja eij suttien-
gän ole käändä tahtonet iziäns Jumalan tygö / ja
Rucouret asetta wastan hänen wihans / ja hänelä
armo ekia.

Siä fenen-
gän pida
rucoustans
ylöneägo-
man.

Näistä pitä sinun nyt päättämän ja ajattele-
man / että niin cowin on kästetty rucoileman / ettei
nyhdengän pida millän muoto Rucoustans ylöneägo-
man / waan sängen suurna ja corkiana sen pitämän
ja ota aina twertaus muista Kästynistä : Lapsen eij pi-
dä hengens tähden yleneäkoman cuuliaisuttans
Wanhembitanis cohtan. Mutta aina ajatteleman :
Tämä on cuuliaisuden tygö / ja mitä minä teen / sitä
en minä muulla ajaturjella tee / kuin että minä cuu-
liaisudesa ja Jumalan Kästysä waellan / johon minä
taidan luotta / ja tämän suurna pitä / en minun
mahdollisudeni tähden / waan Jumalan Kästyn täh-
den.

den: Nñn myös täsä / mitä ja mingä asian tähden
me Jumalata rucoilemma / sitä pitä meidän nñn ca-
homan / että se on Jumalalda käsketty / ja hänen cuu-
liaisudelasan tehty / ja nñn ajatteleman: Minun täh-
teni eñ se olis mitän / mutta sentähden pitä sen kel-
paman että Jumala on sen käskennyt. Ja tällä ta-
svalla pitä jocaizen mitä ikänäns hänellä on rucoi-
lemista / aina Jumalan eteen tuleman / tämän Kä-
skyn cuuliaisudella.

Sentähden rucoilem ja neuvomme me jocaissa
taickein ahkerammin kuin me taidamme / että me
näitä Sydämmeen kätksim / ja em ikänäns meidän
Rucoriam ylöncahois. Sillä nñn on tähän asti sen
häññn Hengen nimeen Ihmiset opetetut / ja eñ ken-
gän ole sitä totellut / waan luulit siinä kyllä olewan /
että Rucouren työ ainoastans olis tehty ollut / jos
Jumala sen cuuli eli eñ? Mutta se on / Rucousta
turhari tehdä ja Tuulen puhua / sentähden oli myös
Rucous kelvotoin ja hedelmätöin. Sillä me annamme
sencaltaiset ajatukset izem estä ja peljättä: En minä
ole nñn pyhä / engä myös mahdollinen / jos minä o-
lisin nñn hyvä ja pyhä / kuin pyhä Pietar ja Paw-
li / nñn mielellän rucoilisin / mutta pois sencaltaiset
ajatukset! Sillä että samalla Käskyllä kuin Pawali
on käsketty rucoileman / minua myös rucoileman kä-
sketään / ja on se Toinen Käsky nñn hywin minun kuin
hänengin tähtens annettu / nñn ettei hän saa parem-
masta eikä pyhemmästä Käskystä izens kerscata kuin
minäkän.

Eñ kenerä-
gän pida
turhan ru-
coileman.

Jumalan
Käsky teke
Rucouren
kelvollise-
xi.

Sentähden pitä sinun näin sanoman: Mi-
nun Rucoureni kuin minä rucoilen /

on niin callis / pyhä ja Jumalalle o-
 tollinen / kuin pyhän Pawalin / ja caic-
 kein pyhimbain Jhmisten. Ehy on
 siihen : Sillä minä annan kyllä sen
 heille myöden / että he Personans puo-
 lesta pyhemmät owat / waan ei suin-
 gan Jumalan Käskyn puolesta. Että
 Jumala cakoo Rucouren puoleen per-
 sonan tähden / mutta Sanans ja cuu-
 liaisuden tähden / kuin hänelle näytet-
 ty on. Sillä siihen samaan Käskynn kuin caicki
 pyhät rucouresans luottanet owat / minäkin rucoille-
 sani iheni luotan : Vielä sitten sitä sama rucoilen /
 kuin he caicki nyteen rucoilewat eli rucoillet owat.

Tämä on se **Ensimmäinen** ja caickein tar-
 pellisin Cappale / että caicki meidän Rucourem pitä
 perustettaman / ja seisoman Jumalan cuuliaisuden
 päälle / ei cakoin meidän Personam / jos me olem-
 ma hurscat eli syndiset / mahdolliset eli mahdottomat /
 ja meidän pitää tietämän / ettei Jumala suingan tah-
 do anda tätä leikin edestä pidettä / waan wihaustu ja
 rangaise / jos em me rucoile / niin hywin kuin hän cai-
 ken muungin tottelemattomuden rangaise. Sitäläkin
 ettei hän jalli meidän rucoustam turhaan ja huckaan
 tehdä. Sillä jos ei hän tahdois sinua cuulla / niin
 ei

ei hän olis sinua käskennyt rucoileman / eikä niin co-
wa käskhä sen päälle pannut.

Toinen on se / cuin meitä wielä enemmän h- Lupausten
couren
cuulemi-
sest.
löskehoittaman pitä / että Jumala on myös Rucou-
ren tngö pannut Lupauren / että sen pitä wahwan
ja wiisin oleman / mitä me rucoilemma; Niin cuin

hän so: nes Psalmisa sano: Rucouile minua
hädäsäs / niin minä autan sinua.

Ja CHRIS TUS Evangeliumis Matth. 7.

Anocat niin teille annetan / ic. Sillä

jocainen joca ano / hän saa. Nämät Lu-
pauret pidäis meidän Sydämmitäm hlösherättä-
män ja shtyttämän ilon ja rackauden cansa Juma-
lata rucoileman / cofta hän itse sanasans todista / et-
tä meidän Rucourem hänelle sangen hywin kelpa-
wat / ja hän nihtä totifest cuulla tahto; Etkem me
nihtä hloncahois / engä Tuulen heittäis / engä myös
epäilis Rucourisam. Näitä taidat sinä hänen eteens
panna ja sanoa: Täsä minä tulen racas Isä ja ru-
coilen en minun omasta ehdostani / en myös omalla
mahdollisudellani / waan sinun Käskhs ja Lupaures
päälle / jotca ei minua pettä eikä walhedella taida.
Joca nyt sitä lupaufta ei usco / sen pitä jällens tie-
tämän Jumalan wihoittanens / niin cuin se joca hän-
dä caickein pahemmin häwäisinyt ja walhetteliar soi-
mannut on.

Ilmain näitä pitä meitä se wiettelemän ja we- Christus o-
petta rucoi-
leman.
tämän Rucoureen / ettei Jumala ole ainoastans kä-
skennyt meidän rucoilla / ja luvannut meidän Rucou-

rem euulla / mutta myös meitä ennättä / ike sanat
 ja muodon meille opetta / ja meidän Suhum pane
 cuinga ja mitä meidän rucoileman pitä. Senpää-
 le että me näkisim cuinga rakast hän anda meidän
 waiwam Sydämeens mennä / engä myös sijtä epäi-
 lis / että meidän Rucourem hänelle kelpa / ja totisest
 cuultux tule. Ja sentähden tosin Isä meidän Rucous
 paljo niizen tån / caicki muut Rucouret / kuin me ike
 ylösajatella taidamme: Sillä nijsä taitais oma tun-
 do aina epäillä ja sanoa: **Minä olen rucoil-**
lut / waan cuca tietä cuinga se hänelle
kelwanne / eli jos minä oikian Rucou-
ren tawan ja muodon osannut olen.
 Sentähden eij taita Maanpäällä yhtän callimbata
 Rucousta löntä / että tällä niin corkiat todisturet o-
 wat / että Jumala sitä sydämmellisest cuule / jonga es-
 destä eij meidän caiken Mailman Rickautta otta-
 man pidäis.

Ja on se myös sentähden niin meidän eteem kir-
 joitettu / että me näkisim ja ajartelisim meidän hä-
 täm ja tarpem / joca meitä aja ja waati ilman lac-
 kamat rucoileman / sillä joca rucoilla tahto / hänen pi-
 tä jotakin edestuuman ja nimittäjän / mitä hän a-
 no / waan jos eij; Niin eij myös sitä Rucouret taita
 cuzutta. Sentähden olem me tändestä syystä caicki
 Munckein ja Darwin Pappain rucouret hyljännet /
 jotca Yötä ja Päiwä izens paljo waiwawat / ulwo-
 wat ja myrisewät / mutta eij yrifän heistä ajatellut /
 huonommangan asian edestä rucoilla. **Ja wait-**

ca caic-

Meidän
 waiwam
 pitä Ru-
 coureen
 meitä waa-
 siman.

ta caieki Seuracunnat ja ne hengelli-
 set Pyhäät Paawilaiset olisit yhteen coo-
 tut / niin heidän täydyis tunnusta /
 ettei he ikänäns yhden Wina pisaran
 edestä Sydämmestäns rucollet ole:
 Sillä eij yrifän heistä ole, aiconut ru-
 coilla / Jumalan Käskyn ja Lupauxen
 tähden / eikä myös oman waiwans ja
 tarpens tähden / waan eij edemmän
 ajattellet (cosca parhain piti toimitettu
 olemä) kuin tehdärens yhtä hywä työ-
 tä / jolla he Jumalalle marawat / niin
 kuin eij he mitän hänelä otta / waan
 ainoastans hänelle anda tahtowat.
 Mutta cusa xri oikia Rucous oleman pitä / siinä
 pitä täysi tosi oleman / että me meidän tuscam ja
 waiwam tunnemme ja sencaldaisen tuscam / joca mei-
 rä waiwa ja waati huutaman ja parcuman. Niin
 silloin käy Rucous ihestäns niincuin sen käymän pitä /
 ettem me opettamista tarwike / cuinga se tehtämän /
 ja custa sydämen halu tuleman pitä.

Farwe rufe
 Rucouren
 wahway ja
 Jumalle
 ser.

Mutta sen hädän ja tarpen kuin meidän ja caiekein
 mielestä oleman pitä / löydät siinä yldäkyllä Isä mei-
 dän Rucouresa / joca myös meille siihen tarpellinen

on/että me siitä meidän tarpem muistaisim/ sitä tutkistelisim ja sydämeen panisim/ ja en olis Laiscat ja hitat rucoileman. Sillä meille on caikille kyllä sitä kuin meildä puuttu/ waan se on cuitengin suurin puuttumus/ ettei nytkän meistä sitä näe/ eikä tunne. Sentähden myös Jumala meildä ano/ että me sitä waiwaa ja tarwetta/ kuin meitä ahdistta/ walitaisim ja edestuoittaissim/ eij sen wuori/ ettei hän sitä tiedäis/ mutta ettäs sydämes sytytäisit sitä ahkerammast ja enämmin anoman/ ja hames liepen uloslewitäisit ja awaisit/ paljo wastan ottaman.

Sentähden pitä meidän izem lapsudesta siihen totuttaman/ että jocainen caiken tarpens edestä kuin hän ainoastans tunde händäns waiwawan nyh myös muiden Ihmisten edestä joiden seas hän on/ jocapäiwä rucoilis/ nyhcuin Saarnamiesten/ Esiwallan/ Rnlänmiestän/ perhen ja muitten edestä: Ja aina (nyhcuin sanottu on) muistutais Jumalalle/ hänen oma Käskhäns ja Lupaukstans ja tiedäis ettei hän sitä tahdo hlöncakoa/ waan hänen rucourens cuulla. Näitä minä sentähden sanon sillä minä mielelläni tahdoisin että näitä cansalle opetettaisin/ että he jälkensä oikein rucoileman oppisit/ ja eij nyh kylmällä sydämellä siihen menis; josta he jocapäiwä tulewat enämmin sopimattomaxi rucoileman/sitä myös Perkele suurest himoize/ ja caikella woimallans siihen autta: Sillä hän kyllä tietä/ cuinga paljon wahingota hän saa/ cosca Rucous oikein edeskän.

Sillä meidän pitä sen tietämän/ että caikki meidän turwam ja warjelluxem on ainoastans Rucouresa. Sillä me olem aiwan heicot Perkelettä/ hänen woimaans ja jouckoans wastan/ jotca izens asetta-

Caickinai-
set tarpeet
pitä Ju-
malalle il-
moitetta-
man.

settawat meitä vastaan / niin että he taitawat meitä mahan lyödä / ja jalcains ala tallata. Sentähden pitä meidän näitä ajatteleman / ja künni tartuman niihin Sota asein / joilla Christitnt pitä warustetut oleman / että he Perkeletta vastaan woisit seisoa. Sillä mingäs luulet tähän asti / niin suuret asiat matcaan saanen / meidän Wibolisten neuwot / edesottamiset / murhat ; ja metelit estänen ja mahan hönien / joidenga cautta Perkele mielei meidän ja Ewangeliiumin opin peräti häwittä ja cadotta ; Jos ei muutamitten Jumalisten Ihmisten Rucous / niin cuin xpi rautainen Muuri meidän puolellam ikens syhen wälin asettanut olis ? Ilmain sitä olisit myös meidän Wibollisem pahota cauhiamman leikin nähnet / cuinga Perkele olis coco Saxon Maan / omasa Weresäns uppottanut. Mutta nyt mahtawat he sitä naura ja pilcata / me tahdomme cuitengin sekä heitä että Perkelettä vastaan ainoastans Rucouyen cautta kyllä wäkewät olla / cosca me Jumalata ahkerast rucoilem / ja en wäsh engä suutu syhen. Sillä cusa ikänäns xpi Jumalinen Christitnt rucoile : Caietiwaldias Taiwallinen Isä / anna cuitengin sinun Tahtos tapahtua : Niin hän corkeudesta wasta : Kacas Poicani / caiyeti se pitä niin tapahtuman / Perfelen ja caiken Mailman mielicarwauderi.

Rucouyen
weima.

Nämäc olcon nyt manauzey ja neuwor sanotut /
että

että me ennen caickia oppiim Rucouren suurna ja callina pitämän/ ja tiedässi me olewan yhden oiktan eroituren/ pitkän Puhon ja Rucouren wälillä aina jotakin ano. Sillä em me milläkän muoto hyljä Rucouria / waan sen kelwottoman myhwinän ja nuri-
nan me hyljämme: Nyncein CHRJstus ihekin pit-
kät puhet laitta ja pois kiellä. Nyt tahdom me Jsa
meidän Rucouren lyhykäisest ja selkiäst ulostoimitta.

Seikemän
anomusta
HERAN
Rucoure-
sa.

**Ja owat näisä Seikemäs Cappales
eli Rucoures / järjestäns käsitetyt caicki meidän
tarpem / jotca meillä alinoma owat / ja cuhin on niin
suuri / että se meitä waatiman pidäis caiken meidän
eliatcam sen edestä rucoileman.**

Ensimmäinen Rucous.

Pyhitetty olcon sinun Nimes.

Tämä on wdhä pimiäst ja eij niin selkiäst ulos-
sanottu / sillä meidän Uitim kielellä pidäis mei-
dän näin sanoman: **Auta ja anna ra-
cas Taiwallinen Jsa / että sinun Ni-
mes ainoastans pyhitettäisin. Mitä-
stä tämä Rucous merkiße / että hänen
Nimens pyhitettäisin? Eikö se endisel-
dä pyhä ole? Wastaus. Ja se on aina
pyhä olemisesans / waan meidän kättämisesäm eij se
ole**

ole pyhä. Sillä Jumalan Nimi on meille annettu/ että me Christityxi tullet ja castetut olemma/ että me Jumalan Lapsixi kututaisiin/ ja meillä ne pyhät Sacramentit olisit/ joiden kautta hän meitä itseens yhdistä/ niin että caicki cuin Jumalan ovat/ ne meidän hywärem tuleman pitä. Täsä on nyt meille se suuri tarwe/ josta meidän tule suurin murhe pitä/ että Jumalan Nimelle hänen Cunnians annetaisiin/ se pyhänä ja corkiana pidetaisiin/ niincuin meidän suurin tawaram ja pyhydem cuin meillä on/ ja että me niincuin hywät Lapses sen edestä rucoilisim/ että hänen Nimens joca muutoin Taiswasa pyhä on/ ja caiketi pyhitetän/ mahdais myös Maanpäällä meidän tykönam caikesa Mailmasa pyhänä olla ja pyhä.

Mutta cuinga se meidän seasam pyhitetän? Wastaus/ cuin selfidimmäst sanoa taitan/ cosca meidän Oppin ja Elämäm Jumalinen ja Christillinen on. Sillä että me täsä Rucouresa Jumalan meidän Isärem kutumme: Niin olemme welwoliset/ caikisa ikem niin pitämän ja käyttämän/ cuin hywäin Lastein tule/ ettei hänelle olis meistä häpiä/ waan ylistös ja cunnia. Mutta nyt hänen nimens meillä/ eli sanoilla eli töillä häwäistän. (Sillä caicki mitä me Maanpäällä teemme/ se tapattu eli sanoilla eli töillä.) Ja niin Ensin/ cosca saarnatan/ opetetän ja puhutan Jumalan Nimen warjon alla/ sitä cuin cuitengin wäärä ja petollinen on/ että hänen Nimens walheita caunistaman ja peittämän pitä. Tämä on nyt se suurin Jumalan Nimen pilca ja häwäistys. Sitten myös/ cosca Jumalan Nimi turhan mainitan/ wannomisell/ Riromisell ja Noitumisella/ ex: Sixi Toisexi myös julkisella pahalla elä-

Cuinga
Jumalan
Nimi py-
hitetän?

Suinga
Jumalan
Nimi
wäärin
käyettän /
sekä sanoil-
la että töil-
lä.

mä ferralla ja töillä/ cosca ne jotca Christityt ja Ju-
malan Cansax cuxutan / owat huorintekiät/ juoma-
rit/ ahnet/ cateet ja panetteliat; Sünd jällens Ju-
malan Nimi meidän tähtem häwäistän. Sillä nijn-
cuin yhden ruumillisen Isän on suuri häpid/ jolla on
hyi häyh ja pahanelkinen Lapsi / joca Sanoilla ja
Töillä händä wastan teke / että hän sentähden hä-
wäistyt ja ylöncahoturi tule. Nijn myös se tule Ju-
malan Nimen häwäistytteri / cosca me jotca Juma-
lan Nimen jälken nimitetyt olemma / ja caickinaiset
hywydet häneldä saanet; Toisin opetamme/ puhum-
me ja elämme/ cuin jumaliset ja taiwalliset Lapses;
että Jumalan cuuleman pitä meistän nijn sanotta-
wan/ ettem me taida olla Jumalan / waan Perke-
len Lapses.

Njns näet / että me juuri sitä tässä
Cappalesa rucoilemma / cuin Juma-
la Toisesa Käskysä meildä ano: Ni-
mittäin / ettem me hänen Nimens
turhan lausuis / kiromisella / wanno-
misell / walhell ja petorella / &c. Mut-
ta hywin sen käyttäisim / Jumalan
Kijtores ja cunniari. Sillä se joca ikänäns
Jumalan Nime jongun synnin peitteri turhaan mai-
nize / hän häwäise / saastutta ja turmele tämän py-
hän Nimen / eij toisin / cuin muinan Kirko cuxuttin
saastuteturi / cosca jocu murha eli muu cauhia työ sij-
nä teh-

nä tehty oli/ eli myös/ koska joku pyhä cappale/ kuin
 ikestantäns pyhä on/ wäärin känttämisellä saastuteturi
 tule. Sentähden on tämä Cappale selkiä/ koska sa-
 nat oikein nimmärretän/ niin että pyhittä/
 on niin palio/ kuin meidän tawallam
 ylistä/ kiittä ja cunnioitta/ sekä sanoil-
 la että toilla.

Esako nyt täsä cuinga suurest tarpeellinen on tä-
 mä Kucous/ sillä että me näemme/ cuinga Mailma
 on täynnä laheocundia / ja wääriä opettaita / joca
 caicki sen pyhän Nimen peitten ja warjon alla edes-
 tuowat Perkelen oppia: Meidän pitä siis tändestä
 syystä/ ilmain lackamat huutaman ja parcuman wa-
 stan caickia nihtä/ jotca sekä wäärin opettowat ja u-
 scowat/ niin myös caickia sitä kuin Ewangeliumia ja
 sitä puhdasta Oppia waiwata / wainoa ja alaspaina
 tahto. Niincuin Dawin Piispat/ Tyrannit ja caicki
 petolliset ja wieckat Opettajat. Niin myös ise edes-
 stäm / joilla Jumalan Sana on/ mutta en me ole
 khtolliset sen edestä/ engä myös senjälken elä / niin-
 cuin meidän tulis. Coscas nyt näitä Sndämmeestäs
 rucoilet/ niins taidat senpäälle wahwa olla / että se
 Jumalalle kelpa. Sillä ei hän mitäkän
 mielemmän cuule/ kuin sitä että hä-
 nen cunnians ja ylistörens ennen ja
 ylihen caickia käwis / ja hänen sanans

Tämän a-
 nomisen
 tarpeellisuus.

puhast opetettaisin/ callisna ja corfi-
ana pidettäisin.

Toinen Rucous.

Lähestulcon sinun Baldacundas.

Uncuin me ensimeises Cappales olemma rucoil-
let sitä / cuin Jumalan cunniaan ja Nimeen
tule / että Jumala sen estäis / ettei Mailma
hänen Nimens wariolla walhettans ja pahuttans
peittäis ja caunistais / waan sen selkiänä ja pyhänä pi-
däis sekä opisa että elämästä / että hän meidän cauttam
kijete tyx ja cunnioitetuxi tulis. Nyn täsäkin rucoilema;
että myös hänen Baldacundans lä-
hestyis. Mutta nyncuin Jumalan Nimi on itse-
stänns pyhä ja me cuitengin rucoilem / että se olis
meidän tykönäim pyhä: Nyn myös tule Jumalan
Waldacunda itsestänns / ilman meidän rucoustam /
cuitengin rucoilem me että se tulis meiden tygöm-
me / se on / meidän seasam ja tykönäim olis / että me-
kin olisim xpi osa niistä / joiden seas Jumalan Nimi
pyhiterän / ja hänen Waldacundans menesty. Mut-
ta miä Jumalan Waldacunda cuhutan? wastaus.
Eh miäpä muuxi / waan cuin Uscontunnustores
cuulimma / että Jumala on lähettänyt Poicans
JEsuren & Hristuren meidän HER-
ram / Mailmaan / että hänen piti meitä wa-
pah-

Mitä on
Jumalan
Walda-
cunda.

pahataman Pertelen wallasta / ja izens tygö johdataman / ja halliseman / nyñcuin nyri wanhurscauden / elämän ja autuuden Cuningas / Synidiä cuolemata ja paha omatundo wastan: jota warten hän on myös andanut Pyhän Hengen / joca meille nyhtä ilmoitais / pyhän sanans / ja woimans cautta / meitä uscosa nlösvalaisis ja wahwistais. Sentähden rucoilem me nyt täsä ensist / että caicki mitä Christus on meille ansainnut ja saanut / olis meisä woimallinen / että hänen Nimens / pyhitettäisin / Jumalan pyhän sanan / ja Jumalisen ja Christilisen elämän cautta; että sekä me jotca sen saanet olemma / mahdaisim synä wahwana pyshä / ja jocapäiwä castwa / ja että se muildakin Jhmisildä kilwoitellen wastan otetaisin / ja woimallifest Mailman läpise kätwis / että monda tulis armon Waldacundaan / ja Lunasturest osalliser / ja Pyhän Hengen cautta hänen tygöns johdateturi / että me nyñ caicki nyñä tämän Cuningan nyt alyetus Waldacunnasa hancackifest pyshisimme.

Sillä Jumalan Waldacunda tu-
le cabdella tawalla meidän tygöm. En-
sin täsä mailmas ajalifest / Sanan ja
Uscan cautta: Sitten / hancackifest /
ilmestyren cautta. Nyt me rucoilemme näi-
tä molembita / että se myös nyhdengin tygö tulis /
jotca ei vielä synä ole ja meidän tygömme / jotca
sen jo saanet olemma jocapäiwäisen enänemisen ja
wahwisturen cautta / ja wasta hancackises elämäs.

Nämät caicki otwat niin paljo sanotut. **Kacas**
Zaiwallinen Isä/ me rucoilem sinua/
 anna meille ensin/ sinun Sanas/ että
 Evangeliumi puhtast ja selkiäst mail-
 mas opetettaisin. Sitälkin että se
 myös Uscon cautta wastanoteturi tu-
 lis/ meisä waicuttais ja eläis / ja niin
 sinun Waldacundas/ meidän seasam
 wahwana pysyis / sanan ja Pyhän
 Hengen woiman cautta: Ja Perfe-
 len Waldacunda cufistettaisin/ ettei
 hän yhtäkän oikeutta eikä walda mei-
 dän yligem sais/ siehen asti kuin seperä-
 ti ulosjuuritetan/ kuin Syndi/ cuolema
 ja Helwetti cadotetan/ että me saisim-
 me täydellises wanhurscaudes ja au-
 tuudesa elä.

Jumala
 anda Zai-
 wallisen
 hywyden.

Näistä caickista sinä näet/ ettem me tässä rucoi-
 le Reiwän pala/ eli jotain muuta ajalista ja catowai-
 sta cappaletta. Waan kancuickista sanomatoinda ta-
 swarata/ ja caickia mitä Jumalalle on / joca on pal-
 jo suurempi ja corckjambi/ kuin että jocu Ihminen
 roh

rohkenis sitä rucoilla/ jos ei Jumala itse sitä rucoi-
 leman käskennyt olis. Mutta että hän on Jumala/
 ja tosin caicivaldias/ tahto hän myös sen cunnian/
 että hän paljo enämän ja runsammast anda / cuin
 jocu hänen mielestän ajatella ja käsittä taita / niin
 cuin nxi hancaicinen ja puuttumatoim lähde / joca
 jota enemmän cuin se ulosjuore ja nližen cuohu/ sitä
 enemmän se itsestän ulosanda. Eij myös Jumala
 mitäkän niin suurest meildä ano/ cuin että me paljo
 ja suuria lahjoja häneldä rucoilisim; Ja sitä wa-
 stan/ wihastu meille cosca emme turwallisest häneldä
 ano ja rucoile.

Sillä niincuin cosca ricas ja woimallinen Kei-
 sari kästis jongun kōnhän Kerialdisen rucoilla mitä
 ikänäns hänen mielens tekis ja olis walmis andaman
 hänelle suuria Kuningallisia Lahjoja / ja se taitama-
 toim ei muuta anois cuin wāhän Liendä rnyptätrens/
 eikö se olis pidettäwä hocarin ja keltwottoman Gh-
 misen edestä / joca Keisarin Majestetin Käskystä pilaa
 tekis/ eikä olis mahdolinen Keisarin eteen tuleman.

Niin myös se tule Jumalalle suurex häwäistys-
 rex ja pilcari/ cosca me / joille hän niin paljo sano-
 matoimda hnyhttä tarize ja lupa/ sen nlencahomme/
 eli en usco sitä saawamme/ ja tustin aiwoimme nhtä
 leiwän pala häneldä ano ja rucoilla. Tähän on caic-
 ki sen häpiällisen epäuscon syh/ joca ei niin paljo hy-
 wä taida Jumalalda toiwō / että hän luulis hänen
 wāgans ratwiketwan / cuinga siis hänen pidäis niitä
 hancaicisia lahjoja epäilemätä Jumalalda odotta-
 man? Sentähden pitä meidän sitä wāstan ihem
 warustaman/ ja tätä ensist rucoileman / niin me kyl-
 lä myös caicki muut runsast saamme/ niincuin Chri-
 stus

Jumalan
 häwäistys
 on se/ cuin
 ei suuria
 korkeita a-
 stoita ano.

stus itse opetta: **Erkät ensin Jumalan
Waldacunda / ja niin caieki nämät
teille annetan.** Sillä cuinga pidäis hänen sal-
diman meildä nñtä ajallisia puuttutwan / cosca hän
ñancaiekkisia ja catomattomia luvannut on.

Rucoures
pitä hywä
idrejsitys pi-
dentämän.

Colmas Rucous.

**Olcon sinun tahtos / niin maasa/
cuin Taiwasa.**

Tuhän asti olem me rucoillet / että hänen Ni-
mens meildä pyhitettäisin / niin myös että hä-
nen Waldacundans meidän ññkönäm menesthis ;
Joisa cahdesa on caieki käsitetty / mitä Jumalan cun-
niaan ja meidän autuuteen tule / niin että me Ju-
malan caiken hänen rickaudens cansa / omarem saam-
me. Mutta täsä tule meille jäl lens toinen erino-
mainen suuri tarwe / että me Jumalan ynnä sencal-
daisen rickauden cansa / wahwana kñnni pidäisimme /
ja en meitäm milläin tawalla sijtä eroitta annais.
Sillä ññncuin yhdes hywin asetetus Waldacunnasa
pitä oleman / etj ainoastans ne jotca sitä rakenda-
wat ja hywin hallikewat / mutta myös ne jotca sitä
warjelewat / Linnoilla ja Muureilla sen turwawat.
Niin myös täsä / waicka me caickein suurinda tar-
wetta rucoillet olemma / nimittäin Ewangeliiumita /
Useo ja Pyhä Henge / joca meitä hallikis / Perkele-
wallast wapahdais / niin meidän pitä myös rucoile-
man /

Sangen
earpellinen
on rucoilla
Jumalan
Nimen
cunniata
ja walda-
cunda.

man/että hän annais Tahtons ta-
pahuu. Sillä se käwis ihmellifest / jos meidän
sijnä pyshmän pidäis / että meidän tähty monda ah-
distusta ja waiwa sentähden kärsiä / caikilda niüda cuin
pyhtäwät niitä cahra edellistä cappaletta estä ja hlös-
alaisin heittä.

Sillä ei hrikän usco cuinga Perkele caiken woi-
man cansa izens sitä wastan asetta / joca ei woi kärsiä /
että jocu oikein opetais ja uscois / ja se on hänelle
aitwan carwas ja cackera / että hänen pitä näkemän
hänen walhens ja cahbian oppins ilmoitettawan / jo-
ta hän sillä caunilla Jumalan Nimen warjolla peit-
tänyt on / izens häpiän cansa seisowan / niin myös
Ihmisten Sydämmist ulosajettawan / ja sencaltaisen
langemisen cansa Waldacundans wähetdwan. Sen-
tähden kilu ja kiucuike / niincuin hri wihainen ja tui-
ma Wibollinen / caikella wäelläns ja woimallans iz-
zens lühtä niiden tygö / jotca hänen allans owat / ja
otta caiken joucons Mailman ja meidän oman libam
awuyens. Sillä meidän Libam on ihestäns laisca /
ja pahuteen sowelias / waicka me olemma Jumalan
Sanan wastan ottanet / ja uscomme. Mutta Ma-
ilma on ilkiä ja paha / joca hänen caikell tawalla mei-
dän päällem hntyttä / ja ala puhalda ja wiritta / et-
tä hän meitä estäis / tacaperin temmais / maahan
löis / ja jällens waldans sais. Tämä on caicki hä-
nen tahtons / mielens ja ajatuyens / senjälkin Nöitä
ja Päiwa seiso / ja ei hrtäkän Silmän räpähstä le-
pä / caicki juonens / wieckaudens / tietons ja taitons
sijhen pane / cuin hän ikänäns hlösajatella taita.

Perkele /
Mailma ja
meidän o-
ma libam
owat Ju-
malan rah-
toa wastan.

Sentähden pitä meidän sen wahwana pitämän / jos me tahdom Christityt olla / että me Perfelen ynnä caickein hänen Engelittens cansa / ja Wailman meidän wiholliserem saamme / jotca meitä caikella onnettomudella ja Sydämmen tiwulla waiwat. Silälä cusa ikänäns Jumalan sana saarnatan / wastan otetan eli uscotan / ja Hedelmän canda: Sielä eij myös pidä sen hywän ja pyhän Kristin pois oleman. Eij myös kengän mahda ajatella / että hänelle pidäis oleman Rauha; Mutta caicki mitä ikänäns hänellä Waapäällä on / aldir andaman / Cunnians / Huonens ja Taloins / Waimons ja Lapsens / Ruumin ja Hengens. Tämä on meidän Liham ja wanhan Adamin mielestä aiwan rascas: Cuitengin pitä meidän wahwana wastan seisoman / ja kärsiwällisest kärsimän / waicka cuinga meitä waiwatan / ja andaman mennä sen cuin meildä pois otetan.

Sentähden tosin / on tässä näh suuri tarwe cuin muisakin cappaleisa / että me rucoilemme ja sanomme lackamat: **D** hywä Isä / tapahetucon sinun Tahtos / eij Perfelen / eikä meidän Bihamiestem / eikä yhdengän niiden / jotca sinun sanas wainowat ja alaspainawat / eli sinun Baldacundaas estä tahtowat. Anna myös meille / että mitä ikänäns meidän päällem senwuori tule / kärsiwällisest
 kärs

Tämän
Rucouxen
Summa.

färsiä ja woitta/ettei meidän waiwai-
nen Eiham heickoudest ja laiscudesta
myöden annais ja pois langeis.

Tako / näin on meille juuri nykertaisest näisä
Colmesa Cappalesa se tarwe kuin Jumalan puolen
tule / cuitengin caicki meidän tähtem. Sillä se
tule ainoastans meidän hywärem /
kuin me rucoilemma / nimittäin (nyhneuin sa-
nottu on) että se myös meisä tapahduis /
joca muutoin ilman meitä tapahtumä
pitä.

Sillä nyhneuin myös ilmain meidän Ru-
coustam hänen Nimens pyhitetyr tule / ja hänen Wal-
dacundans tuleman pitä / nyh myös Jumalan Tah-
to tapahtu ja läpihen tunge / waicka Pertele caiken
jouckons cansa sitä wastan soti / wihastu ja kiucuisse / ja
caikella ahkerudella pyhntä Ewägeliumia peräti ulosjuu-
ritta. Mutta itse tähtem pitä meidän rucoileman /
että hänen Tahtrons myös meidän seasam sencaltai-
sta hänen kiuekuans wastan / ilmain esiettä edeskä-
wis / ja caicki heidän ajaturens tyhjään ja huckaan
raukeisit / ja me caickia waino ja wäkiwalda wastan
lujana pyshisimme: Sencaldaisen Jumalan Tah-
don myös meille kelwata annaisim.

Tämän caltaisen Rucouren pitä
nyt aina meidän tukem ja warjellurem

oleman / joca tacaperin aja ja maahan
 lyö / caicki mitä Perkele / Pawin Pi-
 spat / Tyrannit ja wäärät opettajat /
 meidän Swangeliumita wastan ca-
 waluxella etensottawat. Anna hei-
 dän caickein yhteen wiastua ja para-
 stans coetella / neuwo pitä ja päättä /
 cuinga he meitä alaspaina ja ulosjuu-
 ritta tahtowat / että heidän tahtons ja
 neuwons edeskäwis ja seisowa olis :
 Sitä wastan pitä yri eli cari Christit-
 tyä tällä Kucouxella wahwistetut ole-
 man meidän edesäm wahwan Muu-
 rin / jota wastan he juorewat ja taca-
 perin maahan langewat. Tämä lohdu-
 tus ja kerscaus on meille / että Perkele ja caickein
 meidän wihamiestem tahto ja neuwo pitä ala kän-
 män ja tyhjät tuleman / waicka cuinga hlpiaxi surut-
 tomari ja woimallisey he izens rundingit. Sillä jos
 eij heidän tahtons särjetäis ja estetäis / niin eij tai-
 dais Jumalan Waldacunda olla Maanpäällä / eikä
 hänen Nimens pyhitettä.

Nelijäs

Neljäs Rucous.

Anna meille tänäpäin meidän joca-
päiväinen Leipäm.

Lissa me muistamme meidän Leipä Coriam /
Ruumin ja ajallisen Elämän tarvetta / ja on
tämä lyhykäinen ja yrkertainen Sana / mutta
paljo sisälläns pitää. Sillä cuins jocapäi-
wäisen Leiwän nimität ja sitä rucoi-
let / siinä myös siinä caickia anot /
mitä jocapäiwäiseen Leipään tule /
ja sitä wastan jällens rucoilet caickia niitä wastan
cum sen estä taidaisit. Sentähden pitää sinun täsä
ajatukses hytwiin uloslewittämän ja eij seifattaman
Taikina Caucalon eli Leiwän Uunin tygö / mutta
myös andaman mennä lewiän Redon päälle / ja a-
swaralle Maalle / joca meille jocapäiwäisen ja caicki-
naisen Leiwän Elatuksen ja Kawinnon canda ja jaca;
Sillä jos eij Jumala annais Maan caswa / hytwästifus-
nais / hlöspidäis ja warjelis sitä / niin em me co-
scan leiwottua Leipä ottais Uunista eli Päkistä / eij
myös mitäkän olis Pöhdän tykönä isturville eteen-
panemista.

Ja että me sen lyhykäisest sanoisimme / niin
tahto tämä Rucous sisälläns pitää caic-
ki mitä ifänäns tähän Elämään täsä

Mitä joca
päiväinen
Leipä on?

Nimitätin
caicki tä-
män Elä-
män sa-
we.

Mailmasa tule / jonga tähden ainoastans me jocapäiwäistä Leipä tarwisē. Nyt ei ole sinä wielä kyllä tähän Elämään / että me hywin edescahom meidän Ruumillem hänen rawindons ja werhons / ja muut tarpens; Waan myös että me nyiden Ihmisten seas / joidenga cansakänmises me elämme ja olemme / jocapäiwäissis toimituris / caupoisa ja caickinaissis menois / Rauhas ja lewos edestulissimme. Ja yhdes Summas caiki mitä sekä Coto että Knlän menoon / eli huonelliseen ja yhteiseen toimitukseen / ja myös Waldacunnan hallitukseen tule; Sillä cusa nämät cari / Huonen ja yhteinen hallitus estetyri tulewat / nyh ettei ne nyh edeskän / cuin heidän pidäis känmän / sinä myös Elämän tarwe ja rawindo on estetty / että se peräti pois puuttu. Ja on se kyllä caickein tarpellisin rucoilla / mailmallisen Eskwallan ja hallituksen edestä / nyhncuusen / jonga cautta Jumala meille enimmäst jocapäiwäisen Leitwän ja caicki tämän Elämän tarpet hlöspitä. Sillä waicka me caicki lahjat Jumalalda nydäkylä saanet olisim / nyh em me cuitengan mitän nyistä pitä taidais / em myös nyistä ilmain waarata hywällä mielellä nautita / jos ei hän meille nyhä pyshwäistä ja rauhallista hallitusta annais. Sillä cusa rauhattomus / Rytä ja Sota on / sinä on myös jocapäiwäinen Leipä poisotettu / eli wähimmäyritin estetty.

Mikä Cuningan eli jongu rauhinnan oikia Kilpi on.

Sentähden pidäis isecungin hywän ja Christilisen Ruhtinan Kilpeen paremmin Leitwän cusa pandedaman / cuin Lejonin / eli jocu Cranzi ruohoista eli cuckaisista / eli myös Rahaan ja Myntijn lyötämän

Leiwän muoto/ cuin jocu muu cuswa/ sillä muistuttaa
 sekä izellens että alemäisillens/ että meille heidän wir-
 cans cautta on warjellus/ suojellus ja rauha/ ja paissi
 heitä em me saisi rauhallisest nautita meidän Leipääm/
 engä sitä tallella pitä. Tonga tähden he myös o-
 wat mahdoliset caiken cunnian saaman/ ja että me
 hywällä mielellä sen heille annamme/ cuin meidän
 tule ja me taidamme/ niñcuin niñlle/ joiden cautta
 me caicki mitä meillä on/ saame rauhass ia lewosa nau-
 tita/ muutoin emme yhtä cuusinaistacan pitä saiss.
 Niñ myös tule meidän rucoilla heidän edestäns/ että
 Jumala sitä enämän sunausta tahdois heidän caut-
 tans meille anda.

Ja näin on lyhykäisest osotettu cuinga lewiäldä
 tämä Rucous ulottu caickinaiss asiois ja menoissa
 Maan päällä josta jocu pitkät rucouyet tehdä tai
 daissi/ ja monein sanain cansa ylösluetella caicki ne
 cappalet/ cuin tähän tulewat/ nimittäin/ että me
 rucoilemme/ että Jumala annais meille/ Ruan ja
 Tuoman/ waattet/ Codon ja Cartenon/ Ruumin ter-
 wenden/ Laihon Maasta ja Pellosta runsan castwon
 cansa edes tuottais/ ja menestnä annais: Sitälikin
 auttais meitä cotonam oikein huonetta edesseisoman/
 annais Jumalisen Waimon/ hywät Lapsset/ uscollis-
 sen Perhen/ ja ne terwenä pidäis/ caicki meidän
 tñöm ja toimituxem annais toimeen ja talden tulla/
 sois myös meille uscollisia Khlänmiehiä/ hywiä ystä-
 witä ja muita sencaldaisia. Niñ myös Keisarille/
 Cuningoille ja caikille Säädhille/ erinomaisest mei-
 dän Maan Ruhtinalle/ caikille Neuwon andaille/
 Päämiehille ja Käskyläisille/ lahjotais Wiisauden/mie-
 huden ja hywän Onnen hywin hallikeman/ Turckia ja
 caic:

Tämän
 Rucouyen
 Summa.

caickia Bihollista vastaan woiton saattian/ Ulimmaksi ja yhteisell Cansalle cuuliaisuden/ rauhan sovinnon ja ykmielishden/ toinen toisens cansa elä/ ja jäl lens warjelis meitä caickinaisest waarast ja wahingosta/ Elämän ja Rauvinnon puolesta/ waarallisist Ilmoista/ Rakeista/ Tulipaloista/ Wedenpaisumisista/ Myrkystä/ Rutoista/ Eländein taudeista/ Sodasta/ Berenwuodaturesta/ Callista ajasta/ wahingollisist Pedoista/ pahoist Ihmisistä/ ja muista senealdaisist. Gotca caicki tarpelliset owat yrikertaisille usein ja wisusti muistutetta/ että nämät ja muut senealdaiset Jumalalda annetan/ ja meidän nihtä Jumalalda rucoileman pitä.

Mutta tämä Rucous on erinomaisest asetettu meidän suurinda ja Pääwihamiestäm Perkelettä vastaan; Sillä caicki hänen ajaturens ja himons on siinä/ että hän meildä pois ottais ja estäis caicki mitä ikänäns me Jumalalda saanet olemma. Ja etj hän tydy siihen/ että hän sen hengellisen Hallituren estetyr ja hajoteturi sais/ jolla hän meidän Sielum walhellans wiettelis ja haldung sais/ mutta myös caickella ahkerudella pyhtä estä ja torju ettei yhtäkän cunniallista ja rauhallista hallitusta olis maanpäällä. Sentähden ylöskehoitta hän niin paljo rühta/ capinata/ Murha/ meteli ja sotia/ niin myös waaralissa ilmoja ja rakeita turmeleman Naan castwo ja elämittä ja teke ilman myrkyliseri/ &c. Yhdes Summas/ se on hänelle suurex mielen carwaudexi/ että jollain Ihmisellä on xri pala Leipä Jumalalda ja sitä rauhas nauritje/ ja jos se olis hänen wallasans/ ja etj meidän Rucourem/ jälkin Jumalan/ händä estäis/ niin tosin/ etj meidän pellosam yhtäkän Oyen cortta sei.

Perkele e-
stä meildä
jocapäiwäi
wäistä lei-
pää/ ja
caickinais-
sta Juma-
lan lahja.

seisowata olis/ eij myös huonesam cuusinaista Raha/
eikä myös nyhtä hetkekän salleis meitä eläwän/ erino-
maifest nyhtä/ joilla Jumalan Sana on/ ja mielelläns
tahtowat oikiat Ehriftityt olla.

Caços näin tahto Jumala meille nähttä / cuin-
ga hän caikista meidän tarpeistam ja ahdistuistam
wurhen pitä/ ja cuinga uscollifest hän meidän ajalli-
sengin Rawindom edescako. Ja waicka hän tämän
runfast anda Jumalattomillekin ja häjyn elkisill Ih-
misille ja he ylöspitä/ nyh hän cuitengin tahto/ että me
sitä häheldä rucoilisim/ ja että me sitä tundisim hä-
nen Kädestäns caicki saawamme/ ja sitä hänen Isäl-
lisen hywydens meidän cohtam tundisim. Sillä jos
hän Kästens poisotta/ nyh eij se taida menestnä eikä
pysywäinen olla / nyhcuin me jocapäiwä näemme ja
todexi löydämme. Sillä cuinga suuri waiwaisuus nyt
on Mailmas / ainoastans sen petollisen ja wäärän
Wyndin cansa/ nyh myös rastiis ulostecoin corotu-
rissa / ja Cauppa caluin myymisessä ja wircain töisä/
jolla moni oman pahan himons jälken könhä Cansa
ahdistä/ ja heidän jocapäiwäisen Leipäns wähendä/
jota meidän tosin kärsimän pitä. Mutta he mah-
twat isjäns caçoa / ettei he tätä nyhteistä Rucousta
poismista ja cadota / ahkeran waarin pitäden / ettei

tämä osa **Isä meidän Rucoesta**

jocuscus käwis heitä wa-
stoin.

Jumala
murhen pi-
tä meidän
ajallifest
E-
lämästäm.

Wides Rucous.

Anna meille meidän Syndim andexi / niincuin me annamme meidän welollistem.

Ei yhtä-
tän ole tässä
Mailmas
cuin ei
Syndiä
tee.

Tämä Cappale on meidän Elämän wihelijäisydestä ja surkeudesta. Joca waicka meillä on Jumalan Sana / sen uscomme / hänen tahtons teemme / karsimme / ja hänen lahjoistans ja hywästi-
siunaurestans izem ratwizem / ei cuitengan ole ilman synnitä / niin että me jocopäiwä langem / ja sen oikian määrän ylise kähmme / niin cauwain cuin me Mailmas Ihmisten seasa elämme / joca meille paljo wäärnyttä tekewät / ja andawat synn ja tilan karsimättömyteen / wihaan / costoon ja muuhun sencaldaiseen. Vielä sittengin on Perkele meidän tacanam / joca meitä caikelda curilda ahdistista ja waitwa / ja niin cuin cuulttu on / niistä edellisiä Cappaleita wastan sotti / että se on mahdotoin / sencaldaisis alinomaisis Campaurisa aina lujana seisoo.

Jocainen
tarwige
syndein an-
dexsaami-
sta.

Sentähden on jällens tässä suuri tarwe cuin meitä rucoileman aja ja waati / ja sanoman: **Ka-
cas Isä andex anna meille meidän
Syndim.** Ei niin / ettei hän myös ilman ja ennen meidän Rucoustam syndejä meille andex annais. Sillä hän on Ewangeliumin meille lahjoittanut / josa ei mitän muuta ole / cuin sula andex andamus / Iho ennen cuin me sitä rucoilimma / eli ennen

nen cuin se kertacan meidän mielem tullut on: Waan
 sentuori pitä meidän rucoileman / että me sencal-
 daisen anderandamisen tundiſim ja waſtan ottaſim.
 Sillä että meidän Liham / josa me jocapäiwa eläm-
 me / on sencaltainen luonnostans / ettei hän uſco Ju-
 malata / eikä häneen turwa / on aina häniſä himoiſa
 ja haluiſa / niin että me jocapäiwa ſanoilla ja töillä /
 tekemiſellä ja poisjättämiſellä Syndiä teemme / josta
 omatundo lewottomax tule / niin että hän Jumalan
 wiha ja armottomutta pelkä / ja niin Ewangeliumin
 lohduksen ja uſcalluxen poiscadotta ; Niin on ſan-
 gen tarPELLINEN että ilmain laekamata tähän alinomati
 juoſtaſin Lohdustoſta ſaaman / jolla me omantunnon
 jälleſ ojennaiſim ja hloſauttaſim.

Mutta tämän ſijhen ſopiman pitä / että Juma-
 la meidän Syndammen hlypenden alaspainais ja nöy-
 ryndes pidaſ / ſillä hän on ikellens ſen cunnian ſääſtä-
 nyt / että jos jocu oman hlyryndens tähden ikellens kel-
 pais / ja ſitä rohkiſt öyckäis / ja muita hlyncakhois / että
 hän ižiäns cahois / ja tämän Rucouren Silmäins eteen
 aſetaſ / niin ſe tapahtu / että hän cohra löyhtä ikens eij
 enſingän muita paremman olewan : Sillä caickein
 meidän pitä Jumalan edes Sulat maahan langetta-
 man / ja iloiſeman että me Syndein ander ſaamiſe-
 ſtä öſallifer tulemme : Utkön myöſ nyrikän ajatelco
 niincauſwan cuin hän täällä elä / niin cauwas tule-
 wans / ettei hän Syndein anderandamuſta tarwike.

Yhdes Summas : Jos eij Jumala ilmain
 laekamat anderannais / niin me olt-
 ſimme hucas.

Eij ten-
 gän ſaa hly-
 peillä hy-
 wydeſtäns.

Tämän
 Rucouren
 Summa.

Sentähden on nyt se tämän Rucouren hymmärens / ettei Jumala tahdo cahoa meidän syndeim puolen / eikä meille soimata sitä kuin me jocapäiwä ansaimem / waan teke meidän cansam armons jälkin / andaden Syndim andexi / niñcuin hän luvannut on / ja niñ lahjoitta meille iloisen ja pelkämättömän oman tunnon / hänen edesäns seisoman ja rucoileman. Sillä kuin eij meidän Sydämem ole Jumalan mielen jälkin / eikä ole senealtaista uscallusta ja turwa hänen tygöns / niñ eij se ikänäns rohkene häneldä mitään rucoilla: Mutta senealtainen uscallus ja iloinen Sydän eij taida mualda tulla / waan siitä / että hän totifest tietä / Synnit hänellens andexannetut olewan.

Mutta tämän Rucouren tygö owat tarpelliset ja cuitengin lohdulliset sanat lisätnt kuin owat:

Niñcuin me andexiannamme meidän welollistem. Hän on sen luvannut

meille että meidän pitä oleman hywäsä turwasa / että caieki synnit owat meille andex annetut. Waan cuitengin niñ / että me myös meidän Lähimmäiselle andexannamme. Sillä niñcuin me jocapäiwä meidän synneilläm Jumalan mielen ricomme / ja hän cuitengin caieki armostans andexanda. Niñ pitä myös meidän Lähimmäiselle joca meille wahingota / wäärnttä ja wäkiwalda teke / petoxella ja wieckaudella elä / ic. Usein andexandaman. **JOS et sinä tahdo andexanda Lähimmäiselles / niñ ajattele / ettei myös Juma-**

la si

Meidän
pitä andex-
andaman /
jos Juma-
la meille
andexan-
da.

la sinulle anderanna. Mutta jos si-
 nã hywällä sydämellä / anderannat Quin me
 ähimmäi-
 sellem an-
 dexannam-
 me/ wah-
 wista Ju-
 malan an-
 dexanda-
 misesta.
 muille / niijn on sinulle se lohdufos /
 ja turwa että sinulengin **Taiwasa to-
 tifest** anderannetan. Eij cuitengan sinun
 anderandamises tähden/ sillä hän teke sen wapasta
 ehdoftans / ja sulasta armostans että hän sen luwan-
 nut on/ niincuin **Evangelium** opetta waan että hän
 täsä meitä wahwax ja turwallisex tekis/ niincuin yh-
 dellä wißillä merkillä/ joca hänen lupauzens tygö
 pandu on/ cuin tämän Rucouren cansa yhten sopi /
Lucan tykönä/ 6. Luusa/ anderandacat/ niijn
teille anderannetan. Sentähden myös
CHRISTUS cohta **Isä** meidän Rucouren
 jälken nämät sanat kertoi/ **Matth. 6.** sanoden:
Jos te anderannat Ihmisille heidän
ricourens / niijn myös teidän Taiwal-
linen Isän anda teille ander/ 2c.

Sentähden on tähän rucoureen / sencaltainen
 mercki tygö pandu / että cosca me rucoilemme / hän
 muistutais meille hänen lupauzens / ja me näin ajat-
 telisim: **Kacas Isä / senwuori tulen mi-**
nã ja rucoilen sinua / että minulle
anderi annaisit / eij niijn että minã

töilläni sitä woisin ansaita / waan että
 sinä sen luvannut olet ja niincuin lu-
 jalla Sinetillä sen wahwistanut / että
 minä niin wahwa sen päälle olisin /
 cuin sinä ike minun olisit ripittä-
 nyt. Sillä niin paljo / cuin Caste
 ja Sacramenti / ulconaisex merkit
 asetettu / teke / niin paljo myös woi tä-
 mä merkki wahwista ja ilahutta
 meidän omatundoam. Ja sentähden caic-
 kein muiden eteen asetettu / että me tätä joca hekki
 saame nautita / sinä ikem harjoitta / joca meidän
 tykönäm aina oleman pitä.

Cuudes Rucous.

Ja älä johdata meitä Riisauheen.

Uyt olemme me yldäknylläisest cuulla saanet /
 cuinga paljo waiwa ja thötä sinä on / että me
 caickia niitä cuin me rucoilemme / pidäsim / ja
 niissä wahwana pyshisimme / joca cuitengin tustin ta-
 pahtua taita / ettem me lange ja horjahdu. Ja wiac-
 ka me anderandamisen ja hywän omantunnon saa-
 net ja synnistäm peräti wapahdetut olemma / cuiten-
 gin meidän Elämäm cansa niin on / että jocu tä-

näpän

näpän seiso ja huomena siitä lange.

Sentähden pitä meidän jällens rucoileman / että waicka me olisim wanhurscauden saanet / ja hywällä omalla tunnolla Jumalan edesä seisoišime / ettei hän annais meidän tacaperin langeta / eikä kiusausten tustisä poispoiketa. Mutta Kiusaus eli (nyhncuin Saralaiset sen muinan cukunet owat) käändämys / on Col-
 minainen / nimittäin / **Lihan / Mailman ja** Kiusaus on colmi-nainen.

Perkelen. Sillä Lihasa me asumme ja sitä swanha Adamia hartioillam cannamme / joca meitä fehoitta haureuteen / laiscuteen / ylönshömiseen ja juomiseen / ahneuteen ja wieckauteen / Lähimmäistämpekkämän. Ja yhdes Summas sanoden / caickinaišijn häähin himoin ja haluin / jotca meisä luonnoštam rippuwat / ja myös fehoiteran muiden Ihmisten seurran / ja pahan esimerkin cautta / cuulemisella ja näkemisellä / jotca usein wiattomangin Sydämmen ha-
 woittawat ja ylöšhynttäwät. 1. Lihan.

Sitte tule Mailma / joca meitä sanoilla ja töil-
 lä pahenda / ja waati meitä wihaan ja kärsimättö-
 myhteen. Yhdes Summas: Eij Mailmasa mitäkän muuta ole / cuin Wiha ja Careus / Waino / Wäki-
 walda ja wäärns / vscottomus / Costo / Kirous / Hä-
 wäisfns / Panettelemus / Ylpens / Tuimus / ylönpal-
 dinen Coreus / turhan Cunnian pyhndö / Kerseaus /
 öyckäns ja Pramius / josa eij nyrikän tahdo alimmai-
 nen olla / waan nližen caickia muita / että he jocal-
 helda nähtäšim. 2. Mailman.

Sitten tule Perkele / joca jocatabolda sisälle pu-
 halda ja fehoitta / mutta erinomaisest hän pyhtä tur-
 mel- 3. Perkelen.

mella nŕtå cuin hengellifin ja omantunnon afioin tu-
lewat/ nimittäin/ että me sekä Jumalan Sanan/ että
hånen thõns peråti Tuulen heittäifin ja ylõncakõis-
fin/ että hån meitä ufcofta/ toivoftha ja rackaudesta
poiseroitais ja fhfåis meitä epäufcon/ turhaan iŕe
påållem luottamifeen/ Sydåmen cangiuteen/ eli epäil-
lyheen/ Jumalan pois kieldåmifeen ja hånwåifthyreen/
ja muihin epäluccifin cauhyõin ja hirmuifin tõihyn.
Nåmåt nyt owat ne paulat ja wercot/ ja tofin/ ne
tulifet nuolet/ joita eiŕ Liha eikä weri/ waan iŕe Per-
tele/ Jhmiften Sydåmyn fangen myrkhyllifefi tarco-
ta ja ambu.

Nåmåt kyllå owat suuret ja rascat waarat ja
kruufuret/ joita jocaikhen Chriftityn candaman pitå/
rascat cuormat kyllå/ jos jocu ainoaftans yhdengin
nåiftå kårfimån pidåis: Senpåälle/ että me tulifim
waadituxi joca hetki rucoileman/ ja Jumalata auxem
huutaman/ nijn cauwain cuin me tåfå wiheliåifef
Elåmåså olemma/ jofa meitä caikilda taboilda lyki-
tån/ fhfitån ja taca ajetan/ ettei Jumala falleis mei-
tå woimattomaxi tulla ja wåfthå/ ja nijn jällehs ta-
caperin langeta fhndyn/ hånpiåån ja epäufcoon. Sil-
lå ilmain fitå on meille mahdotoin/ caickein wåhim-
båtåkin kruufauftha nlihen woitta.

Witå fe
on / ålå
meitå joh-
data Rin-
faureen.

Tåmå nyt eiŕ cufuta johdattami-
ŕex Kruufauheen/ cofca hån meille wåke
ja woima anda/ fitå wåftanŕeiffoa/ ja
eiŕ cuitengan ole Kruufaus peråti pois-
otettu: Sillå eiŕ nrikån ŕaa ilmain Kruufuret ol-
la/ nijn

la / niñcauwan kuin hän Libasa elä / ja Perkeleldä
 ymbäri pñritetty on / jos me tahdom eli ei / niñ
 cui-
 tengin täñty meidän Ruusaria kārñä / ja niñsä aina olla.
 Mutta sitä me rucoilemme / ettem me
 päätä piten niñhin siñalle langeis / ja
 niñsä hukuis.

Sentähden on näiden wälillä suuri eroitus /
 Ruusaria tuta / ja niñhin suostua eli
 mielistyä: caicein meidän ne kyllä tun-
 deman pitä / waicka ei caicein yñdel-
 lä tavalla / waan muutammat enämän
 enämät ja rascamat: niñcuin Nuoret
 erinomaisest ruusatan Liban himoilda /
 sen jälkin ne jotca ikijns tullet ja wan-
 hemmat owat / Mailmalda. Mutta
 ne toiset / jotca Hengellisis asioisa o-
 wat / se on / ne wahwat Christityt ruusa-
 tan Perkeleldä. Mutta sencaldaisten ruusasten
 tundo / jos ne tapahuwat meidän tahtoam wastañ / ja
 me olisim mielelläm niñtä paizi / ei ketäkän wahingoit-
 ta taida. Sillä jos ei niñtä tutais / niñ ei niñtä tait-
 tais Ruusarixi euzutta. Mutta silloin me
 niñhin mielistymme / cosca uijlle sia an-
 netan /

Tuta Ruus-
 sausta ja
 langeta si-
 hen / owat
 erinomai-
 set Cappa-
 let.

netan / ja Ohjat hellitetän / ja eij ca:
fella wäellä eikä rucouxella niistä wa:
stansseisota.

Kiusauret
meidän ei-
ham wa:
staa.

Sentähden tule meidän Christittyn warustet-
tuna olla ja jocopäiwä odotta alinomasia kiusausten
ahdisturia / ettei kengän niin surutoin ja murhetoin
olis / cuin Perkele meistä caucana olis / waan jocata-
holda eteens cakois ja waarin ottais / cuinga hän hä-
nen Nuolians vastaan seisois. Sillä waicka nyt minä o-
hisin puhdas / kärstiwäinen / siwiä ja suloinen / ja myös
wahwas Uscosa seisoin / niin taidais Perkele wielä
samalla hetkellä sencaltaisen Nuolen Sydämmeni
shöstä / niin että minä tustin seisowana pshisin. Sil-
lä hän on sencaldainen Bihamies / joca eij coscan lac-
ka eikä wäsh; että cusa xpi Kiusaus on edesmennyt /
sinä kymmenen wastutista jällens shndy.

Sentähden näin suuresa tuscasa / eij ole yhtän
muuta neuwo ja lohduitusta tähän turwata cuin J-
sä meidän Rucoupeen tarttua / ja sydämmestä Ju-
malan cansa näin puhua: **Kacas Isä / sinä**
olet minun käskennyt rucoileman / sen-
tähden älä salli minua kiusauris sinu-
sta poisluopua.

Niin sinun pitä näkemän ja
iße thösä tundeman / että niiden tähty lacata / wähe-
tä ja mhöden anda / muutoin jos sinä rupet omilla
ajaturillas ja neuwollas sinuas auttaman / niins teet
sen ainoastans pahemmari / ja annat Perkelelle e-
nämman tilan sinuas kiusata; sillä hänellä on Kar-
2.

Eij hän
woiseta o-
malla wä-
ellä.

men Pää / joca cosca hän raon löntä / josta hän sen
sisälle tungis / niñ coco Ruumis estämätä perästä seu-
ra: Mutta Rucous taita hänen carcotta ja poisaja.

Seikemäs ja Wymäinen Rucous.

Mutta päästä meitä pahasta / A-
MEN.

SRecan Kielellä on tämä Rucous näin: Pe-
lasta eli warjele meitä siitä häi-
stä eli pahasta / jotca niñ cuuluwat cuin ne
puhuisit Perfelestä: Niñcuin hän tahdois caicki yh-
dellä sanalla käsittä / niñ että coco tämän Rucoupen
Summa on aserettu wastoin meidän Pääwihamie-
stäm. Sillä hän on se / joca caickia niñtä cuin me
rucoilemme suurella ahkerudella estä pnytä / nimis-
täin / Jumalan ja hänen Nimens cunniata / Juma-
lan Waldacunda ja hänen Tahtoans / jocapäiwäistä
Leipä / Rauha / iloista ja lewollista omatundo / ic.

Perfele
pnytä estä
caickia mi-
tä me ru-
coilemma.

Sentähden me caicki nämät yhteen suljemme ja
sanomme: Kacas Isä / auta cuitengin /
että me pelastettaisin caikesta onnetto-
mudesta. Et myös sitä vähemmin ole tähän
caicki sisälle suljetut / mitä ikänäns pahutta meille
Perfeleen waldacunnasa tapahtua taidais / niñcuin
owat: Waiwaisuus / Häpiä ja Cuolema / ja lyhykäi-
sest sanottu: Caicki meidän ahdisturem / tuscam ja
sydäm-

sydämmem waiwa/ joita täsä Mailmas sangen paljo
ja moninaiset owat. Sillä Perkele joca etj ainoas-
tans ole walhettelia/ waan myös Murhaja/ ilman
lackamata myös seisjo meidän Hengem perän/ ja hi-
mons sammutta/ cosca hän meitä Hengen wahin-
goon saatta taita/ josta myös se tapahru/ että hän
monelda Niscan taitta/ monda taidoldans pois saat-
ta/ muutamita Beteen hucutta/ ja monda siihen
saatta että he igens teloittawat/ ja moneen cauhiaan
ja hirmuliseen langemiseen yllyttä. Sentähden etj
ole meille Maanpäällä yhtäkän muuta neuwo/ waan
että että me aina ja alinommat tätä meidän Pääwi-
hamiestäm wastan rucoilemma. Sillä jos em
me Jumalalda warjellais ja suojel-
lais/ niin em me yhtäkän hetke olisi
hänestä wapaat.

Tästä siinä taas näet cuinga Jumala tahto/ et-
tä händä rucoillaisin nydengin asiain edestä cuin mei-
tä Ruumillisesti waiwaswat/ niin ettei meidän custan
mualda/ cuin ainoastans häneldä/ pitä Apua ekimän
ja toiwoman. Mutta tämän on hän wihmeisexi pan-
nut. Sillä jos me tahdomme/caikesta pahasta war-
jellut ja wapaat olla/ niin pitä hänen Nimens enne-
in caickia / meistä pyhitettämän / hänen Waldacun-
dans meidän tykönam oleman/ ja hänen tahtons ta-
pahuman; Senjälken tahto hän meitä wihmein
caikesta synnistä ja häpiästä wariella/ ja siinä siwusa
caicki ne cuin meille murhen tuottaisit ja wahingol-
listet olisit/ pois estä.

Ja wiedä
caicken pa-
huteen.

Ja näin on Jumala meille juuri lyhykäisest e-
despannut kaikki meidän tuscam ja tarpem/cuin mei-
dän päällem tulla taita / ettei meille tila olis yhtä-
kän estettä eli syhtä edestuuoda Rucousta hyljätäksem.
Mutta siinä Rucouren suurin woima seiso / että me
myös oppisim / **AMEN** sanoman: Se on/eti epäi-
lämän / että meidän Rucourem on totifesti cuultu ja
sen tapahuman pitä/ cuin me rucoillet olemma. Sil-
lä eti täsä ole muuta/ cuin yhden wahwan uscon sa-
na/ josa eti rucoilla epäitiedon päälle/ waan wahwa-
sa tiedosa / ettei Jumala walehtele/ sillä hän on lu-
wannut sen meille anda. **Eusa nyt etj sencal-
daista usco ole/ niijn etj myös siinä oi-
tiata Rucousta olla taida.** Sentähden
on se wahingollinen tapa niille/jotca niijn rucoilewat/
ettei he rohkene sydämeštäns / **AMEN** Rucouren
päälle sanoa/ ja niijn wahwasti päättä / että Jumala
totifesti on Rucouren cuullut/waan owat heidän epäil-
lyksäns / sanoden: **Pidaistkö minun oleman niijn**
rohkian ja kerscaman / että Jumala on minun Ru-
couren cuullut; Sillä minä olen waiwainen Syn-
nen / ic.

AMEN
pitä joca
Rucoureen
sanota-
man / sillä
on palio
woima.

Syy on siihen tämä/ ettei he cako Jumalan lu-
pausta/waan omaim töidens ja mahdollisudens pääl-
le/ jonga cansa he Rucourisans Jumalata pilkawat
ja hänen wahbetteliari soimawat. Josta seura/ ettei
he mitäkän saa/ niincuin **Pnhä Jacob** sano: **Joca**
rucoile/ hän Rucoilcan uscos/ epäile-
33 **mät/**

mät/ sillä joca epäile / on Meren aal-
lon caltainen / joca tuulelda asetan ja
lijcutetan / älkän sencaltainen Ihmi-
nen luulco jotain HErralda saawans.

Caços/ näin suuresa arwosa on se Jumalan ty-
könä / että me olisim lujat siinä / ettem me turhan
rucoile / ja ettem me millän muoto Rucouxiam hal-
pana pidäis.

Nieläs Catechismuren Cappale.

Castesta.

Dyppi Ca-
stesta on
tarpellinen
Christityil-
le tietä.

Dyhän asti olem me ne Colme yhteisen
Christillisen opin Pääcappaletta selittä-
net / paizi näitä on meidän twielä sano-
mista meidän cahdesta Sacramentistäm
jotca Christuxelda asetettut owat / joi-
sta myös ihcungin Christityn pitä vähimmäxikin
yhden nykertaisen lyhykäisen opin taitaman ; Sillä
ilmain näitä / ei nykän taida oikeia Christityn olla /
waicka sen pahembi tähän asti ei mitän näistä ope-
tettu ole. Mutta ensist eteem otamme Casten / jon-
ga cautta me ensin olem oterut Christityn jouckoon.
Mutta että se oikein käsitettäisin : niin tahdomme
caicki järestäns selittä / ja ainoastans nytä edestuoda /
jotca owat suurest tarpelliset tietä. Sillä / cuinga
se

se Oppi joca on Easteffa/ pitä wääriä opetaita wa-
 stan edeswastattaman/ sen me anamme niiden oppes-
 nitten halduun. Ensin on tarpellinen hywin tiedä/
 ne sanat/ joihin caste perustettu on / ja joidenga pääl-
 le caicki cakowat / cuin Easteffa puhuttaman pitä ;
 nimittäin cuin E. H. Kristus sano: Matth. tykönä wih-
 meisefä Luusa.

**Mengät caickeen Mail-
 maan / ja oppettacat caickia cansoja /
 ja castacat heitä / Nimeen Isän / ja
 Pojan / ja Pyhän Hengen.** Item Marc.

tykönä wihmeises Luusa: **Joca usco ja caste-
 tan / se tule autuaxi: Mutta joca eij
 usco / se cadotetan.**

Näisä sanoisa on Ensin merkittäpä / että täsä
 seiso Jumalan Kästy ja asetys / ettem me epäillis Ca-
 sten olewan yhden Jumalisen asian / ja eij Ihmisildä
 ylösajateldun ja löntyn. Sillä niin hywin cuin mi- Easte on
 nä taidan sanoa / ettei Kymmenen Kästysana / Uscon Jumalan Jumalan
 Tunnustus ja Isä meidän Rucous ole yhdengän Ih- asetus.
 misen ajusta ulostullut / mutta owat ihe Jumalalda
 ilmoitetut ja annetut ; Niin taidan minä myös to-
 tisesti kerscata / ettei Caste ole Ihmisen ajaturest tul-
 lut / mutta ihe Jumalalda asetettu / niin myös anga-
 rast käsketty / että meidän pitä ikem andaman castaa /
 muutoin emme taida autuaxi tulla ; Ettem me ajattelis-
 sen olewan niin kewiän ja haltwan asian / niincuin jo-
 eu päällens pukis uuden punaisen Hamen. Sillä
 sen päälle caickein enim seiso / että me Easteen corkia-
 na /

na/ pyhänä ja sangen callisna pidämme. Sillä tä-
 skä meille on caickein suurin rühta / että Mailma on
 nyt täynnäs wääriä opettaita / jotka huutawat ja
 sanowat Easteen olewan yhden ulconaisen Cappalen/
 mutta ulconaisesa cappalesa ei ole yhtän hyödyntä
 eli hywä/ mutta anna sen ulconaisen cappalen olla/
 niincuin se taita/ nñn täsä cuitengin on Jumalan
 Sana ja Käsky / joca Easteen säätä-
 nyt / perustanut ja wahwistanut on.
 Mutta mitä Jumala säättä ja käste/ ei se taida ol-
 la turha/ waan aiwan callis ja tarpellinen / waicka
 se wielä ulconaisella muodolla olis huonombi cuin
 xi Olien Corsi. Jos me nyt olemmatain-
 net monda aica paljon pitä Pawin
 Kirjoista/ joisa hän ulosjacoi Anekir-
 joja/ Syndein andersaamisesta/ Kirc-
 koin ja Altarein wiikimisistä/ ainoa-
 stans Kirjain ja Sinettein tähden:
 Quinga paljo suuremmas arwos pitä
 meidän Easteen pitämän/ jonga ihe
 GHR Kristus asettanut ja säätänyt on/
 ja myös hänen nimeens se toimites-
 tan ja tehdän: Niincuin sanat sen o-
 sotta

sottaswat: Mengät ja Castacat /
mutta eij teidän/ waan Jumalan Nimeen.

Sillä castetta Jumalan Nimeen/ eij se ole Jhm:
milsldä/ waan Jumalalda ike castetta/ waicka se Jhm:
misen Kädelä tehdän/ niñ se on cuitengin totisest Ju:
malan oma työ/ josta myös jocainen ike hywin päättä
taita/ Casten työn oleswan paljo corkemman ja collim:
man/ cuin jongun edesmennein Pyhäin ja muiden
Jhmisten työt. Sillä mitkä työt taitawat olla eli
sanotta suuremmari/ cuin Jumalan työt? Mutta
täsä on Perkelen paljo tekemistä/ että hän pettäis
meitä/ ja petollisella habmolla haucuttelis/ ja Ju:
malan töistä meidän omijn töihin meitä johdatais.
Sillä se näky paljo callemmari/ että jocu Munki
paljo suuria töitä teke/ ja me caicki ike pidämme e:
nä meidän omista töistäm/ cuin Jumalan Töistä.

Mutta pyhä Raamattu näin opetta: **Waicka**
caicki Munkkein työt/ ehkä cuinga kii-
däwät ne olisit/ yhteen coottaisin/ niñ
eij ne cuitengan olis niñ hywät ja cal-
lit/ cuin se että Jumala yhden Rican
eli Corren ylös Maasta ottais. Miki
niñ? Sentähden että Persona on cunniallisembi ja
corkiambi: Ja täsä asiasa eij Persona arwata töi-
stä/ waan työt Personasta/ josta he kirkaudens saa-
wat. Mutta täsä se tyhmä järki wäärin duomise/
ja ettei Castesa ole niñ suurta kirkautta cuin mei-
dän töisämme/ niñ eij se mitäkän kelpa.

Ulcö käl:
däwäisse
Jhmisen
työt owat
petollisec.

Näistä kuin sanottu on/ opi nyt käsittämän nyi
 dikia ymmärrys/ ja cosca sinulle kysytän: **Mitä**
Caste on? **Wasta:** Ettei se ole paljas **Be-**
si/ waan **Wesi** on Jumalan Sanaan
 ja Käskyyn sidottu ja suljettu/ ja sen
 cautta myös pyhitetty/ niin ettei se mi-
 kän muu ole kuin Jumalan **Wesi/** eij
 että se itsestans olis parempi kuin joku
 muu **Wesi/** waan että Jumalan Sa-
 na ja Käsky on siihen tygö tullut.
 Sentähden on se sula coirus ja Perkelen pilcka/ että
 meidän uudet henget pilcatarens ja häväistärens
 Casteita / Jumalan Sanan ja Asetuksen siitä pois-
 jättävät / ja eij sitä muutoin cakele / kuin muutacan
Wettä/ joca Caisvosta oletan / ja sitten häpiällisellä
 Suullans näin ammottelewar: **Mitä** pidäis
 yhden Käden täyden **Wettä** **Sielua**
auttaman? **Mutta** cuca niin eij sitä tiedä/ co-
 sca Casteen Cappalet toimen toifestans eroitetan / et-
 tä **Wesi** on **Wesi.** **Mutta** cuingas rohkenet niin Ju-
 malan asetukseen tarttua/ ja sen parhan taivaran sij-
 tä eroutta / jonga cansa Jumala on sen yhdistännyt/
 ja eij tahdo anda siitä eroitetta? **Sillä** **Juma-**
lan Sana ja **Käsky/** niin myös Ju-
 malan

Wäärät
 opettajat
 eroittawat
 Jumalan
 Sanan
 Casteista.

malan Niini/ on ſe paras cappale / ja
niineuin iſe Ydin Bedeſä/ joca tawara
on paljo suurembi ja callembi kuin Taiwas ja Maa.

Sentähden opi nyt tämä eroitus/ että Caſte
on paljo toisembi kuin caicki muut Bedet/ eſ ſen luonollifen olemifen tähden/ waan ſen paremman cappelalen kuin ſihen tygö tule. Sillä Jumala iſe cun-

Caſte on
Taiwan
Beſi.

nioitta Caſten hänen Nimelläns/ wäelläns ja omalla
woimallans ſen wahwiſta. Sentähden eſ ole ſe ainoaſtans luonollinen Beſi/ mutta Jumalallinen/ tawallinen/ pyhä ja autuallinen Beſi: Ja cuinga wielä enä ſitä yliſtä taitan/ ja caicki Sanan tähden/ joca Taiwallinen ja pyhä Sana on/ jota eſt yrkään tähdellifeſt yliſtä taida: Sillä ſihen on caicki Jumalan woima ja työ ſiſälle ſuljettu / joſta myös Caſtella on hänen olemifeſens/ että ſe Sacramentix cukuttan. Niineuin myös Pyhä Auguſtinus opetta ſanoden: Accedat uerbum ad Elementum & fit Sacramentum: Se on/ Coſca Jumalan Sana tule Elementin eli luonnollifen cappelalen tygö / niin ſe tule Sacramendixi/ joca on pyhä ja Taiwallinen cappale.

Tämän ſyyn tähden me aina opetamme / ettei Sacramenteſä ja caickia ulconaiſia Cappaleita/ joca Jumalalda ſäätty ja aſetetut owat/ pida cakottaman ſen ulconaiſen muodon ja olemifeſen jälken / niineuin me Pähkinän Cuoria cakeliſim/ mutta niineuin Jumalan Sana ſihen ſuljettu on: Sillä niin me myös

Uleonal-
nen cappa-
le pida cakottaman
Jumalan
Sanan
jälken.

puhumme Wanhimitten Säädyssä ja Mailmallisest
 Esivallasta. Jos me tahdomme heitä kahella/ niin-
 cuin heillä ovat Nenät/ Silmät/ Corwat/ Nahca/
 Hiuret/ Liha ja Luut/ niin he ovat Turkein ja Pa-
 canain caltaiset/ ja taidais joku sanoa: Mینگä täh-
 den minun pidäis näistä enä pitämän / cuin muista-
 can? Mutta että tähän on tullut Jumalan Käsky/
Cunnioita Isäs ja Uitiäs/ niin minä näen
 toisen Miehen Jumalan Matjestetillä ja cunnialla
 caunnistetun ja puetetun. **Jumalan Käsky sa-**
non minä / on se Culda Käädy jonga
hän Caulasans canda/ ja tosin Crunu
Pään päällä/ joca minulle osotta/ min-
gätähden tämä Liha ja Beri cunnioi-
tettaman pitä.

Niin/ ja paljo enämmin pitä sinun Castetta cun-
 nioittaman/ ja corkiana pitämän/ Jumalan Sanan
 tähden/ jonga hän itse sekä sanalla ja työllä cunnioi-
 tanut / ja wielä sittekin Tunnusmerkeillä Taitwasta
 wahwistanut on. Sillä luuletkos sen ollen jongun
 Leikin teon/ cosca CHRISTUS ikens casta andoi/ niin
 Taitwas aukeni/ ja Pyhä Hengi Kihkynisen muodolla
 alas tuli/ ja eih mitäkän muuta sijnä ollut/ cuin sula
 Jumalan Matjesteti ja Cunnia? Sentähden minä
 wielä nyt neuwon/ ettem me näitä casta/
Sana ja Bettä/ milläkän muoto toi-

nen

nen toifestans eroitta anna. Sillä jos Sana sijtä eroitetan/ niijn eij se ole muu Westi/ cuin se jolla Pyhä keittä/ ja mahdetan se kyllä Sauna Casteri cuxutta; **Mutta cosca Sana sijnä tyfönä on/ niijn cuin Jumala sen on asettanut/ niijn se on Sacramenti/ ja cuxutan EHX Isturen Casteri.**

Casteen
hyödytys
ja woima.

Ja tämä olcon Ensimmäinen Osa tämän pyhän Sacramentin Olemisesta ja cunniallisest arvosta.

Toisen kerran/ cosca me tiedämme mikä Caste on/ ja mitä meidän sijtä ajatteleman pitä; niijn tule myös meidän oppia/ mingätähden ja mitä warten se asetettu on/ se on/ mingä hedelmän ja mitä hytwä hän niille anda cuin castetut owat/ jota eij myös taita paremmin nymmärtä/ cuin ennen nimitetyistä

Christuren Sanoista: Joca usco ja castetan se tule autuaxi. Sentähden käsitä se caickein nyrikertaisimmast näin/ että se Casten woima/ työ ja hedelmä on/ että hän Ihmiset autuaxi teke: Sillä eij nyriän casteta senpäälle/ että hän Förstixi eli Rukhtinaxi tulis/ waan niijn cuin Sanat cuulutwat/ **Että hän Autuaxi tulis.** Mutta autuaxi tulla/ tiedämme kyllä ettei se muu ole/ cuin tulla wapaahdetuxi Synnistä/ Tuolemasta ja Perkelen wallasta/ tulla Christuren Waldacundaan/ ja hänen cansans kancalcisesta elä.

Autuaxi
tulla.

Tästä sinä jällens näet cuinga suures arwois
ja Cunniasa Easte pidettämän pitä / josa me sencal-
taisen sanomattoman tarwaran saamme / joca myös
kyllä osotta / ettei se taida yrkertainen paljas West
olla; sillä paljas West ei taidais sitä tehdä / mutta
Jumalan Sana sen teke; Ja että (cuin ennengin
sanottin) Jumalan Nimi on siinä / mutta cusa ikä-
näns Jumalan Nimi on / siinä myös pitä oleman E-
lämä ja Autuus / niin että se kyllä Jumalallisexi / au-
tuallisexi / hedelmällisexi ja armollisexi Wedexi mah-
detan cuchia; Sillä Sanan cautta saa se sen woim-
man / että se on uuden Synnymisen Pese / niincuin
P. Pawali sen Tit. 3. cuku.

Mutta että meidän ylönwärsat ne uudet henget
sanowat: Usco ainoastans meidän teke
Autuaxi / ja ne ulconaiset asiat ja työt
ei taida mitäkän sijhen tehdä: Sijhen
me wastamme: Tosin meisä ei mitäkän muuta ole /
joca Autuuden tuotta / cuin Usco / niincuin me wielä
pidemäldä cuulla saamme / mutta tätä ei tahdo ne So-
fiain taluttajat nähdä / että Uscolla pitä oleman jotakin
mitä hän usco / se on / jonga päälle hän luotta ja
wahwana seisoo; Ja niin Usco Wedesä kunnirippu /
ja usco sen Easteen olewan / josa sula Autuus ja Elä-
mä on. Ei Weden woimalla / niincuin kyllä sanot-
tu on / mutta sen cautta / että Easte on yhdistetty ja
wahwistettu Jumalan Sanalla ja aseturella / ja hä-
nen nimelläns caunistettu. Cosca minä nyt tämän
uscon / mitä minä muuta uscon cuin Jumalan pääl-
le / niincuin sen / joca sanans Easteeseen asettanut ja is-
stut-

Usco pitä
cauoman
Easteen
päälle.

stuttanut / ja meille nämät ulconaiset cappalet edespannut on / joisa me sencaltaisen tawaran käsittä taidamme.

Täsä owat nyt he niin tyhymät / että he toisen toifestans eroittawat / Uscon ja sen cappalen josa Usco künirippu / ja johonga hän sidortu on / waicka se on ulconainen Cappale / ja tosin sen pitä ulconaisen oleman / että me sen taidolla käsitämmme / ja niin sitten Sydämmeem panna taidamme : Niñcuin coco Ewangeliium on ulconainen Suun Saarna. Yhdes Summas : Caicki se cuin Jumala meisä teke ja waicutta / sen tahto hän taincaltaisen ulconaisen säädyncautta toimitta / cusa ifänäns hän nyt puhu / ja cuingapain / eli kenengä cautta hän puhu / sinne pitä Uscon Silmät käättämän / ja siinä lujana pyshmän. Nyt on meille täsä Jumalan Sana : **Joca usco ja castetan se tule Nutuaxi.** Mistästä nämät Sanat muutoin owat sanotut / cuin Easteffa / se on / siitä Wedestä joca Jumalan Säännöllä perustettu ja wahwistettu on. Josta seura / että se joca Easten hylkä eli ylöncazo / se ylöncazo Jumalan Sanan / Uscon ja Christusen / joca meitä siihen johdatta ja Easteeseen sito.

Colmannen ferran / cosea me olem ymmärtäneet / Easten suuren hyödytyksen ja woiman / niin cacocam nyt edespain cuca Ihminen eli Persona se on / joca sencaldaisia wastan ortta / cuin Easte anda ja lahjoitta. Tämä jälleens caunist ja selkiäst näisä Sanoisa edespannan.

Joca usco ja castetan / se tule au

Uscot tefo
Ihmisen
mahdollis-
ser.

le autuaxi. Se on: Uscot ainoastans
tefe Ihmisen mahdolliseri / tätä ter-
wellistä ja Jumalallista Bettä hys-
dyllisest wastan ottaman. Sillä cosca se
tästä / näistä Sanoisa Weden tykänä ja cansa luwatan
ja taritan / niin ei sitä taita muutoin wastanotetta /
cuin että me sen Sydämmestäm uscommet / ilman U-
scota ei ole Caste mitäkän hyödyllinen / waikka se is-
bestäns Taisvallinen ja arwamaton hywys ja ta-
wara on. Sentähden woi se ainoa sana (joca usco)
niin paljo / että se ulos sulke ja tacaperin aja caikki
työt cuin me tehdä taidamme sillä ajatuxella / että
me niiden cautta Autuuden saissimme ja ansaitsissimme.
Sillä se on lujasti päätetty / että se cuin ei Uscost o-
le / ei se mitäkän siben kelpa / ei myös mitän saa.
Mutta jos he sanowat / niincuin heidän tapans on /
ja Caste on myös ibestäns Työ /
ja sinä sanot / ettei Työt mitäkän kelpa Autuuteen:
Cungasta silloin Uscot joutu? Niin wasta: Totisest
meidän työm ei mitäkän tee Autuuteen / mutta
Caste ei ole meidän / waan Jumalan
Työ. Sillä sinun pitä (niincuin sanottu on) suuren e-
roituxen tekemän Christuxen Casteen ja Sauna Deson
wälillä: Mutta Jumalan työt owat terwelliset Au-
tuuteen / jorca ei Uscota ulos sulje / waan sitä waatiwat:
Sillä paizi Uscota ei taitais nihtä käsitettä. Sillä että
sinä annat ihes Wedellä waletta / niin et sen cansa
castet.

Caste ei o-
le meidän /
waan Ju-
malan työ.

Casetta saa/ et myös nautita taida/ että se sinua joutain hyödyttäis. Mutta silloin se ästeiin sinulle hyödyllinen on/ cuins ihes sillä ajatuxella casetta annat/ että Jumalan Käskyn ja Useturxen jälkeen/ niin myös Jumalan Nimeen sen teet/ että Wedesä luwatun Uuruuden saist. Nyt ei taida tätä Käsi eikä Ruumis tehdä: Mutta Sydämmen pitä sen uscoman.

Näin sinä näet selkiästi/ ettei täsä ole yhtäkän työtä/ jonga me tekisim / waan hxi Lahja ja Tarwara/ jonga Jumala meille anda/ ja Usco wastan otta. Niin hywin cuin HERRA JESUS Ristin päällä ei ole jocu työ ja teco/ mutta hxi tarwara sanasa käsitetty/ ja meille annettu/ ja Uscon cautta wastan otettu. Sentähden meille tapahtu suuri wäärns niin Usco otta wastan Jumalan Työt.

da/ jotta huutawat ja sanowat meidän opettawan wastoin Uscoa / jota me cuitengin caikella ahkerudella waadimme/ niincuin ainoata walicappaletta/ jota paiksi'em me mitäkän taidais wastan otta ja saada.

Ja niin meille on tämän Sacramentin Colme Osa eli Cappaletta/ jotta ihesungin Christityn pitä tietämän/ erinomaisest että Caste on Jumalan Saändö ja asetus sitä caikesa Cunniasa pitämän. Joca hxinäns meitä kyllä kehoittaman pitä/ waicka se on coconans ulconainen Cappale: Niincuin se Neliäs Käsky/ Cunnioita Isäs ja Uitiäs / on asetettu ainoastans ruumillifest Libast Werestä / josa em me cako Liba ja Werta/ mutta Jumalan Käsknä/ johon

hon ne suljetut owat/ ja jonga tähden se Liba ja We-
 ri Isäri ja Uitixi cuszutan: Nijn myös/ jos eij meil-
 le täsä muuta olisi kuin nämät Sanat: **Mengät**
ja castacat/ &c. Nijn pidäis meidän ne cuiten-
 gin njncuin Jumalan Säänön ja asetuxen wastan-
 ottaman ja tekemän. Nyt eij ole täsä aimoastans
 Jumalan Kästy/ waan myös Lupa. Sentähden
 on Easteen asetus paho suurembi ja corkembi njhtä
 kuin muutoin Jumalalda asetetut ja kästetyt owat.
 Yhdes Summas: Nijn rännä Lohdutusta ja Ar-
 mo/ ettei sitä Taitwas ja Maa käsittä taida. Mut-
 ta tähän tarwitan taitoa/ että nämät uscotaisin/ sil-
 lä eij täsä tarwarasa miräkän puutu / waan sijnä on
 puurtumus / että se käsitettäisiin ja wahwana taella
 pidettäisiin.

Easteen har-
 joitus pitä-
 oleman a-
 linomati.

Sentähden on ihecullengin Christitylle caiken es-
 liaicans yhäknyllä oppimista/ oikein hymmärtämän Ca-
 stetta / ja izens sijnä harjoittaman. Sillä hänellä
 on kyllä tekemistä / että hän wahwast uscois / caicki
 mitä se lupa ja myöträns tuo/ nimittäin: **Boiton**
ylisen Cuoleman ja Perfelen / Syn-
dein ander andamisen / Jumalan Ar-
mon / coconans ike EHX Istuxen / ja
Pyhän Hengen hänen Lahjains cansa.
 Lyhykäisest se on njhn corkia ja suuri/ että jos heikko
 luondo sitä ajattelis / njhn hän epäillis / jos ne tai-
 daisit todet olla. Sillä arwa sinä ike/ jos Mailmas
 josacusa paicas olis jocu Läkäri/ joca sen neuwon tei-
 däs

däis ettei Ihmiset cuolis / ja ehkä he twielä cuolisit /
 että he cuitengin sijtten hancalcifesi eläisit / cuinga
 Mailma suurisa joucois sen tygö Rahaa cansa juo-
 ris/ niñ ettei Ricasten pahouden tähden kengän edes-
 pääsis. Nyt pannaan täsä jocaikelle Castesa ilmain
 mayota Dwen eteen sencaltainen tarwara ja paran-
 nus/ joca Cuoleman ylösniela/ ja caicki Ihmiset elä-
 mäsä ylöspitä. Näin pitä meidän Castetta cazele-
 man/ ja meillen hyödyllisyytensä tekemän/ että me sillä i-
 kiam wahwistaisim ja lohduttaisim / cosca meidän
 Syndim ja omatundom meitä waiwa/ ja sanoisim:
 Minä olen cuitengin castettu / mutta jos minä olen
 castettu / niñ on minulle luvattu että minun pitä
 autuaxi tuleman / ja sekä Ruumin että Sielun puo-
 lesta hancalcifisen Elämän saaman. Sillä sentähden
 nämät molemmat Castesa tapahtuwa / Ruumis
 Wedellä castetan / sillä ei se taida mitän muuta wa-
 stan otta cum Weden; Niñ myös Sana edespan-
 nan/ jonga Sielu vastaan otta taita. Että nyt sekä
 Wesi että Sana yxi Caste on / niñ pitä myös sekä
 Ruumin että Sielun autuaxi tuleman/ ja hancalcifi-
 sest elämän. Sielu Sanan cautta jonga hän usco/
 waan Ruumis senwuori/ että hän Sielun cansa on
 yhdistetty/ ja Casten vastaan otta / sillä tarwalla kuin
 hän taita. Sentähden ei ole meille meidän Ruumi-
 sam eikä Sielusam yhtäkän callembata cappaletta;
 Sillä sen cautta me pyhäxi ja autuaxi tulemma/ jo-
 ta tarwarata ei muutoin yxiän Elämä eikä yxiän
 Työ taida käsitä ja saada.

Olcon nyt näisä kyllä sanottu Casten olemisest/
 hyödyntyrest ja nautizemisesta / niñ paljon kuin sij-
 hen tarwitan.

Caste anda
 Ruumille
 ja Sielulle
 Elämän.

Casten Castesta.

Ryhymys
Casten; Ca-
stesta.

Tässä tule nri Ryhymys / jolla Perkele jouckons
cautta Mailman häirikö / nimittäin / niiden pien-
den Casten Castesta / jos he myös u-
scowat / eli oikein castetan? Tähän me sa-
nomme lyhykäisest: Joca nykertainen on / hän ly-
kätkän tämän Ryhymyksen pois tyköns / niiden oppe-
nuitten tykö. Mutta jos tahdot wastata / niin wa-
sta näin: Että Casten Caste kelpa Christuxelle / se i-
ke hänen omasta työstäns kyllä hymmätän / nimit-
tän että Jumala on monda niistä pyhittänyt / ja
heille Pyhän Hengen andanut / jotca cohta Synny-
misen jälkeen castetut owat / ja on vielä tänäpänä
monda / joilla me totifest tunnemme Pyhän Hengen
olewan / sekä heidän Oypins ja Elämänsä puolesta:
Niincuin meillekin Jumalan Armosta annettu on /
että me taidamme Kirjoituxia selittää / ja Christuxen
tuta / joca ilman Pyhätä Hengerä ei milläkän muo-
to tapahua taida. Mutta jos ei Casten Caste olis
Jumalalle kelvöllinen / niin ei hän yhdellengän niistä
Pyhä Henge / eli wähindäkän osa siitä annais; Ja
yhdesä Summas sanoin / niin monen sadan Uuasta-
jan sisällä tähän Päiwän asti / ei olis yhtän Ihmi-
stä Maan päällä Christitty ollut. Waan että Ju-
mala wahwista Casten Pyhän Hengen lahjalla / niin-
cuin hywin nähtävä on muutamista Esi-Isistä / Py-
hästä Bernharduxesta / Gersonista / Johannes Hussista
ja muista / ja sen pyhän Christillisen Seuracunnan ei
pidä hukuman Mailman Loppun asti / niin täntö
hei

Tämän
wahwista
Jumala o-
malla työl-
läns.

heidän tunnusta Easteſten olewan keſwolifen Jumalalle. Sillä eij hän taida igens waſtan olla / eli walhetta ja pahutta autta / eikä Armons ja Pyhä Henge ſijhen anda. Ja tämä on paras ja lujin wahwiſtus niſäldä yrkertaiſilda ja oppemattomilda: Sillä tätä uſcon Cappaletta: **Minä uſcon yhden Pyhän Chriſtillifen Seuracunnan / pyhäin Ihmiſten yhteyden / ic.** eij pidä meildä poisotettaman ja maahan hōtämän.

Sitälkin me myös ſanomme / ettei suurin woima ſinä ſeiſo / jos ſe joca caſtetan uſco eli eij? Sillä eij tule ſentähden Caſte halwemmari / mutta ſe caieki ſeiſo Jumalan Sanaſa ja Käſkſä. Tämä toſin on coſwa ſanoa / mutta cuitengin caieki ſijhen tule / cuin minä ſanonut olen / ettei Caſteſa muu ole cuin Weſi ja Jumalan Sana / yhdeſä toinen toisens canſa ja tykönä / ſe on / coſca Sana on Beden tykönä / niin on Caſte oikia / waieka eij Uſco ſijhen tygō tulis. Sillä minun Uſcon eij tee Caſtetta / waan Easteſten waſtan otta. Nynt eij Caſte ſijtä turmella / waieka eij ſitā oikein waſtan oteta ja kanteſtetä / joca (niñcuin ſanottin) eij meidän Uſcoom / waan Jumalan Sanaan ſidottu on.

Sillä ehtä tänäpän nyi Judalainen tulis ulcoſcullatulla ja pahalla aicomifella / ja me hänen caikel-

Eaſte on i
keſtāns
wahwa / eh
tä eij ten
gān uſcois.

la todella castaisim / niñ ei pidäis meidän sitä wä-
hemmän sanoman / että se olis oikia Caste. Sillä
sijnä on Westi ynnä Jumalan Sanan causa / waicka
ei hän oikiällä Sydämmellä niñcuin hänen piti / sitä
wastan ottanut. Niñcuin nekin / jotca mahdottomast
HERran Ehtollisella menewät / ottawat oikian Sa-
cramendin / waicka ei he usco.

Ja niñ sinä näet / että Casten wainoitten wa-
stapaneminen on turha ja keltwotoin / sillä niñcuin
sanottin / waicka ei Papsset uscois / joca ei cuitengan
niñ ole / (niñcuin se wahwistettu on) niñ olis cui-
tengin Caste oikia / ja ei pidä kenengän heitä wastu-
dest castaman / niñcuin ei Sacramenti sijtä wähetä /
waicka jocu pahalla Sydämmellä sitä nautikeman
mene / eikä myös olis sallittapa / että hän wäärin
nautikemisen tähden samalla hekkellä sen jällens toi-
stamiseen ottais / niñcuin hän ei ennen olis oikiata
Sacramentiä saanut. Sillä se olis Sacramentiä
caickein suuremmast laitta ja häwäistä. Pidäistö
Jumalan Sana ja Usetus sentähden wäärä oleman /
ja ei kelpaman / että me sen wäärin kätämme.

Sentähden sanon minä / jos et sinä ole ennen
usconut / niñ usco wielä nyt / ja sano näin : Caste
on kyllä oikia ollut / mutta minä waiwainen sen pa-
hemi en ole sitä oikein wastan ottanut / Sillä sekä

Ei kengän
mahda ru-
coilla o-
man uscal-
lurens
pääle.

minun ja caickein muiden kuin castetan / pitä Juma-
lan edes näin sanoman : **Minä tulen tähän**
minun Uskosani / ja myös muiden / en
cuitengan taida sen päälle luotta / että

minä

minä uscon / ja monda minun edestän
 rucoilewat: Mutta sishen minä luos-
 tan / että tämä on sinun Sanas ja
 Käskys. Niincuin minä HERran Ehtolifella
 käyn / en minun Usconi / waan Ehriftuxen Sanain
 päälle. Jos minä olen wahwa eli heikko sen annan
 minä Jumalan haldun. Mutta sen minä tie-
 dän / että hän on käskenyt minun sij-
 hen mennä / syömän ja juoman / *2c.*
 Ja että hän anda minulle Kuumins
 ja Berens / se eij taida coscan minulle
 walhedella / eikä minua pettä.

Tämä Caste
 ja HER-
 ran Ehti-
 nen yhtä-
 täisxi teh-
 dän.

Näin me nyt myös teemme Lastein Casten can-
 sa / Lapsen me edestuoime Seuracunnan Palwelial-
 da castetta sillä ajatuxella ja toiwolla / että se usco/
 ja rucoillemme / että Jumala hänelle Uscon annais/
 mutta emme sentähden händä casta waan että Ju-
 mala on käskenyt. Mäxi niin? Sentähden että me tie-
 dämme ettei Jumala walhettele. Minä ja minun Lähim-
 mäiseni / ja yhdes Summasa caicki Ihmiset / taitawat
 erhettynä ja pettä / mutta Jumalan Sana eittäida erhet-
 tynä. Sentähden owat ne aiwan rohkiat ja taitamatto-
 mat henget; Jotca näin tahtowat päättä: Cusa
 eij oikia usco ole / siinä eij myös oikia Ca-
 ste ole. Juuri niin / cuin minä tahdoisin näin päät-
 tä:

tä: Jos ei minulla ole Usco / niin ei myös Eristus mitäkän ole. Eli näin: jos en minä ole cuullainen / niin ei vanhemmat eikä Esiwalda mitäkän ole. Dngo se oikein päätetty: cusa ei joku tee sitä kuin hänen tekemän pitä / niin siitä pitäis seuraman / ettei se asiacan itsestans mitän ole eikä mihingän kel-
 pa! Mutta paremmin käännä nämät sanat sitä wastan / ja päätä pahjo enemmän näin: Juuri sen tähden on Caste aiwancallis ja oikia / että se wäärin Jhmisildä wastanotettu on. Sillä jos ei Caste itsestans oikia olis / niin ei taitais sitä wäärin käyretä / ja siinä wääräs käyttämises syndiä tehtä? Niincuin sanotan: Abusus non tollit, sed confirmat substantiam: **Wäärin käyttämys ei pois ota asian olemusta / mutta wahwista sen.** Sillä Culda ei pnsy sitä wäheemmän culdana waicka xpi Portto sitä Synnin ja häpiän cansa canda.

Olcon siis se niin päätetty / että Caste aina oikiana ja tändesä olemisesä pnsy / waicka xpiainoa Jhminen castetais / ja ei sekän oikein uscois. Sillä Jumalan asetys ja sana ei anna ikens Jhmisildä muutetta eli toisexi käätä. Mutta niin sofiat owat ne wimmamatut Henget / ettei he Jumalan Sana ja Käsknä näe / eikä enämbätä pidä Casteffa / ja Esiwallasta / kuin siitä wedestä / kuin Djasa eli Padasa on / eli joskain muusta Jhmisestä: Ja ettei he nhtäkän Uscoa / eikä cuullaisutta näe / niin pitä heille Casten ja Esiwallan ei mitäkän oleman. Mutta täsä on se salainen Capinan nostaja Perkele / joca mielelläns / Erunun Esiwallalda poistemmais / että se sitten Jal-

Meidän e-
 päuscom ei
 tee Jumal-
 lan Sana
 tyhiäxi.

Eawahda
 sinnas ni-
 sitä wäri-
 sitä opetta-
 ta.

tain ala tallataisin / niin myös caikki Jumalan työt
ja Säännöt meildä ylisalaisin kufistettaisin ja tyh-
järi tehtäisin. Sentähden pitä meidän wiriästä
wäkwoman / ja warustetut oleman / ettem me an-
nais isiäm Jumalan Sanasta pois johdatetta ja
wäätä engä pidäis Easteffa ainoastans palian mer-
kin edestä / niincuin ne tyhjän puhujat Henget une-
stelewat.

Wämeiseldä pitä myös meidän tietämän / **M** Wämeiseldä
merkitse.
tä Easte merkise / ja mingätähden Jumala on
asettanut sencaldaiset ulconaiset merkit ja käntöret/
tämän Sacramendin tygö / jonga kautta me ensin
sifälle otetan Christicundaan. Mutta Työ ja känt-
ös on se / että meitä Weteen upotetan / että se mei-
dän ylizem känt / ja sitten jälleens ylösotetan. Nä-
mät Capri asiata / Weteen upotetta / ja siinä jälleens y-
löstulla / merkisetwät Easteen woima ja työtä / joca
ei mikän muu ole / cuin sen wanhan Adamin cuolet-
tamus / ja sitten sen uuden Ihmisen ylösnousemus.
Joisa Cahdesa meidän pitä caiken meidän eliaicam
isiäm harjoitteleman ; Niin että Christillinen elämä
ei mikän muu ole / cuin jocapäiwäinen **Ea-**
ste / kerta aljettu / ja sitten siinä aina e-
deskäynnyt. Sillä sen pitä ilman lackamat Nimittäin
wanhan A-
niin tapahduman / että me sen wanhan Adamin saa- damin a-
staisudet aina poispestim / ja sen uuden Ihmisen puh- laspaino-
taus edestulis. Mutta mikä on se wanha Ihmi- musta.
nen? Se on se / joca meistä Adamista syndynyt on /
nimittäin / että me olemme wihaiset / tuimat / careet /

abneet/ hecumalliset/ laiscat/ nlypiät/ epäuscoiset/ cais-
killa wiolla saastutetut/ ja luonnostam ei ole mitäkän
hyswä meisä. Cosca me nyt olemme Christuxen wal-
dacundaan tullet/ niñ pitä sencaltaiset wiat jocapäi-
wä wähenemän/ että me enämmin ja enämmin lau-
piammari/ kärswäisemmäri/ siwemmäri ja hilaisem-
märi tulisimme/ abneutta/ wihaa / cateutta/ nlypent-
tä aina wähennäissim.

Casten woim-
ma pitä ai-
na töisä
osorettamä.

Tämä on Casten oikia käyttämys Christittyn
seasa / Weden Casten cautta merkitty / cusa eiñ nyt
Casten harjoitus edeskän / waan sille wanhall Uda-
mille myöden annetan / että hän wielä tylymmäri
tule / se eiñ ole oikein Castetta pitä ja nautita / waan
sitä wastian seisoa. Sillä ne cuin owat ulcona Chri-
stuxesta / ne eiñ muutoin taida / cuin tulewat jocapäi-
wä pahemmari / niñcuin Sananlascusa sanotan / ja
se tosi on: Nunquam non deteriores, quò seniores, eò
peiores: **aina yrhemmät / jota wanhem-
mat / sitä pahemmat.** Niñ että joca men-
nen wuonna / jotakin rupeis nlypeilemän ja abnetti-
man / se on nyt paljo nlypemäri ja abnemmäri tullut /
niñ että wiat jo hamast nuorudesta hänen cansans
caswawat ja enänewät. Nhdellä nuorella Lapsella
eiñ ole yhtän erinomaista wica / mutta cosca hän ca-
swanut on / niñ hän tule hecumalliseri ja haurelliser
cuin hän Niehen källe tule / niñ hänt elhet ja pa-
hat tawat enämmin ja enämmin edeskänwät.

Sentähden seura se wanha Ihminen aina hä-
nen luondons / niñ ettei händä taida kengän estä / jos
eiñ hän Casten woimalla hillityri ja alaspaineturi tu-
le. Si

le. Sitä wastan / cusa Ihmiset Christityxi tullet o-
 wat / niin se päiwä päiwäldä wähenē / siihen asti että
 se peräti pois cato. Ja tämä on oikein Castesa a-
 laspainetta / ja jocapäiwä jällens ylöstulla. Ja niin
 on se ulconainen mercki meille edespandu / eij ainoas-
 tans että se woimallifest waicutais / waan myös jo-
 takin merkizis. Cusa nyt Usco menesty hedelmäins
 cansa / siinä eij ainoastans ole Castella paljas mercki-
 keminen / mutta myös inöt siinä tykönä / jotca cuo-
 lettawat Dihan. Mutta cusa eij Usco ole / siihen jää
 ainoastans paljas hedelmätöin mercki.

Ja näistäs näet / että Caste sekä woimallans et-
 tä merkizemiselläns käsittä myös sen Colmannen
 Sacramendin / joca cuhutan Catumuxeri / joca eij i-
 bestäns muu ole / kuin Caste eli sen harjoitus. Sil-
 lä mikä Catumus on muu / kuin siihen wanhaan Ih-
 miseen cowin kynni tarttua / ja uuteen Elämään käy-
 dä. Sentähden coscas Catumuxesa elät / niin siinä
 waellat Castesa / joca eij ainoastans sencaltaista uutta
 Elämätä merkize / mutta myös sen waicutta / alca
 ja siihen waati. Sillä siinä annetan Armo / Hengi
 ja woima alaspaina sitä wanha Ihmistä / että se
 uusi mahdais edestulla ja wahwistua.

Sentähden pyshy Caste aina seisowana / ja waic-
 ka jocu siitä poislangeis ja syndiä tekis / niin on meil-
 le cuitengin ainoa siihen xpi tygö käymys / että me
 sen wanhan Ihmisen jällens alamme löisim. Mut-
 ta eij tarwita meitä wastudest Wedellä castetta / sillä
 ehkä me satakerra Wedellä waleraisin ja castetaisin /
 niin eij se cuitengan ole enä kuin xpi Caste / waan hä-
 nen työns ja merkizemisens on aina pyshwä. Niin
 Catumus ja parannos eij ole muu kuin swapa pala-

us Easteen tygö/ että se jällens wastuudest ferroitai-
 sin/ cuin ennein ahettu on / waan laiscudesta poisjä-
 tetty. Näitä sanon minä sentähden/ ettei sijnen a-
 jatukseen tullais/ josa me olem jo monda Wuotta ol-
 let/ ja sijnen tottunet / että Easte on jo edesmennyt/
 ettem me sitä enä ikellem hywäri känttä taida / sit-
 ten cuin me olem jällens Synnyin langenneet. Se
 tule sittä/ ettem me sitä ole enä cazonet cuin ulconai-
 sen thön jälken/ joca kerta tehty on. Sittä on se
 myös tullut/ cuin Pyhä Hieronymus on kirjoittanut:

**Eatumuren olewan toisen Aluren/ jo-
 sa meidän pitä waeldaman tämän
 Mailman Meren ylijen/ cosca Haaxi
 on ricki tullut/ johonga me ferran si-
 sälle astuimme/ ja siinä purjehdimme/
 cosca me Christicundaan tulimme.**

Mutta näillä Sanoilla on Hieronymus Easteen oi-
 kian känttämisen meillä pois ottanut / ettei se taida
 meille olla hyödyllinen. Sentähden ei ole se oikein sa-
 nottu: Sillä ei Haaxi särjetä että se on (nyñcuin sa-
 nottin) Jumalan Säändö eli Asetus / ja ei meidän
 oma Thöm. Mutta se kyllä usein tapahtu/ että me
 horjahdamme / ja sittä uloslangemme. Mutta jos
 jocu sittä uloslange/ se cazonet / että hän sijnen jät-
 lens uida taidais/ ja siinä aina kñmi rippuis/ sijnen
 asti/ että hän sijnen jällens sisälle tulis/ ja siinä waeld-
 lais/ nyñcuin hän ensin ruwennut on.

Nyñ me näemme cuinga corkia ja ihmellinen
 cappa

cappale Easte on / joca meitä Perkelen fidasta ulos-
 temma / Jumalan meidän omarem saatta / synnin
 alaspaina ja poisotta / sitten jocapäiwä sen uuden
 Ihmisen wahwista / aina myös wahwana psh / si-
 hen asti että me tästä surkeudesta hancackiseen cun-
 niaan tulemma. Sentähden pitä isecungin Easten
 nñn pitämän cuin se olis hänen jocapäiwäinen pu-
 cuns eli waatteens / jolla hän alinoma kånmän pitä /
 että hän aina uscosa ja sen hedelmisä löyhtäisñ / että
 hän sen wanhan Ihmisen hillikis / ja siinä uudeſa
 wanhenis. Sillä jos me tahdom Christitnt olla / nñn
 pitä meidän Easten työtä abterast tekemån / josta
 me Christitnt tullet olemma. Mutta jos jocu sijtä
 poislange / nñn tulcan sihen jällens. Sillä nñncuin
 Christus armon istuin / eñ sen wuori pakene / eñ myös
 estä meitä jällens tygõns tulemasta / waicka me Syn-
 dñn horjahdamme: Nñn myös caicki hänen tarwa-
 rans ja lahjans wahwana pshwat nñncuin me nyt
 kerian Easteſa Syndein anderandamisen saanet o-
 lemma / nñn se wiela jocapäiwä psh / nñncautwain
 cuin me elämme / se on / nñncautwain cuin
 me sitä wanha Ihmistä Caulasam
 cannamme.

Easte on
 Christit-
 tyin joca-
 päiwäiset
 Waatteet.

Wüdes Catechismuren Cappale
 Altarin Sacramen=
 distä.

Däncuin me tähän asti olemme euullet
 Castesta / nñn pitä myös meidän sijtä
 toisesta Sacramendistä puhu=
 man / nimittäin näisä Colmes Osas /
 Mitä se on / mitä hyödytystä sijtä on /
 sijten / cuca sitä nautikeman pitä.
 Ja caicki nämät pitä meidän nñllä sanoilla wahwi=
 staman / joilla se Christurelda jo cohta alusta sääty
 ja asetettu on. Ja nämät pitä myös ihecungin Chri=
 stityn tietämän / joca muutoin tahto Christitty olla /
 ja toiswo osallisex tulewans tästä Sacramendistä. Sil=
 lä emme ole aicoinet jocaista HERKan Ehtolifella
 päästä ja sitä jaca nñlle cuin ei nimmärä / mitä he
 sinä ekiswät / eli mingä syñn tähden he siehen mene=
 wät: Mutta sanat owat nämät:

Meidän Herra Iesus Christus /
 sinä yönä jona hän petettin / otti hän
 Leiwän / kijtti / ja mursi / ja annoi ope=
 tuslastens ja sanoi: ottacat syökät /
 tämä

Colme e.
 rinomaist
 Kysymyst
 Altarin
 Sacra=
 mendist.

tämä on minun Ruumin / joca tei-
dän edestän annetan / se tehkätte mi-
nun muistoreni.

Samallamuoto otti hän myös Cal-
kin / Ehtollisen jälken / kiitti / annoi heille
ja sanoi: Ottacat ja juocat tästä caicki /
tämä Calcki on se uusi Testamenti mi-
nun weresäni / joca teidän edestän
wuodatetan / Syndein andex anda-
miseri / se tehkätte / niin usein kuin te
juotta / minun muistoreni.

Tässä emme myös tahdo izem rhytaan anda ni-
den cansa / jotca tätä Sacramentia / laittawat ja
pilkawat / waan ensist oppia / misä caicki tämän
Sacramendin woima seiso / (niñneuin me myös Ca-
sten Sacramendis teimme) Nimittäin että caic-
kein paras Cappale on Jumalan Sa-
na / Asetus ja Käsky. Sillä ett se ole yh-
deldäkän Ihmiseldä nlös ajateldu ja löhntty / waan
ilman yhwengän neuwota ja aiwoitusta ise Christu-
xelda asetettu: Sentähden niñneuin Kymme-
nen Käsky / Isä meidän Rucous / ja
Uscor

Sacra-
menti on
Jumalan
Säänds.

Uskon Tunnustos pysyvät heidän olemise-
sans ja arvosans / waikka et sinä nyhtä ikänäns pi-
däis / rucoillis ja uscois / nyh pysy myös tämä pyhä
ja corkia Sacramenti turmelematoinna / ettei sihtä
mitän wähenä eikä poisoteta / ehkä me sitä kelwotto-
mast kätäm ja nautikem. Mitäs luulet / että Ju-
mala meidän töistäm ja uscostam nyh palio tottelis /
että hän nyhden tähden sallsis asetuyens muutetta?
Sillä me näemme caikisa Mailmallisis asiois / caicki
nyh pysywan kuin Jumala luonut ja asettanut on /
ehkä cuinga me nyhtä nautikisim ja edesseisoisimme.
Näitä pitä meidän yhteiselle Cansalle aina ja ahke-
rast muistuttaman / sillä nyllä taidam me caicki eri-
puraisten Hengein turhat jarituyet tasaperin hōdā.
Sillä he curkistelewat ja cakowat Sacramentein
päälle / ilman Jumalan sanata / nyhcuin jongun cap-
pale / jonga me teemme.

Mitä Al-
tarin Sa-
cramenti on?

Mikä on nyt Altarin Sacramen-
ti? **Wastaus:** Se on meidän H&K-
ran Jesuxen Christuxen totinen Kuu-
mis ja Beri / Leiwasa ja Wijnasa / ja
nyhden alla / Christuxen Sanan caut-
ta meille Christityille syōdā ja juoda a-
setettu ja kāssetty. Ja nyhcuin me sanoim-
me Castesta / ettei se ole paljas Wesi; Nyh me myös
tästä sanomme tämän Sacramentin olewan Leiwān
ja Wijnan; Waan ei paljan Leiwān ja Wijnan /
jotca

jotca ilman Pöydälle pannan/ mutta Leitwän ja Wijnan suljetun ja sidotun Jumalan Sanasa. Sana on se (sanon minä) joca tämän Sacramendixi teke/ ja eroitta/ ettei se ole paljas Leipä ja Wijna / waan Christuren Ruumis ja Beri/ ja nijn cuxutan. Silä me pidämme Augustinuren sanat/ Accedat uerbum ad Elementum & fit Sacramentum. Se on: **Cosca**

Jumalan
Sana teke
Sacra-
mendin.

Sana ulconaisen Cappalen tygö tule/ nijn se tule Sacramendixi. Tämä Pnhän Augustinuren Sana on nijn selkiäst ja hywin sanottu/ että hän tustin muuta on paremmiin puhunut. Sanan pitä Elemendin Sacramendixi tekemän/ joca paiksi pnsi se paljana Elementinä. Nyt etj ole tämä jongun Förstin eli Keisarin / waan Caickiwaldian Jumalan Sana ja Usetus/ jonga eteen ja jalcain juuren pitä caickein Luondocappalden langeman ja sijhen suostuman/ että se nijn on cuin hän sanoi/ ja caikell cunnialla/ pelolla ja nöhrydellä sitä wastanottaman.

Tällä Sanalla teidat sinä sinun omatundos wahwista ja sanoa: Waicka sata tuhanen Perkelettä nnnä caickein wädräin opettaitten cansa häpemättömällä Suullans sanoisit: **Cuinga Leipä ja Wijna taita Christuren Ruumis ja Beri olla? x.** Nijn tiedän minä / ettei caicki Henget ja oppenet nijn wäfsat ja toimelliset ole / cuin Caickiwaldias Jumala hänen wähimmas Sormesansa. Nyt seisö täsä Christuren Sana: **Otta-**

cat/syöfät: tämä on minun Ruumin/
juocat tästä caieki/ tämä on se uusi Te-
stamenti minun Beresäni/ 2c. Näisä

Sanoisa me wahwana pshimme/ ja tahdom heitä
cahoa/ jotca händä opetta tohtowat/ ja toisin tehdä
cuin hän puhunut on. Se on kyllä tosi/ että cosca
sinä Sanan sijtä eroitat/ eli ilman sanata/ sitä ca-
hot/ nijn ei sijhen muuta jää/ kuin paljas Leipä ja
Wijna/ mutta cosca sanat Leiwän ja Wijnan tykö-
nä pshiwät/ nijn cuin nijden pitä/ nijn se on se sama
cuin Christuxen totinen Ruumis ja Werä. Sillä nijn-
cuin Christuxen Suu puhu ja sano/ nijn se on nijn-
cuin se joca ei walhedella eikä pettä taida.

Näistä nyt taitan ilman waitwata wastata caie-
kinaisijn Rshmyrthn/ joilla nyt moni ikens waitwa/
joidenga seas tämä on xri: Taitaco jocu pa-
hanelkinen Pappi Sacramentia pidel-
lä ja jaca/ ja muuta sencaltaista.

Sillä me päätämme ja sanomme: Waika xri ilkiä
Ihminen muille Sacramentia jaca/ eli ike otta/ nijn
hän otta oikian Sacramentin/ se on CHRJstuxen
Ruumin ja Werän/ nijn hywin cuin sekä joca sitä
caiekein cunniallisimmast otta eli kanttä; Sillä ei
se ole perustettu Ihmisen pshyden/ waan Jumalan
Sanan päälle. Ja nijn cuin ei xrikän pyhä Maan
päällä/ ja tosin ei xrikän Engeli Taitwasa/ taida teh-
dä Leipä ja Wijna Christuxen Ruumix ja Werexi;
Nijn ei myös taida sitä kengän toisexi tehdä/ eikä
muutta/

Ihmisen
Jumalan
Sanata on
Leipä ja
Wijna ei
muu/ kuin
Leipä ja
Wijna.

muutta / waicka se wäärin kätetän. Sillä Ihmi-
sen uscomattomuden tähden / eij tule Sana turhaksi
ja tyhjäksi / jonga cautta ihe Sacramenti on säättö ja
asetettu. Sillä eij hän sano: Euin te uscotte eli o-
letta mahdolliset / niin pitä teillä oleman minun Ruu-
min ja Weneni / waan / Ottacat / syökät ja
juocat / tämä on minun Ruumin ja
Wereni / ja jällens / se tehkätte (nimittain /
cuin minä nyt teen / säättän ja otta-
man käsken.) Se on niin paljo sanottu: Jos
sind olet mahdollinen eli mahdotoin / niin sinulla on
tästä minun Ruumin ja Wereni / näiden Sanain woi-
malla / jotca Leiwän ja Wihnan tygö pandut owat /
tämä kätte Sydämmees / ettäs sen hywin tallella pi-
däisit. Sillä näisä sanoisa seisö caicki meidän peru-
sturem / warjellurem ja suojellurem / caickia niitä er-
betyriä ja wietellyriä wastan / jotca ikänans ylösnos-
net owat / eli tästedes ylösnousewat.

Ja on niin lyhykäisest meille Ensimmäi-
nen Osa / Sacramendin Olemisesta:
Nyt edespäin caselem sen **Voima ja Hyödy-**
tystä: Jonga tähden tämä Sacramenti on erin-
omaisest säättö ja asetettu / joca myös sindä caickein
tarpellisin on / että me tiedäisimme mitä meidän tä-
sä eskimän ja ottaman pitä. Se on nyt selkiä ja ke-
wiä / niistä nimitetyist Sanoista: **Tämä on mi-**

nun Ruumin ja Beren / joca teidän edestän annetan ja wuodatetan Syn-
dein andex andamuxi. Se on lyhykäisest
nijn palio sanottu / sentähden me käymme Sacra-
mendille / että me sencaldaisen tarwaran sijnä saissim-
me / josa ja jonga cautta / me Syndein andex anda-
misen saamme. **Mixi niin?** Sentähden että
ne sanat sijnä owat / ja meille sen andawat. Sillä
sentähden käste hän minun syömän ja juoman / että
se olie minun / ja minulle hyödnyksen andais / njin-
cuin yri luja Panti ja mercki / ja tosin ike se hytwys /
jonga hän pandix pannut on / minun Syndein / Quo-
leman ja caiken pahuden edestä.

Sacra-
menti on
Sielun
Ruoca ja
Elatus.

Sentähden se oikein cuzutan Sielun Ruuxi /
joca ruocki ja wahwista sen uuden Ihmisen. Sillä
Easten cautta me ensin wastuudest shynnimme / waan
cuitengin njincuin sanottu on / rüppu se wanha Nah-
ca Ihmisen Lihasa ja Beresä. Täsä on njin paljo
estettä ja kiufauska Perkeleldä ja Mailmalda / njin et-
tä me usein wäshymme / ja woimatromaxi tulemme /
ja tosinans myös langemme.

Sentähden on tämä Sacramenti meille annet-
tu jocabäiwäisex elatuxeri / että se Uscon nlöspidäis ja
wahwistais / ettei hän sencaltraises Campaures taca-
perin langeis / mutta aina wahwemmari ja wah-
wemmari tulisi. Sillä se uusi Elämä pitä njin käh-
rettämän / että se joca aica caswais ja edeskäwis.
Mutta sitä wastan pitä sen paljo kärsimän ; Sillä
njin kiuckuinen wihamiss on Perkele / cohta cuin hän
näke /

näke/ että me izem händä wastan asetamme/ ja sitä wanha Ihmistä hillitä pyhdämme/ ja ettei hän meitä wäkiwällällä alaspaina taida/ niñ hän ymbärins joca taholda paulans wirittä ja wäjn/ ulospäin caic-
ki caswalat juonens/ ja eij ennen lacka/ cuin hän meidän wäimein peräti wäsyttä/ niñ että me elickä Uscon poislangeta annaisim/ taicka sotimast pois suutuisim/ ja kärsimättömäxi tulisimme. Tätä warten on nyt Lohdutus annettu/ cosca Sydän tunde/ että se tule hänelle ylönrascari/ että hän täsä uuden wäen ja wirwotuxen ottais.

Mutta täsä waitwarwat izens ne meidän wijsat Niiden
wääräin o-
pettaitten
erymys.
Henget/ heidän suurella taidollians ja wijsaudellans/ he tuimustelewat ja huutawat sanoden: **Quinga taita Leipä ja Wijnä Synnit ander anda/ ja Uscon wahwista?** Totca cuiten-
gin cuulewat ja tietäwät/ ettem me sitä Leiwästä ja Wijnasta sano/ niñcuin Leipä ihestäns Leipä on; Mutta sencaldaisesta Leiwästä ja Wijnasta/ joca Christuxen Ruumis ja Weri on/ jonga tykönä Sanat o-
wat: Tämä Leipä sanon minä/ on nyt se tarwara/ josta me kerseämme/ ja eij nykän muu/ jonga cautta Christus on meille sencaltaisen Syndein ander Saa-
misen ansainnut. Nyt eij se meille muutoin anneta ja omisteta/ cuin näisä Sanoisa: **Teidän edes-
tän annetan ja wuodatetan.** Sillä näisä owat sinulla molemmat/ sekä että se Christu-
xen Ruumis ja Weri on/ ja että se sinun on/ niñ-
cuin nyi tarwara ja lahja. Nyt eij taida Christuxen

Ruumis hedelmätöin turha Cappale olla/ joca ei mi-
tän hyödyntä ja hedelmätä myötäns tuo. Cuiten-
gin waicka cuinga suuri se tarwara ihestäns on/ niin
se pitää Sanaan suljettaman/ ja siinä meille annetta-
man; Muutoin emme sitä taidais tietä engä eziä.

Syndein
andex an-
damus saa-
dan ainoa-
kans Sa-
nan cautta.

Senrähden on myös se tihjä ja turha jaaritus/
että he sanowat Christuxen Ruumis ja Weri ei Ch-
tollifesa meidän edestäm annettu ja uloswuodatettu/
ja sentähden/ emme taida Syndein andexandamu-
sta Sacramendisä saada. Sillä waicka ihe tno on
ristin päällä täytetty/ ja Syndein andexsaaminen/si-
nä ansaittu/ niin ei se cuitengan taida muutoin cuin
Sanan cautta meidän tygöm tulla. Sillä mitä me
muuton sijtä tiedäisim/että nämät tapahdet ja meil-
le lahjoitetut owat / ellei niitä Sarnan ja Suun Sa-
nan cautta ilmoitettais? Ja custa se on heille tullut
tiettäwäri/ ja cuinga he taitawat Syndein andex-
saamisen/ isellens käsittä jos ei he pidä ja usco pyhä
Kirioitusta ja Evangeliumita. Nyt on coco Evan-
gelium/ ja Uscon Cappale/ **Minä uscon yh-**
den Pyhän Christilisen Seuracun-
nan/ Syndein andex saamisen/ ic.
Sanan cautta tähän Sacramenttiin suljettu ja meille
edespandu. Mینگä tähden pitäis meidän tainca-
daisen tarwaran salduman tästä Sacramendisä/ pois
rewittä? Cosca heidän cuitengin pitää tunnustaman/
että nämät ne samat sanat owat / jotca me usein E-
vangeliumis cuulemma ja tosin/ niin wäähä rohkene-
wat sanoa näitä sanoja olewan Sacramendis/ il-
main hedälmätä/ cuin wäähä he wscaldawat sanoa/ et-
tä co:

tä coco Evangelium ja Jumalan Sana on ulkona Sacramendista hedelmätöin ja ilman hyödyntä.

Sacramē-
din nauti-
gemus.

Niñ on meille nyt coco Sacramenti se-
kä/ mikä se on ihesäns/ että myös/ mi-
tä se myötäns tuo ja hyödytä. Nyt pitä
myös catottaman/ cuca se Persona on joca
sen woiman ja hyödytyrē vastaan otta.

Uscō käsitä
Syndein
andex saa-
misen.

Se on/ että me lyhyellä sanomme niñcuin ennen-
gin Castesa/ ja muutoingin vsein olemme sanonet/
joca ne usco/ cuin Sanat puhuvat ja
sisällens pitävät.

Sillä ei ne ole kiville
eikä puille sanotut ja ilmoitetut/ waan nülle/ cuin ne
cuulewat/ joille hän sano/ ottacat ja syöät/ r.

Ja että hän Syndein Andexsaamisen tarise ja
lupa/ niñ ei se taita muutoin cuin Uscōn caut-
ta vastaan otetta. Sencaltaista Uscō waati hän ihe

näisä sanoisa: **Teidän edestän annettan
ja teidän edestän wuodetetän:** Cuin

hän tahdois sanoa: Sentähden annan minä teille
minun Ruumin ja Wereni/ ja käffen teidän syöä
ja juoda/ että teidän sen ikellen omistaman ja nau-
tikeman pitä. Joca nyt/ näitä hänelläns sanoa an-
da/ ja usco sen niñ olewan/ hän on sen totifest saa-
nut. Mutta joca näistä sanoista epäille/ ei hänelle si-
tä ole/ niñcuin sillä joca anda näitä hänelläns turhaan
tarita/ ja ei tätä terwelistä hywytä nautita tahdo.

Lawa:

Tawara on kyllä awattu / ja jocaikelle oswen eteen
cannettu ja tosin pöidälle pandu / mutta siihen wiellä
tarwitan että sinä myös sen izelles omistat / sen
wahwana pidät nyhncuin sanat sinua opettawat.

Tämä on coco se Christilinen walmistus / tätä
Sacramentia keltwolifest naurita. Sillä että tämä
tawara sanoisa meille edes panna / nyh emme muu-
toin taida siihen tarttua / engä sitä wastanotta / kuin
sydämellä; Sillä / käsillä emme taida sencaldaista Lab-
ja ia yhancaikista tawarata wastanotta. Paasto ja
Rucous /c. mahta olla xri ulconainen walmistus
ja lastein harjoitus / että Ruumis izens puhtast ja
cunniallisest pidäis ja käntäis Christuren Ruumist
ja Werta wastan: Mutta sitä kuin täsä ja tämän
cansa annetan / et taida Ruumis käsittä ja wastan
otta / waan Sydämen usco sen teke / joca sencaldaisen
tawaran tunde / ja sitä izellens himoize. Tämä ol-
con kyllä nyh paljo kuin yhteiseen opetukseen tarwi-
tan tästä Sacramendistä: Sillä mitä enämbi tästä
fanomista on / se sopi toiseen aicaan.

Wijmeiseldä / että meille nyt on oikia ymäärms
ja oppi tästä Sacramendistä / nyh myös tarwitan xri
neuvo ia manaus / nimittäin / ettem me sencaldaista
suurta tawarata / joca jocapäiwä Christittyn seas
pidetän ja ulosjaetan / annais turhaan ohize kändä / se
on / että ne jotca Christitnyt olla tahtowat izens siihen
walmistaisit / tätä pyhä ja corkiata Sacramentia / u-
sein nautizeman. Sillä me näemme cuinga hitaat
ja lajcat me olemma siehen. Ja xri suuri joukon-
tä Evangeliumin cuulewat / jotca siten kuin Darwin
aseturet poistulit / että me hänen waatimisestans / ja
kästni-

Christilli-
nen walmi-
stus tälle
Sacramen-
dille.

kästäistäns wapari tulimme / coco wuoden Eari eli Colne/ ja enämmän ilmain tätä Sacramendit men-
nä andawat/ niñcuin he olisit niñ wahwat Christi-
tyt/ ettei he ensingän sitä tarwisis. Ja muutamit
andawat igens sijtä estä ja pelättä/ että me olem o-
pettanet/ ettei sijnen pidä kenengän menemän/ mut-
ta ainoastans nyden jotca nähjän ja janon sen jälken
tundetwat / joca heitä sijnen waatiman pitä. Owat
myös muutamit/ jotca edespanewat sen olewan wa-
pas ehdosa/ ja eij niñ suurest tarwittawan / ja siinä
kylä olewan/ että he ainoastans uscowat / ja niñ e-
nin osa sijnen joutu/ että he aiwan kylmäxi tulewat/
ja wihmein sekä Sacramendin että Jumalan Sanan
ylöncakowat. Se on totta cuin me sanonet olem-
me/ ettei yriskän pidä millän muoto waadittaman ja
wäellä ajettaman tälle Ehtolliselle / ettem me wast-
udest tekis yhtä uutta Sielun murha. Cuitengin
tämä on rietäminen / ettei sencaldaiset Ihmiset pidä
Christitihin edest pidettämän / jotca niñ causwain i-
gens Sacramendildä pois pitäwät. Sillä eij Chri-
stus ole sitä senpäälle säätännyt / että se pidäis ihme-
xi kahelda nybärins cannettaman / waan on Chri-
stitytän kästennyt sitä syömän ja juoman/ ja siinä hä-
nen muistons pitämän.

Ja tosin jotca oikiat Christityt owat / ja oikiat
Christuren Opetuslapse/ ja Sacramendin callina ja
corkiana pitäwät / he mahtawat kyllä ike heitäns
waatia ja tähän tunge. Cuitengin että ne yrifer-
taiset ja heicot/ jotca myös tahtowat mieelläns Chri-
stityt olla / sitä enämmän kehoitetuxi tulisit sitä sy-
tä ja tarwetta mieleens johdattaman/ cuin heitä sij-
hen waatiman pitä / niñ tahdomme sijtä asiasta jo-

Jotca i-
gens anda-
wat waatia
HEKoran
Ehtollisell /
eij ole oiki-
at Christi-
tyt.

Oikiat
Christityt
uiein nau-
tikewat
HEKoran
Ehtollista.

takin puhua. Sillä nyñcuin muisakin asioisa/ jotca tulewat uscoon/ rackauteen ja kärsimiseen/ ei ole siinä kyllä/ että opetetan ja neuwotan/ waan pitä myös jocapäiwä ahkerasti manattaman; Nijn myös täsä tarwitan/ että caikella ahkerudella saarnatan/ ettem me wäshis ja suuttuis: Tieten cuinga Perfele igens alinoma asetta sencaldaisia ja caikia Christillisiä harjoituxia wastan/ että hän parhan woimans perästä/ sijtä Ihmisten Sydämmet peljätäs ja torjus.

Ja Ensi on meille selkiä Terti Christuren

Ensimäi-
nen syh/ v.
sein lähde
HERRAN
Ehrollisel-
la/on Chri-
sturen Kä-
sty.

Sanoisa: Se tehkätte minun muistoreni.
Nämät ovat Sanat/ jotca meitä käskewät/ joiden cautta nylle/ jotca tahtowat Christitnt olla/ on päälle pandu/ että heidän tätä Sacramenti nautikeman pitä. Sentähden joca tahto Christuren Opetuslapsi olla/ joidenga cansa hän täsä puhu/ se ajatelcan/ että hän pidäis Sydämmesäns nämät Sanat/ ei nyñcuin joldaculda Ihmiseldä waadirtu/ waan että hän HERRALLE Christurelle olis cuulianen/ ja hänelle mielisuoostori. Sinä taidat sanoa/ cuitengin se Sana/ nijn usein cuin te sen teette/ ei ketän waadi/ waan anda sen cuingin wapaas ehdosa olla? Sijhen wastatan: Se on tosi/ mutta ei siinä seiso/ ettei meidän sitä ifänäns enä tekemän pidäis/ ja cosca hän ne Sanat sanoi: Nijn usein cuin te sen teette/ nijn hän silloin käski/ että meidän sitä usein tekemän pitä.

Wastan
fanomus.

Wastaus.

Ja

Ja on se sentähden tähän tygö pandu/ että hän tah-
to Sacramendin wapana pitä/ ja ei johongun erin-
omaiseen aicaan sidottuna/ nyñcuin Judalaisten Pä-
siäis Lammas oli/ jonga heidän piti syömän ainoa-
stans yhden kerran joca wuosi/ ja juuri Neliannen
Toistakymmenen päiväin päälle Ensimmäisejä Euu-
sa/ Ehtona/ ja ei yhtäkän Päiwä siytä siyrämän;
Nyñcuin hän tahdois sanoa: **Minä saatan**
teille yhden Pasiäis Jublan eli Ehtol-
lisen/ jota teidän ei tällä Ehtolla yh-
den kerran wuodes/ waan usein sitä
nautikeman pitä. Cosca ja cusa tetah-
dotte/ isecungin tilan ja tarpeen jäl-
ken/ joca ei ole yhtengän paikkaan ja
määrättyyn aicaan sidottu. Waika
Ruomin Epäjumala Pawi on tämän sitten muut-
tanut/ ja siytä Judalaisten Jublan tehnyt.

Nyñs näet/ ettei se ole nyñ wapaari annettu/
että se mahdais ylöncahotta. Sillä sen minä cuzun
Sacramendin ylöncahomisexi/ cosca me nyñcautwan
ilman yhtäkän estettä isem siytä poispidämme/ ja en
sitä coscaan himoike. Jos sinä tahdot sinulles sen-
caltaisen wapauden/ nyñ olcon myñs sinulle se wa-
paus/ ettes Christitty olis/ et myñs mitän rucoilla
eikä uscoa tarwikis; Sillä se on nyñ hywin Chri-
stuxen Käsky cuin tämäkin. Mutta jos sinä tahdot
olla Christitty/ nyñ pitä sinun toisinans tätä Käskyä

Etä yhden-
gän pida
ylöncaho-
man Sa-
cramentia.

täyttämän ja cuuleman. Sillä tämä Kästhy pitää sinua niin kehoittaman / ettäs itseäs tutkistelisit ja sanoisit: Eikos mingäcaldainen Christitty olen minä? Jos minä olisin oikia Christitty / niin olis minulla joku Halu näitä tekemän / kuin minun HERRANI tehdä kästtenyt on.

Ja tosin / että me olemma niin kylmät ja cangiat siihen / siitä on kyllä nähtävä / mingäcaldaiset Christityt me olemma Paawin wallan alla ollet / jotta ainoastans waatimisest ja Ihmisen Kästhy pelwoista olemma edestännet / ilman yhtäkän halua ja rakautta / engä ensingän totellet Christusen Kästhyä. Mutta em me yhtäkän wäkisin waadi / ei myös tarwita kenengän meidän tähtem tälle Ehtolliselle käymän. Mutta se mahta sinua itse siehen kehoitta ja waatia / että Christus on kästtenyt ja se hänelle kelpa. Ei meidän pidä Ihmisildä andaman izem itänäns waatia / eikä Uscoon / eikä johonguun hywään työhön. Me en muuta tee / kuin opetam ja neuwomme / mitä sinun tekemän pitää / ei meidän tähtem / waan sinun tähtes. Hän itse sinua caikella tallalla tygöns cuku / jos siua tahdot ylöncazo / niins mahdat edestäs wastata.

Tämä pitää nyt **Ensimmäinen** oleman / eärinomaisest niille kylmille ja laiscoille / että he izens ylösherätäisit ja parannaisit. Sillä se on totinen tosi / niincuin minä itse minusani sen hywin coetellut olen / ja myös izecukin tykönäns löytävä on / koska Ihminen niin cauwan izens Sacramendildä pois pitää / että hän päiwäpäiwäldä sitä työlämmä ja kylmemmät tule / niin että hän sen wäimein peräti ylöncä-

Mitä meitä kehoittaman pitää HERRAN Ehtollisella käymän.

löncako. Muutoin pitä meidän Sydämmelläm ja omalla Tunnollam kyselemän / ja nijn laittaman / cuis sen Ihmisen tule / joca mielelläns tahto olla Jumalan Armos ja nstävnydes. Jota usemmin se nyt tapahtu / sitä enämmin Sydän lämbi ja ylöshytty / ettei se peräti pois kylmerys.

Mutta jos sinä sanot: Undä sitten / cuin minä tunnen etten minä ole sijnhen sovelias? **Wastaus:** Se on minungin waitwani / enimmitten aina sija wanhasta menosta Darwin alla / josa me ikem nijn pynäisimme / että meidän piti aiwan puhtat oleman / nijn ettei Jumala olis nhtän wica meisä löhtänyt / josta me nijn pelcurixi tulimme / että jocainen cohta hämmästy ja sanot: **Woi sinua onnetoin-**

Cuin joca tunde ikens telwottomax / mitä silloin tehdämän pita?

Da! Et sinä ole mahdollinen. Sillä Ihmisen Luondo ja Järki rupe cohta arwaman meidän mahdollisuttam sitä suurta hywytta wastan / ja löhtä sen nijn olewan / cuin yhden pimiän Lnhdyn kirckan Auringon subteen / eli Loan callein Kiwein subteen. Ja että hän tämän Elämäns saastaisuden näke / nijn eij hän tahdo edeständä / ja nijncauwan sen cansa wjhwyttele / että xri Wjeko toisen jälkin / ja xri Puolijajastaica toisen jälkin culu. Mutta co scas sen perän tahdot casoa / cuinga hywä ja puhdas sinä olet / ja sen jälken odotta / ettei enä mitän sinun omatundos waitwais / nijn sija seurais / ettes ikänäns sijnhen tulis. Sentähden pitä täsä Ihmiset eroitettaman: Sillä niille / jotca pahat / wastahacoi set ja ylonannetut owat / pitä sanottaman / että he Sacramendildä ikens pois pitäwät / sillä eij he ole soveliat Syndein andexandamusta saaman / nijn cuin

Niille ean-
gioille ja
eatumatto-
mille ei pi-
dä annet-
taman
H. Xran
Ehtollista.

ne jotta ei sitä himoitse / eikä myös tahdo mielelläns
izens parata. Mutta ne muut / jotka ei niin ilkiät
ja jumalattomat ole / waan sydämmestäns touwowat
paranewans / ei milläkään muoto pidä izens tasta
Ehtollifesta poiseroittaman / waicfa he muutoin hei-
cor ja puuttuwaiset owat. Niñcuin myös Pnhä

Hilarius sanonut on: **Jos jocu Synodi ei
nijn ole tehty / että jocu sentähden pi-
däis oikeudella Jumalan Seuracun-
nasta ulos suljettaman / ja Pacanan e-
destä pidettämän / njñ ei hänen pidä
Sacramendikä izens pois pitämän /
ettei hän elämätä izeldäns poistem-
mais.** Sillä ei nyikän mahda toivo tulewans
Jumalisudens njñ tähdelliseksi / ettei hänen Libasans
ja Weresäns ole lukemattomat jocupäiwäiset puuttu-
miset ja wiat.

Sacramen-
din peru-
stos ei ole
meidän kel-
vollisude-
sam.

Sentähden pidä sencaldaisten Ihmisten oppi-
man / että caickein ylimmäisin Wijsaus synä on / että
me tiedämme: **Ettei meidän Sacramen-
ti ole asetettu meidän mahdolisudent-
tähden.** Sillä em me anna meitäm castetta /
niñcuin mahdollisia ja pyhiä / em me myös tule Ri-
pille / niñcuin me olisim puhtat ja ilman synnitä ;
Waan sitä wastan / niñcuin waitwaiset wiheliäiset
Ihmiset / ja juuri sentähden että me mahdottamat

olemme/ ainoastans ettei jocu sencaldainen olis/ joca
 ei Armo eli Rippia pyhdäis/ eikä myös ajattelis i-
 zens parata. Mutta joca Armo ja Lohdutusta hi-
 moise/ hän izens waatican/ ja älkön andaco hän-
 däs fenengän peljättä/ sentähden sanocan: **Minä**
tahdoisin mielelläni olla mahdollis-
nen tällä Ehtollisella: Mutta minä
tulen/ en yhdengän mahdollisuuden
päälle/ waan sinun Sanas päälle/
että sinä sen käskenytt olet/ niincuin
minä mielelläni sinun Opetuslapses
olisin/ minun mahdollisuudeneni olcon
cusa se taita. Mutta se on rascas ja työlläs
tehdä/ sillä se on aina meidän tielläm/ ja estä että
me enämbi cagom izem päällem/ cuin Ehristuren
Suun ja Sanain päälle. Sillä Jhmisen Luondo
pyhtä aina niin tehdä/ että hän wahwa olis/ ja saisi
luotta izē päällens/ waan cuin hän tunde sen puut-
tuswan/ niin ei hän tahdo edes tulla. Täsä olcon
tyllä sijtä Ensimmäisestä Cappalesta.

Sixi Toiseri/ on myös Lupaus Toinen ke-
tämän Käskyn tygö pandu/ hoittawai-
(josta ennen-
gin puhuttu on) nen Syy
joca meitä siehen caicein wahwim-
maist kehoittaman ja waatiman pitä; enEhristu-
Sillä täsä o- renlupaus
wat ne suloiset ja ractaat Sanat: Syndein
Tämä on anderjaa-
mifesi-
minun

minun Ruumin / teidän edestän an-
 nettu / Tämä on minun Vereni / tei-
 dän edestän wuodatettu / Syndein an-
 der andamisexi. Nämät Sanat olen minä
 sanonut / eij olewan saarnatut Cannoille eikä Ritwille /
 waan minulle ja sinulle / muutoin olis hän nijn hy-
 win tainnut wai olla / ja eij yhtäkän Sacramenti a-
 setta. Sentähden ajattele ja nijn toimita / ettäs si-
 nus näihin Sanoin (Teidän edestän) sisälle
 sulkisit / ettei hän turhan sinun cansas puhuis. Sil-
 lä täsä hän tarise meille caickein hänen lahjains La-
 waran / cuin hän meille Taitwasta tuonut on. Jo-
 hon hän myös meitä caickein ystävällisemmästä cuku.
 Njñcuin hän sano: *Matth. 11.* Tulcat caicci
 minun tygöni / jotca työtä teette / ja o-
 letta rascantetut / minä tahdon teitä
 wirwotta. Nyt on se suuri syndi ja häpiä / et-
 tä hän meitä nijn sydämmellisest ja uscollisest cuku
 ja neuwo meidän suurimmax hywärem ja parha-
 rem / ja me izem siihen nijn wierasna pidämme / ja
 nijn caurwan wihwyttelem / siihen asti että me juuri
 kylmäxi ja patunexi tulemma / nijn ettei meillä yhtä-
 kän halua eikä rackautta enä siehen ole. Eij pidä
 meidän Sacramenti jongun wahingollisen cappalen
 edestä pitämän / että meidän pidäis sitä pakeneman /
 waan njñcuin yhden terwellisen ja lohdullisen Läki-
 tyxen eli parannuxen / joca sinua autta / ja sinulle es-
 lämän

Sacramē-
 ti on san-
 gen callis/
 ja eij wa-
 hingolli-
 nen cappa-
 le.

lämän anda sekä Sielun että Ruutim puolesta. Sillä cosca Sielu parattu on / siinä on myös Ruu- mis autettu. Mikistä me siis sitä niin wäldämme kuin Myrcknä / jonga cansa me cuoleman söisimme.

Se on kyllä tosi / että ne jotca sen ylöncagowat ja Jumalattomast eläwät / ottawat sen ikellens wa- hingori ja cadotuxeri; Sillä sencaldaisille ei pida mitän hyswäri eikä autuuxeri oleman. Niñcuin se tapahu Sairalle / joca tottelemattomuudesta syö ja juo sitä kuin Läkärildä eli parandajalda on kielty. Mutta niñden jotca heickoudens tundewat / ja olisit mielelläns siitä wapaat ja apua ekitwät / ei pida tätä muutoin cahoman eikä nautikeman / waan niñcuin nhtä caickein callinda Läkitystä / caickinaisia myrcknjä wastan kuin heidän tyköndäns owat. Sillä täsä Sa- cramendis siinä saat Christuxen Suusta Syndein Under andamuxen / joca myötäns ruo Jumalan Ar- mon ja Hengen caickein hänen lahjains cansa / suo- jelluxen ja warjelluxen ja wallan / Cuolemata / Per- felettä ja caickia pahutta wastan.

Ja niñ on sinulla Jumalan puolesta / sekä H Er. Colmas teo-
 ran Christuxen Kästy että Lupaus. Niñ pida myös hoittawai-
 ike puolestas sinua waatiman sinun oma tar- nen syö on
 pes / joca Caulasas rippu / jonga tähden meidän o-
 raincaldaiset kästyt / cuzumiset ja lupauyet annetut o- ma tarpein.
 wat. Sillä hän ike sano: *Sij tarwike terwe* Matt. 9.
 parandajata / waan Sairat: Se on:
 Jotca työtä tekewät / ja ne jotca Synillä / Cuoleman
 pelolla / Lihan ja Perтелен kiusauxella rascoutetut o-
 wat.

wat. Jos sinä nyt olet ahdistettu Synnin cuormal-
la / ja tunnet sinun heikoudes / niin tule rohkiast e-
des / ja anna sinus wirwotetta / lohdutetta ja wahwi-
stetta. Sillä jos sinä tahdot niin cauwain wirwot-
tä / cuins puhtana ja mahdollisena tulisit / niin sinun
pidäis hancakifist sitä ikes pois pitämän; Sillä
hän langetta tästä tämän Duomion / ja sano: JOS
sinä olet puhdas ja hywä / niin et sinä
minua tarwike / en minä myös sinua.
Sillä ne aimoastans keliwottomari cuxutan / jotca ei
tunne heidän puuttumistans / eikä luule ikians syndisri.

Ryhmys.

Mutta jos sinä sanot: Mitästä mi-
nun pitä tekemän / cosca en minä sen-
caltaista tarwetta ja puuttumista tuta
taida / engä myös iso ja jano tätä Sa-

Wastaus.

cramentia? Wastaus. Niille cuin sencaldaiset
owat / ettei heillä ole sitä tundo / en taida minä pa-
rembata neuwo anda / cuin että he tarttuwat omaan
Poweens / cahoden jos heillä myös on Lih ja Wer-
ta. Ja coscas sen niin löhdät / niin ota etees sinun
hnywäres Pnhän Pawalin Kirja Galatterein ty-
gö / ja cuule mingäcaldaiset hedelmät Lihalla owat.
Mutta Lihan työt owat julkiset / cuin
on Huorus / Salawuoteus / Saastai-
sus / Haureus / Epäjumalden palwe-
lus /

C. 5. 19. 20

lus/ Noituus/ Waino/ Riista/ Cate-
us/ Wiha/ Lora/ Eripuraisus/ Eri-
ra/ Pahansuomus/ Murha/ Suopu-
mus/ ylönsyömms: ja muut secaldaiset.

I.
Dwar Et-
han työt.

Sentähden jos et sinä näitä tuta taida / niñ usco
cuitengin Pyhä Kirjoitusta / se ei suingan sinulle wal-
hettele / jolle sinun Lihas paremmin tuttu on / cuin
sinulle ihe. Ja pidemmälä päättä pyhä Pawali Ro-
marein työ 7:nes sanoden: Sillä minä tiedän /
ettei minusa / se on / minnn Lihasani
mitäkän hywä asu.

Jos pyhän Pa-
walin tähty niñ puhua hänen Lihasans / niñ em me
myös tahdo paremmat engä pyhemmät olla. Mutta
ettem me sitä tunne / niñ se on sitä pahempi: Sillä
se on xpi mercki / että meidän Liham on hengellisellä
Spitalilla haavoitettu / joca ei mitän tunne / cuiten-
gin hän purestele / calwa ja syö ikens ymbärins. Cui-
tengin niñcuin sanottu on / jos sinä olet niñ peräti
euollut / niñ usco cuitengin pyhä Kirjoitusta / joca si-
nun ylikes Duomion sano. Ja yhdes Summas:
Jota wähemmän sinä Syndis ja puuttumises tun-
net / sitä enämbi syh on sinulle siehen kändä apua ja
parannusta ekimän.

Sitäläkin cako myös ymbärilles / jos sinä Ma-
ilmas olet / jos et sitä tiedä niñ kysy sinun kylän-
miehelles: Jos sinä Mailmas olet / niñ älä ajattele
sinuas olewan ilman synnit ja waiwata? Rupe ai-
noastans ihes pitämän Jumalisuteen / ja Evangelii-
mii

2.
Mailma,

min opisa pyhymän / ja cako / jos eij jocu sinulle wi-
ha ja myös mielicarwautta / wäärnyttä ja myös wa-
kitwalda sinulle tee / nijn myös syndyn ja wicoihin ti-
la anna. Jos ets sitä wielä ole coetellut / nijn anna
pyhän Raamatun sinulles sanoa / joca Mailmalle mo-
nes paicasa sencaltaisen ylistöksen ja todisturen anda.

7.
On per-
fete

Ilman näitä on myös Perfele sinun ymbäri-
läs / jota et sinä itänäns peräti alaspohjeturi saa /
cosca eij meidän H E Xram J E Sus E H Ristus ihe ole
tainnut händä wälttä. **Mikästä on Perfelez**

Eij mikän muu / kuin Kirjoitus hänen nimittä / **Wal-**
hettelia ja Murhaja. Walhettelia sentäh-
den / että hän Jhmisen sydändä pyntä pois käätä
Jumalan Sanasta / ja sen nijn pimittä / ettes sinun
waiwas ja tuscas tundis / että myös Christuren ty-
gö tulla taidais. Mutta Murhaja / sillä eij hän suo-
yhtäkän hetke sinun eläwän. Jos näkisit / cuinga mo-
nella Miecalla / Keihällä ja Nuolella hän sinua joca
Silmän räpänyes tarccotta / tosin sinä iloihisit nijn u-
sein cuins taidaisit Sacramendille tulla. Mutta et-
tä me nijn suruttomast ja ajattelemata täällä wael-
lamme / eij sitä tee mikän muu / kuin se / ettem me luu-
le engä usco meitäm Lihasa ja täsä pahas Mailmasa
eläwän / eli Perfelen Waldacunnasa olewan.

Sentähden coettele tätä hywin ja tutkistele ihes
wiriästä / eli cako sinus wäähä ymbäris / ja pida ihes
Kirjoituren tygö. Jos ets wielä sittetän sitä runne /
nijn on sinulla sitä suurembi tarwe walitta / sekä Ju-
malan että Lähimmäises edes / ja anna ihes neuwot-
ta / ja edestäs rucoilda / ja älä lacka ennen kuin se Ki-
wi

wi sinun Sydämmestäs pojes tule / niin pitä tapah-
tuman / ettäs kyllä löhdät sinun tuscas / ja sinun pitä
näkemän / että sinä olet carifertaisest enämmin Syn-
dijn wajonnut / cuin jocu muu könhä Syndinen / ja
sentähden enämmin tarwitset tätä pnhä Sacramen-
tia / wastan sitä wihelijäisyttä / jota sinä (sen pahem-
bi) et nde. Jos Jumala sinulle armonis anda / et-
täs sinun waiwas ja tuscas enämmin tundisit / ja tä-
tä Sacramenti paremmin isoisit ja janoisit. Erino-
maisist / että Perkele sinua näin kiusa / ja ilman lac-
kamata asetta sinun etees wähtyhet / cusa hän sinun
saawutais / ja sais Cadotukseen / sekä Sielun että Ruu-
min puolest / ettes yhtäkän hetke ole wapaa hänestä.
Euinga pian hän taidais caickinaiseen tuscaan ja wai-
waan syöstä / coscas caickein wähiinän sitä himoikisist.

Nämät olcon sanotut **Neuwoxi** eij ainoa. Caicki nä-
mät opetu-
ret owat
tarpeelliset
Wanhoille
ja Nuorille.
stans meille cuin wanhat olemma / mutta myös nuo-
relle cansalle joita Christilises opisa ja ymmärtyses
nlöscaswatettaman pitä. Sillä tällä tavalla / taidai-
simme wahemmällä waiwalla Nuorudelle opetta /
Kymmenen Käsky / Uscon tunnustu-
xen / Isä meiden Kucouren / että he ne
sydämen halulla ja tähdällä todella käsitäisist. Ja
niin cohta lapsudesta izens näisä hywin harjoitaisist
ja näihin tottuist. Sillä wanhain cansa on jo
niin couwas joutunut / ettem me tätä / engä muuta
heildä saada taida / jos eij sencaltaisia ihmisiä lap-
sudesta nlöscaswateta jotca meidän jälkin / meidän
siam ja wircaam tulewat / että he myös heidän hy-
win ja terwelisest / nlöscaswataisist / joiden cautta Ju-
malan

malan Sana ja Christilinen Seuracunda hlöspide-
täisim. Tietkän sentähden / ihcekukin Perhen Isän-
dä että hän Jumalan Kästyn jälkin welwollinen on
Lapsians opettaman ja opetta andaman sitä kuin
heidän tietämän pitä. Sillä että he owat Easten
saanet / ja Christittyin lueuun / ja yhtenten otetut /
niin pitä myös heidän tästä Sacramendistä osallise-
xi tuleman / että he meille hyödenyxi ja awuxi olisit.
Sillä heidän caickein pitä cuitengin
meidän cansam uscoman / racasta-
man / rucoileman ja Perfelettä wa-
stan sotiman.

Yri lhyh

Nieuwo ja Spetus

Ripist ja Synnin Päästöst.

Euinga
Rippi eli
Synnin
päästös on
Pawilda
pidetty,

Ripist ja Synnin Päästöst olem me ai-
na niin opettanut / että se pidäis ole-
man yri swapa cappale / ja poiswedetty
Pawin Tyranneudest / että me irralla o-
lisimme hänen waatimisestans / ja siitä
sangen rascast Racasta ja cuormasta jolla hän Chri-
sticunda rasittanut on: Sillä etj tähän asti yhtä-
kän rascambata Cappaletta ole ollut / jota me caickei
olem

olem tähtynet coetella / kuin että jocainen piti waa-
dittu oleman / juuri caickein suurimman cuolettawan
Synnin ehdolla / ja caikes Ripisä häneldä njih cor-
fiast waiwattu oleman / nimittäin / moninaisten Syn-
dein ylöslukemisella / njih ettei yrifän ole tainnut izi-
äns hywin ripittä / ja se oli caickein pahin / ettei yri-
fän saanut oppia ja tietä / **Mitä Rippi eli
Synnin päästö olis? Mitä lohduitust
ja hyödytyst siitä on?** Mutta se on yhteen-
ruscan ja Helvetin waiwan käättö / jota piti tehtä-
män / ja eij ole mitäkän njih wastoin kuin se; Nä-
mät Colme Cappaletta owat nyt Jumalan Riitos /
meildä pois otetut / ja jällens lahjoitetut / että me il-
man waatimat ja wapisturet sitä tehdä uscallam / ja
njih pääsnet ja pelastetut siitä tuscasta / caickia Syn-
dejä njih tähdellisest ylöslujettelemasta; Njhn myös
on meille nyt se wapaus ja hywyns / että me tiedäm /
cuinga ne terwellisest nautittamau pitä meidän omal-
le tunnollem Lohduiturex ja wahwistorexi. Mutta
nyt taita jocainen sitä tehdä / ja owat (sen pahembi)
oppenet sen kyllä ennen hywin tekemän / mitä he
tahtowat / ottaden siitä sen wapauden izellens / kuin
eij he ensingän tarwikis enä Rippiä eli Synnistä
päästöä. Kyllä se pian käsitetty on kuin meille muu-
toingin hywä tehdä taita / ja picaisest tapahrtua / cusa
Evangeliumin Saarna njih suloinen ja keltwollinen
on. Mutta sencaldaiser Siat (kuin minä olen ennen-
hin sanonut) eij pidä saaman olla Evangelinmin ma-
fiall ja hienolla Ohulla / eikä siitä mitän saaman?
Mutta oleman Patwin waatimisen ja waiwan alla /
että

Evangel-
iumin wää-
rin käyttä-
mys.

että heidän pidäis rucoileman / paastoman ja anda-
 man ripittä itsens enä kuin ennen! Sillä joca tah-
 to Evangeliumia usco ja sen jälkeen elä / ja tehdä sitä
 kuin Christittyni sopi / ei hänengän pidä sitä hywä-
 pens nautikeman; Mitä se olis ettäs sitä hywäres
 nautikisit / ja et tahdois siehen mitän culutta ja teh-
 dä. Sentähden en me tahdo sencaldaisit opetta ja
 saarnata / ja meidän tahdollem hänen suoda / ja mei-
 dän wapauttam hänen hywäres tulla; Mutta sal-
 lita Darwin ja hänen caldaisens / tulla hänen niscal-
 lens / ja waatia niincuin Tyrannin; Sillä hän on
 sencaldaisest wäestä / kuin ei tehdä Evangeliumille
 cuuliainen olla / ei muu / kuin sencaldainen Profosi /
 kuin Jumala pitää Gewalderinans.

Pawin o-
 maisus.

Mutta niille muille / kuin itsens mielelläns sa-
 noa andawat / pitää yhteisest ja erinomaisest saar-
 nattaman / rucoildaman ja suositteidaan / ettei he sen-
 caldaista callista tarwarata / Evangeliumin Saarnal-
 la edeswedettinä anna tyhjän ja huckan tulla. Sen-
 tähden tahdom me jotakin puhua Ripist ja Synnin
 päästöstä / niille yrkertaisille neutowri.

Ensimmäi-
 nen Rippi
 sapattu
 Jumalan
 edes.

Ensist olen minä sanonut / paiki tätä Rippiä
 josta me täsä puhumme / joca paremmin enkutan
Yhteisex Christittyni Tunnusturexi.
 Nimittäin / että joca ainoastans Jumalan eli Lähim-
 mäisens edesä ripittä itsens / ja rucoile Synnistä pää-
 stämystä / jota myös jocapäises Rucouresa neutowotan /
 cusa me sanomme: Anna meidän welcam-
 me anderi / niincuin me annamme

mei

meidän welvollistem/ 2c. Ja tosin/ co-
co Isä meidän eij ole muu kuin Xipi-
tös. Sillä mikä on meidän Xucou-
rem muu/ kuin että me tunnustam/
mitä eij meillä ole/ engä tehdä taida/
jota me welvolliset olemma/ anoden
armo ja rauhallist omatundo. Sencal-

dainen Xippi pitää meidän alinomat tehtämän/ niñcau-
wan kuin me eläm; Sillä sen vuori me olem Christi-
tyt/ että me tunnustam meitäm olewan syndiset/ ja ru-
coilem armo. Niñ myös se Toinen Xipin Tunnustos Se toinen.
kuin isecutin teke hänen lähimmäisens edes / on myös
käsitetty eli suljettu Isä meidän Xucoures/ cusa me toi-
nen toisem edes tunnustam meidän Synnim/ ja sitä an-
dex anom / ennen kuin me Jumalan eteen tulemma ja
häneldä andex andamusta pyhdäm. Nyt olem me (yh-
teisest sanottu) toinen toisem welas; Sentähden mah-
dam me myös toinen toisem edes julkisest meidän Xip-
pim tehdä/ ja eij yriskän toistans cartta eli wälttä / sillä
se kån niñcuin sanotan/ **On xri hywä / niñ o-
wat caicki hywät** / ja eij ole yriskän joca teke Ju-
malalle eli lähimäisellens niñ hywä kuin hänen pidäis.

Edespäin / on myös tämän yhteisen welan siwusa/
xri erinomainen/ cosca toinen toisens wihoitta/ niñ pitää
jällens toinen toiseldans andex anoman: Ja niñ on
meille meidän Isä meidän sam cabtalainen Synnin pää-
stö; Nimittäin/ että meille andex annetan kuin me ric-

Colmas
Xipin tun-
nustos.

konet olem sekä Jumalata että lähimmäistäm vastaan/
ja cuin me lähimmäiselle ander annamme / ja ikem hä-
nen cansans sovitam.

Netjäs.

Päisi tätä julkist tarpellist jocapäiväistä Ripin Tun-
nustosta/ on myös **Toinen Salainen**/ joca ta-
pahtu Christillisten Welhein kekkellä eli wälillä / ja sopi
sijhen/jos jocu erinomaisest ahdista ja waiwa/ cuin mei-
tä purra ja calwa taita/ ja em me lepoa saa/ engä löhdä
meitäm uscosa wahwana/että me sen ilmoitam meidän
Welhellem/ ekein neuwo/ lohduitust ja wahwistusta/ co-
sca ja niin usein cuin me tahdom; Sillä eik se ole niin
Jumalan Sanas ja Kästys käsitetty/ cuin ne Caxi En-
simmäistä Ripin Tunnustosta/ cuinga heidän pidäis te-
kemän Christitnt Weljiri; Murta isecungin haldun
annettu/ joca Welhens Rippiä hänen hädäsäns tarwi-
ke / ja on sijhen tullu ja asetettu / että Christus on niin
janoden/ pannu Christicunnans Suuhun / ja kästennyt
meitä cuin Synneistä päästämän piä: Eusa nyt on se
Sydän joca tunnusta Syndins ja ano Lohduitost/hänen
on täsä hyi wahwa turwa / että hän täsä löntä ja cuule
Jumalan Sanan / josa Jumala Ihmisen cautta sano
jongun wapaax/ pelasta ja päästä Synneistä.

Niin merkise se cuin mind usein sanonut olen/ **Että**
Rippi ja Synnin Päästö on Kahdes
Cappalesa: Se Ensimmäinen on mei-
dän Työm ja Olemisem/ että walitam syn-
deim niizen/anomme lohduitust ja hntwa neuwo Sielul-
lem: Sen Toisen Työn teke Jumala/
joca on Sanan cautta annettu Ihmisen Suuhun / sa-

noa wapaax/ ja päästä synneistä/ joca myös se erinomai-
nen ja caickein parhain on/ cuin ilahutta ja lohdutta.

Tähän asti on cahorttu omain töiden puolen/ ja eij le-
widämälä ajateldu/ cuin että me olem kyllä hywin Rip-
pim tehnet/ ja sihtä toifest cappalesta em mitäkän totel-
let/ eli saarnata andanet / niñcuin se ainoastans olis
hywä työ/ jonga cansa Jumalalle lupaus maxettu olis/
ja cusa eij Rippi olis tähdellinen ja yldäknyläisest tehty/
en myös sinä Synnin päästö pitännyt oleman lujan ja
wahwan/ eikä myös Synnit ander annetut; Jonga
cansa on nihtä könhä Ihmisiä niñ abdistettu ja waa-
dittu / että jocaizen ja ihecungin piti epäilemän / cuin
hänen niñ yldäknyläisest piti izens ripittämän (joca cui-
tengin mahdotoin asia oli) ja eij omatundo taitanut
rauhallisex asetta/ eikä iziäns Synnin päästön luotta:
Ja niñ owat he Pawicunnas tehnet meille/ Rippi eij
ainoastans peräti hnydnttömäx ja kelwottomäx/ waan
myös catkeraxi ja carwaxi/ erinomaisen Sielun waa-
ran ja wahingon cansa. Sentähden pitä meidän tä-
tä asiata niñ caseleman / että nämät Caxi
Cappaletta toinen toifestans eroitamme / Että
me meidän työm sängen halpana /
mutta Jumalan Sanan corkiana pi-
dämme. Ja eij niñ sihen mennä/ cuin me tah-
doisim juuri hywä töntä tehdä/ ja Jumalalle jotakin
anda/ waan häneldä jotakin saada ja wastan otta:
Et sinä tarwike että tulet ja sanot cuinga hywä eli pa-
ha sinä olet. Olet sinä oikia Christitty/ niñ tiedän mi-
nä (Joca Rippi Isäs olen) sen kyllä hywin/ jos et sinä
se ole/

se ole / niin tiedän minä sen sitäkin paremmin ja enäm-
 min. Mutta sinä on se tehtävä / ettäs walitat sinun
 waiwas / ja annat ihsäs autetta / ettäs saisit iloisen Syn-
 dämmen ja lewollisen omantunnon. Sentähden eij
 mahda kengän waatia sinua tähän ruimalla käskyllä ;
 Mutta me sanom: **Joca Christitty on / ja**
mielelläns tahto olla / hänelle on täsä
yrj hywä ja uscollinen neuwo / että
hän mene ja wastan otta tämän callin
tawaran. Jos et sinä ole Christitty / et myös a-
 no sencaldaist Lohdutosta ; Niin annamme jongun
 toisen waatia sinua. **Tämän cansa hyljäm-**
me Pawin Tyranneuden / Säänön ja
Käskyn / niincuin tarwettomat ja kel-
wottomat. Sillä me opetam / cuin sanottu on /
 joca eij mielelläns ja Synnin ander saamisen tähden
 mene Ripille / niin olcan pois ; Ja tosin / joca sijhen me-
 ne hänen työns päälle / niin paljo että hän näyttä teh-
 nens Rippins / hän olcon pois. Mutta meidän neu-
 wom on tämä / ettäs annat ihses ripitettä / ja tietä an-
 nat sinun tuscas / eij sentwuori / ettäs pidät sen suuren
 työn edest / waan cuulet mitä Jumala anda sinulle sa-
 notta / ja Ripin Sanat pitä sinun suures arwos corkia-
 na ja callisna pitämän / ja niytä Rytören ja caiken cun-
 nian cansa wastan ottaman / niincuin erinomaisen suu-
 ren Tawaran.

Costa nyt sencaldaist oikein edespannan / ja sinä
 siwus

Synnin
 päästä on
 callis ta-
 wara.

fluvus sen tarpellisudesta neuvotan/ joca meitä siehen
 pitä kehoittaman/ ei siehen tarwita waatimista; J
 keungin omatundo hänen siehen kyllä aja ja carcotta/
 ja sencaldaisen khrun teke/ että hän sijhen tulla sais/ ja
 teke niñcuin xri kõnhä ja wihelijäinen Kerjaja/ cosca
 hän cuule josakin paicas annertatwan eli jaettatwan
 Almusat/ Kaha ja Waatteit/ eij sinä Khlän Lasta eli
 Caupungin Knichtiä tarwita/ joca händä waati ja lñö/
 waan hän on kyllä ike juorewa/ cuin hän ifänäns woi/
 ja eij suingan wihwyttele. Mutta jos hän ulosanda
 käydä jongun angaran Kästyn / että caicki kerjajat pi-
 dais sinne juoreman/ ja eij ilmoitais mitä siellä sadaisin:
 Mitä siitä muuta olis/ cuin että sinne mennäisin ilman
 haluta/ ja eij mitän saatatwan luulis/ waan ainoastans
 näntäis izens olewan yhden kõnhän ja wihelijäisen ker-
 jäläisen? Sijtä eij olis yhtän suurta Lohdutost eikä
 Gloa; Mutta pikemmin närkästynis sencaldaisesta kä-
 kststä/ ja mieli nurjaj tulis.

Juuri samalla tavalla oswat ne Pawilaiset Saar-
 najat tähän asti sen rickan Almusan ja ulosanomatto-
 man Tarwaran salannet / ja Ihmiset ainoastans jou-
 cottain sijhen waatinet ja ajanet / josta nähdän cuin-
 ga pahat ja häthn elkiset me olem/ cuca silloin taifi
 hntwäll mielellä mennä Ripille? Mutta em me Ja-
 no/ että pidäis ainoastans tuffittaman / cuinga syn-
 dinen sinä waitwainen Ihminen olet / ja ixiäs sinä
 rakella ja curkistella/ waan neuwoa ja nližen puhua:
 Jos sinä olet waitwainen ja wihelijäinen / niñ mene
 ja ezi / ja pyhdä kästtä tätä terwellist Lääkitöst ja
 Parannosta / joca hänen tuscans ja wihelijäishdens
 tunde/ hän himoize ja ifätwöize sen jälken / että hän

Ei ken-
 gän pidä
 waaditta-
 man Ripit-
 le.

Anda ri-
 pittä ixi-
 äns en wa-
 ya ja chdot-
 linen cap-
 pale.

mielelläns sinne mene: Mutta joca ei sitä tottele /
eikä ihestäns tunne / sen me sallim pois mennä: Mut-
ta sen pitä heidän tietämän / ettem me heitä pidä
Christittynä.

Mingä-
rähdē Kip-
pi ei ole y-
löncakotta-
pa.

Nijn näem ja opem me täsä / cuinga suuri /
callis ja lohduullinen Cappale on Kippi
ja Synnin päästö / ja neuwom sinä siwus /
ettei pidä ylöncahottoman sencaldaisst callist cappalet-
ta / cahoden meidän tuscam ja waiwam puolen; Jos
olet oikia Christitty / njn et sinä tarwike eikä minun
waatimistan / eikä Pawin Säändöä / sinä olet kyllä
hywin ihes waatiwa / ja minua sijtä rucoilewa / ettäs
saisit tulla sencaldaisest pyhäst Lawarasta osalliseri.
Mutta jos ylöncahot sen / ja menet ripittämät pois /
njn me duomizem sijtä / ettet sinä ole nyriän Christit-
ty / et myös saa käydä HERNAN Ehtollisella; Sillä
sinä ylöncahot sen / jota ei nyriän Christitty ylöncaho-
man pidä / ja sen cansa njn paljo marcan saatat / et-
tet sinä saa nautita Syndein Under saamista / ja on ny-
ri luja mercki siihen / ettäs myös ylöncahot Evangeliumin
Opin. Yhdes Summas sanortu: Em me waa-
timisest tahdo mitäkän tietä; Mutta se cuin ei meidän
Saarnam ja neuwoam cuule / ja siehen myödytä / sen
cansa ei ole meidän mitäkän tekemistä / ei myös hä-
nellä ole nyriän Osa sijtä pyhäst Evangeliumista. O-
list sinä Christitty / njns olist iloinen / ettäs saisit Sa-
ta Peniculma juosta sen jälkeen / ei andaden waatia si-
nuas / mutta waatimat tulisit. Sillä waati-
misel-

Ditiat
Christitty
ei ylönca-
ho Kippia
ja Synnin
pääst.

misella pitä wahetus tapahduman / et-
tā me (Opettajat) tulemma Käskyn /
ja sinä tulet Vapauteen: em me yhtäkän
waadi / waan mielelläm kärsim / että meitä ajellan /
niñcuin Saarnaita waaditaisin / että me annaisim ja
jacaissimme heille HERran Ehtollisen.

Sentähden cosca minä manan / käsken ja neuwon si-
nuu Ripille ja Synnin päästöön / en minä toisin tee /
waan neuwon sinua Christinxi / ja cuin minä olen sen
tehnyt / niñ minä olen asian niñ corkialle saattanut /
ettäs hywin tulet Ripille ja Synnin päästöön ; Sillä
ne cuin sitä ajattelewat mielelläns olla hywät Christi-
tyt / ja Synneistäns wapaat / pitä hywä omatundo /
niñllä on jo se oikia isomus ja janomus / että he khrut-
tain ja nopsast sen jälken pyörivät / niñcuin Coira
Leiwän ja Liemen jälken: Niñcuin taca ajettu ja ah-
distettu Peura / pala lämbymästä ja janosta / cuin se

Manaus
Ripille / on
manaus
oikiaan
Christi-
cundaan.

42. Cuningas Davidiin Psalmi puhu: Niñcuin
Peura himoike tuoretta Bettä / niñ
himoike minun Sielun siuna D HER-
RA JUMALA Sencaldainen Halu / Ikä-
woikemys ja Himo on minun Jumalan Sanan / Ri-
pin ja Synnin päästön / niñ myös HERran Ehtol-
lisen jälken / ic.

Caos tämä on nyt oikia Oppi Ripist ja Syn-
nin päästöstä / tällä tapalla tehdän Himo ja Rakas
ns se-

Eusa Rip-
pi oikein o-
petetan/sie-
lä on mon-
da HER-
ran Pöy-
dälle käy-
pä.

us siihen / että Cansa kehen tulis / juosten meidän
(Opettaitten) jälkeen / end cuim me tahdoisim. Me
sallumma Parvilaisten waitwata iziäns ja muita / jot-
ca ei taincaldaista tarwarata torttele / waan siitä izens
eroittawat ja ulossulkewat. Mutta me ylös-
nostacam meidän Kätem / ylistäim ja
kijttäden Jumalata / että me tä-
hän Tundon ja Armon
tulset olemma.

A M E N.

R12-03

Rv. Katekismus. 1

KANSALLISKIRJASTO-KANSALLISKOKOELMA

120 101 8937

KPL. 1

mf

